

~~L $\frac{9}{1091}$~~

L

KOMAKICHI NOHARA

JAPĀNAS ĪSTĀ SEJA

L $\frac{9}{1091}$

JAPĀNIS STĀSTA PAR
JAPĀNU

TULKOJIS
VALDEMĀRS KĀRKLIŅŠ

HELMĀRA RUDZIŠA APGĀDS
GRĀMATU DRAUGS
1 9 4 4

L-

Latv. PSR Valsts bibliotēka

60

55.416

0309062902

8 lpp.

Komakichi Nohara
DAS WAHRE GESICHT
JAPANS

pārē. 64

H

pārē 4/5. 79. 2. 2
23 VIII 40. 70. 70.

Π

AfV Nr. II/01499. Metiens 6000 eks. Papīrs: Ostland-Faser
G. m. b H., Rīgā. Formāts 61 × 86 cm. Iespēsta un brošēta
grāmatsplestuvē „Rosme” Rīgā,
Izdota 1944. g. augustā. Atļ. Nr. 1464/4500.

„Japānas divējādā seja.“

Visas pasaules ceļojumu birojos vilina eksotiski raibi plakāti, japāņi paši izsūta vilinoši krāsainas reklāmas brošūras, kur geišas lokās zem ķiršu ziediem, tempļi un Fudži kalns atspulgo jūrā; tie aicina apciemot „uzlēcošās saules zemi“, ķiršu ziedu un Fudži kalna zemi, it kā Japānā nekā cita nebūtu, it kā tā būtu celta uz trijskaņa: saule, ķiršu ziedi, Fudži. — Ne bez iemesla svešinieks, kas pirmo reizi spēr kāju Japānā — pēc tāla ceļojuma pa Indijas okeana piekrastes zemju tropisko krāsu bagātību, pēc divu nedēļu nervu bojāšanas Sibīrijas ātrvilcienā — jūtas rūgti vilies, redzot Japānu īstenībā. Šis pelēki zaļais krasts ar vienkāršajām zemajām pelēkajām mājām, pār kuŗu jumtiem bieži, ļoti bieži slīpās strūklās list lietus, tā nu būtu saules zeme? Ainavai trūkst cēlo līniju, ko plakātos rādīja Fudži; ziedošu ķiršu vietā debesīs slejas augstsprieguma masti, un nokvēpuši ātrvilcieni ārpātīgā steigā izšaujas no tuneļiem, trauc pāri dzelzs konstrukcijas tiltiem un atkal pazūd citos tuneļos.

Korejas ātrvilciens, kas atved pasažierus no Mandžūrijas Sibīrijas dzelzceļa, apstājas Fusanas piekrastē, Korejas dienvidu smailes ostā; tam līdzteku, perona otrā pusē stāv ātrais valsts dzelzceļu tvaikonis, kas atiet precīzi uz minūti; pārsēšanās prasa tikai pāris soļu; vienu dienu vai vienu nakti ilgs jūras ceļojums pasažieri aizved īstajā Japānā — pāri Čušimas jūras šaurumam, kuŗa dibenā guļ daudz krievu kuŗu un neskaitāmi krievu jūrnieki, 1905. gada Čušimas jūras kaujas upuri.

Šimonoseki, bezkrāsaina bezrakstura pilsēta, kur pastaigājas visu zemju matroži. Braucošas virtuves, kuŗu logos blakus endiviju galviņai izlikti trīs sausi tomāti, lieluma manijā dižojas ar virsrakstu „Grand Hôtel et Restaurant“; ārzemju matroži gaišiem, gandrīz baltiem matiem un pinkainu bārdū ap seju, rij ceptas nūdeles. Pa starpām bikli, vērīgi, nevainojami baltās drēbēs, ar nolūku

neuzkrītoši civilā tērpušies, staigā policisti, kas modri ap-sarga šos Japānas vārtus.

Uz minūti precīzi piekrastē pietāj tvaikonis no Ko-rejas, minūti vēlāk ceļotājs jau sēd turpat pretī japāņu ātrvilciena Pulmaņa vagonā; skaļruņi vēkšķ brauciena mērķus: Kobe, Osaka, Tokio, citi valsts centri; vilciens atiet noteikti uz sekundi — „Japanese Government Trains are Always on Time“, tā skan valsts dzelzceļu moto: Ja-pāņu vilcieni vienmēr pienāk un atiet laikā. — Nekas ne-atgādina to Japānu, ko cerēja atrast; tikpat labi varētu Bremerhafenā sēdēt D vilcienā un sagatavoties braucie-nam uz Berlīni. Tā tiešām ir vilšanās.

Turklāt vēl vācietim, kas atbrauc Japānā, ir „mantoti aizspriedumi“; viņš ir lasījis tās trīs vai sešas grāmatas par Japānu, kas viņu varēja interesēt, un kā jau viņa dabā, pēc tām izveidojis noteiktu priekšstatu par šo zemi un tautu. — Viņa rīcībā bija divējādas grāmatas: sliktās un labās, un grūti izšķirt, kuŗas no abām nodarījušas vairāk ļaunuma.

Sliktās grāmatas par Japānu, tās ir romānveidīgās, kas sentimentālu, gluži nejpapānisku un pilnīgi patvaļīgu darbību notēlo šai zemē vai pareizāki sakot, vidē, ko ar vairāk vai mazāk krāšņu fantaziju veidojis patš autors, uzlipinot tai etiķeti „Japāna“. It īpaši tie ir franču autori, savā ziņā krietni rakstnieki, kas savas eksotiskās un ero-tiskās ilgas ienes taisni tai austrumu zemē, kas šādām tieksmēm vismazāk piemērota; viņi attēlo Japānu kā vienu vienīgu tējas namu, kur ļaudis paši bauda un citiem ļauj baudīt dzīvi, iedzīvotāji sastāv no geišām un pilnīgi nenozīmīgiem vīriešu kārtas iedzīvotājiem, kas nodarbojas galvenā kārtā ar precību starpniecību un savešanu. Valsts galvas pilsēta laikam gan ir Jošivara, un nacionālais sports ir harakiri, ko iedzīmtie piekopj diezgan rēgulāri. — Pēc tādiem tēlojumiem šai zemei vajadzēja būt puscivilizētai, jaukai Dienvidjūras paradīzei, ar temperātūru, kas tieši tik silta un tik vēsa, lai vilinātu uz romantiskām dēkām.

Angļi, apzinīgi chronisti un lieli Japānas bruņie-ciskās pagātnes draugi — tās straujā un rosīgā tagadne viņus vairs to nesajūsmina — par šo zemi sarakstījuši teicamas un biezas grāmatas, viņi savākuši pasakas un krāšņas leģendas, apmeklējuši visas pilis un vēsturiskās

vietas, pat visnomalākos tempļus un svētnīcas, viņi — tie jau lielāko tiesu bij jauni sūtniecības padomnieki un spārīgi misionāri — uzkāpuši visaugstākajos kalnos, izpētījuši nepieejamākās ielejas; un kas grib iepazīties ar Japānas „folkloru“, tas katrā ziņā lai tver šos autorus, viņi tam magiskās ainās uzburs izbijušu spožumu, cēlu bruņnieciskumu un daļumu dzīvē un nāvē. Taču, kas zīmējas uz salu valsts ātro progresu, rietumu izgudrojumu un sadzīves formu ātro apgūšanu, par to darbi kaisīti daudz retāk, jā, pat pārāk reti.

Saprotams, te runa par populārajām grāmatām. tāpat kā, par Japānas apceļotāju runājot, domāts pirmā kārtā vidusmēra ceļotājs. Vērtīgi zinātniski darbi par Japānu, japāņu pašu un ārzemnieku rakstīti, vienmēr bijuši pietiekamā skaitā, taču piedzīvojumi māca, ka šādu grāmatu iespaids loks ļoti šaurs, tāpat kā visai maz ir iepriekš zinātniski sagatavojušos ceļotāju; cik maza daļa ir „nopietno“ ceļotāju milzīgajā tūristu straumē, kas plūst uz Japānu! Un populārās, viegli saprotamā veidā rakstītās grāmatas, kas sniedz labi pārskatāmu kopainu, ir tās, kas var vai nu nodarīt vislielāko ļaunumu, vai arī atnest lielāko labumu.

Kad runā par Japānas aprakstītāju literatūru, tad jārunā ar Lafkadio Hēru, lielāko un sirsnīgāko draugu, kāds Japānai bijis, šo rietumnieku, ar garīgo dzimteni Japānā, kas labā pusdūcī nemirstīgu grāmatu ietvēris cēlo Japānas sirdi. — Bet vai kāda zeme un tās tauta ir tikai sirds vien? Vai tad tauta pastāv tikai no cildeniem, tradīciju piesātinātiem, leģendu apvītiem rakstura vilcieniem? — Kas lasa Hēra grāmatas, tam gribas tā domāt. Un ar to, ka viņš uzmet šo laipni vienpusīgo Japānas ainu, viņš, līdz šim labākais Japānas aprakstītājs, varbūt visvairāk kaitējis īstajam Japānas priekšstatam. Tieši Vācijā viņu daudz lasīja un vēl tagad lasa; un tik lielam dzejniekam, kas tik dziļi iespiedies Japānas dzīvē, ka izkusis tanī un pats kļuvis japānis, vācu lasītājs tie katrā vārdā. Un katrs vārds, kas Hēra grāmatās lasāms, ir patiess — tas noteikti jāuzsver — bet šī patiesība, tā mums šķiet, ir tikai viena īstenības daļa; tā, ko tur tēlo, ir tikai viena Japānas puse; ir vēl otra puse: skurilā, vitālā, drūzmainā, krāsainā, strauji dzīvojošā un reizēm ne tik cildenā un

tradīcijām piesātinātā. — Nē, tik cildeni, tik apvaldīti, tik nosvērti, ar tik lielu sirds izglītību apveltīti, kādus Hērns mūs tēlojis, mēs diemžēl neesam; viņš ar savu lielo silto dzejnieka sirdi radījis ideālo japāni, kas iederas debesīs vai mūzejā, bet noteikti ne šai pasaulē. — Ar savu šķietami pilnīgo un tai pašā laikā vienpusīgo attēlojumu viņš lāgā neļauj izprast ātro progresu, burvībai līdzīgo Japānas modernizēšanos pēdējos gadu desmitos, kuŗas svarīgākos periodus pats līdzī pārdzīvoja. Viņa sirds nepiederēja Japānas modernizēšanai; varbūt viņš tās negribēja redzēt.

Ko gan tieši tās zemes, kas salu valsti Japānu pamodināja no dziļā „Ērkšķu rozītes miega“ tās tagadējai dzīvei — ASV., Anglija un Holande — šodien nedotu, lai tā nebūtu pamodināta, lai tā joprojām snaustu savos bruņnieciskajos, galantajos, artistiskajos vidus laikos, kas sniedzās līdz 1853. gadam? Varbūt tas — pašpārmetumi un nožēlas par pamodināšanu — arī ir viens iemesls, kādēļ anglosakšiem maz labu darbu par Japānas jaunāko attīstību, un ka tieši vācieši, kas tur nebij iejaukti un ko tas tieši neskāra, bija tie, kas dzīvāk interesējās par Japānas augšupeju un pārvēršanos. — Čakli rakstnieki un avižnieki apceļoja Japānu un stāstīja par to grāmatās un reportāžā, aprīnodami viņi rādīja, cik milzīgus soļus uz priekšu spērusi šī „mazā“ valsts ar „mazajiem“ cilvēkiem, kā tā grasoties industriāli pārspēt Eiropu, sportistiski Ameriku un saimnieciski visu pasauli. Techniskā ziņā viņas dzelzceļi, ko darbinot gluži jauni brūni ļaudis, viņas preču nami, ko apkalpojot mazas graciozas meitenes, esot dzelzceļiem un tirdzniecības namiem Amerikas Savienotās valstīs, Anglijā un Vācijā vismaz līdzvērtīgi, dažā ziņā pārāki. Kuŗaspēks esot viens no vislabāk ciņai sagatavotiem pasaulē; flote trešā pēc lieluma un droši vien otrā labuma ziņā; japāņu ārsti, it īpaši chirurģi, esot stādāmi blakus vācu ārstiem; japāņu sievietes, atbrīvojušies no savām viduslaiku važām, strādājot rūpniecībā, pati noteicot savu dzīvi, braucot ar auto un motociklu un vispār esot tik gudra un moderna, ka angļu un amerikāņu „flapper“ tipam jāatkāpjoties tās priekšā. Un to visu šī tauta veikusi tikko pus gadusimtenī, jo patiesi: Kad tā 1905. gadā satriekusi milzīgo krievu valsti, bija pagājuši tieši 52 gadi, kopš amerikāņu komodors Perijs to atmodinājis, un kas

nācis pēc tam, tā jau bijusi tikai reiz iegūtās vietas izbūve un nostiprināšana.

Japānietes pilnīga atbrīvošanās no verdzenes un lelles dzīves un izveidošanās par modernu sievieti — burvība!

Fiziskā audzināšana, kas japāņi no bikla, panīkuša vārguļa izvērtusi par 1932. gada olimpiādes sensāciju — burvība!

Debesskrāpju augšana rotaļu namiņu vietā — burvība!

Feodālās viduslaiku valsts pārvēršanās jaunlaiku valstī — burvība!

Militāras varas ar pasaules nozīmi radīšana no zobeņiem un āvām bruņotas soldateskas — burvība!

Attīstība no niecīgas vietējās rūpniecības un mājas saimniecības līdz industrijai un saimniecībai, kas preces sūta visos pasaules tirgos — burvība!

Un tas viss trīsdesmit, četrdesmit, sešdesmit gadu laikā — jā, — japāņi esot burvju mākslinieki, ģenijs vai — ja par tiem sprieda mazliet nedraudzīgāk — nepatīkami veikli ļaudis, tur, kur tie pielāgojoties, mācoties un uztverot, savus iekārtojumus pēc svešiem paraugiem pārveidojot.

It īpaši Vācijas laikraksti un ilustrētie žurnāli bija tie, kas atzīstamā veidā ķērās pie uzdevuma sniegt lasītājam publikai dzīvās ainās šo norisi Japānā, šo jaunās Japānas rašanos; pie tam tie nebaidījās ne pūļu, ne izdevumu, un reportieri ar fotograpiem strādāja enerģiski un pamatīgi. Ilgus gadus Vācijas laikrakstus, sevišķi žurnālus pārplūdināja raksti par Japānu, tā jau bija gandrīz vai „Japānas materiāla“ diktātūra, miljoniem foto uzņēmumu plūda pār redakciju galdiem, Japānā irēja veselās ģimenes, lai pozētu „ainām no japāņu dzīves“, triecienā uzbruka ministrijām, tirdzniecības namiem, rūpniecības uzņēmumiem; modernā reportiera ieročiem — „Vacu-Blitz“ spuldzēm un gaismas spējīgu optiku — bruņojušies pārgalvji ielauzās teātru aizkulisēs, autobusu kasiču pārgēršanās telpās, geišu namu krēslā, pirtīs, paukotavās, fabriku guļamtelpās, sporta cīņu ārēnās. Ja kāds japānis gribēja iepazīties ar savu tēvzemi, saviem tautiešiem, tam vajadzēja tikai atšķirt kādu vācu laikrakstu, kādu vācu grāmatu par Japānu. — Kāds mans Tokio paziņa, moderns

japānis, ar ko reizē biju ielūgts ļoti smalkā vecjapāņu mājā uz tējas ceremoniju, izmisis man vaicāja, kur varētu dabūt zināt, kā tur jāuzvedas. Aizdevu tam plānu vācu grāmatiņu, kur bija pateikts viss svarīgākais par tējas ceremoniju un tās nozīmi.

No tautas balsīm, ko veido laikraksti, japāņim skanēja pretī: Jūs esat aprīnojama tauta, jūs esat izveidojuši modernu valsti, esat iekarojuši pasaulē vienu no pirmajām vietām — visu 50 gadus, kā ar burvību. Visur tam raudzījās pretī:

Japānas divējādā seja.

Šai divējādā sejā — še vidus laiki, tur jaunie laiki; še geiša, tur gerla; še tradīcijas, tur amerikānisms — arvien bija kāds augstprātības, arogances vaibsts: Redziet, tas mums izdevies 50 gadus — vai redzat debeskrāpjus Ginsas ielā? Mūsu piprās, moderni ģērbtās meitenes? Satiksmes lidmašīnu debesīs? Un zem tās mūžam vienādo tempļa jumtu izliekumu? — Tīrā burvība! — Un tas mums sagādāja arvien jaunus glaimus: Jūs esat spējuši 50 gadus sasniegt to, kas mums eiropiešiem maksāja daudzu gadu simteņu, pat vesela gadu tūkstoša attīstību; jūs esat īsti burvju mākslinieki!

Nu, šais glaimos, lai cik neliekuļoti tie domāti, mēs jūtam kļūmīgu piegaržu; tie šauj pāri mērķim un tāpēc — paradokss! — ne tuvu neaizsniedz mērķi. Mēs tos neesam pelnījuši; mēs esam pelnījuši citādu un augstāku atzinību.

Minēsim tikai mazu, no sadzīves ņemtu piemēru: Laikraksti rādīja japānieti kā jaunu, Parīzes vai Londonas gaumē ģērbušos jaunavu, kas jā, brauc ar auto, spēlē golfu, smēķē cigāretes un stūrē motorlaivu. Tātad japāņu jaunava svešinieku iedomās dzīvoja kā mondena vai sportistiska būtne, kas pazīst visas rietumnieku dzīves labās un ļaunās puses un ar līdzjūtību noraugās uz dzimtenes kimono. — Galīgi nepareizs priekšstats, radies tādā veidā, ka ārzemju žurnālists pamanīja eiropiski ģērbtu jaunu japānieti starp visām tās japāniski ģērbtajām māsām un pagodināja to ar savu uzmanību, ka fotogrāfs viņu saistīja platē kā sevišķi retu un neparastu putnu un ārzemēs pārdeva šo uzņēmumu. — Fotogrāfs uzņēma dejotāju, kas joka dēļ bij apsēdusies uz motocikla, lāgā nezīnādama, kas mašīnai priekšā, kas aizmugurē, un attēlu

izplatīja ārzemēs ar parakstu: Japāniete brauc ar motociklu. Kāda filmu firma lika gerlām iesēsties motorlaivā un tās nofotografēja, citreiz tā lika viņas uzņemt jūrmalā nedzirdēti pārdrošos peldu kostīmos; uzņēmumi nokļuva ārzemēs un radīja iespaidu, ka japāņu labāko ģimeņu meitas mūsu dienās brauc sacīkšu laivās un puskailas peldas — gluži tāpat kā viņas māšas Losandželosā vai Letukē, ka tās strauji dzīvo, strādā, piekopj sportu, bauda dzīvi kā katra ņujorkiete, stokholmiete vai berlīniete, un ka tā, par visām lietām, kā pašu par sevi saprotamu, valkā jaunākās modes rietumnieces tērpu.

Patiesība ir gluži pretēja tam visam: No simt japānietēm pat desmit nevalkā rietumnieku tērpu, lai gan tas daudz lētāks un varbūt arī ērtāks nekā japāņu kimono, pat ne piecas, pat ne divas. Vislielākais viena no simta iet rietumnieciski ģērbusies, un tas sakāms pat par lielpilsētām. Mēs arī nemaz sevišķi nelepojāmies ar šīm eiropiski ģērbtajām „modern girls“, ko tautas mute nicinoši iesaukusi par „Compact-girls“, pēc pazīstamā „kompaktpūdeņa“, ko šīs jaunavas visiem redzot un visos gadījumos kaisa uz sejas. Protams, jaunā japāniete piekopj sportu, jo mēs Japānā gribam izaudzēt skaistāku, taisnāk noaugušu, lielāku un spēcīgāku jaunavas tipu, bet viņa to piekopj sapratīgās robežās (te domātas ķermeņa iespēju un tēva maka robežas), tātad viņa nodarbojas ar lētajiem sporta veidiem, vieglatlētiku un peldēšanu, un sevišķi labi zina, kas pieklājas, kas ne. Vienreiz tiešām tika sarīkotas jaunu dāmu motorlaivu sacīkstes, bet tautas mute tās sauca — sk. augstāk — „Compact races“ — par „pūdeņa sacīkstēm“! — Divas māšas — japānietes, izcilas tenistes, kāds rakstnieks bij izraudzījies par sporta romāna personām. Dabūjusi to zināt, ģimene turpmāk māsām pilnīgi noliedza piedalīties jēlkādās tenisa sacīkstēs, meitenes paklausīja un svitroja visus sporta pienākumus; zudumā aizgāja divi ievērojami talanti, japāņu dāmu tenisa balsti, sabiedriskai domai tas likās pats par sevi saprotams un neviens vecākiem nekā nepārmeta. Nevarēja aizkavēt to, ka romāns radīja sensāciju, bet varēja gan panākt, lai tas neskartu meitenes viņu privātā dzīvē.

Jaunas japānietes — auto braucējas redz diezgan bieži, taču gandrīz visos gadījumos tās vienkāršos formas

ietērpos kā braucējas sēd pie stūres tālsatiksmes autobusu vai arī ir kasieres lielpilsētu autobusu satiksmē.

Tādā pašā veidā izskaidrojami pārpratumi ārzemēs par moderno celtniecības veidu un moderno dzīves veidu Japānā vai drīzāk nepareizais samērs, kādā ārzemnieku iedomās viss jaunais atrodas ar veco. Laba vēlētājus Japānas pazinējus, patiesus salu draugus dzird žēlojamies, ka jaunlaiku eiropiskā māja izskaužot veco japānisko māju, gluži tāpat kā labos vecos japāņu tikumus aizstājot mērķtiecīgākās, bet ne tik cildenās eiropiešu (vai pat amerikāņu) paražas. — Nemaz nerunājot par to, ka aizspriedumos jābūt uzmanīgam, kamēr diezgan labi nepazīst to zemju sociālo struktūru, kuŗas salīdzina savā starpā, šis žēlabas arī klibo. — Japānis, kas svešniekam izrāda kādu ciemu, aiz saprotama primitīva lepnuma to ved pēc rietumu Amerikas parauga jaunceltajā biljarda hallē, un ne ciema tempļi, kur ir tieši 800 gadus veci dārgi sienu gleznojumi. Tempļus ar astoņi simti gadu gleznām jau vadonis savā apkārtnē redz katru dienu; turpretī biljarda halle — vai elektriskā pienotava, jaunā policijas sardzes ķieģeļu ēka vai kino teātris — tikai pagājušo nedēļu iesvētīti, un gadījumu lielākā tiesā apmeklētājs jau ar ir labāks biljarda nekā astoņsimtgadīgu gleznu pazinējs! — Ja viesis ciemā nepaliek ilgāku laiku, ja viņš pats nedodas izlūku gājienos, tas var gūt iespaidu, ka zemes īstenā japāniskā dzīve izmirst, gluži tāpat kā tas pilsētā, Tokio, Osakā vai Kobē var gūt iespaidu, ka tauta ar visu savu ārējo un iekšējo būtņi pilnīgi padevusies amerikānismam. Šo iespaidu vēl pastiprina apstākļi, ka lielpilsētas japāņu vīrieši mūsu dienās staigā visnotaļ eiropiešu drēbēs. Te bez ierobežojumiem valda konfekcijas uzvalks, uniforma, zemākos tautas slāņos kokvilnas apakšbikses, polo kreklis un gumijas zābaki. Bet šai apgērbā nepavisam neslēpjas piesliešanās rietumu dzīves veidam vai pat pasaules uzskatam; te noteicēji tikai tie apstākļi, kam japāņa dzīvē šodien ir liela loma un tādai jābūt: Rietumnieku uzvalka lētums un piemēriba darbam, kāds japānim jāstrādā debesskrāpjos, kantoros, tirdzniecības namos un bankās.

Arvien no jauna var uzsvērt, ka būtu pavisam nepareizi, ja no apstākļa, ka dažas nozares Japānas dzīvē iz-

skatās amerikānizētas jeb eiropizētas, vai pat tādas ir, secinātu, ka Japāna pilnīgi eiropizējusies vai vismaz attīstās taisnā ceļā uz to pusi. Dažas aprindas lielpilsētā, īpaši jauneklīgās, kritizēt nespējīgās, neilgu laiku gan bija padevušās šai attīstībai, bet var paļauties uz to, ka visi pārējie iedzīvotāji tās nosodīja. Šodien pretstrāvas, turklāt visās nozarēs, stiprākas par amerikānizēšanās centieniem. Ir pagājuši Meidži laikmeta pirmie gadi, kad bij iespējams, ka viens ministrs pavisam nopietni ierosināja atcelt japāņu valodu un tās vietā ievest angļu valodu, kad kāds cits, lepodamies ar nupat iegūtu eiropieša uzvalku un visiem tā piederumiem, ar spieķi pacēla kāda šinto tempļa vissvētākās vietas aizkaru!

Japānas divas sejas? — Japānas otrā seja bija un ir tikai maska, ne biezāka par smiņķa kārtu. — Japānai vienmēr bijusi tikai viena seja, un to mēs lūkosim izprast. — Teikt, ka Tālo Austrumu valsts amerikānizējusies, ir tikpat pavirši, kā apgalvot par vācieti, par viduseiropieti, ka viņš ir hellēnis vai pilnīgi padevies hellēnisma iespaidam, — tādēļ vien, ka tas savus teātrus, parlamentus un koncertu namus ceļ grieķu stilā; tas būtu tikpat smieklīgi, kā apgalvot par Eiropas tautām, kas lieto latīņu burtus un arābu skaitļus, ka tās garīgā ziņā kalpo romiešiem un arābiem.

Ari japāņi neprot burt.

Glaimis par burvību jaunās japānas uzbūvē, lai gan glaimojošs, japāņiem jānoraida. Tāpat kā glaimošana fotografijā, arī šī nenāk par labu vaibstu līdzībai.

Vai tiesa, ka Japāna snauda gadu simteņus ilgā Ērkšķu rozītes miegā, kad komodors Perijs un viņa „melnie kuģi“ to 1853. gada 7. jūlijā atvēra satiksmei ar ārzemēm? Kāda veida tad šis Ērkšķu rozītes miegs varēja būt?

Mēdz aizrādīt, ka japāņu valsts kādus 250 gadus bijusi pilnīgi šķirta no ārzemēm, ka pēdējā satiksme ar eiropiešiem notikusi 1624. gadā, tātad tai laikā, kad Rišeljē Francijā kļuva ministrs, kad Vallenšteins vēl nebija ķeizarkais karavadonis un trīsdesmit gadu karš vēl nebija aizsniedzis savu baigo virsotni. Toreiz, tā mēdz domāt, ar šīm ziņām par tālo, ļoti tālo Eiropu ausī, Japāna esot aizmigusi; tā hermētiski noslēgusi visas robežas, visas ostas, kas salu valstij ir viens un tas pats; ar briesmīgām vajāšanām tā izravējusi jezuitu pateru sēklu — kristietību, un sodījusi ar nāvi pēdējo kristietī. Tad valdījis miers, ķeizara vietnieks un samurajs, drusku dekadenta, bet zobenu cīņā arvien vēl itin labi lietojamais divu zobenu vīrs, trūkstot karām un „bārdainiem velniem“, pie kā varētu nodarbināt savus zobenus, pavadījis mūžu smieklīgās goda lietu ķildās. — Ķeizars sēdējis vecajā Kioto, kas līdzinājās dzīvam muzejam, Jedo (Tokio) sēdējis viņa kanclers, šoguns, kas turējis rokās patieso varu, balstīdamies uz uztīgiem feodāliem augstmaņiem, kas uzturējuši mazus, šķēpiem un zobeniem bruņotus privātos karaspēkus. Kuģniecība un tirdzniecība dusējusi, plaukusi dzeja — ļoti ērtās trijrinčas un četrrinčas, kam pat nevajadzēja atskaņu — glezniecība, tējas kults un galantās dēkas.

Apmēram tāds ir priekšstats par Ērkšķu rozītes miegu, no kā Japānu pamodināja, lai ierautu to materiālistiskā 19. gadu simtenī, aci pret aci ar skarabajiem jaunajiem laikiem. — Patiesībā Japānā izskatījās citādi; pa-

tiesībā Japāna nevienā savas vēstures laikmetā nav bijusi noguris, dusošs, baudītājs veidojums, kas ar gliemeža noslēgšanos aizsargājies pret traucējumiem un modināšanu no ārzemju puses.

Kas brīnās par to, ka Japāna 1894. gadā sakāva lielo Ķīnas valsti, 1904./05. gadā Krievijas milzi un ko šodien ar tiesību vērtē kā vienu no pirmajām militārajām varām pasaulē, tas aizmirst, ka tā vienmēr bijusi lielā mērā militāri organizēta un vienmēr bijusi triecienam sagatavojusies vara. 1596. gadā kara vadonis un ķeizariskais kancēlers Hidejoši mobilizēja vairāk nekā 560.000 vīru kara spēku, izsoļoja tā priekšgalā cauri Vidus un Dienvidu Japānai un lika tam sakāpt milzīgā kara džonku un transporta laivu flotē, lai pārceļtos uz Koreju un iekārotu šo zemi; 60.000 vīru viņš atstāja Japānas krastā rezervei. Tā ir militāra operācija, kādu tai pašā laikā nebūtu spējusi veikt neviena Eiropas valsts; vairāk nekā pusmiljona vīru kara spēku nevarēja uzstādīt neviena Eiropas lielvalsts, nemaz nerunājot par tā sūtīšanu uz ilgāku laiku ārzemju ekspedīcijā. Toreiz Anglijā valdīja Elizabete, un „Neuzvaramā armāda” — 160 kuģu ar 30.000 vīriem kara spēka — priekš astoņiem gadiem bij izbraukusi iekārot Angliju.

Sākumā Hidejoši pats gribēja mobilizēto kara spēku vadīt un pats realizēt Korejas iekarošanu, godkāriģo plānu, ko visu mūžu bija lolojis; taču tā kā viņš jau bija 60 gadus vecs, slims un nevarīgs, tas izraudzīja divus ģenerāļus, ieceļot tos reizē par virspavēlniekiem. Zīmīgā kārtā viņš izraudzīja divus vīrus, kas viens otru ienīda un kas dzimuma un stāvokļa dēļ varēja tikai viens otru nicināt: aristokrātisko kristiešu ienaidnieku un jezuitu vajātāju Kijomaso Kato un kristieti Jukinagu Koniši, kas bija cēlies no tirgoņu dzimtas, tātad no Japānas sabiedrības kāpņu viszemākās pakāpes, un kam bija cieši sakari ar ārzemju kristiešiem.

Japāņu floti, kas bez šaubām bija vairākkārt lielāka nekā spāniešu armāda, pret Iki salu — 25 kilometrus no Japānas krasta un pusceļā uz Čušimas grupu, tātad tagad vēsturiskā vietā — aizturēja vētra. Koniši, kas jūru ar tās straumju apstākļiem pazina labāk, ar kādu kara spēka nodalījumu izbrauca uz priekšu, piestāja malā pie Fusanas pil-

sētas un ieņēma pilsētu un pili. Neatpūtinājās kara spēku, viņš devās zemes iekšienē un ieņēma vairākas pilsētas un pilis. Kato ieradās trīs dienas vēlāk un atrada Fusanu un apkārtējo novadu jau japāņu rokās. Saniknots par sava ienīstā ieroču biedra un otra virspavēlnieka uzvaru, viņš pārvērtā jau iekarotās pilsētas pelnos un savukārt vislielākajā steigā un enerģijā lauzās zemes iekšienē. Hidejoši gudrā politika nesa augļus; abi karavadoņi sacentās savā starpā un izspieda no saviem karapulkiem visaugstākos sniegunus; japāņi visur uzvarēja, Korejas galvaspilsēta Kenkitaja krita, valdnieks ar prinčiem aizbēga. Izšķirīgajā kaujā nogalināja 10.000 korejiešu; saskaņā ar tā laika skarbahām sadzīves formām, japāņi tiem nogrieza ausis un sāli un sakes viņā konservētas aizsūtīja uz dzimteni. Kioto, toreizējā galvaspilsētā, tās apraka blakus Sandžusangen-Doh, „33.333 dievu tempļa” ieejai; apaļš paugurs ar akmens pieminekli — „Mimi-dzuka” jeb Ausu kaps — vēl tagad iezīmē šo vietu.

Visas astoņas Korejas provinces bij japāņu rokās; taču Hidejoši mira 1598. gada 15. septembrī, divus gadus pēc karaģājiena sākuma, un reizē ar viņu mira tā godkāriīgais plāns likt maršēt uz Pekingu un padarīt Ķīnu par Japānas vasali; noslēdza pamieru ar korejiešiem, kara spēku atsauca mājās; korejiešu sūtņi sekoja Koniši uz Japānu ievadīt miera sarunas. — Lielas, turklāt vēl lielākās un varenākās Ķīnas atklāti atbalstītas valsts iekarošana divu gadu laikā — gadu desmitus priekš tam, kad trīsdesmit gadu kaŗš Vācijā iedzīvotājiem par postu bija pierādījis, cik smagi, rijīgi un grūti kustināmi instrumenti vēl bija tālaika armijas — to šeit pieminām tikai, lai rādītu, kādu vietu Japāna jau toreiz pasaulē būtu varējusi ieņemt.

Tas, kas deva tai rīkojumu un organizēja kara spēka pārvešanu atpakaļ no Korejas, bij Iejasu no Tokugavu cilts, kurai nu bija lemts ņemt Japānas likteni savās rokās, lai to pilnīgi noslēgtu un atkal atvērtu tikai pēc 250 gadiem.

Nebūtu apgalvots par daudz, ja teiktu, ka diezin vai kāda Eiropas valsts tai laikā būtu spējusi japāņu pusmiltjona kara spēkam labāk turēties pretī, nekā tas izdevās Korejai.

Japānā kareivji neaug kā sēnes no zemes, nav pazi-

Skolnieces vingrinās bruņnieciskajā šaušanas mākslā

Koncentrēšanās pirms mācību sākuma

Latv. PSR valsts bibliotēka

60-

stama arī pūķu sēkla, no kuŗas izaugot pilnīgi apbruņotu karavīru raŗa; tagadējā militārā vara nav nekas cits kā tās varenās militārās organizācijas loŗiska attīstība, kas pastāv jau vairāk nekā trīs simt gadus; lielākie militārie pasākumi no Romas valsts sabrukuma līdz vācu un franŗu karām 1870./71. gadā notika Japānā.

Japānas tirdzniecības flote Korejas iekarošanas laikā bez šaubām bij ievērojama; katrā ziņā tā bija lielāka nekā Anglijai, kas pašreiz dibināja Austrumāzijas sabiedrību. 17. gadu simteņa sākumā Tokugavu ūogunata valdībai bija tirdzniecības flote ar vairāk kā 1000 jūras braucējiem kuŗiem, kas uzturēja kārtēju satiksmi ar Filipīnām, Siamu un Indiju un bieŗi brauca pāri Klusajam okeanam uz Meksiku. Daŗi kuŗi, tā vēstī chronikas, skāruŗi pat Eiropu.— Jūras laupītājs Nagamasa Jamada ar saviem ļaudīm 17. g. simteņa sākumā izkāpa malā Siamā, reorganizēja Siamas ķeizara karaspēku, vadīja to uzvarām bagātās kaujās un vēlāk kļuva kādas provinces valdnieks.

Noslēgtības periods, kas nu sekoja, tirdzniecības flotei tāds bija tikai ārēji, jo slepeni vai ar valdības klusu piekriŗanu kuŗu satiksme ar sveŗām zemēm turpinājās, kaut arī ierobeŗotā apjomā. Pirmā kauja bruņotu karā kuŗu starpā notika nupat pieminētajā Korejas kara gāŗienā, un jau plaŗa vēriena desanta mēŗinājumā, ko mon-goļu chans Kublajs 1281. gadā pasāka Japānas salās, Japānai bij ievērojama mazu, bet ļoti cīņas spējīgu dŗonku flote. Tāpēc nav jābrīnās, ka Japāna visisākajā laikā uz-būvējusi spējīgu kara floti un vienu no trim lielākajām modernajām tirdzniecības flotēm, ar teicamu jūrnieku materiālu un kuŗu būvētavām, kur būvē kara un tirdzniecības kuŗus. Tā nav burvība, ka Japāna mūsu dienās ir vienīgā valsts pasaulē, kuŗai pieder viena no pirmajām vietām reizē sauszemē un uz jūras, tie atkal ir jau iepriekŗ bijuŗu, loŗiski organizētu spēku sistēmatiskas attīstības augļi.

Pilsētu būvniecības, satiksmes, sabiedriskās higiēnas, pārvaldes un tiesu lietās Japāna 16., 17. un 18. gadu simtenī bija vienādā līmenī ar Spāniju, Franciju vai Vāciju; mēs redzēsim, ka arī rūpniecība, sievietes darbs un plaŗā vēriena aizjūras tirdzniecība neradās pēkŗņi kā uz burvja mājienu.

Iejasu Tokugava, Korejas iekarotājs Hidejoši un Nobunaga Oda, viens no varenākajiem, bet arī nežēlīgākajiem tālaika karavadoņiem, reiz kopā sēdēja dārza mājā un klausījās lakstīgalas dziesmā. Pēkšņi putns aplusa; trīs vīri gaidīja, bet tas vairs nedziedāja.

Iejasu teica: „Rakstīsim par to dzejoli: putns beidz dziedāt, un mēs klausāmieš un gaidām — — —” Dzeju sacerēšana par kādu nejaušu dabas kaprīsi, kādu sīku dzīves atgadījumu, kas tai brīdī notika, toreiz piederēja pie izglītotu vīru laika kavēkļiem.

Asinainais Nobunaga pirmais pabeidza savu dzejoli un to nolasīja:

„Dziedi, lakstīgala! Ja nedziedāsi,
Es tevi nogalināšu!”

Hidejoši, kungs pār cilvēkiem un zemēm, uzrakstīja:

„Dziedi, lakstīgala! Ja nedziedāsi,
Es tevi piespiedīšu dziedāt.”

Iejasu rakstīja:

„Dziedi, lakstīgala! Ja nedziedāsi,
Es gaidīšu, kamēr tu sāksi dziedāt.”

Tad lakstīgala atkal sāka pogot.

Zīmīgākais šai anekdotā tas, ka japāņu domāšanas veids piešķir uzvaru Iejasu un viņa lēnajai, pacietīgai daļai (jeb politikai). Bet zīmīgi ir arī, ka tā rāda, kādā veidā Iejasu tapa un kāds bija viņa vadītājs motīvs politikā. Jo pēc tam kad Nobunaga Oda bija nokāpies un nointriģējies līdz nāvei — 1582. gadā viņu ķēra kāda paša karavadoņa bulta, kas to bija nodevis, un lai nekristu nodevēju rokās, viņš pielika savai mītnei uguni un uzšķērda sev vēderu — Hidejoši, kas 1598. gadā gulēja uz miršanu slim, lika pasaukt savu draugu Iejasu un nodeva tam valsts vadītāja pienākumus sava dēla Hidejori mazgadības laikā. Iejasu nostiprināja varu uzvarām bagātās kaujās un sekmīgos politiskos pasākumos; zemes aristokratija, kas Hidejoši arvien bij uzskatījusi par iznīreli, sacēlās pret jaunā Hidejori valdību; Iejasu, kas varēja atskatīties uz vairāk nekā 800 gados nepārtrauktu senču rindu, drīzāk bij īstais vīrs; 1603. gadā viņš dabūja šoguna, ze-

mes pārvaldītāja titulu, ko kopš 30 gadiem neviens Japānā nebija valkājis, jo Hidejoši ar saviem priekštečiem bija bijuši tikai neoficiāli pavaldņi.

Taču jau pēc diviem gadiem viņš atkāpās par labu savam dēlam Hidetadam un pēc japāņu ieražas apmetās lauku pili, lai no turienes tikai īsti ņemtu savās rokās zemes pārvaldi un vadību. Šogunāts Tokugavu dzimtā bija kļuvis par mantojumu un tāds palika līdz 1868. gadam, kad atkāpās pēdējais šīs dzimts šoguns un ielika visu varu atkal ķeizara rokās.

Iejasu pētīja ārzemes un kopa satiksmi ar tām. Portugālis Mendess Pinto jau 1544. gadā kā pirmais eiropietis bija izkāpis Japānā un te ievēdis šaujamo ieroci. Vēlāk Japānas krastos bieži piestāja holandiešu tirdzniecības kuģi un lūdza atļauju izmainīt savas preces pret Japānas mantām. Iejasu lika saukt kapteiņus pie sevis un iztaujāja tos par visām svarīgākajām lietām. Tā viņš no tiem katrā ziņā guva jēdzienu par to, cik svarīga bija tirdzniecība un satiksme Eiropas, Afrikas, Amerikas un Āzijas starpā. Kuģu pienākšana no Filipinām (spāniešu īpašums kopš 1570. gada), no Aizindijas (britu iespaida sfēra), Makao (kopš 1557. gada portugāļu faktorijs) un Annamas (kopš 1428. gada portugāļu un franču interešu sfēra) viņš izlietoja, lai ar kapteiņiem nosūtītu attiecīgām valdībām rakstus, kuģos viņš tās uzaicināja dibināt tirdzniecības sakarus ar Japānu. Viņš sūtīja kuģi gadu ilgā braucienā uz spāniešu īpašumiem Vidus un Dienvidu Amerikā; pateicoties Riukiu salu ķēniņam (tās bija reizē japāņu un ķīniešu virsvaldībā), viņš stājās sakaros ar Ķīnu. Vairākkārt sūtīja ievērojamus un izglītotus vīrus uz Eiropu, uz Vidus jūras zemēm, kas toreiz bija kultūras un civilizācijas centrs, lai tur „iepazītos ar reliģiju, paražām un amatniecību”. Sorins Otomo, gubernators Bungo provincē, kur Kristus pestīšanas mācība bij atradusi visauglīgāko zemi, ar valdības atļauju pirmais sūtīja bruņinieku Jošikatu Ito; 1582. gada janvārī Ito ar kuģi atstāja Nagasaki ostu japāņu salu dienvidu galā un pēc divi ar pus gada ceļojuma augstā sasniedza Spāniju. Spānijas karalis un karaliene viņu pieņēma audiencē, tad viņš apmeklēja Romu, kur to pieņēma arī pāvests Gregors XIII. 1590. gadā viņš pārbrauca Japānā, savas valsts pirmais sūtņis Eiropā. —

Tas pats valdnieks 1584. gadā sūtīja otru sevišķu uzdevumu sūtni uz Romu, taču tas tur nomira. 1613. gadā Sendajas valdnieks sūtīja bruņinieku Rokujemonu Hasekuru caur Meksiku uz Spāniju un pēc tam uz Romu, kur sūtnim bij audience pie pāvesta Paula V. un no kurienes tas pēc vairākiem garākiem studiju ceļojumiem 1620. gadā pārbrauca dzimtenē.

Četri gadi vēlāk, 1624. gadā, Ijejasu mazdēla, šoguna Ijemitsu valdības laikā, Japānā noliedza kristīgo ticību, ar likumu ierobežoja jūras braucēju kuģu skaitu, un 1636. g. japāņu tirdzniecības kuģiem aizliedza braukt pa svešām jūrām un tirgoties ar ārzemēm. Holandiešu koloniju Nagasaki pilsētā pārcēla mazajā Dešimas saliņā un pakļāva stingrai apsardzībai ar dažādiem spaidiem, 287 japāņus un jāpānietes, kas dzīvoja laulībā ar ārzemniekiem, izraidīja no dzimtenes. Japāņu kristiešu sacelšanos asinaini apspieda, zeme iegāja vairāk kā divsimt gadu ilgā noslēgtības, iekšējas koncentrācijas un pilnīga miera periodā, jo laikā starp kristīgo cīņām 1637. gadā un nemieriem, ko radīja Japānas atvēršana 1853. gadā, neviens karš, neviens politisks apvērsums netraucēja pilnīgo mieru, kārtību un jēgpilno attīstību, kādā japāņu tautu sagatavoja lielajai lomai, kāda tai pasaulē būs jāpilda. Tā bija gribēta, jēgpilna sagatavošanās, tā bija gribēta noslēgšanās, tāpat kā arī atvēršana, piesliešanās pasaules vēsturei, bez šaubām bija gribēts. Laiks tam 1853. gadā bija nobriedis; ierobežojumā Japāna bija kļuvusi par meistaru; tā bija noslēgta nacija, kas bez briesmām varēja doties citu naciju sabiedrībā; moments bij izraudzīts tiešām ģeniāli, Eiropā tas bija koloniālā piesātinājuma, gausuma, turības periods, tie bija „dibinātāju gadi“; pasaules valstis vairs nebija, kā agrāk, pēc laupījuma izsalkušas, dēku kāras plēsoņas tiģeru skaistumā, tās bija lepnās lauvas, kas figurēja dažas labas nācijas ģērbonī, paēdušas, apdomīgas un drusku kūtras.

Bērnišķīgi būtu iedomāties, ka ķeizarvalsts atvēršanas moments būtu nejaušs, ka to noteicis komodors Perijs ar saviem kuģiem — diviem tvaikoņiem un diviem buriņiem; drīzāk daudz kas runā par labu pieņēmumam, ka Tokugavu šogunāta valdība komodora karsto ielaišanas

prasību izmantoja par vēlamu iegāsti, lai pārvērstu darbos savu nolūku valsti atkal atvērt ārzemēm.

Vācietis F. A. junkurs fon Langegs, bijušais Kioto medicīnas skolas direktors, lielisks Japānas un tās pagātnes pazinējs, 1880. gadā kādā traktātā par šogunu Ijejasu un viņa politiku rakstīja:

„Viņa visu aptvērēju skatienu nesaistīja līdz šim pasaules satiksmei slēgtās tēvzemes robežas, tas lidoja pāri šķīrējām jūrām. Likās, ka Ijejasu būtu nodomājis celt tos tiltus, kuņiem tikai pēc 250 gadiem bij jāsavieno Austrumāzijas kultūras valsts ar rietumzemju civilizētām nacijām.“

Un kāds mūsu dienu amerikānis, pavisam citas sugas cilvēks, Eptons Klouss, kas 19 gadus dzīvoja Japānā un Austrumāzijā kā žurnālists, ceļotājs rakstnieks un novērotājs savas valdības uzdevumā, vēl nesen rakstīja, cik smieklīgs esot „romantiskais stāsts par mazo vientuļu tautu, kas dzīvojusi naivā un primitīvā izolācijā, kamēr no mīļās labās Amerikas ieradies lielais komodors Perijs un 1853. gadā pieklauvējis tai pie durvīm, pēc kam tā ar pārcilvēcisku piepūli atdarināšanā ieguvusi tiesību uz vietu civilizēto zemju pašā ārējā malā. Patiesībā Japānas ceļš uz ievērojamās valsts vietu nav bijis pēkšņs lēciens, bet lēna un pakāpeniska attīstība.“

Zemestrīce kā audzināšanas līdzeklis.

Eiropietis saka: „Es nevaru pēc ārējā izskata atšķirt ķīnieti no japāņa; man tas viens un tas pats.“ — Japānim klājas tāpat: Viņš nevar atšķirt vāciešus no angļiem. Rāses un tautas vēl nav „cita citā ieskatījušās“, tās cita citu vēl lāgā nepazīst.

Atšķirība starp ķīnieti un japāni ir tikpat liela, kā starp krievu un japāni, pat lielāka. Pats par sevi saprotams, ka katrs japānis izšķir ķīniešus un japāņus, pat ko-rejiešus un siamiešus — turklāt dažādos jauklus. — Un tomēr tie taču tie paši mongoļi?

Rases ziņā japānis nav viegli noteicams. Tālu galvenai salai ziemeļos un ziemeļu salā Hokaido, tur, kur Japāna beidz būt skaista un sāk kļūt neviesmīlīga, rezervātos, tāpat kā Amerikā indiāņi, dzīvo baltādainie aino, šķietamie zemes pirmatnējie iedzīvotāji. Tie dzīvo paši savās kolonijās savā starpā vien, tiem ir pašiem savas ierašas, savs apģērbs, un viņi pārtiek no zvejas, medībām, tūrisma, t. i., no tā nedaudzā, ko pelna no ziņkārīgiem ārzemniekiem, gluži tāpat kā indiāņi. Lācis viņiem ir svēts, un viņi izdara dažādas dīvainas ceremonijas ar saķertiem jauniem lāčiem un to asinīm. Aino gluži noteikti ir baltie; viņiem ir spēcīgi kauli, kuplas bārdas un balta āda, visas tādas lietas, kā japānim trūkst.

Kaut kad, apmēram tūkstoš gadu priekš kristīgās ēras, mongoļi — piesardzīgi zinātnieki saka: mongoloīdi — no Āzijas cietzemes ieradās Japānas salās un atspieda aino tautu uz ziemeļiem. Tad no dienvidiem nāca malaju ordas, šī savādā, traģisma apdvestā tauta, kas visvēlamākā virzienā apaugļojusi citas tautas — japāņus, filipīņus, birmanus, sundiešus — bet pati dzīvo ēnā, bez savas tautības, bez valsts, bez īsti savas valodas, atnāca šie varenie, pārdrošie, mežonīgie jūras laupītāji, kas ne no kā nebaidījās, apmetās purvu cietokšņos un pāļu pilīs un nodibināja mazas valstiņas. Reizē ar viņiem ieradās negroidi, Dien-

vidjūras salinieki, galvu mednieki, spējīgu, neapvaldītu cilvēku cilts. — Līdz kamēr Džimmu Tenno, Japānas pirmais ķeizars, dievu dēls, tāpat kā visu zemju pirmie valdnieki, 660. gadā pr. Kr. apvienoja ciltis un sikās valstiņas un radīja Japānas ķeizarvalsti, kas līdz pat 100. gadam pēc Kristus nebija necik lielāka par galvenās salas dienvidu daļu. Tikai 113. gadā princis Jamata-Dake pabīdīja robežu līdz 38. ziemeļu platuma gradam un pirmo reiz skatīja to vietu, kur vēlāk tika uzcelta galvas pilsēta Jedo, tagadējā Tokio. 552. gadā pēc Kr. ar korejiešu starpniecību Japānā ienāca budisms; tikai no tā laika īsti var runāt par japāņu kultūru, jo neviena valsts nav vecāka par savu kultūru.

Pēc āziātu jēdzieniem Japāna ir ļoti jauna valsts.

Šodien Japānas ielās, Japānas ielu dzelzceļu vagonos var redzēt bālo aino tipu, ķīniešu tipu ar snialkajiem locēkļiem, graciōzo, kaislīgo malaju, negroidu, mierīgo, sevī noslēgušos korejiešu tipu un mongoļu pēcteci ar platajiem vaigu kauliem un spītīgo izteiksmi; šos tipus vēl pavisam skaidri var atšķirt citu no cita.

Ja svešnieks pēc ārējā izskata tikai ar grūtībām atšķir japāņi no ķīnieša, tad tomēr viņš ļoti skaidri atšķir japāņi un ķīnieši kā jēdzienus; viņš prot gan atšķirt japāņu tautas būtību no ķīniešu tautas būtības. Par japāņiem mēdza runāt kā par „austrumu prūšiem” vai „austrumu britiem”, jo tolaik rietumu tautu iedomība visās citās redzēja tikai savu pašu kopijas; ķīnieši, trūkstot attiecīgam raksturojumam, tāpat arī trūkstot parallēlēm, nav ieguvuši tāda greznojoša blakus nosaukuma. Kā jēdziens japāņi eiropiešiem parocīgāki, tiem daudz vairāk kopēja ar vienu vai otru rietumu tautu nekā ķīniešiem, ar vārdu sakot, viņi ir mazāk bezveidīgi, mazāk netvejami, mazāk nesaprotami, viņi ir mazāk āziātiski.

Japāņi nav āziāti.

Kas tad viņi ir? Austrumu briti, austrumu prūši? Un kā tas var būt, ka viņi, Āzijā dzīvodami, Āzijā cēlušies, no Āzijas avotiem baņojušies, ir kļuvuši citādi nekā āziāti?

Ja viņus sauc par austrumu britiem, tad ar to raksturo tikai vienu viņu ārējo izpausmi; neievērotu pamet viņu rīcības absolūto mērķtiecību, viņu dzīves taupīgumu,

pat sīkumu. Prūši viņi nav, jo viņu dzīve atrodas Jūras varā; cīņā ar šo Tālajos Austrumos sevišķi neapjauzamo elementu attīstījusies viņu īpatnā daba. Mūžīgā cīņa ar kalniem un jūru, mūžīgos japāņu salu dziļi īpatnās katastrofas — zemestrīces draudos ir veidojies viņu raksturs.

Kā tas ir — vienmēr un visu laiku dzīvot zem zemestrīces pātagas? Kā ir, kad katru brīdi, dienu vai nakts vidū sāk grīloties zeme — un nevar zināt: Vai tas gals?

Zeme dreb.

Dažas minūtes priekš pusnakts. Visa Japāna guļ; japāņi, ne kā āziāti, mēdz agri iet gulēt; vienpadsmitos teātri slēdz durvis, pēc tam „vairs nekā nav“, pat vistrokšņainākie lielpilsētas izpriecas lokāli ap pusnakti kļūst tukši; nekas nav tik kluss kā japāņu nakts dzīve; laukos, ārpilsētā tumsai metoties ļaudis vasaru vēl kādu stundu pasēd uz soliēm māju priekšā, tad arī tie iet gulēt. Kad viss mazajās lēzenajās mājās noklusis un vairāk nekā nedzird kā tikai naktssargu klabienus, divas koka pagales vienu pret otru sitot, pēkšņi mājas sāk brīkšķēt visās sadarēs, veselās pilsētas pēkšņi sāk brīkšķēt visās sadarēs, Tokio ar saviem 6 miljoniem iedzīvotāju brīkšķ visās sadarēs. Tā ir zemestrīce.

„Japāna — ļoti skaista; bet zemes trīces“, mēdz teikt ārzemnieki, „kā gan var pastāvīgi dzīvot zemē, ko ik pārdienas sadrebina zemestrīce? — Un tad: Nekad nevar zināt, vai tā nav liela zemestrīce, lielā zemestrīce, kas mums visiem var padarīt galu.“

Japānā skaita drusku vairāk nekā 1000 zemestrīču gadā — ar noteiktu skaitli: 1041 zemestrīce caurmērā pēc Montesus statistikas —, tas ir samērā šaurā telpā vairāk nekā ceturtdaļa no visām zemestrīcēm (3803), kas skar zemes lodi; katrs atzīs, ka tā diezgan bagātīga Danaju dāvana. Šīs 1000 zemestrīces sadalītas pār visām valsts salām un salīnām, kaut arī ne glīti vienmērīgi; reizēm iedrebas šur, reizēm tur; ir sevišķi iecienītas un mazāk iecienītas vietas; kas dzīvo kādā salu vietā, tas nedabū just visas 1040 zemestrīces, bet nekad visā savā Japānas salu dzīvē japāņi nevar justies brīvs no zemestrīces drau-

diem, nekad viņš nevar izvairīties no šā lietuvēna, kas nomāc viņa zemi, un — tas audzina.

Ārzemnieks, kas piedzīvo savu pirmo zemestrīci, nakts kreklā izskrej viesnīcas vestibilā vai viesmīlīgās mājas zālē. — Kāpnes ligojas zem viņa kā jūra — vai arī tie ir ceļi, kas atsakās kalpot? Katra sija, katras durvis, katra mēbele runā čīkstošā šausmu valodā. Lai gan skrej un izdara ārprātīgus lēcienus, paiet minūtes, kamēr pārvar kāpnes.

Apakšā jau sapulcējušies visi ģimenes locekļi — vai citi viesnīcas viesi, vietējie iedzīvotāji un pieradušie —, visi glīti un kārtīgi rīta mēteļos vai kimono, rīta korpēm kājās, kamēr jaunais atbraucējs nokaunējies stāv kailām kājām un noskatās uz savu kreklu; visi gaida brīdi, kad zemestrīce beigsies vai arī būs jāatstāj māja.

Japānis zemestrīci uzņem vislielākajā dvēseles mierā; nemaz nav šaubu, ka japāņu izdaudzīnātie stiprie nervi, tas, ko sauc par viņa pilnīgo nervu trūkumu, izskaidrojams ar pastāvīgo treniņu zemestrīcēs. Ģimenēs katram loceklim ir šādiem gadījumiem noteikta vieta: viens pasarga dārgu vāzi no kritiena, otrs glābj sevišķi iemīļotu satinamo gleznu, trešs pietur skapi ar porcelānu, tēvs pievāc dokumentus; eiropiešu stila mājās viens nostājas sargvietā zem kristalla kropluktura. Tikai tad, kad grūdieni kļūst tik stipri, ka kaļķi birst no sienām un kārņiņi uz jumtiem kļūst vaļīgi, iedzīvotāji iziet dārzā vai ielā un aizsmēķē cigāreti.

Neviens nekliedz, neviens neskraida. Skriešanai nebūtu ne mazākās jēgas, jo kur gan lai skrej? Kad grūdieni top ļoti bieži, kad atveļas oh-džin, lielā zemestrīce, kad atveļas zeme un aprij cilvēkus, arī no tās nekur nevar paglābties. Nakti ārā dzird tikai klusu, bet lielu šalčoņu: daudzu cilvēku apvienotās balsis, kas cukstot brīdina uzmanīties, pārrunā trīci, sagaida tai drīzas beigas. Tikai suņus dzird bailēs baigi kaucam. Šur tur sagraust kāda māja, tas nav liels troksnis, jo japāņu mājas ir vieglas un nekrīt smagi; patiesībā pēc brīkšķa dzird tikai vieglu švirkstieni. Ļaudis steidzas kaimiņiem palīgā. Uzliesmo ugunsgrēki, vai, ja ir diena, pār sabrukušām mājām redz paceļamies putekļu mākoņus. Grūdieni top vā-

jāki, suņu kaucieni skaļāki. Atskan ugunsgrēka zvans, ugunsdzēsēji aizdrāžas par ielām.

Ģimenes, kas palikušas bez pajumtes, redz ar visām mantām un paunām aizejot pie radiem, lai līdz rītam vēl brīdi pagulētu.

Zemestrīce ir pārgājusi, daudzo ļaužu viegli satrauktie, atbrīvotie „ā-ā-ā” saucieni apklust. Visi iet gulēt. Kāds ikdienišķs atgadījums beidzies. — Labākā, patiesībā vienīgā nostāja pret zemestrīci ir: paturēt stāju; un tā japānis iemācījies paturēt stāju. Daudz tikumu, tuvāk ieskatoties, ir tādi, kas radušies aiz vajadzības.

Varēja būt arī ļaunāk; ļoti bieži arī ir ļaunāk. 1923. gada lielā zemestrīce nolīdzināja ar zemi gandrīz visu galvaspilsētu Tokio, bez tam vēl ievērojamāko ostu Jokohamu. Ko zemes grūdieni atstāja, to kārām mēlēm nolaizīja uguns, bēgļus, kas bēga laukā, aprija pēkšņie plūdi. 99.331 cilvēks atrada nāvi — vienā pašā dienā divreiz tik daudz upuņu, cik Vācijai maksāja viss 1870./71. g. karš — 43.476 pazuda, 103.733 bij ievainoti, simttūkstošiem māju iznīcinātas; vienu daļu kara flotes izpostīja jūras trīce, kas radās sakarā ar zemes grūdieniem.

Japāni zina, ka tādas lietas tiem var atgādīties katru dienu; tās viņiem mazākā apmērā jāpiedzīvo vairākas reizes gadā. Vienreiz trīce izposta pilsētas Kvansajā, zemes dienvidu daļā ar Osaku, Kioto un Kobi, otrreiz ugunsgrēks iznīcina tūkstošiem namu Tokio, citreiz taifuns noposta kādu pilsētu ziemeļos, nogalina 3000 cilvēku un izmet krastā veselu tirdzniecības floti.

Šīs trīs japāņa pātagas, zemestrīce, uguns, taifuns, ir veidojušas viņa raksturu un noteikušas tā dzīves veidu.

Japānis pārlietu nepieķeras laicīgai mantai. Laicīgo mantu viņš nemācījās nicināt tādēļ, ka bija labs karavīrs; labs karavīrs viņš kļuva tādēļ, ka laimes mantai viņa acīs nebija lielas vērtības. Japānis nav primāri labs karavīrs — ja tādi vispār ir; viņš tāds kļuva — kā karā, tā mierā — aiz nepieciešamības. Kāda jēga būtu pieķerties lietām, grāmatām, mēbelēm, gleznām, visām daudzajām dienišķās dzīves patīkamajām pusēm un ērtībām, ja tās viņam katru dienu varēja atņemt? — Protams, kā jau izdarīgais cilvēks un cīnītājs, kāds tas ir, viņš atradis veidu, kā paglābt savu vērtīgo mantu arī katastrofām: Starp koka, papīra

un viegla apmetuma mājām paceļas baltās krāsotās, masīvās „kuru“ celtnes, pret uguni un zemestrīcēm drošās noliktavas, kur mantīgie var noglabāt savas gleznas, mēbeles, lakas darbus, bronzu, grāmatas un zīdu. Ja izceļas ugunsgrēks, aizver biezus metalla skadriņus, viss pilsētas iecirknis izdeg, bet no drupām, kas Japānā vienmēr nodedz „līdz ar zemi“, tas ir, pilnīgi pārvēršas pelnos, arvien vēl paceļas nokvēpušās, bet neskartās kuru noliktavas. Tām ļauj atdzist un tad no tām iznes visu, kas palicis vesels pēc karstuma, uguns katastrofas.

Tāpat arī Japānā var krāt laicīgu mantu un īpašumu, tieši Japāna ir mūžveco mākslas un mākslas amatniecības ražojumu — kurio zeme; bet arī kuru iekārtošana labvēlīgi ietekmējusi japāņu raksturu, viņa dzīves veidu, pat nesalīdzināmā mērā pacēlusi viņa aistētiku. Nevienā mājas iekārtā neredz pārblīvējuma ar mēbelēm un greznuma priekšmetiem, katrā telpā arvien ir tikai divi, trīs priekšmeti, ko laiku pa laikam apmaina no kuras krājumiem. Tā attieksme pret ikdienas patīkamajām un jaukajām lietām paliek dzīva, ikdienu mājā nekad nekļūst ikdienišķa, kā kad, piemēram, uz bufetes gadu pēc gada, — „no vec-tēvu laikiem“, kā lepnī mēdz teikt — karātos viena un tā pati klusā daba; tai pašā laikā tiek audzināta vienkāršība, taupība rotās, kas tik nabadzīgā zemē kā Japānā ir rūgta nepieciešamība. Tālāk: Tā kā pierod skaistu priekšmetu redzēt tikai mēnesi vai pat tikai divi nedēļas, jo tad tās atkal nozūd noliktavas tumsā, kā mēs paši pēc īsas mirdzošas esības pazūdam kādas noliktavas tumsā, arī ikdienas sīkajās lietās tiek ieturēts lielais dzīves ritms, harmoniskā saskaņa ar visumu.

Japānis pārlietu nepieķeras radiem. — Ne tādēļ, ka tas būtu sirdī auksts, vai neturētu ģimeni kā iestādījumu visaugstākajā cieņā; bet atsevišķais īpatnis tanī atkāpjas kopības priekšā, un tā rodas šķietamā pretruna, ka japānis tieši tādēļ, ka tas tik augstu cienī ģimeni, nevērtē pārlietu augstu atsevišķos ģimenes locekļus un ģimenes saites, kas saista individu pie individa. Visiem Japānā zināms un visi to atzīst par pareizu, ka Juranoske Oiši, laikam gan populārākais starp nacionālajiem varoņiem, apzinīgi izpostīja savu un savu uzticības vīru ģimenes dzīvi, lai tie labāk varētu kalpot sava valdnieka nama mērķiem;

viens pārdeva līgavu prieku namiem, otrs nemierā šķīrās no sievas, cits apmainīja laulātu draudzeni pret kurtizāni. Kad priekš dažiem gadiem izcēlās konflikts Mandžurijā, sirmgalvji tēvi labprātīgi gāja nāvē, lai viņu dēli, nerūpējoties par tēvu uzturu, varētu cīnīties frontē; vēl tagad jauni vīrieši bieži ļauj savām māsām pārdoties prieku namiem, lai pirkuma maksu izlietotu studijām vai kāda pasākuma veicināšanai.

Bet japānis pārlieku nepieķeras arī savai dzīvībai; katru dienu viņam to var atņemt — tāpat kā viņa piederīgo dzīvību, tāpat kā mantu, ko tas dzīvē sakrājis. Tas viņu nav novedis pie fatālisma, kāds plaukst orientā zemes, bet gan pie apņēmības, ja laimes mahta zūd, sākt visu atkal no gala, ja no viņa prasa viņa dzīvību, cik iespējams klusi padoties nepieciešamībai, ja tam atņem mīļus cilvēkus, nomākt sāpes un ar divkāršu spēku ziedoties dzīvei.

Vienaldzība pret zemes mantu, kopā ar skaidri izteiktu skaista īpašuma instinktu, vienkāršība un pieticība dzīvē, nesalaužamā spēja vienmēr sākt no gala, stāja visdziļākās sāpēs un gatavība ziedot sevi, tās ir dažas no īpašībām, kas japānim ieaudzinātas — un ne mazā mērā ar zemestrīci, audzinošo dabas katastrofu. Tās visas ir īpašības, kas viņu atšķir no austrumnieka, no āziāta, kas attaisno apgalvojumu, ka japānis pēc savas būtības neesot āziāts, un kas zināmā mērā var izskaidrot arī frazes par „austrumu prūšiem“ un „austrumu britiem“.

Bet kā tad, jautās rietumu lasītājs, turpat blakus Ķīnā katastrofas, kas atkārtojas, un pat ar noteiktiem starplaikiem, nav vis radījušas līdzīgu, bet drīzāk gluži pretēju rakstura nostāju? Kā tad Jang-tse un Hoang-ho gigantiskie plūdi, kuŗu upuŗu skaits nesalīdzināmi pārspēj japāņu zemestrīču upuŗu sarakstus, Ķīnā nav radījuši pārākū laicīgās mantas nicināšanu, bet gan kaislīgu pieķeršanos tai, nav radījuši stoisku sāpju paciešanu, bet gan drīz vai sērošanas, ciešanu un vaimanu kaisli, nav radījuši gatavību ziedot dzīvību, bet drīzāk briesmīgas nāves bailes, no otras puses atkal rēgainu vienaldzību, fatālismu, kas satricina vai pareizāk līdz sirds dziļumiem ledū saldē katru, kas kādreiz noskatījies, kā izpilda nāves sodu ķīniešu bandītiem?

Izskaidrojums tam, cik dažāds iespaids dabas katastrofām, kas tieši savā iespaidā diezgan līdzīgas, bez šaubām meklējams ne tik daudz abu tautu rakstura dažādībā, kas taču iesākumā būs izgājušas no vienādiem priekšnoteikumiem, cik abu katastrofu: zemestrīces un plūdu izpausmes, „piemērojuma“ dažādībā,

Zemestrīce, kaut arī tā pastāvīgi draud, uznāk pēkšņi, tā ir nenoteicama, tā audzina gatavībai. No tās nekā nevar paglābt, ne mantu, ne māju, pat ne ikreiz sevi pašu, ja daudz, tikai naudu bankā. Bet plūdi nāk lēnām, tos redz nākam, plūdi ceļas nemitīgi un neatvairāmi; tie audzina fatālismu. Turklāt tie atstāj iespēju glābt mājas lietas, lauksaimniecības, amata rīkus, bieži pat mājas. Ūdens posts neuzbrūk zibeņātrumā, cilvēku lielākā tiesa mirst badā, kas plūdiem seko; tas sagrauj cilvēku nervus, tos demorālīzē un tā liek viņos ieplesties nāves bailēm.

Rūgti vārdi, taču tanīs noteikti daļa patiesības: Kas būtu noticis ar Japānu, ja tai nebūtu svētīgās zemestrīces rīkstes! — Lai dievi tai dod spēju laimes un panākumu sitienus paciest tādā pašā vienaldzībā, kā nelaiimes svētību — — —

Būtu jānožēlo, ja šīs rindas radītu iespaidu, ka ar visu varu gribu pasvītrot japāņu labās īpašības, ka gribu japāņus nostādīt un attēlot kā īstu visu tikumu iemiesojumu. Dažā ziņā japānis ir tam tiešs pretstats. Un tieši audzinošās zemestrīces ir tās, kas viņā radījušas dažas īpašības, ko nevar pieskaitīt pie tikumiem: vieglprātību, pārgalvību, bezrūpību, zināmu izturības trūkumu, varbūt arī pārmērīgu patiku svētkus svinēt un izlaidīgam būt. No saviem malaju senčiem viņš mantojis un līdz šai dienai saglabājis ātrās dusmas, kas savu monumentālo, drausmīgo virsotni aizsniedz malaju „amoka skrējienā“; parasti vienmēr tik maigais un pacietīgais japānis briesmīgi noskaistas, īpaši kad to nepatiesi apvaino vai kad aizkaŗ viņa ļoti vārīgās goda jūtas, un tad viņš spējīgs uz visu. Tās pašas izcelsmes laikam gan ir arī lielais vispārējais japāņu netikums, domstarpību gadījumos nemeklēt vēsu lietisku nokārtojumu, bet labāk ķerties pie galējībām, „rādīt piemēru“, dažkārt tādā veidā, ka viens kontrahents nogalinās, lai otra kontrahenta netaisnība kļūtu visiem redzama.

Harakiri, pašnāvība, ir „japāņu arguments“, to uzskata par neapšaubāmu nevainības pierādījumu, rakstura noskaidrojumu, katras vainas nomazgāšanu, katru aizdomu atvairīšanu — eiropietim droši vien pilnīgi nesaprotama nostāja. — Nekas japānim nav nepatīkamāks, pretīgāks par ķildošanos. Japānis ir ļoti vājš politiķis. Politiskā pēcspēlē, kas seko karšiem, viņš ir atkal pazuudējis visu, ko ar ieročiem ieguvis; viņš uzvarēja 1894. gada Ķīnas karā, taču zaudēja Šimonoseki mierā, uzvarēja 1904./05. gada krievu karā, lai zaudētu Portsmutas mierā.

Japānim, tas pavisam droši sakāms, ir visai maz civilās drosmes.

Kopš 552. gada budisms caur Koreju lika ieplūst Japānā savām cēlajām mācībām, Japānā ir attīstījusies īpata un vienreizēja kultūra, kas gluži dabiski pārveidoja tās nesēju, japāņu cilvēku; bet lai viņu, šo japāņu cilvēku saprastu, nedrīkst aizmirst viņa izcelsmi un viņa pirmsākumus, kas tieši izpaužas dažos viņa intuitīvajos rīcības veidos. Ir labi vēlreiz atcerēties, ka mēs — vismaz Āzijas apstākļos — neesam vis veca, bet pavisam jauna tauta. Ķīnieši mūs pat uzskata par iznīreļiem; dažā ziņā ne bez iemesla.

Japānis ir Benjamiņš, daži saka: enfant terrible āziātu starpā.

Ak, viņa krūtīs mīt divas dvēseles: pilnīgais aistēts un jūras laupītājs. Par krieviem agrāk mēdza teikt: „Grattez le Russe — — pakasiet krievu, un jūs dabūsiat barbaru“, ar tādu pašu tiesību var teikt: „Grattez le Japonais — — nokasiet japānim laku, un kodolā atradīsiat jūras laupītāju.“ Taču pie tam nedrīkst aizmirst, ka laka Japānā ir vērtīgs amatniecības un mākslas rūpniecības produkts; tanī nav it nekā neīsta, tas nav vienkāršs krāsojums, tā ir vismaz tikpat vērtīga kā kodols, ko tā aplāj. Jo vairāk kārtu lakas kodolam uzliek ilgu gadu grūtā darbā, jo dārgāks ir lakas darbs.

Tāpat ir ar cilvēku.

Japāņa dzīve.

Japāņu sabiedrības četri stūŗa balsti ir: ierēdņi, karavīri, rūpniecības strādnieki un amatnieki; bet visi četri stāv uz platās stiprās mazpilsonības pamata, pie kuŗas tie lielāko tiesu arī pieder. Ierēdņi un karavīri līdz pat augstākajām pakāpēm ar mazo atalgojumu laimīgā kārtā piesaistīti sīkpilsoņu dzīves standartam; tādēļ arī vairs nevar runāt par karavīru kastu, jo pie kastas raksturīgajām īpašībām mūsu dienās taču pieder dzīves veids, kas paceļas pāri „kūmas drēbnieka vai cimdinieka“ dzīves veidam. — Japāņu civilizācijas būtību pavisam skaidri noteic sīkpilsonība, kas grib saprast pirmo, tam jāiepazīstas ar pēdējo; tanī gluži skaidri manāms konfūciānisma, šīs nepareizi par reliģiju dēvētās sociālās mācības ietekme, kas nāca no Ķīnas un, nebūdama redzama ārēji, piemēram, reliģiskā draudzē, tomēr stipri ietekmē dzīvi.

Ja samuraisms, zobena bruņinieka kodeks, no kā rietumu zemēs šis tas pazīstams, audzināja vienkāršībai, pieticībai, tad Konfūcija (551.—478. g. pr. Kr.) mācība audzināja pilsoniskumu, pilsonībai, sīkpilsoniskai dzīves iekārtai un domāšanai.

Ja budismu ar tā lepo pāŗakumu var saukt par dižciltīgu reliģiju, kristīgo ticību ar tās nabadzības mācību par proletārisku reliģiju, tad konfūciānisms ir sīkās pilsonības reliģija; tā netver individu, tā aptver ģimeni; tā māca solidāritāti, pastāvību un apdomīgu centību — lietas, kas tik bagātā mērā sastopamas japāņa dabā, un diģli bij jau tad, kad Konfūcija mācība sāka to ietekmēt un kopt šīs īpašības.

Budisma ietekme Japānā ir pazīstama, mēdz teikt, ka tā līdzinājusies apvērsumam, un daudz ko, varbūt pāŗāk daudz ko mēdz izskaidrot ar šo reliģiju; konfūciānisms neradīja tādu revolūciju, tā bija maiga, pamazītēja pilsonisku tikumu iesūkšanās, to tikumu, ko mācīja lielais ķīniešu gudrais; ietekme tādēļ nav bijusi mazāk stipra un ilgstoša. Bez šaubām, daudz kas Japānā attīstījies tās

garā arī bez tās palīdzības, tādēļ ka zeme tam bija sevišķi labvēlīga, tādēļ ka pastāvēja vēlāmā garīgā nostāja. Kai-
miņu valstī Ķīnā Čiang Kai šeka vadībā ar varu tiecās
pēc konfūciānisma renesanses, pēc Ķīnas tīrīšanas, atdzī-
vināšanas un vienošanas viņa garā; Japānā šīs mācības
elementi kopš seniem laikiem bijuši tautas manta, pilsonī-
bas balsts un mantojums.

Speciāla interese varbūt attaisno dažādu zemju aug-
šējo slāņu pētīšanu, taču nekad mūsu laikos nedrīkstēs
slēdzienus par šiem slāņiem un viņu dzīvi attiecināt uz
visu nāciju; tāpat ir ar proletāriātu, kuŗa tikumi jaun-
laiku industriālizācijas lielajā velmētavā saplosīti, atkal
salipināti un bieži līdz nepazīšanai nivelēti, vienveidoti; to
studijas, interesantas sociālo apstākļu pētniekam, nekad
nevar būt svarīgas tam, kas grib iepazīties ar kādas tau-
tas, kādas nācijas dzīvi. It sevišķi tas sakāms par Ja-
pānu, kur arī augstākās šķiras lielās tiesas dzīve ir no-
teikti un apzinīgi sīkpilsoniska, kur īsta proletāriāta rie-
tumu nozīmē nemaz nav.

Sīkpilsonības jēdzienā, to japāņu apstākļiem piemēro-
jot, nav nekā pazemojoša: kas ar labu gribu un dažā-
diem talantiem panākts un sasniegts tās šaurajās robežās,
tas redzams Japānā; kādi spēki tanī snauž un darbojas, to
rādīs Japānas attīstība.

Japāna tips ir „mazais cilvēks“, mazais Tanakas vai
Nakamuras vai Jamamoto kungs, austrumu šulcs, Millers
un Meijers. — Viņu vārdi norāda uz japāņu lauciniecišķo
izcelsmi: Tanaka ir Tūrumnieks, Nakamura Ciemvidus,
Jamamoto Piekalns. Ja arī Japānā jau agri bijušas liel-
pilsētas — agrākai rezidences pilsētai tās ziedu laikos ap
1200. gadu bija miljons iedzīvotāju, un Tokio jau kopš
gadu simteņiem ir miljonu pilsēta — taču japāņu lielum-
lielā tiesa līdz visjaunākajiem laikiem ir bijuši zemnieki.
Japānis dzīvoja sīvā cīņā ar šauru kalnaino zemi; gada
sākums un beigas, gada laiku maiņa, dabas dzimšana un
nāve viņam bija visai svarīgi notikumi, viņš tos un viņu
sekas sajuta pats pie savas miesas. Sēja, dīgšana un raža
viņam šķita tūkstoš ļaunu un labu iespaidu varā, viņa jē-
dzienu pasauli pildīja daimoni un fejas: jauna cilvēka ie-
nākšana šai pasaulē viņam bija kaut arī priecīgs, tomēr
simtu mīklu un briesmu apņemts notikums.

Skolu jaunatne vingrinās cīņai ar samuraju zobenu

Japāņu laulāts pāris mājās

Mazs japānis piedzimst.

Japāņu rakstu zīme vārdam mīlestība sastāv no zīmēm „māte” un „bērns”; mātes mīlestība pret bērnu ir primārais, laulāto draugu mīlestība tālu paliek tai iepakaļ. Māte, kas gaida bērnu, zina, ka nu tikai tā īsti pieder pie vīra ģimenes, nu tikai viņš to īsti uzskatīs par pilntiesīgu sievu. Viņa labu prātu padodas visiem diētas un dzīves veida noteikumiem, ko tai uzliek māņticība un tautas dziedniecība, viņa iet lūgšanas gājienos uz tempļiem, lai tās auglis dzīvs un vesels ieraudzītu pasaules gaismu. Māņticība gan saka, ka bērns, kas dzimstot pēc lūgšanām, agri miršot vai saīsināšot vecāku mūžu; bet tas māti neattur no karstām lūgšanām, viņa pat dodas tālos svētceļojumos, lai lūgtu kādā svētnīcā, kuņas dievība sevišķi vēlīga grūtām mātēm.

Agri jau atsauc vecmāti, lai izmeklētu māti un atvieglinātu tai sāpes un nelabuma jutoņu; grūtniecības piektā mēnesī tēvs rīko radiem mielastu un mielasta laikā paziņo: Mēs sagaidām pēcnācēju. — Tai pašā dienā mātes vidū stingri nosien ar kokvilnas saiti, lai neļautu bērnam izaugt lielam un tamlīdz atvieglinātu dzemdības; saiti māte nenonējumam līdz pat dzemdību stundai; grūtniecības laikā viņai jāstrādā visi mājas darbi, jo arī tas dzemdības dara vieglākas; tikai pēdējā mēnesī viņa vairs nekā nestrādā, vecmāte nāk kārtīgi; ja Tanakas kungs ir turīgs vīrs, viņš tai liek pastāvīgi dzīvot mājā, lai tā katru mirkli būtu pie rokas.

Dzemdību stunda tuvojas; mūsu dienās ir sievietes, kas dodas uz klīniku; taču pēc japāņu paraduma māte paliek mājā, nesauc arī ārstu; vecmāte, kas ir dzemdību palīdzē un tai pašā laikā arī astronome, zina mēneša kalendāru, paisumu un bēgumu; viņa skaidri zina, kurā laikā dzemdības visdrīzāk gaidāmas, proti tai stundā, kad sākas paisums.

Japāniete dzemdē viegli, kas laikam gan ir sakarā ar spartānisko dzīves veidu, vieglo ēdienu un grūto fizisko darbu; viņa dzemdē sēdu stāvoklī, dienu tumšā istabā, ar sienas širmjiem aizklātā guļas vietā.

Vecmāte bērnu nomazgā, ietin autiņos un tad parāda to mātei un priekšistabā sanākušiem radiem; ja tas ir

zēns, it īpaši pirmais, tad gaviles lielas, Tanakas kungs nespēj vien saņemt laimes vēlējumus; ja meitene, prieks nav tik skaļš, lai gan meitene prasa mazāk kapitāla ieguldījuma un precību tirgū ir pateicīgāks objekts nekā dēls.

Īpata ir otrās puses ceremonija; pēc vecas japāņu paražas to ieliek māla bļodā ar vāku un aprok zemē pie mājas ieejas; ja bērns ir puisēns, iekšpus vārtiem, ja meitene, tad ārpus vārtiem, jo dēls taču paliks ģimenē, bet meita to pametīs un pievienosies citai ģimenei.

Pirmajā, bieži arī otrā sava mūža dienā jaunais Tanaka dabū tikai jūras zāles tēju, kas iedarbojas līdzīgi caurejas zālēm; arī mātei jāietur viegla diēta, un viņa paliek gultā līdz divdesmit pirmai dienai pēc dzemdībām; pie normāla ēdiena viņa drīkst atgriezties tikai septiņdesmit piektā dienā.

Atskaitot kristīgos, Japānā nepazīst bērnu kristības; to vietā ir vārda došanas svinības — sestā mūža dienā, radiem klātesot — un pirmais gājiens templī, zēniem trīsdesmit pirmā, meitenēm trīsdesmit trešā mūža dienā; bērnu šai gadījumā nes vecmāmiņa no tēva puses, jo māti pašu līdz septiņdesmit piektaī dienai uzskata par netīru un tā nedrīkst ieiet templī un svētākajā vietā. Apciemotodus un paziņas, bērns dabū dāvanas, to starpā vismaz vienu papīra masas suni, baltu, plaši ieplestām acīm, lielām ausīm un brīnumskaisti sagrieztu asti; tas katru nakti stāv sardzē blakus bērna spilvenam. — Šim sunim ir kāda ļoti laba īpašība: viņš padzen daīmonus un spokus un ar lielu kāri apēd ļaunus murgus. Tiklīdz tāds smags uztraucošs sapnis tuvojas, šnakt, suns to noķer un apēd; kas cilvēkam baismīgs lietuvēns, tas viņam gards kumoss.

Ja vien iespējams, japāņu māte bērnu baŗo ar krūti; pirmo svešo barību bērns bauda 109. dienā: „pirmā ēdiena svētkos“. Salūdzodus, mazajam ieliek mutē drusku rīsu biezputras, iepilina drusku buljona; parasti viņš visu atkal izspļauj; taču, lai „pirmā ēdiena svētki“ savu vārdu nevalkātu velti, vismaz vecāki un radi drīz sēžas pie svētku mielasta. — Sevišķi laimīgi skaitās svētkus piecas vai desmit dienas atlikt; kāpēc tos vispār nenoliek 119. dienā, nav izdibināms; japānis paliek pie 109. dienas un atliek piecas vai desmit dienas; tikai tā tie nes laimi! Tāpat

kā vispār japāņu dzimšanu pavada tūkstoš dažādu ticējumu; viņam, kas joprojām dzīvo ciešā saskarē ar dabas spēkiem un pārdabiskām varām, cilvēka ienākšana šai mūsu pasaulē un aiziešana no tās šķiet ārkārtīgi svarīgs notikums; viņš dzīvo pastāvīgās bailēs no pazīstamām un svešām varām, ko tas tomēr no otras puses lūko ar dažādām viltībām izmantot. Cik daudz šķietami bezjēdzīgu likumu, ko diktēja māņticība, ir izrādījušies par visdziļāko gudrību, cik daudz aukļu pasaciņu ir atradušas apstiprinājumu eksaktajā medicīnā! — Bērns nedrīkst kājām iet, iekām nav gadu vecs; ja tas skrej ātrāk, tas jāpagrūž. Tas nedrīkst ēst zivi, iekām nevar izteikt vārdu „zivs“. Bērna drēbes nekad nedrīkst nakti palikt ārā žūt, jo tumsa pilna to māšu gariem, kas mirušas dzemdību gultā; tām ir putnu izskats, un ja tās redz kāda bērna drēbes, tās uzpilina dažus asins pilienus; bērns, kas uzvelk tādas asinīm aptraipītas drēbes, saslimst un mirst.

Japāņu spoku stāsti mudž ar nelaimīgu mirušu māšu briesmu darbiem un šausmām, kas pārņem mātes, kuņām liktenis atrāvis bērnu. Te visur runā mātes lielā mīlestība pret bērnu, lielās rūpes par tā labklājību.

Japāņu bērnu nēsā lielāko tiesu uz muguras, kas mātei, bez šaubām, ir vieglāk, nekā nēsāt uz rokām; mātei pie tam rokas paliek brīvas un tā netraucēta var veikt mājas darbus, slaucīt dārzu, iet iepirkties, pat darboties savā arodā. Tādā zemē, kā Japānā, kur dzīve pilnīgi pakļauta taupības un saimnieciskuma diktātam, tam ir nozīme. — Rūpes par bērnu mātei bieži atņem vecākie bērni, var redzēt sešu un septiņu gadu meitenes — un arī zēnus, jo „vīriešu iedomību“ necieš! — kam ar jostu mugurā uzsiets brālītis vai māsiņa. Kamēr vecākais bērns skraida, lēkā un rotājas, zīdains tam mugurā gluži mierīgi guļ. Ziemu māte un bērns ir vienā un tai pašā vatētā ģērbā, bērns ir itin kā mātes daļa, kā mazais ķengurēns.

Jāvaicā, vai bērna nēsāšanas paradums veselīgs, īpaši, vai tas veicina bērna augšanu; šī paraža Japānā sāk izzust, un grūti pateikt, vai tas jāapsveic vai jānožēlo. Droši var teikt, ka siltais līdzs mātei uz muguras ar vienmēr vienādo temperatūru labāk pasarga no saaukstēšanās slimībām nekā bērna ratiņi, kas ātri izdziest; japāņu mātes arī guļ ar zīdaini vienā gultā; tā viņas tūlīņ jūt, ka

bērns jūtas nelabi, ātrāk pamana slimības tuvošanos, nekā kad bērns gulētu atsevišķi, vai pat citā istabā, kur tikai otrā rītā redz, ka tas saslimis.

Bet par visām lietām bērna apkārt nēsāšana tam nodrošina dzelzs miegu; tas iemācās gulēt katrā stāvoklī, pie katra veida kustībām un pie katra trokšņa. Tā ir patiesa svētība un rūgta nepieciešamība šaurajos dzīvokļu apstākļos un mājās ar sienām papīra plānumā, kur nav īpašu guļamistabu, jo telpas otrpus sienai, atkarībā no dienas laika, izlieto visdažādākām vajadzībām. Varbūt japānis šādā kārtā iegūst fenomenālo spēju, ko tas patur visu mūžu, aizmigt ikvienā dzīves stāvoklī — stipri ribošā ielu dzelzceļa vagonā, uzgaidāmās telpās, uz parka soliēm, uz tirdzniecības namu kāpņu pakāpieniem, uz bruģakmeņu kaudzes visbiezākajā ielas drūzmā; kur vien var atlicināt piecas minūtes, kad nav katrā ziņā jāstrādā, viņš aizmieg. Miegš naktī, miegš dienā, miegš „pa starpām“, tas viņa lielais, gandrīz neizsmeļamais spēku rezervuārs; ārpilsētas vilcienos, kas darbam sākoties un pēc darba miljoniem strādātāju ļaužu pārvadā uz pilsētu un no pilsētas, viņi guļ rindām vien, valēju muti, galvu klanīdami, biļeti aiz cepures lentes aizsprauduši. Ikviens, kas iekāpj vilcienā, automātiski aizsprauž biļeti aiz cepures lentes; kontrolieris caur vagonu iedams tās izņem, pārbauda un atkal piesprauž gulētājam pie cepures.

Ko gan japāņi, kas agrāk bija pieraduši pie mierīgas dzīves, pie ērta tempa, darītu tagadējās veikaliskās dzīves nervu plosītajā steigā, ja tiem nebūtu viņu spirdzinātāja miega, ja tiem nebūtu viņu Dieva dotās spējas aizmigt? — Viņi nosnaužas, kur vien var; glītais papīra suns, kas bērībā stāvēja sardzē pie viņa guļas vietas, paliek tiem uzticīgs līdz vecumam un neredzams sarga viņu miegu. Viņš padzen daļmonus „rakstāmmašīnu klaboņu“, „bilances rūpes“, „telefona zvānu“ un apēd ļaunos murgus par bezgalīgiem skaitļiem, kas vienmēr beidzas ar iztrūkumu.

Agri japānis mācās izgulēt miegu, kas tam jāizguļ; viņš nav jūtīgs, viņš nepamostas, kad klusi paver durvis, lai paskatītos, vai viņš vēl nav pamodies. Mazais Tanaka mierīgi guļ tālāk, ja vecākais Tanaka tai pašā istabā priekšpusē sarunājas ar kādu klientu un māte dibenā iz-

ķildojas ar sakņu pārdevēju. — Japāņu miegs ir sevišķi izturīga, nesaplēšama prece — žēl, ka to nevar eksportēt!

Ciešā kopība mājas dzīvē, kas tai pašā laikā ir arī cieša kopdzīve ģimenes locekļu starpā, protams, ievērojamā mērā audzina ģimenes instinktu. Citādi šī kopdzīve primitīvajās mājās, kur tikpat kā nav ciešu starpsienu, arī nav iespējama, un tāda dzīve kļūtu neciešama, ja nevaldītu augsta ģimenes disciplīna. — Eiropiešu mājā ir „svētnīcas“, kur bērns nevar ieiet bez bailēm; „zāle“ bija tāda svētnīca pilsoniskajā periodā, ko esam pārdzīvojuši, tēva darbistaba tāda ir vēl tagad, tēva rakstāmgalds tanī ir pilnīgi „tabu“; japāņu mājā bērns skraida pa visām istabām, kas ne ar ko neatšķiras cita no citas; tātad vajag gan lielas pašdisciplīnas, daudz instinktīvas cieņas pret citu ģimenes locekļu personīgo dzīvi, lai to varētu pāciest.

Ģimene — nācijas šūna.

Jau teicām, ka rakstu zīme „mīlestība“ sastāv no zīmēm „māte“ un „bērns“; rakstu zīmi „cilvēks“ — ķīniešu japāņu rakstībai ir filozofisks princips — sastāda divvas līnijas, no kurām stiprāko, lielāko balsta mazāka, tievāka; tikai vīrieša un sievietes divvienība — balstāma, balstoša — pēc japāņu izpratnes veido cilvēku. Rakstu zīme „sieviete“ zem zīmes „jumts“ dod jēdzienu „miers“ jeb „nomierinājums“; tā tautas rakstībā dokumentējas augstais priekšstats par ģimeni kā vienību un par mājas dzīvi.

Pēc savas formas ģimene Japānā ir noteikts patriarhāts; tēvs ir tās neapstrīdamais galva; taču maldīgi būtu domāt, ka japāniete — sieva ir persona bez tiesībām un savas gribas, no kurās, ja vīrs tā vēlas, vienpusīgi var šķirties un to aizsūtīt mājās. Patiesībā japānietei ir tik daudz gaumes un labas audzināšanas — un arī psiholoģiskas sajēgas par vīrieša dabu — ka viņa atklātībā, ļaužu priekšā, labprāt rada iespaidu, it kā viņa būtu bez savas gribas padevusies vīra gribai; viņas īstajā pasaulē, mājas dzīvē, tās vara ir pat vēl mazāk ierobežota nekā viņas brīvīvajai māsai eiropietei. Uzruna „cienījamā kundze“ japāņu valodā ir „oku-san“, „mājas iekšienes kundze“. Tiesa gan,

pastāv iespēja bez ceremonijām „vienpusīgi“ šķirt laulību pēc vīra vēlēšanās; bet tikai tais gadījumos, kad sieva ģimenei paliek parādā vīriešu kārtas pēcnācējus. Šai gadījumā japānim, kas citādi monogams, ir arī tiesība turēt blakus sievu, kuŗas vīriešu kārtas bērnu tas var „legitimēt“. Ja pirmajai sievai vēlāk tomēr piedzinust zēns, tas, lai gan jaunāks par blakus sievas bērnu, kļūst mantinieks un cilts turpinātājs. Tāpat rikojas ļoti biežajos zēna adopcijas gadījumos — ja īstajai sievai vēlāk piedzimst dēls, adoptētais tam atdod savas tiesības. — Tā rūpējas par ģimenes asins tīrības uzturēšanu.

Cita ģimenes uzturētāja īpatnība ir klanu jeb cilšu veidojums. Cilts nākotne ir tā, ka tēvam mirstot viņa tiesībās stājas vecākais dēls, nevis māte. Viņš manto ne tikvien māju un visu mantu, bet samuraju, t. i., zobena bruņinieku dzimtās arī viens pats dižciltību; viņa jaunākie brāļi un māsas paliek tukšā un ir tikai vienkārši pilsoņi; taču tiem līdz mūža beigām ir tiesība uz atbalstu no jaunā dzimtas galvas puses, uz pajumti tēva, tagad brāļa mājā. Šādam stāvoklim tos sagatavo jau tēvam dzīvam esot; visi — māte, brāļi un māsas, kalpotāji — blakus tēvam arī vecākajam dēlam parāda godbijību, kas pienākas galvai. Tēvs ir „danna“, kungs, vecākais dēls „vaka-danna“, jaunais kungs.

Tiklīdz jaunākie brāļi apprecas — tā kā viņi arvien vēl vairāk vai mazāk dzīvo kopā ar galveno ģimeni, vajadzības gadījumā apmetas pie tās, izšķirīgās lietās prasa vecākā brāļa padomu, parasti ir pat viņa apprecināti, — rodas klans vai cilts, kas kādreiz arī tīri ārēji dzīvoja kopā ciemos, apdzīvotās vietās un pilsētas iecirkņos vai ap klana kunga pili. Tagad cilts ārēji vairs nedzīvo kopā, kā, piemēram, Ķīnā, kur tās apdzīvo plašas pilīm līdzīgas ēkas ar dučiem pagalmu; taču cilts vara, kaut arī neredzama, joprojām pastāv un nav mazāka kā agrāk.

Jauneklis, kas stājas dzīvē, to nedara apziņā, ka nu kļūst īsti brīvs; viņš neprecas, lai aizstātu savu veco, asinsradu dzimtu, ar jaunu saistību; drīzāk viņš katru savas dzīves mirkli apzinās, ka tas vienmēr var iet pie „ani“, vecākā brāļa, pēc padoma vārdos un darbos, ka ani māja ir patvērums, kuŗa durvis tam arvien vaļā. — Tā japāņi veidojas visa lielā ne tikvien ģimenes, bet arī cilts kopsa-

derības sajūta; visa japāņu nācija ir viena vienīga liela cilts ar tūkstoš vārdiem, bet vienu galvu: ķeizaru.

Taču japānis ir ne tikvien labs dēls, labs bērns, bet gadījumu lielākā tiesā arī labs ģimenes tēvs, kas savas tiesības nelietā nevietā. — Pienākumu ģimenes tēvam būt tam nepadara grūtu. Eiropā reiz bija laiks, kad daudzu galvu ģimenes tēvu uzskatīja par komisku figūru; bij uzcelti simt aizspriedumu, lai vīrietim apgrūtinātu ģimenes tēva lomu. Toreiz domāja, un vietām vēl tagad domā, ka neizskatās vīrišķīgi, ja tēvs citiem redzot nodarbojas ar saviem bērniem; viņš nedrīkst stumt bērna ratiņus, nedrīkst bērnu nest uz rokas; ja zēns kaut ko grib, māte ar to ieiet dāmu istabā. Viss gulstas uz mātes. — Citādi ir Japānā: tur tas nav nekāds retais skats, ka pēc karašpēka parādes, galma pieņemšanām vai citur tēvi, parādes tērpā, pilnā rotājumā ar ordeņiem un lentēm, ņem bērnus uz rokas un nes tos mājās, un ja mazais savam tēvam virsleitnantam vai valsts sekretāram pačukst, ka tam ātri ko vajag, tēvs visā savā zeltaini mirdzošā krāšņumā Dieva vārdā paiet ar savu atvasi sānis un pataisa tam biksītes vaļā. Tikpat dabiski arī māte, kad zidainis izrāda izsalikumu, atsedz krūti un dod tam padzerties — vienalga, vai tas būtu ielā, uzgaidāmā zālē, stacijā vai teātrī!

Japāņu tēvam nav liegts savu sievu atbalstīt bērnu audzināšanas visprimitīvākās lietās. Un tieši šis sirsnīgās attiecības tēva un bērna starpā jau no agrākās jaunības ir apstākļi, kas liedz tēvam, lai cik nodarbināts, lai cik ievērojams vīrs tas būtu dzīvē, kļūt par ģimenes elku, par bērnu bubuli, kas iedveš tikai godbijību.

Ja ziemeļu un vidus Eiropas laulātie pāri vairās liela bērnu pulka, tad laikam gan tur nav tikdaudz vainīgas saimnieciskās grūtības, kas taču Japānā pastāv varbūt vēl lielākā mērā, cik šie aizspriedumi, kas vīram liedz uzņemties daļu ģimenes nastu.

Par Japānu mēdz runāt kā par bērnu paradīzi, un strīdas, vai tādēļ mazais japānis ir labāk vai sliktāk audzināts bērns nekā mazais eiropietis; lai nu kā, bērnu paradīze Japāna ir tādēļ, ka tā ir ģimenes paradīze. — Paradīzes dzīve japāņu bērnam beidzas ar sesto gadu, jo tad sākas skolas pienākums, tad viņa jaunajā dzīvē iejaucas skola.

Mazais skolas kareivis.

Savā iekārtā skola būtībā neatšķiras no skolām eiropiešu valstīs; tā uzbūvēta pēc šo valstu, īpaši vācu parauga.

Seši gadi primārskolā — šo-gakko apzīmējuma burtisks tulkojums: mazā skola — ir obligāti; skolnieki mācās japāņu valodu, matematiku, vēsturi, zemes mācību, dabas mācību, tie mācās japāņu ķīniešu rakstību ar tās leģendārajām 40.000 rakstu zīmēm — protams, tikai mazu daļu no tām — viņi zīmē un vingro, bez tam zēni strādā kādu rokdarbu, meitenes šuj. Zēniem jāvalkā skolnieka cepure un formas apģērbs, vienkāršs melns ietērps, kas viņos jau agri attīsta uniformitātes un kopsaderības jēgu; meitenēm noteikts eiropietes ģērbs, arī lielāko tiesu vienāds un lielāko tiesu, kas jāatzīst, ārkārtīgi neglīts. Nav zināms, vai ar to jau agri grib ierobežot sieviešu dzimuma dabisko greznošanās kāri vai arī skolas tērpus gatavojot vērā likti tikai finansiālie apsvērumi; lai nu kā, liekas taču iespējams par to pašu maksu un ar to pašu darbu izgatavot meitenēm glītāku skolas tērpu. Vispār, japāņu apstākļu lietiskais vērotājs konstatēs, ka neparastā piemīlība un jaukums, kas raksturīgi japāņu bērniem — maigums, rātņība, jocīgais izskats un ļoti daudz dabiskas mierīgas grācijas — parasti zūd skolas gados. Zēni tad pēc vecāko skolnieku un studentu parauga iegūst skarbu, pat rupju toni, un meitenes nogrimst bezveidīgajā smagajā ģērbā, biežajās vilnas zeķēs, kas bez izņēmuma vienmēr locītavās krokojas, un briesmīgi sliktos apavos. Japāņu meitenes tradicionālais skolas ģērbs — puķains vai rakstains kimono un virs tā šarlacha krāsas plats, viduci ar lentu apsiets krokains svārks, kādu vēl bieži valkā meiteņu skolās — ir nesalīdzināmi glītāks, labāk piekļaujas japānietes figūrai un gaitai.

Zēni, ko nav paredzēts sūtīt augstākās skolās, iet vēl divus vai trīs gadus sekundārā skolā, ar to nobeidzot savu izglītību; pārējos uzņem vidusskolā (ču-gakko), kas aptver piecas klases un bez primārās skolas priekšmetiem māca vēl ķīniešu klasiskus, augstāko matemātiku, fiziku, ķīmiju, tiesību zinātni un tautsaimniecību, turklāt kā pirmo svešvalodu angļu vai vācu valodu. Vidusskolas

audzēkņi gūst militāru sagatavojumu; pēc piecgadīgā kursa beigšanas viņi septiņpadsmit gadu vecumā var iestāties augstākās speciālās vai arodskolās; kas grib gūt akadēmisku izglītību, tiem vēl divi vai trīs gadi jāiet universitātes priekšskolā, iekām tie drīkst iestāties „dai-gakko“, t. i. īstajā universitātē. Priekšskolā māca vācu vai franču un latīņu valodu.

Arī Japānā, it īpaši vīriešu kārtas jaunatnē — t. i. patiesībā viņu vecākos — dzīva dziņa pēc arvien pilnīgākas, arvien augstākas izglītības. Kas agrāk apmierinājās ar primārās skolas izglītību, tagad iet vismaz vidusskolā. Šī ir svarīgākais valsts izglītības institūts; šeit tiek radīts kaut arī ne visai bagātais, ne visai dziļais, tomēr solīdais japāņu izglītības pamats, tiek veidots viņa raksturs. Japāņu vidusskolnieks ir ļoti noderīgs cilvēku tips, bez sevišķām tieksmēm uz dziļām problēmām, ne sevišķi pārslogots iegūtām zināšanām, bet spartāniski audzināts, disciplinēts, ar skaidru gribu un noteiktu, ne pārāk augstu sprastu mērķi. — Bez tam vidusskola sniedz arī kādu reālu labumu: Jaunekļi, kas to beiguši, var iestāties armijā par viengada brīvprātīgiem, tie atbrīvoti no divu gadu kara klausības un no armijas izstājas parasti apakšvirsnieka, bet bieži, pēc izturētiem pārbaudījumiem, rezerves virsnieka dienesta pakāpē.

Vidusskolnieku un vidusskolu skaits Japānā aug ar katru gadu, un tā ir visādā ziņā apsveicama parādība.

Meitene savu izglītību nobeidz primārajā skolā vai arī turpina meiteņu skolā (džo-gakko), kas aptver piecas klases. Kad to pabeidz, viņai ir septiņpadsmit gadu; nu viņa var iestāties sieviešu universitātē; bet tā kā japānietes agri precas, lielākā tiesa atgriežas mājas dzīvē, jo nu nāk meitenes īstā skola, viņas sagatavošana laulībai, „mājas meitiņas“ pārvēršana nākamajā mājas mātē, tai pašā reizē arī japāņu sievas, japāņu mātes lielais rakstura veidošanas darbs.

Rakstura veidošana un rakstura skološana, tie ir vārdi, ko Japānā neviens nepiemin, jo skolās tās ir pašas par sevi saprotamas lietas. Jau agri bērnus pieradina kārtībai, disciplīnai, pieradina pakļauties augstākai gribai; zēnus — tas ārkārtīgi svarīgi — atradina no katras vīrišķas pārākumapziņas, „zemāko darbu“ nicināšanas; pri-

mārās skolas audzēkņiem pēc mācībām parasti pašiem jāizslauka klases telpas, jāsakārto mācības līdzekļi, skolas ģērbs; skolas ēkas parasti mēdz būt vienkārši koka šķūņi, ko ziemu nepietiekami apkurina, lai jaunatni fiziski nocietinātu; skolā vai arī sevišķās pilsētas sporta hallēs blakus vingrošanai, soļošanai, bumbas spēlēm un Eiropas un Amerikas atlētikai, piekopj arī grūto senjapāņu paukošanu ar bambusa zobeniem, kas radina paciest sāpes un panākt visaugstāko ķermeņa spēku, ātruma un lēmuma spēju attīstību, blakus tai vēl „maigo“ sportu džiu-džitsu.

Japāņu skolnieks īstenībā ir mazs skolas kareivis, kaut arī tas nav jāsaprot tīri militārā nozīmē, drīzāk gan tā, ka viņa sevišķi kopj tās kareiviskās īpašības, kas nodēris arī civilā dzīvē, un kas tādēļ arī bagātīgi sastopamas. — Skolas, it īpaši vidusskolas, atrodas pilsētās, bet skolnieku liela tiesa nāk no laukiem, un tāpēc, īpaši lauku novadu vidējās un mazpilsētās, skolnieki lielāko tiesu dzīvo internātos; audzēkņi atrauti personīgai, individuālai audzināšanai vecāku mājā un pakļauti stingrajam skolnieku mītnes diktātam, kas, protams, ievērojamā mērā ietekmē arī audzināšanas un audzināmo raksturu.

Aina mainās, tiklīdz vidusskolnieks kļūst students, tiklīdz tas no mazpilsētas vidusskolas internātu spartāniskās stingrības pāriet akadēmiskā brīvībā un lielpilsētu mēbelētās istabās.

Nākamā mājasmāte.

Burvīgākā parādība Japānas ielas ainā, bez maza bērna, ir labas ģimenes meitiņa precību gados, o-džo-san. Tur viņa iet, izrotājusies kā puķe, dārgā puķainā un rakstainā zīdā tinusies, ar cilpā sietu jostu uz muguras, kas to dara līdzīgu tauriņam, mākslīgi krāsojusies, pūderējusies, nolaistām acīm, saulesardziņu rokā, kāju pirkstgali ejot uz iekšu griezdamā, kā to prasa sievietes tikums. Viņa atgādina rotu kastiņu ar dārgumiem, un tā viņa ar ir, izmeklētas audzināšanas un mūžvecu cildenu tradīciju dārgumiem pildīta rotu kastiņa. — Āzijas sievietes vērtību nenoteic tikdaudz ārējais skaistums, cik tās la-

bās īpašības (ko anglis ļoti pareizi sauc accomplishments); precinieks, preciniece, kas Japānā kaļ laulību, vairāk raugās uz tām, nekā uz patīkamu ārieni, un pat precību kārais jauneklis ir samierinājies ar to, un galu galā tic apgalvojumiem, ka labi audzināta, stingrā mācībā uzaugusi, laulībai pilnīgi izskolota o-džuki-san labāka par „glītu sejiņu“. Tādēļ, un arī tāpēc, ka strādnieces vai kalpotājas vientuļā dzīve jaunai sievietei nesola daudz prieka un to ļoti bieži uzskata tikai par palīga līdzekli nepieciešamības gadījumā, īstenībā daudz vairāk rūpju veltī meitas nekā dēla audzināšanai. Visam tam tikai viens mērķis: laulība.

Vidusmēra pilsoniskas ģimenes dēls beidz primāro skolu un vidusskolu, piekopj paukošanu un džiu-džitsu, tas ir viss; turpretī „augstākās meitas“ mācība aptver lielu pulku nozaļu, īsti japānisku mācības vielu, un tas viss jāapgūst divi gados starp skolas beigšanu un precībām

Kā pašas par sevi saprotamas lietas tur ir mājas darbi, tīrīšana, mazgāšana, šūšana, ēdienu vārīšana, ko viņa mācās jau skolā; lai gan mājkalpotāji lēti, arī „kungu“ alga nav liela, un tāpēc taupīgā mājasmāte labprāt pieņem „meitu no laukiem“, kas visos darbos jā māca un jāuzrauga. Apkopējas vai mazgātājas jēdziens gluži svešs, tāda arī būtu pilnīgā pretrunā ar japāņu mājkalpotājas priekšstatu; japāņu mājkalpotāja pilnīgi iekļaujas kungu mājas dzīvē, mājas māte par to rūpējas kā ista māte un bieži to pat izprecina.

Japānim liktos pavisam neciešami turēt savā mājā cilvēku, kas strādātu arī citās saimniecībās, ko atalgotu par nostrādātām stundām un kam nebūtu ne mazākās intereses par ģimeni, kurai tās strādā.

Japāņu mājasmātei jābūt labai pavārei, jo arī viņas vīra mīlestība „iet caur vēderu“; viņam vēl vairāk nekā tā eiropiešu biedram, jo japāņi, gardēžu tauta, ēdienos ļoti izlutināti; nevar ne iedomāties vīram pasniegt, piemēram, vienu pašu ēdienu, baļojošu virumu vai „visa laba maisījumu“; mazākais, ko viņš prasa, ir divi vai trīs ēdieni — tie var būt vienkārši un lēti — un rīsi.

Starp citu, vairāku civilizāciju saskare manāma arī virtuvē; tur uzņemti eiropiešu ēdieni, tāpat citi no ķīniešu virtuves, ko uzskata par sevišķi smalku un kurai Japānā

ir apmēram tāda pati vieta kā Vācijā Vīnes virtuvei. — Un tāpēc jaunai sievai, ja tā grib kaut cik apmierināt vīru, jāpārzina šīs trīs virtuves, tikpat labi jāprot pagatavot katšuretsu (kotletes), bifuteki (bifsteks), kā jēlas zivis ar sojas mērci vai chop suey Pekingas gaumē.

Tāpat ir jāmācās tīrīt un spodrināt māju ar tās dārgo un pulēto koku, apgleznota papīra aizbīdānām durvīm, logiem, kas arvien par jaunu jāaizlipina ar nevainojami tīru Japānas papīru, gaiši dzeltenajiem, collu biežajiem pītajiem paklājiem, kas mājai ir grīdas vietā.

Pie katras mājas pieder dārzs, arī lielpilsētā; tas gan īstenībā ir vīra vai viratēva darba lauks, taču japāņu vīri tāpat kā viņu rietumu biedri, prot mākslu darbā uzņemties tikai patīkamāko pusi, padarīt to, kas visiem duras acīs un turklāt neprasa daudz pūļu. Īstais darbs dārzā tomēr paliek sievietei.

Japāņi ir lieli augu mīļotāji, īsti augu nelgas; mīlestība pret dārzu ir apgrieztā proporcijā ar dārza lielumu. Un tā kā bieži apdzīvoto pilsētu šaurajā telpā dārzam parasti neatliek vairāk par diviem vai trim kvadrātmetriem, mīlestība uz to ir visai karsta.

Sieviete, kas neprastu dārzu pareizi kopt, pēc visiem mākslas likumiem apcīrpt pundurkociņus, tos tā aplaistīt, lai tie neizskatās aplaistīti, greznuma akmeņus un miniā-tūras klintis tā nomazgāt, lai tās neizskatītos mazgātas, nolikt vīram dārza tupeles tur, kur viņš no lieveņa nokāp-jot ar kājām tās meklē — tāda sieva vīra cienības nekad neiemantotu. Pundurkociņus kopt — par visām lietām tu-rēt tos tik mazus, kādiem tiem jābūt — tā ir vesela māksla, kas prasa lielu meistarību. Meitene to mācās.

Par dārzu laistīšanu dārznieki un aistēti sarakstījuši veselas grāmatas (arī par to, vai nobirušas lapas atstāja-mas zemē vai uzlasāmas — naturālistiskā un klasiskā dārza skola!). Meitene šīs grāmatas izlasa. — Kad iz-plaukst krizantēmas, zem tām pabīda mazus stiepules šķī-vīšus, lai tās skaisti atvērtos un nenokārtu slaidās zied-lapas; peonija ar papīra saulesargu jāšarga no pārāk stip-ras saules gaismas; tas arī pieder pie dārza kopšanas.

Īpaša māksla ir puķu salikšana pēc tradicionāliem priekšrakstiem. Japāņu istaba ir tikpat kā tukša — galdu ienes tikai reizē ar ēdienu, guļamos matračus atritina ti-

kai vakarā, skapji iebūvēti sienās. Tādēļ jo svarīgākas ne-
daudzās lietas, kas rotā istabu: uz toko-no-mas, par plauk-
stas platumu paaugstinātās dārga koka estrādes, porce-
lāna vai bronzas vāze ar divām, trim puķēm vai zaļu zaru.

Puķes nebāž vis vienkārši vāzē tādas, kādas dabū no
puķu sievas. Drīzāk gan, piemēram, pastaigājoties no-
lauž kādu ziedošu zaru, kuŗa dīvainā forma sevišķi iepatī-
kas. Šo zaru mājās tik ilgi knaiba, loka, apcērp, kamēr
tas iegūst priekšrakstā paredzēto veidu. Viena puķu lik-
šanas skola, piemēram, turas pie trīsvienības principa:
vīrišķo zaru atbalsta sievišķais zars un no abiem paceļas
trešais, „bērna“ zars (simboliskā skola); vai arī ūdens,
drusku niedru un divas trīs uz ūdens peldošas ūdens rožu
lapas attēlo kļušu dīķa stūri, iesarkans kļava zars ar ra-
sas pilieniem (uzmanīgi uzšļakstīt!) „dzestru rudens rītu“
(naturālistiskā skola).

Viena no šīm piecām vai sešām skolām jaunavai
pirms laulības jāiemācās. Ja nu pēc laulības izrādās, ka
vīrs turas pie citas, naidīgas skolas, tad tā ir viņas ne-
laime!

Kāds vācu rakstnieks reiz teicis, ka japāņi esot rota-
ļās aizmirsušos lielu bērnu tauta; ja šo spriedumu attie-
cina uz privāto dzīvi, dzīvi atpūtas brīžos, kad izklaidējas
un izpriecējas, tad tas noteikti pareizs; neviens cilvēks
nav tāds rotaļu mīļotājs kā japānis, t. i., neviens rotaļu
neuzņem tik nopietni kā viņš. — Taču viss viņa aistētisms,
visa viņa jaukā, rotaļīgā iedomība virsotni aizsniedz tējas
ceremoniālā, tējas kultā.

Tur tad nu ļoti svarīgi, lai kokogles tējas ūdens uz-
karsēšanai būtu īpašā kārtībā saliktas, trauku materiāls
ir tik svarīgs, ka par vienkāršu māla tasi maksā tūkstoš
jenu; svarīga un katrā pozē, katrā papēmienā ar priekš-
rakstu noteikta ir tējas gatavotājas rīcība pie tējas katla;
svarīgs viss novietojums, kādā lietas — smeļamā karote,
tējas nazis, mieturis — atrodas priekš un pēc lietošanas.
Svarīga skaistā drēbe, ar ko izslauka tasi, kas pat pēc ja-
pāņu pārspīlētā tīrības jēdziena jau pilnīgi tīra, svarīga
rīcība pasniedzot tasi ar remdeno tējas virumu, kas atgā-
dina pašķidrus spinātus, bet mīlošajam tējas dzērējam
tomēr vistīrākā, visjaunavīgākā veidā sniedz tējas arō-
matu.

Pēc tādas tases tējas, ko dzer tējas paviljonā, kas nav lielāks par galda virsmu, japānis jūtas atraisīts, pacilāts, kā vācietis pēc Bēthovena koncerta. — Japāņu meitene, kas nepārvalda visas tējisma fineses, nekad nekļūst sieva.

Japānis, īpaši japāņu vīrietis, ir izpriccu kārs; ja maks viņam to atļautu, tas savas brīvās stundas vislabāk pavadītu teātrī, kino vai tējas namā; tā kā maks viņam to neatļauj, viņš izgudrojis daudzās mājas diletantisma nozares, pie kurām pieder arī mūzika, vismaz mūzikas klausīšanās.

Ja var spriest pēc producētās mūzikas kvantitātes, tad japāņu tauta tikpat mūzikāla kā vācu tauta. Ja Vācijā katrā dzīvoklī ir klavieres, tad tur katrā namiņā ir savs koto, kaut kas līdzīgs gulošai arpai, ko spēlē gandrīz vienīgi sievietes — tātad arī tā jāpārvalda mājasmātei vai pieaugošai meitai.

Taču apzinīgā meita ar to vien neapmierinās; viņa bez tam vēl pie kādas izdienējušas geišas mācās šamisena spēli, mūzicēt uz trijstīgu kokles, japāņu nacionālā instrumenta; un tā kā te dziedāšana tikpat obligāta kā pie citaras lēlošana, viņa, protams, mācas arī dziedāt. Un dejot. Un labi uzvesties.

To visu pie vecās geišas, kas viņai vēl iemāca mājas kunga apkalpošanu pie galda un droši vien arī citāda veida mākslu patikt radības kungam, ko tā no savas ilgdīgās darbības taču tik labi, pārāk labi pazīst!

Vai brīnums, ka mūsu dienu Japānas jaunavai atliek arvien mazāk iespēju pildīt visas šīs prasības, tas ir, jau sagatavojoties ziedot laiku septiņu vai astoņu priekšmetu privātstundām? Ka šodien lielajās pilsētās ir „līgavu skolas“, kur visu mācības vielu racionālizē un pasniedz „tabeļu veidā“?

Rūgti saldā akadēmiskā dzīve.

Tais gados, kad japāniete gatavojas precībām, varbūt jau ir apprecējusies, japāņu jauneklī, kas savai karjērai par nepieciešamu uzskata akadēmisku izglītību, tikai sākas studijas universitātē; viņam ir deviņpadsmit vai divdesmit gadu, kad tas beidz vidusskolu un universitātes priekšskolu, un nu no provinces pilsētas nokļūst helpilsētā,

jo tikai tur ir dai-gakko, augstskolas. — Galvas pilsētā Tokio, Japānas vidienā Osakā un Kioto, ziemeļos Sendajā un Saparo, dienvidos Fukuokā ir pa vienai ķeizariskai universitātei, tāpat Keidžo (Seulā) Korejā im Tiahoku (Tainanā) Formozā; šīs universitātes aptveŗ sekojošas fakultātes: jurisprudenci, medicīnu, inženieru zinātnes, literātūru, dabas zinātnes, lauksaimniecību, tautsaimniecību. Ķeizariskai universitātei Tokio ir apmēram 600 profesoru un 7000 studentu, Kioto universitātei 400 profesoru un 4000 studentu. — Šiem institūtiem klāt vēl nāk divpadsmit universitāšu jeb akadēmiju, kas neaptveŗ visas, bet tomēr vairākas fakultātes, un divdesmit sešas privātas universitātes, starp tām, piem., Vaseda un Keio, galvas pilsētā, ir augstu dižciltīgu personu aizbildnībā un vērtējamas ļoti augstu. Došiša (Tokio) ir kristīga universitāte, kas pastāv jau 60 gadu un kur lasa gandrīz vienīgi kristīgi mācības spēki; galvas pilsētā bez tam vēl ir tirdzniecības augstskola un sieviešu augstskola, tā ka tai, kopā skaitot, pavisam sešpadsmit augstskolu, noteikti vienīgais šāds gadījums pasaulē. — Augstskolu studentu kopskaits ir vairāk nekā pusmiljona gadā.

Japānis deviņpadsmit, divdesmit gadu vecumā ir pilnīgi pieaudzis cilvēks; tātad students savu akadēmisko dzīvi sāk kā spēcīgs, fiziski labi attīstīts vīrietis ar dažādām tieksmēm un pavisam niecīgu iespēju tās apmierināt. Garīgā ziņā viņš, pēc stingrās disciplīnas vidusskolā, ir diezgan nepatstāvīgs un viegli ietekmējams. Viņš dzīvo lētās mēbelētās istabās vai studentu pansijā, kas, piemēram, Tokio atrodas Kandā, studentu un jauno rītdienas vai parītdienas mākslinieku iecirknī. Viņš staigā studentu formas ietērpā vai vislētākajās vietējās drēbēs gērbies, vienkāršs, neizskatīgs, vāji paēdis un lielāko tiesu tuvredzīgs. Drosmīgs būdams, viņš savu trūkumu ir cēlis tikuma godā: Studentam kauns staigāt labi vai arī tikai pieklājīgi gērbtam; ziemu viņš skraida kailām kājām koka tupelēs, kad laiks kļūst ļoti auksts, viņš zem uzvalka pabāž vairākas kārtas avīžu papīra.

Viņa ziņkāre un interese gluži dabiski pievērsta abām lietām, kas vidusskolā vismazāk tika skartas: ārzemju rakstniecībai un politikai. — Japānis nav dzimušais politiķis; viņš politizē nelabprāt, skaitās pat nesmalki runāt

par politiku; tikai starp 17. un 25. gadu, studiju vai universitātes priekšskolas gados, viņš politizē dedzīgi, idealistiski, kaislīgi — jo no literatūras viņš dabūjis zināt, ka tā dara akadēmiskā jaunatne ārzemēs. — Vienu laiku krievu rakstnieki — pirmā kārtā Tolstojs un Dostojevskis, bet arī Arcibaševs un Kuprins — dziļi satrauca viņa dvēseles dzīvi; viņam pavērās jauna pasaule, psiholoģisku mīklu un sociālu cīņu pasaule; bezgalīgais, spējais, neapvaldītais šai rakstniecībā lika viņā ieskanēties kaut kam mūžvecam, sen aizsērējušam — bezgalīgajam, spējajam un neapvaldītajam āziāta asinīs. Viņš dzirdēja aicinājumu ziedot vispārībai, sabiedrībai, beztiesīgo slānim; ziedojuma jēgu viņš jau bija mācījies kā samuraja dēls vai no samurajiem, un tā nu pārvērtās „sociālajā sirdsapziņā”. Nu, japāņu audzinātāju aprindās šos fenomenus arī sagaidīja un uzņēma tādus, kādi tie īstenībā bija: kā garīgas nepilngadības un pārejas laikmeta parādības, un akutos gadījumos tām bija krietns pretlīdzeklis: Lika studentam, ja vien tas bij apdāvināts, ar stipendiju ceļot uz ārzemēm, kur tas redzēja, ka arī citur idejas nestrebj tik karstas, kā tās vāra, kur tas par visām lietām iepazinās ar dažu labu patīkamu un izdevīgu dzīves pusi, tā ka mājās pārbraucot vairs nebija grūti iekļauties kādā pilsoniskā amatā ierēdņu pasaulē. Audzinātāji un vecāki, kas pret šo akadēmisko dzīvi nostājās viedokli, ka ir arī vēl ļaunākas un bīstamākas aušības un, ka spēcīgam jaunam vīrietim labāk iztraktot liekos spēkus tā un ne citādi, pēdējos gados stipru sabiedroto ieguva karā, kas cilvēkam vajadzīgs kā audzinātājs. Tas enerģiski tvēra dzīvē un paņēma jauniesus no politiskajām biedrībām, debašu klubiem, kafejnīcām, eksperimentu skatuvēm un dažādu ideoloģisku studentu laikrakstu nekārtīgajām redakciju istabām; tas viņiem apcirpa garos matus un reizē aizslaucīja no sejas rūgti saldo melancholiju un pasaules sāpes, un tos iztaisnoja. Un palūk, izrādījās, ka viņu lielākā tiesa nemaz nebija tā pieķērušies savai iedomātai brīvībai; drīzāk daudzi tūkstoši darba studentu paši pelnīja lekciju naudu; tie cēlās pirmajos gaišos, skrēja ārplisētās, iznēsāja pienu vai laikrakstus, vai, ja bija no laukiem, lika vecākiem ikmēneša pabalsta vietā sūtīt svaigas olas, ko tad pārdeva no mājas mājā staigādami, un viņu barība bija vārīts rīss,

uz kā tie sasita divas trīs olas, kas bij atlikušas. Kārtas iedomību japāņu students nepazīst; tai ziņā viņš ir lielo budistu gudro mantinieks, kas — dižciltīgi garā un ubagi pasaulīgā dzīvē — ar ubagu trauku gāja no vienām durvīm pie otrām, lai saturētu kopā miesu un garu.

Tad vēl Japānā ir lieliskais mājas studenta institūts: jaunekli no laukiem vai no provinces, kas grib lielpilsētā studēt, tur uzņem kāda turīga vīra mājā un viņš ir kaut kas vidējs starp nabaga radnieku un augsti vērtējamu kalpotāju. Savā brīvajā laikā viņš strādā vieglus mājas darbus, pilda sekretāra pienākumus, kam tas ar savu augstāko izglītību sevišķi piemērots, bet nekautrējas arī uzņemties aukles lomu; tā viņš strādā par uzturu un dzīvokli un mazu kabatas naudu, dzīvo veselīgā, mierīgā, kultūrālā vidē, un vecākiem mazajā lauku pilsētiņā jāsūta tikai mazs pabalsts. — Taču šī mājas studenta paraža sāk izzust; zīme, ka arī Japānā apstākļi kļūst šaurāki, trūkst telpas šādām lietām, kuŗām nav skaidra saimnieciska pamata

Bargā un japānim visai piemērotā audzinātāja — kara ietekmē students atrada savu derīga locekļa vietu nacionālajā frontē; atjaunošanas uzdevumi viņā bez šaubām atradīs spējīgu palīgu. Tālāks un grūtāks tam ir ceļš, kas ved uz īsto akadēmisma mērķi: uz to universāli izglītotā un visa sapratēja cilvēka augstāko tipu, ko Konfūcijs tur prātā, kad tas runā par „pārāko“, „superior man“.

Pašlaik Japānā sevišķi plaukst speciālizēšanās; dzelzceļu inženieris priecājas, ja var būvēt dzelzceļus un konkurēt šai nozarē ar labākajiem ārzemju sniegumiem; japāņi pat ir izcili dzelzceļnieki; bet šī darbība vēl aizņem visu cilvēku. Mēs priecājamies, ka varam puslīdz tekoši runāt vāciski un saprotam tikdaudz no vācu valodas būtības, ka varam šo valodu saviem tautiešiem mācīt; bet mums vajadzētu studēt arī ģimnastiku, pazīt vācu drāmu, prast to salīdzināt ar franču drāmu, mums vajadzētu pazīt antīko klasiķu ietekmi vācu klasiķos, mums vajadzētu saprast, kā vācu cilvēkā forma ir pastāvīgā cīņā ar saturu, lai laimīgos gadījumos gūtu lielisku izpausmi; lai vācieti saprastu, mums katrā ziņā vajadzētu labi pazīt viņa mūziku, viņa katedrāles un vecās pilsētas; mums va-

jadzētu blakus mūsu labajai austrumnieku audzināšanai labu rietumnieku izglītību ne tikvien mācīties, bet pilnīgi uzņemt sevī — tad mēs būtu labāk bruņoti mūsu laika bīstamajā un kustīgajā cīņā.

Eiropiešu audzināšanā tagad lozungs ir: Mazāk zināšanu, vairāk izglītības. — Mums tas ir, mums tam jābūt: Vairāk zināšanu (jo bieži vien to vēl par maz) un vairāk izglītības — grūti pildāma prasība. Kā viens mūsu rakstnieks, Dž. Inouje, pareizi teicis, mēs pašlaik „uzvelkam jaunu ģērbu, kas mums vēl visur nepieklaujas; tiklīdz tas mums derēs, varēsim domāt par mežģīnēm un apšuvēm“.

Japāņu precības.

Svarīgākā persona japāņu precībās ir nakahodo jeb nakohdo, precību starpnieks, precinieks — figūra, kas raksturīga visām austrumu zemēm. — Ja Tanakas kungs domā, ka nu būtu laiks viņa dēlam atrast piederīgu dzīves biedreni, viņš uzdod kādam radniekam, kas dažus pārus jau saprecinājis, apskatīties savu paziņu vidū pēc jaunajām meitām. Kaut arī nakohdo par savām pūlēm saņem atlīdzību naudā, viņš tomēr nav profesionāls starpnieks; pats viņš katrā ziņā ir precējies, jo precību kalšanā un ceremoniālā darba lielākā tiesa piekrīt sievietei.

Viņi izskata paziņu sarakstu; jaunais Tanaka, lai gan ieguvis akadēmisku gradu, strādā sākuma vietā ar 150 jenu mēnešalgu, taču viņam ir izredzes kādreiz tikt godājamā vietā, kaut arī ne naudu siekiem grābt. Tātad viņam vajag sievas, kas prot saimniekot, māju turēt, citiem vārdiem, tai jābūt no labas vecmodīgas ģimenes. Viņš lielpilsētā redzējis daudz skaistu meiteņu un ar dažām arī iepazīties; tāpēc viņa nākamā nedrīkst būt arī atbaidoši neglīta — šīs abas īpašības apvienot nav gluži vienkārši.

Nakohdo kundze saka: „Kā būtu ar Haru no Nakamura dzimts; meitenei astoņpadsmit gadu, viņa labi izskatās un — — “

„Nē,“ nakohdo atbild, „tie ļaudis grib bagātu znotu un mazāk vērības veltī izglītībai un cienījamam stāvoklim. Viņi paši iznirēļi; tēvs vēl ielās pārdeva zivis; tagad viņš lieltirgonis centrālajā tirgus paviljonā. — Tad jau

drīzāk Hana no Jamamoto dzimts; viņai gan jau divdesmit trīs gadi, bet tā ļoti labi izskatās."

"Tu aizmirsti, ka Jamamoto ģimenei vēl nav dzimis dēls. Nesen vēl par to runāju ar Jamamoto kundzi, kad gāju apvaicāties, kāpēc viņi vēl neizprecina meitu; viņa teica, vīrs arvien vēl gaidot vīriešu kārtas pēcnācēju; kamēr tā neesot, viņi neizlaidīšot meitu no mājas; drīzāk viņi tai adoptēšot vīru, kas nāktu pie tiem mājā un pieņemtu viņu vārdu. — Un to Tanakas nepielaidīs. Viņi domā, ka Tanakas vārds labāks nekā Jamamoto; turklāt jaunais vīrietis pārāk patstāvīgs, lai iederētos par adoptētu znotu svešā mājā. Bet kā būtu ar Tamu no Mori ģimenes?"

"Tama Mori? — Nav peļama. Vecākiem gan pašiem nekā nav; bet tēvs izglītots cilvēks, paukotājs un tējas ceremonijas skolotājs; dēls Vesedas universitātē studē medicīnu. — Tama būs istā — taču skaistule viņa gan nav; smalka, cienījama jaunava, ļabi audzināta, bet bez izteiksmes."

Nu, nakohdo kundze iet uz Mori ģimenes māju un visspilgtākās krāsās attēlo jaunā Tanakas labās īpašības; šīs priekšrocības, piemēram, varētu būt: izglītots, savaldīgs, lēns, nedzērājs, vesels, vecāki satīcīgi.

Nakohdo kungs iet atpakaļ pie Tanakām un viskvēlākās krāsās tēlo jaunās Tamas Mori labās īpašības; viņu ne tikvien saucot „Dārguma” vārdā; viņa tas arī esot. Viņas labās īpašības varētu būt: izglītota, paklausīga, lēnas dabas, netenkotāja, veselīga, un ģimenē nekad nav trūcis vīriešu kārtas pēcnācēju.

Neticamus pārspilējumus mēs, japāņi, ne velti saucam par „precinieka skaistajiem vārdiem”!

Pirmā satikšanās.

Tiklab Tanakas kā Mori zina, ka labajām īpašībām un tikumiem, kas minēti katalogā, jāpiemet graudiņš sāls; bet pēc tam kad tie kā moderni ļaudis redzējuši jaunā Tanakas un jaunās Mori fotogrāfiju un arī to pieņēmuši ar graudiņu sāls, viņi saka principā jā un norunā jauno ļaužu pirmo satikšanos. Tā notiek tējas namā, teātrī vai parkā, kādā izbraukumu vietā ziedu laikā, kad ķirši, gli-

cinijas vai peonijas viskrāšņajos ziedos, lielpilsētās pēdējā laikā bieži arī lielajos tirdzniecības namos; abu ģimeņu locekļi pilnā skaitā ir klāt; liekuļo izbrīnu, kad vieni ierauga otru; nakohdo kungs iepazīstina:

„Tanakas kungs, Tanakas kundze, mani paziņas — Mori kungs, Mori kundze, mani paziņas.“

Abiem jauniešiem, ap kuņiem viss grozās, nu ir izdevība vienam otru redzēt, zagšus aplūkot vienam otru. — Protams, Tama Mori jaunkundze nav nekāda skaistule; bet ko visu nedara svētku kimono, ko nepanāk smiņķis, pūderis un frizieres māksla! — Japoniete ir burve ar savu tualetes kārbīņu, un friziere ir māksliniece. Jaunajam Tanakam viņa neizskatās peļama — ja tikai tiesa viss, ko nakohdo teicis par viņas rakstura īpašībām. Tama savukārt noskata, ka viņai nolemtais nākamais ir slaidis, bāls, drusku uz priekšu salicis un valkā acenes — japaņu meitenes acīs lielas priekšrocības, jo tās liecina par labu izcelsmi, izglītību un zināšanām; arī Tanaku māte — viņas vīramāte, ja vecāki teiks jā — neizskatās pārāk sīkumaina un enerģiska.

Vecākiem savukārt nakohdo izvēle neliekas peļama; bet iekām tie dod jāvārdu, viņi ievāc ziņas — iecirknī, kur otra ģimene dzīvo, no kaimiņiem, tirgoņiem — par otras ģimenes naudas apstākļiem, vai tie taisa parādus, vai bieži ķildojas, vai satiekas ar labiem ļaudīm; par jaunajiem, vai tie jau kādreiz gatavojušies laulībai un atkal izšķīrušies, un ja tā, tad aiz kāda iemesla. Vai jaunais vīrs vakaros bieži iziet no mājas, un vai meitene tiešām ir tāds mājas mātes tikumu paraugs.

Ja visas šīs ziņas labvēlīgas un ja jauniešiem pašiem pret laulību nav pārāk lielu iebildumu, vecāki lūdz nakohdo noteikt labvēlīgu un laimes solītāju derību dienu. — Šai dienā kāds Tanaku mājas draugs ar vērtīgu dāvanu, zīda drēbēm, brokata jostu, zivi un sakes vīnu — tās maksas atliekas, par ko kādreiz pirka līgavu — iet uz Mori māju. — Mori kungs pieņem dāvanas un atbild ar dāvanām ievērojami mazākā apmērā. Dāvanu pieņemšana nozīmē izšķirīgo jāvārdu, tās ir japaņu derības. — Nu Mori kungs ielūdz radus un paziņas mielastā un paziņo meitas gaidāmās laulības. Gatavošanos steidz; gada vai ilgāku saderinājuma laiku, kāds daudzkārt parasts Ei-

ropā, necienī; īpaši nakohdo steidzas, lai laulības tiešām notiktu un abas partijas vēl neapdomātos citādi; viņš izrauga kāzām kādu laimīgu dienu, kas nav pārāk tālu no derību dienas. Līgavas tērpus un citas kāzām vajadzīgas lietas svinīgā pieņemšanā līgavas tēva mājā parāda radiem; dienu vai divas dienas priekš kāzām līgavas mantas, — kumodes un lādes ar drēbēm, gultas veļu, tualetes piederumiem, lietām, kas vajadzīgas tējas gatavošanai un puķu likšanai, rokdarbu kastīņu un koto arpu, tāpat visām tām lietām, ar ko tai jāpierāda labas ģimenes meitas un nevainojamas sievietes spējas un pilnība — aizsūta līgavaiņa mājā. Ja tā vecākiem ir māja, kas diezgan liela, lai tur varētu dzīvot divas ģimenes, viņš ar jauno sievu paliek turpat; ja ne, viņš noīrē mājiņu, kas nekādā ziņā nedrīkst maksāt vairāk par 15 vai 20 jenām mēnesī, un vecāku mājā pārnāk tikai pēc tam, kad viens no vecākiem miris.

Kāzu dienas vakarā līgava aiziet no vecāku mājas. Viņa tērpusies dārgās drēbēs gaišās līgavas krāsās; obi, daudz metru garā brokāta josta, ko tā valkā uz muguras milzīgā cilpā sasietu, vien ir veselu kapitalu vērts; ap pieri un mākslīgi frizētajiem matiem viņa valkā tsunokakuši, „ragu slēptuvi“, sārtas krāsas drēbi, kuŗai pēc tautas ticējuma jāslēpjot līgavas rāgi, ko viņa parādīšot tikai vēlāk, laulībā. Patiesībā tās, protams, ir līgavas pļiņu atliekas, zem kuŗa līgavu kādreiz līgavainim atdeva neredzamu. Viņa aizbrauc rikšā, kuliņa vilktos divriteņu ratos, vai automobilī, radu un draudzeņu pavadībā.

Trīsreiz trīs kausi — japāņu laulības.

Kad līgava ierodas līgavaiņa mājā, viņu vispirms ieved kādā blakus istabā atpūsties un sakārtot apģērbu, frizūru un krāsojumu, tad viņa iet istabā, kas uzposta kāzām.

Par šīs istabas pareizo rotājumu īsti japāniskā veidā strīdas vairākas „skolas“; bet katrā gadījumā tur paaugstinātā vietā ir upuris šinto dieviem — divi lieli rīsu rauši, svētīts sakes vīns, tālāk viena paplāksne ar zivi un viena ar putnu gaļu. Nedrīkst trūkt melnas lakotas kastīņas ar rakstāmlietām, maza mazgājamā trauciņa un tējas ga-

tavojamo piederumu; bet svētku iekārtas centrs ir lēzna četrstūrainā porcelāna bļoda vai galds, kur stāv priedes, bambusa krūma un ziedoša aprikosu koka atdarinājumi, zem tiem divas lelles dūres lielumā, kas attēlo vecus cilvēkus, japāņu Filemonu un Baucisu, ideālo, līdz sirmam vecumam laimīgo laulāto pāri.

Priede, bambuss un aprikose ir to īpašību simboli, ko japānis visaugstāk cieni: Priede iemieso ilgu mūžu un pastāvību, lokanais bambuss piemērošanās spēju un lēnprātību, aprikose, pavasaļa pirmie ziedi, kas izplaukst jau zem sniega, uzticību arī nelabvēlīgos apstākļos. — Viss kopā ir dekoratīvs vēlējums, lai jaunais pāris ilgi dzīvotu, būtu laimīgs un neaizmirstu simbolizētos tikumus.

Tiklīdz līgava apsēdusies, ienāk arī līgavainis un saskaņā ar kādas skolas priekšrakstu apsēžas tai pretī, pēc citas skolas likuma tai blakus. Kalpones, bērni kā paži un nakohdo ar sievu ir ap tiem un viņus apkalpo: Vispirms sakārto lakas galdiņu ar trim lakotiem sarkaniem vīna kausiem; kausi dažāda lieluma un salikti cits uz cita, mazākais augšā. No mājas altāra paņem iesvētīto sakes vīnu un ielej bronzas kannā; tad pielej augšējo kausu. Līgava dzer pirmā; tā ir pirmā un vienīgā reize viņas mūžā, kad tai ir priekšroka pret vīru.

Nu arī līgavainis iedzē trīs malkus no augšējā kausa. Otru kausu sniedz vispirms viņam. Arī no tā viņš dzer trīs reizes; pēc tam līgava. Pie trešā un lielākā kausa viņai vēlreiz priekšroka — lai atradinātos — un viņa dzer trīs reizes, tāpat pēc viņas līgavainis. — Šie trīs malki no trim dažādiem kausiem — „trīsreiz trīs“, kā tos mēdz saukt — ir īstais kāzu akts; jo nekāda reliģiska ceremonija nav paredzēta, pat priesterā nav klāt; laulība pie mums ir tikai civils līgums, ko slēdz zināmā svinīgā veidā un kuŗā apstiprinājumam dzer vīnu. Tikai jaunākos laikos, pieskaņojoties kristīgajam paradumam, dažkārt pievieno baznīcas svinības šinto templī.

Pēc kausu ceremonijas līgava ar līgavaini aiziet novilkta kāzu drānas un uzvilkt parastās svētku drānas. Tad viņi īsu brīdi apsēžas pie svētku viesiem, kas dzer un mīlojas, bet drīz tos atstāj, dodamies jaunā pāra istabā; nakohdo ar sievu viņu pavada, palīdz tiem izģērbties un tad nāk atpakaļ pie viesiem, kur svinīgi paziņo, ka jau-

nais pāris aizgājis gulēt. Šo ceremonijas daļu mūsu dienās vairs gluži tik stingri neizpilda; precinieku pāris pavada jauno pāri līdz guļamistabas durvīm un tad nāk atpakaļ pie viesiem ziņot, ka svinības beigušās, pēc kam visi drīz atvadās.

Īpatas ir pēckāzu paražas, ko gan vairs tik stingri neizpilda: Ritā pēc kāzu nakts jaunā sieva ziņo savam tēvam, ka laulības ir pilnībā notikušas; tēvs no savas pušes sūta kādu apvaicāties par meitas un viņas vīra lab-sajūtu. Apmainās dāvanām un laimes vēlējumiem; nākamā dienā jaunā pāra mājā ielūdz radus un paziņas, apbrīnot drēbes, lakotās kumodes un dārgos tualetes piederumu, kas ligavai bijuši pūrā; viesi ēd, dzer un liksmo līdz vēlai naktij. — Ceturtā dienā pēc kāzām jaunā sieva atstāj vīru un atgriežas tēva mājā, kur paliek dažas dienas; drusku dīvains paradums, kamēr nezina, ka sieviešu ārsti šai jaunās sievas saudzēšanas paražai dažas dienas pēc kāzām piešķir lielu lomu pēcnācēju nodrošināšanā. — Kāzu ceļojums nav pazīstams, tāpat laulības dzimtssarakstu nodaļā. Ligavas tēvs paziņo iestādēm, ka viņa meita laulības nolūkā aizgājusi no mājas; ligavaiņa tēvs paziņo, ka viņš jaunavu uzņēmis ģimenē kā sava dēla sievu, un ar to pāris arī likuma priekšā ir vīrs un sieva.

Līgava līgavainim nezvēr mīlestību, uzticību un paklausību; tas viss pats par sevi saprotams. — Lai cik atšķirīgas dažādu tautu kāzu paražas, to jēga arvien ir vienāda: vienmēr tur ir sievas pirkšanas atliekas, vienmēr kaut kas no skaidri izteikta vai noprotama uzticības zvēresta; „ragu slēptuve“, gaišais līgavas tērps, trīsreiz trīs kausi vīna paši par sevi nav vairāk ievērojami kā slēgtais vai pusē vaļējais miršu vainags, oranžu ziedi un gredzenu maiņa rietumnieku laulībās, un pie japaņu laulības īpatnībām nemaz nebūtu vērts kavēties, ja tuvāk ieskatoties neizrādītos, ka japāņa uzskati par laulību pašos pamatos atšķiras no eiropieša uzskatiem. Un ka tiem tālāk liela nozīme visā sabiedriskajā struktūrā.

Eiropiešu jauneklis iepazīstas ar jaunavu, viņš to sāk cienīt, viņam mostas vēlēšanās dalīties ar to savā dzīvē; viņš lūdz to par sievu. Objekts, sieviete, ir primarais, vēlēšanās precēties sekundāra, bieži pat ļoti sekundāra. —

Pavisam citādi japanim. Te jauneklīs jūt: Nu man tiešām vajadzētu precēties; jā, es gribu precēties! — Un viņš lūdz vecākiem vai, ja to vairs nava, radiem vai nakohdo, pameklēt tam piemērotu sievu. — To atrod, viņš to apskata, noklausās, kādas tai labās īpašības un tad nolemj: Labi, precēšu to. — Vēlēšanās precēties ir primārais objekts, meitene — sekundārais. Turklāt mūsu jaunais Tanaka, ja viņš tā rīkojies, ir ļoti patstāvīgs jauneklīs; caurmēra japanis, plašā masa, mūsu dienās arvien vēl piemērotas sievas atrašanu pilnīgi uztic vecākiem un nakohdo. Tāpat dara jaunava; t. i., arī viņa nekā nedara, paliek pilnīgi pasīva; jo tiem dažiem mirkliem, kad jaunieši viens otru redz, kāda gan tiem vērtība viņu lēmuma ietekmēšanā? Cik gan viņi viens otra redz, cik tie viens ar otru iepazīstas? — Viņa vairāk stundu darbā visām savām radniecēm asistējot krāsojusies, pūderējusies, frizējusies, viņa ir svētdienas ģērbā rotājusies, rāda savu labāko svētdienas uzvedību; viņš dara tāpat un, ja vispār runā, izteic tikai vienaldzīgas gludinātas frazes. — Nē, visa izšķirēji ir vienīgi un tikai vecāki, radi.

Šī ģimenes noteikšanas tiesība, šī radu izdarīgā līdzrunas tiesība, šī radu klātiešana katrā izšķirīgā brīdī, katrā ceremonijā, tas viss ieropietim noteikti liksies neciešama jaunā pāra ierobežošana; priekšrakstu vecmodība, sastīgums, gandrīz nebeidzamā stīvu viesīgu svinību virkne, no kā še tikai mazu daļu pieminējām, dāvanu hekatombas, cepumu kalni, kas staigā šurp un turp, tas viss viņam jau vairs neliekas sīkpilsoniski, bet mietpilsoniski; neviens eiropiešu jauneklīs, neviena eiropiešu jaunava mūsu dienās tādus pārbaudījumus neciestu. Bet japāņu laulība nav divu precētājos individu lieta, tā ir ģimenes lieta, akts, kas vajadzīgs, lai nodrošinātu pēcnācējus un tamlīdz ģimenes un vārda pastāvēšanu. Kā tēvs, kam nav vīriešu kārtas pēcteča, adoptē meitai vīru, uzņemot to savā namā, tāpat īstenībā tēvs dēlam precību gados adoptē sievu, pieņemot to savā mājā. Precības ir adopcija, tādas tās ir arī tiesiski, tas izpaužas formālītātē, ziņojot par tām vietējai iestādei.

Vienam otram modernam japanim par šo laulību veidu ir pašam savi uzskati; viņš apgalvo, ka mīlestības momenta izslēgšana vēlāk novedot pie kri-

zēm, un netic vecākiem ļaudīm, kad tie viņam saka: Mīlestība vēlāk rodoties pati. — Mīlestības jēdziens viņam un vecākajiem ļaudīm šķiet dažāds; bet šie viņam savukārt iebilst: Saprāta momenta izslēgšana vēl daudz drošāk novedot pie krizēm. Japaņi lielāko tiesu precas jauni un nepiedzīvojuši, viņi, kā jau citās vietās sacīts, tikko no ģimenes atraisījušies, nav tik nostiprinātas personības kā eiropieši, kas gatavojas precēties; ja japaņi klausītu savai sirdij un precētu „paša izraudzītu meiteni“, notiktu daudz vairāk kļūdu, nekā gadās eiropiešu precību tirgū. Bez tam meitene, kuņai mazi fiziski trūkumi, viegli varētu palikt neizprecināta, labās rakstura īpašības paliktu nepamanītas, neizlietotas, sieviete, kuņai dots viss, lai palīdzētu vīram sasniegt slavu un bagātību, saskābtu un paliktu vecmeitās; bet japaņu sabiedrības jēga tiecas uz to, lai visi tās locekļi apprecas, lai nodibina iespējami daudz laulību, lai iespējami maz spēku paliek neizlietoti — un tur palīdz nakohdo sistēma. Jaunavai, kas nevar lepoties ar patīkamu ārieni, starpnieks atrod labās rakstura īpašības, kas taču tieši šādām meitenēm mēdz būt, un ieteic tās ligavainim, resp. viņa tēvam; piemēram, viņa ir mājas mīlotāja, taupīga, labi gatavo ēdienus, patīkami dzied vai arī tai — to arī Japaņi uzskata par priekšrocību — tikai neliels radu pulciņš.

Jaunais vīrietis domā: Labi, cilvēki neprecas aiz mīlestības; mīlestība taču pāriet pēc pirmajiem diviem, trim gadiem; paliek solidās spējas, patīkamās īpašības, kas kopdzīvi dara paciešamu. — Un viņš meiteni apprec. — Bet citi japaņi saka: Tas nozīmē veicināt daudzsievību, konkubinātu, prostitūciju; jo tiklīdz vīrs sajūt ilgas pēc satraucošiem mīlas pārdzīvojumiem, tas iet pie citas sievietes, tur blakus sievu, ja līdzekļi atļauj, vai iet pie Jošivaras prostitūtēm. Tātad japaņu laulības morāle īstenībā ir nemorāle! — Uz to vecais japaņis atbild: Lai viņš tur konkubini, lai iet pie kurtizānēm, ja tikai laulība, ģimene paliek neskarta, ja nodrošināta tās pastāvēšana; un tas tā ir, it sevišķi pateicoties šāda veida laulībām.

Praksē mūsu dienās bieži notiek tā, ka meklē un arī atrod kompromisu vecās un jaunās paaudzes viedokļa starpā, ka lūko apmierināt tiklab dēla sirds ilgas kā arī tēva prātīgās vēlēšanās — tā kā gandrīz visos gadījumos

tomēr vēl palīgā aicina nakohdo, tas viņam nozīmē divkāršu darbu; taču šai ziņā tiem tikai tāds pats liktenis kā visiem citu arodu darbiniekiem, kam jāpieskaņojas jaunajām strāvām.

Pāri japaņa laulībai un mīlestībai paceļas augstais ģimenes, japaņu dzīves mazākās vienības jēdziens. Pēc vecāku mājas, skolas, it īpaši kaņa klausības, laulība viņam ir ceturtnā skola, kur mācās disciplīnu, kopības apziņu, pašaieliedzību un savaldību visās personas izpausmēs.

Lai kāzu paražas ar gadiem kļūst arvien vienkāršākas, lai aiztaupa pusduci mielastu un viesību, kāzas svin tējas namā vai restorānā, kā tagad bieži mēdz darīt — (viens restorāns kāda Osakas debesskrāpja sestā stāvā nesēn pat sludināja dienas laikrakstos, ka tam esot īpašas zāles kāzu svinībām, un piebilda: „Pāru rīcībā ir priesteri no šinto tempļa Izumo,“ kas pēc manas un manu tautiešu labākās daļas sajūtas tuvojas svētuma zaimošanai un ir augstākā mērā bezkaunīgi, jo Izumo ir šinto reliģijas lielākais svētums, vecākais templis visā zemē, un tā priesterim nedrīkstētu būt nekā kopēja ar jumta dārza restorāna reklāmas paņēmieniem) — tātad, lai emancipētie jaunie paņi izliekas diezin cik moderni un aizrauj līdz iekšēji neapmierinātos vecākus, laulības būtība, ģimenes vara nav mainījusies un tik drīz arī nemainīsies. Vislabāko liecību par uzskatu stingumu laulības un mīlestības lietās dod daudzās divkāršās pašnāvības, par ko japaņu laikraksti nebeidz rakstīt — ja vien šais bēdīgajos gadījumos drīkst runāt par „dzīviem pierādījumiem“. Neskaitāmi ir jaunie japaņi un japanietes, kas kādā līdz ausīm iemīlas, bet saprot, ka nekad nevarēs viens ar otru precēties, nekad nevarēs viens ar otru būt laimīgi pret vecāku gribu, un tamdēļ pēc kādas nakts, pēc dažām skurbām kopā pavadītām dienam skaistā kūrvieta abi reizē iet nāvē. Mīlas nāve, divkārša pašnāvība mīlas dēļ — tā agrāk pildīja japaņu romānus un drāmas, tagad tā pilda avīzes.

Labāk izdzēst pašam sevi un mīlamo būtni, nekā mēģināt jau no sākta gala neauglīgo sacelšanos pret tēva, ģimenes gribu — tāds ir šo nelaimīgi laimīgo viedoklis.

Japāņu dzīve izskatās ārkārtīgi nopietna; kāda ār-

zemju autora vārdiem runājot, japāņi jau arī esot „gandrīz līdz absurdam nopietna tauta.“

Precību, laulību jautājums ir tas, kur šodien Japānā visasāk sadurās pretējas tieksmes, pat, ja izņem cauri visus jautājumus un kompleksus, kur it kā parādotos Japānas „divējādā seja“, šis ir vienīgais jautājums, kur veco tautas tradīciju tālāku pastāvēšanu tiešām apstrīd un tā šķiet apšaubāma. Protams, apstrīd tādēļ, ka vecākā paaudze japāņu laulībā redz mūsu tikumu, mūsu sabiedrības nepieciešamos pamatus, un domā, ka atteikties no šāda veida laulības nozīmētu tos satricināt, apšaubāma tādēļ, ka sievietes emancipācija, viņas līdzdalība izglītībā, sabiedriskā dzīvē un darbā šķiet prasām laulības formu modificējumam.

Jau tika teikts, ka japāniete nekad nav bijusi bezgribas rotallīta vīra rokās, augstākā starp kalponēm, kaut arī viņai bija tikdauds takta un gaumes un vīrieša vājību izpratnes, ka uz ārieni viņa tādu iespaidu tiešām radīja; japānietei tik neparastā mērā piemīt personība, enerģija un iniciatīva, ka verdzenes vai harēma dāmas loma tai nepiederētu; šīs īpašības spēcīgu izpausmi guva jau vēsturiskos laikos: tā bija ķeizariene Gemmo (no 708. līdz 715. gadam pēc Kr.), kas lika savākt „Kodžiki“, šintoisma bibliu un Japānas vecāko grāmatu, vēlāk ķeizarienes bieži guva ievērību ar politisku darbību; ap 1000. gadu galma dāma Murasaki šikibu sacerēja galanto, saistošo romānu „Gendji-Monogatari“, apmēram tai pašā laikā dižciltīgā Sei šonagona sarakstīja gara, atjautas un grācīgas pārpilno „Makura no Soschi“; — abas šīs grāmatas vēl šodien ir Japānas ievērojamākie, līdz šim neaizsniegtie literātūras darbi; mūsu zemes un varbūt visas pasaules lielāko tirdzniecības un rūpniecības koncernu — Mitsui sabiedrību — pirmsākumā dibinājusi sieviete, un jaunākos laikos sievietes daudzkārt bijušas lieltirgotājas vai lielu uzņēmumu vadītājas. — Un ja runājam par gluži vienkāršajām, japāniete — zemniece, mājas kopēja, laukstrādniece un zīdkopēja — skaita ziņā vienmēr ir ievērojamā mērā piedalījusies dzimtenes darbā un „vīrišķīgi“ pildījusi savu pienākumu.

Dienas darbs.

Kas būs zēns?

Arodizvēle jaunajam japānim, patiesībā viņa vecākiem, nedara tik daudz rūpju kā tā paša jautājuma risināšana Eiropā; lielākai tiesai ceļš jau ir noteikts. Līdz feodālās sistēmas atcelšanai priekš apaļos skaitļos 65 gadiem sabiedrības kārtas un tamlīdz arodi bija stingri norobežoti cits no cita: zem galma aristokrātiem un valdošajiem firstiem stāvēja samurajs, zobena bruņinieks, tā tad kareivju un ierēdņu kārta, zem tā, pēc savas nozīmes pilsonisko ļaužu pirmajā vietā — zemnieks; tam sekoja amatnieks, un pēdējā, sākumā gandrīz vai nicināmā kārta bija tirgoņi.

Daudz kas no šā iedalījuma par spīti atcelšanai joprojām palicis: diplomātijā, augstās militārās pakāpēs, augstāko ierēdņu vidū sastop galma aristokrātu, valdošo firstu pēctečus; virsnieki un vidējie ierēdņi ir gandrīz vienīgi no agrākajiem zobena bruņiniekiem, šisoku, pilsoņu kārtas piederīgais reti kad tiek augstāk par kapteiņa pakāpi, kaut arī principā tam atļauta katra militāra karjēra; mākslas amats un vispār amats, kā tas atbilst šo darba nozaļu būtībai Japānā, „paliek ģimenē”, un arī tirdzniecība, kādreiz nicināta, tagad izaudzinājusi savu pilsonisko lepnumu un no augstākajām līdz pat viszemākām aprindām cenšas uzturēt asinis tīras un ģimeni slēgtu. Un tā visur valda paraža, ka dēli, bet vismaz vecākais dēls, manto tēva veikalu un arodu un vada to tālāk.

Saprotams, ir manāma stipra lauku iedzīvotāju ieplūšana pilsētā, un ievērojot zemniecības neizdevīgo stāvokli un progresējošo industriālizāciju un lielpilsētu attīstību, tā divkārt saprotama. Zemnieku dēli, kas kaŗa klausības laikā iepazīstas ar pilsētas dzīvi, pamet ciemus un iestājas lielajā strādnieku armijā, tāpat mājamatnieki, kas

dzīvoja sīkpilsonības pašā apakšā, atmet vāji atalgoto mājrupniecības darbu, ko strādāja šaurās, tumšās, nepiemērotās telpās, un pieņem darbu modernajās fabrikās, kas, lai arī prasa desmit stundu darbu, tomēr atļauj vairāk brīva laika nekā mājamatnieks varēja atļauties.

Tās līdz šim ir abas lielākās kustības japāņu darbā: zemnieku ieplūšana pilsētās un sīkpilsonības proletārizēšanās.

Zēns, kas beidzis primāro un sekundāro skolu, iet par mācekli pie kāda amatnieka, mācās par namdari, galdnieku, jumiķi, saulesargu taisītāju, drēbnieku, kurpnieku, lielāko tiesu to pašu, kas bijis viņa tēvs, vai kādā no daudzajiem veikaliem, kur tas uzstrādāsies par pilnvērtīgu darbinieku, banto, un, ja tam netrūks izmaņas un laimes, apprecēs īpašnieka meitu, ja ne, ar tā atbalstu kļūs patstāvīgs.

Vidusskolnieks parasti iestājas kādā no lielajiem pilsētas uzņēmumiem par tirdzniecības vai tehnikas darbinieku; bet viņš darbojas arī amatniecībā, sīkrūpniecībā, viņš kļūst par vienu no japāņu attīstības un izplešanās balstiem, viņš ir jaunā laika kareivis, ūniforms arī savā ārienē, lētajā rietumu stila konfekcijas uzvalkā, un ģimenē, ko tas drīz nodibina, viņš turpina japāņu sīkpilsona nostiprinātās tradīcijas.

Universitātes priekšskolas absolventiem pieejamas vidējās ierēdņu vietas valsts dienestā, provinču pārvaldē, draudzēs, to starpā arī skolotāju vietas; augstākajām skolotāju vietām tagad arī Japānā vajadzīga akadēmiska izglītība, tāpat augstākajām pārvaldes vietām un rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumu vadītāju vietām.

Kas būs meitene?

Kas zīmējas uz sievietes attieksmēm ar arodiem, Tanakas jaunkundzei, ja viņa nav vai vēl nav precējusies, ir gan šaurāka, bet tomēr pietiekama izvēle; simtiem arodskolu to var sagatavot viņai pieejamiem arodiem; tās ir tirdzniecības skolas, tehniskās skolas, skolotāju semināri. Gan vēl arvien ir vairāk vīriešu — mācības spēku nekā sieviešu, taču pēdējo skaits, īpaši pirmārajās skolās, pastāvīgi aug. Liels procents arodnieciski nodarbi-

nāto sieviešu pievēršas medicīniskajiem arodiem. — Tās strādā slimnieku kopšanā, aptieku uzņēmumos, zobārstniecībā, acu ārstniecībā, sociālhigiēnā, mazbērnu kopšanā, un šeit skaita ziņā pārspēj vīriešu spēkus.

Plašu, iespējām bagātu, kaut arī ne visās nozarēs iepriecinošu lauku paveļ izprieceas industrija. Japāņi ir ārkārtīgi izprieceas kāra tauta; teātri, kino, varjetē, kumēdiņu būdas, tējas nami pie mums veido veselas pilsētas. Teātru un kino personālā ir tikai sievietes, apkalpotājus vīriešus pazīst tikai eiropiešu stila restorānos, milzīga ir ne-sanu, apkalpotāju armija tējas namos, ēdienu veikalos, viesnīcās. Geišu arods, kopš gadu desmitiem par mirušu teikts, arvien vēl uzņem meitenes, īpaši no lauku apgabaliem; geišas pretmets un tās bīstamākā konkurente ir kafejnīcas meitene. — Lielpilsētās Tanakas jaunkundze var uzstāties skatuvē par gerlu, lai kādā no daudzajām, pašreiz visai iecienītām revijām parādītu savu augumu un savu — paldies Dievam — pilnīgo nepiemēribu reviju deļotājas lomai. Modernais teātris, pretēji klasiskajam, uzņem tēlotājas sievietes, „glīto meiteņu“ patēriņš filmā ir milzīgs; mājas mūzikai rietumu vai austrumu stilā vajag skolotāju, tāpat deļai, puķu likšanai un „augstāko meitu“ mākslām.

Sievietes iestāšanās saimnieciskā dzīvē, rūpniecībā, sīkpilsones proletārizēšanās, tā ir visai nozīmīga evolūcija, ko mūsu dienās pārdzīvo japāņu tauta. — Japāniete strādā kokvilnas vērptuvē un austuvē no agras jaunības zīdkopībā un zīda rūpniecībā; daudzo milzīgo, pilnīgi moderno preču namu personālā ir gandrīz tikai sievietes; lielpilsētas ielu dzelzceļu un autobusu kasieres ir — jaunas meitenes; jā, dažos apvidos tās pat vada smagos izbraukumu autobusus!

Sieviešu darba spēks ievērojami lētāks nekā vīriešu; kamēr strādnieka caurmēra dienas alga ir apaļas divas jenas, strādniece reti kad nopelna vairāk par jenu. Jenas starptautiskā vērtība ir apmēram 70 fenīņu, bet Japānā tai zelta jenas pirktspēja, 2 markas un vairāk. — Un tomēr, noraizējusies ļautās rietumu nodarbinātā sieviete, ko interesē mazās Tanakas jaunkundzes dzīves ceļš, kā gan nabaga meitene iztiek ar divi markām dienā, kā

viņa turklāt var būt vienmēr glīta, spodra, tīri mazgājusies un glīti ģērbusies?

Mīklas atminējums atkal reiz ir ģimeņu sistēma; jaunā Tanaka vietā iestājoties nemaz nedomā tai pašā laikā kļūt neatkarīga no ģimenes; šis apsvērums, kas Eiropas un Amerikas strādājošai jaunatnei noteicošais, viņai pavisam svešs. Viņa paliek ģimenē, kur tai iztika nemaksā tikpat kā nekā, un Tanakas māte ir tā, kas viņai līdz saimniekot, kas tai parāda un palīdz ar 25 vai 30 jenām mēnesī labi iztikt un — pat drusku atlicināt. Gluži svešas šīs attiecības jau nav arī Vācijā: Dažas labas Berlīnes stenotipistes alga neaizsniedz eksistences minimumu vai standarta skaitli, dzīve, kādu šīs meitenes dzīvo, nebūtu iespējama, ja tās neatbalstītu vismaz māte, tā lieliskā, gudrā, enerģiskā, turklāt augstsirdīgā berlīnietes māmiņa, kas ar pilnu tiesību bauda vispārēju cieņu un ko es šeit gribētu pielīdzināt labajai japāņu ģimenes mātei. — Pat ja Tanakas jaunkundze gribētu atbrīvoties no ģimenes, viņa tomēr nekļūtu īsti neatkarīga, droši vien viņa apmestos kādā no lielajām strādnieču mītnēm, ko rūpniecības uzņēmumi uztur neprecētiem un bezģimenes darbiniekiem. Te viņa par 5 jenām mēnesī dzīvo gaišās, labi vēdinātās, higiēniski nevainojamās telpās kopā ar sava vecuma, savu uzskatu biedrenēm — atkal derīguma, kopības apziņas skola! — viņa dzīvo samērā labi, kārtīgi, zināmā mērā disciplinēti un par visām lietām smieklīgi lēti, viņai ir ārsta uzraudzība un tā saņem uzturu, ko jau uzņēmēju interesēs der uzraudzīt, viņai ir iespēja „kollektīvi“ iepirkt drēbes u. c., slimnīca, kur tā var iet slimības vai nelaiemes gadījumos. — Ja viņa zaudē kādu tuvinieku, uzņēmums tai palīdz segt bērņu izdevumus; ja tai jādodas ceļojumā, uzņēmums dod ceļa naudu, priecīgām svinībām sniedz atbalstu; ja viņa nodomājusī precēties, uzņēmums tai dod pūru, mazām svinībām vajadzīgo naudu un bieži pat līgavaini. Daži uzņēmumi saviem darbiniekiem izmaksā zināmu peļņas tiesu, visur parasts izmaksāt pabalstu atlaišanas gadījumā — ģimenes sistēma, tā sauktā „kasoku-seido“, valda arī darba vietā, rūpniecībā patriarchyats ar darba devēju tēva vietā.

Sociālā gādība.

Būtu pilnīgi nepareizi, ja domātu, ka pie mums iestādes palaujas vienīgi uz kasoku-seido, patriarchālo sistēmu uzņēmumos, lai tā strādniekiem nodrošina ciešamu un cilvēka cienīgu dzīvi; sociālā gādība un darba aizsardzības likumi gan ir jauni ievadumi, bet tie ir. Japāņu darba likums, ko 1910. gadā pieņēma un 1928. gada jūlijā revidēja, noteic 11 stundas par augstāko darba laiku dienā, noteic pusdienas pārtraukumu no pusstundas līdz stundai, sanitāro iekārtojumu stingru kontroli no vietējo iestāžu puses un pabalsta izsniegšanu ievainojumu, slimības, nāves u. c. gadījumos.

Caurmēra darba laiks 1932. gadā bija desmit stundas. Nakts darbs starp desmitiem vakarā un pieciem rītā noliegts; noliegts arī nodarbināt bērnus zem četrpadsmit gadiem, bet tā kā japāņi mūža gadus skaita citādi nekā eiropieši, tas nozīmē — zem trīspadsmit gadiem.

Slimo apdrošināšanas likumu ievēda 1926. un revidēja 1928. gadā; tas paredz valsts slimo apdrošināšanu un tai blakus slimo apdrošināšanas biedrības. Tādu biedrību var dibināt ikviens uzņēmējs, kas nodarbina vairāk nekā 300 strādnieku; valsts apdrošināšana aptver tos strādniekus, kas nepieder pie šādām biedrībām. Valdība sniedz biedrībām subvenciju līdz 10% apmērā no apdrošinājuma summas; apdrošināšanas iemaksas sedz uz pusēm uzņēmējs ar strādājošo, taču strādājošā iemaksa nedrīkst pārsniegt 3% viņa algas. — Valsts apdrošināšanā iemaksa ir 4%, kalnraktuvju strādniekiem 8% algas.

Par to strādnieks slimības vai nelaimes gadījumos, kas notikuši darba vietā, saņem par velti ārsta palīdzību līdz 184 dienām, ar tiesību brīvi izvēlēties kases ārstus. Tikpat ilgu laiku tam darba nespējas gadījumā maksā 60% algas; ja ārstēšanās ilgst ilgāk, 40%. Ja pēc ārstēšanās iestājas invaliditāte, maksā invalidu naudu, taču ne visu mūžu, bet zināmu, atsevišķos gadījumos noteiktu laiku.

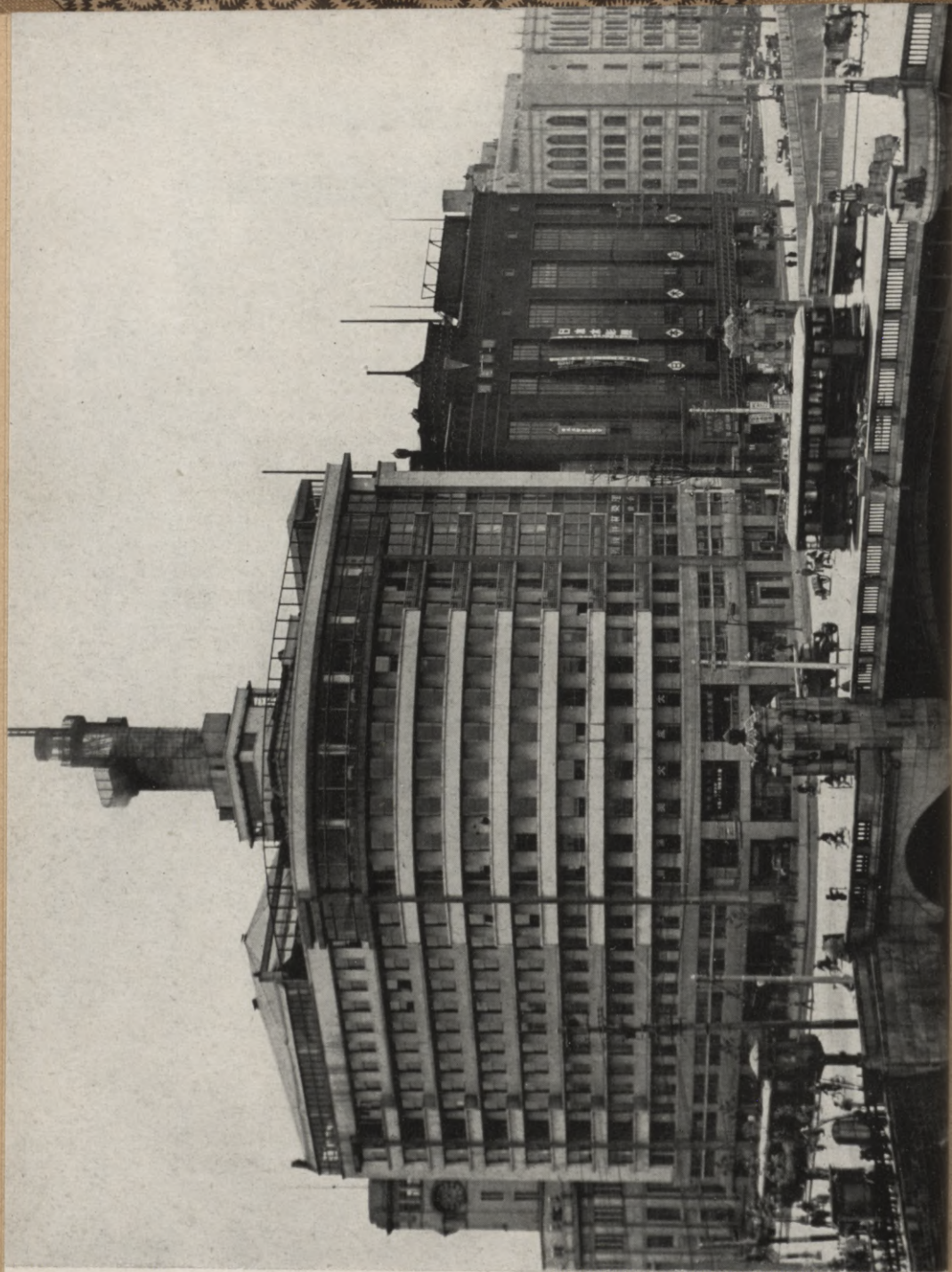
Nāves gadījumos pēc slimības vai no ievainojumiem darba vietā palicēji saņem viena gada laikā pilnu mirušā darba algu un divdesmitkārtīgu dienas algu bērņu izdevumu segšanai. — Grūtas strādnieces saņem četras ne-

Patriotiskas savienības gājiens

Latv. PSR Valsts bibliotēka

60.

Modernā Japāna

dēļas priekš dzemdībām un sešas nedēļas pēc tām 60% algas, turklāt vēl 20 jenu pabalstu. Vecmātes, tāpat uzņemšana, ārsta palīdzība un uzturs dzemdētāju klīnikās lielajās pilsētās mazturīgām pilnīgi bez maksas.

Sociālās gādības laukā ik gadus vērojams liels progress, un vēl sastopamie trūkumi ir pārejoša rakstura. Kazarmju sistēma strādniecēm uz ilgāku laiku nav ideāls atrisinājums, lai arī viena vai divu gadu dzīve šādās iestādēs jaunajām meitenēm pašām var atnest vislielāko audzinošo svētību; darba laiks varētu būt īsāks, ja no otras puses rūpētos, lai brīvo laiku izlieto galvenā kārtā izglītības līmeņa celšanai japāņu tautā; priekšraksti pret jauniešu darbu un nakts darbu vēl nav pietiekami plaši; barība, pie kādas tauta gan kopš gadu simteņiem pieradusi, pēc mūsu sociālhigiēniķu ieskatiem uz ilgāku laiku neesot pietiekama, liekot vērā lielāko ķermeņa un nervu piepūli modernajos rūpniecības uzņēmumos; kasoku-seido sistēmai ir par visām lietām viens liels trūkums: noteikšanu par palīdzības un gādības apmēriem tā pārlietu atstāj uzņēmēja ziņā, ko iestādes, īpaši mazajās pilsētās un lauku novados, nevar pietiekami kontrolēt. — Te ir vietā sociālā gādība, darba aizsardzības likums pēc rietumu parauga, kā kasoku sistēmas nerakstīto likumu papildinājums; taču no tās mēs nekādā ziņā negribtm atteikties. Jo mēs tanī saskatām ne tikvien mūsu rūpniecības, mūsu darba varenāko balstu, bet arī ievērojamu mūsu nacionālās dzīves sastāvdaļu. Mēs domājam, ka tā ir sociālāka nekā eiropiski demokrātiskā parauga valsts sociālā gādība.

Protams, šī sistēma pagājušos gados bieži tika apšaubīta, apkarota un pakļauta asai kritikai, zīmīgā kārtā īpaši no vīriešu kārtas strādnieku puses, kas taču atrodas izdevīgākā stāvoklī, salīdzinot ar savām darba biedrēm sievietēm; un sociālie likumi, ko valdība izdeva, ir valdības piekāpšanās pēc šiem iebildumiem. Taču pēdējo gadu notikumiem, pēc visas tautas, strādniecību ieskaitot, apvienošanās vienā vienīgā frontē aiz nācijas vadoņiem, var pieņemt, ka kasoku sistēma pārbaudījumu labi izturējusi.

Strādnieka dzīve.

No apaļā skaitlī 5 miljoniem Japānas rūpniecības strādnieku apmēram 60% ir sievietes; tikai 40% ir vīrieši; augstākais bezdarbnieku skaits bija 500 000 (1932. gadā). — Par neprecēto strādnieču dzīvi jau šo to pastāstīju, precētā strādniece dalās vīra dzīvē, daudzos gadījumos piedalās naudas pelnīšanā; kāda tad nu izskatās viņu dzīve, īpaši par peļņu runājot?

Pašā pirmajā vietā japāņu mājsaimniecībā ir arī budžeta jautājums, algas un izdevumu saskaņošana. Salīdzinājums ar vācu apstākļiem visdrīzāk novedīs problēmas sirdī un dos tai pašā laikā atbildi ārzemēs bieži ceļamai apsūdzībai, ka japāņu strādnieks, amatnieks, zemnieks, dzīvojot vāji atalgots, badā pamirūša cilvēka necienīgo dzīvi, mitinoties būdīnās un pārtiekot no rīsu saujas, kas kļuvusi par parumu. Jā, sevišķi labi Japānas pazināji vēl piebilst: „Pat rīsiem lielāko tiesu neiznāk, un mazais cilvēks parasti ēd sūras vai ko tamlīdzīgu.“

Pēc Ženevas Starptautiskā darba biroja datiem un Vācu statistiskā biroja skaitļiem japāņu caurmēra ģimene — te vienādā mērā jāsaprot sīkpilsonis un strādnieks, jo japāņu strādnieka dzīve daudz neatšķiras no kalpotāja, veikala īpašnieka vai zemāka ierēdņa dzīves — caurmērā gadā iztikai izdeva 1150 jenu (kursa vērtība 805 RM, reālā vērtība apmēram 2500 RM). Vācu vidusmēra ģimene patērēja 3325 RM. Pirkjspējas ziņā starpība, kaut arī pastāv, tomēr nekādā ziņā nav atbaidoša. Ja apdomā, ka Japānā vajadzīgās pārtikas preces — zivis, saknes un rīsi — lētākas nekā atbilstošie pārtikas līdzekļi citās zemēs, tad jākonstatē, ka reāli japāņu strādnieks nepelnī mazāk kā viņa vācu kollēga; jo izdevumi par pārtiku ģimeņu lielākai tiesai sastāda pusi visa budžeta — Vācijā 45%, Japānā turpretī tikai 37%, no kā var spriest, pirmkārt, par ēdiena lētumu mūsu zemē, otrkārt, ka mūsu strādniekam 63% ienākumu paliek „neēdamām“ materiāla un garīga rakstura lietām, turpretī vācu strādniekam tikai 55%.

Svarīgāko pārtikas līdzekļu cenas reichsmarkās pēc kursa vērtības Japānā ir šādas:

	I labuma	II labuma
1 mārčiņa rīsu	0,18	0,09
1 " spinātu	0,04	
1 " rutku	0,06	0,04
1 " vistas gaļas	0,35	0,25
1 " zivju	0,35	0,11
1 " gaļas	0,70	0,42
10 svaigas olas	0,20	0,11
10 sardines eļļā	0,13	
10 svaigas sardines	0,04	

Ja vēl mirkli pakavējamies pie ēdiena, tad jāaizrāda, ka japāņu strādnieks 7% algas izdod par ēdieniem ārpus mājas, vācu strādnieks tikai 2%; tātad japānis trīs reizes atļaujas „labu dienu“ un paēd ēdienu namā, lai atņemtu sievai rūpes, kamēr vācietis to dara tikai reizi. Japānis bieži liek atnest ēdienu no veikala sev mājā, ēdienu veikali ir tam iekārtojušies un piegādā ātri un lēti.

Vācietis, vispār pazīstams kā stiprs smēķētājs un dzērājs, nodzē un nosmēķē bagātīgi 4% savu ienākumu; japānis, ko tur par ļoti mērenu baudās, nodzē, nosmēķē vai noēd kārumos 7%; saldumus Japānā cieni arī vīrietis un bieži liek tos alkohola un tabakas vietā. — Nevar apgalvot, ka viņam ļoti jāierobežojas, ka tam jādzīvo nastu dzīvnieka dzīve.

Dzīvoklis japānim maksā 16%, vācietim 13%; namu īres Japānā biežo zemes trīču un ugunsnelaimju radīto postījumu dēļ, par spīti zemajiem būves izdevumiem, samērā augstas. Daudztsāvu īres kazarmas nepazīst, drīzāk gan, ja Eiropā var runāt par vertikāliem dzīvokļiem blīvējumiem, šeit to vietā ir līmeniski blīvējumi; nagaja, „garais nams“, ir japāņu lētākais dzīvokļu veids, tas ir daudz vienādu namiņu savirknējums, kas celti sienu pie sienas un tomēr sniedz lielāku ģimeņu šķirumu nekā daudzstāvu nami, jo tiem nav kopēju veļas mazgājamo telpu, pagraba, žaujamo bēniņu, neviens „nedanco uz galvas“, un ikvienam namiņam nagajā, kur vien iespējams, ir savs mazs dārziņš.

Izdevumi par apģērbu un veļu kā šie tā tur vieni un tie paši: tieši 13%.

Higiēnas ailē izpaužas japāņa daba, viņa tīrības in-

stinkts, viņa mazgāšanās vajadzība. Nepareizi būtu domāt, ka japānis principā tīrīgāks cilvēks nekā āziāti vispār vai citu tautu piederīgie; laikam gan nemaz nav „principā tīrīgu“ un „principā netīrīgu“ tautu; ja japānis reizi dienā vai vismazākais divreiz nedēļā iet karstā vannā, tas vēl nepierāda viņa primāro tīrību, bet tikai izteic, ka Japāna ir zeme, kas gandrīz vai pārlietu bagāta karstiem avotiem, tāpēc tauta jau agri iepazinusies ar karstās peldes patīkamajām pusēm un iemācījusies šo paražu — Vispār, ja izskatīsim visas tās zemes, kur peldēšanās un mazgāšanās kādreiz bijusi lielā cieņā — Grieķiju, Romu, Turciju un vidus laikos dienvidrietumu Vāciju —, tad redzēsim, ka gandrīz visos gadījumos ir runa par zemēm uz vulkāniska pamata ar lielu minerālavotu bagātību, kā, piemēram, Japānu ar viņas biežajām zemeštrīcēm un karstajām akām. Tikai šis mazgāšanās paradums Japānā ir uzglabājies — arī tad, kad peldēšanās vairs nebija iespējama tikai vai galvenā kārtā minerālavotos —, tāpat kā viss pie mums ir uzglabājies.

Tātad mūsu daudzzinātā tīrība ar ir audzinošo zemeštrīču vai vismaz mūsu zemes vulkāniskā rakstura rezultāts.

Kamēr ķīniešu brālim tepat blakus ik litrs mazgājamā ūdens vispirms ar pūlēm bij jāsilta uz uguns, japānim tikai bij jāienirst siltajā avotā, kas blakus viņa mājai šļācās no zemes. No laukiem pilsētās aizejot, viņš arī karstos avotus aizvadīja turp, vai, nevarēdams no mazgāšanās vairs atradināties, radīja lielas pirtis, kur vīrieši un sievietes nekautrēdamies kopā mazgājās un tērēja. — Katrai pilsētai, katrai pilsētiņai šodien savas pirtis, kur par nedaudz seniem var atļauties karstas peldes baudu; peldēšanās ir lēta, tā ir proletāriskā izprieca. Un tomēr japānis izdod 6,4% savas algas miesas kopšanai, vācietis tikai 0,8%.

Par to, ko vispār mēdz saukt par „atpūtu“, tātad ceļojumiem, sportu un tml. japāņu un vācu strādnieks izdod vienlīdz daudz, apaļu 1%. Izglītībai un mācībām japānim atliek 3%, vācietim 2%; taču visskaidrāku valodu runā aile „kultūra un izpriecas“ — tātad te iederas teātru, kino, brīvdabas izrāžu apmeklēšana, te iederas iemīļoti laika kavēkļi, kolekcijas, visas simt „liekās“ lie-

tas, kuŗu dēļ tikai īsti vērts dzīvot — tām vācu strādnieks izdod 0,9% savas algas, bet japāņu strādnieks 3,6%; dāvanām vācietis izdod 1,5%, japāņu strādnieks 7% savas algas.

Jautājums varbūt šķitīs mazliet naivs, bet tomēr izteikšu to: Vai vācu strādnieks sevi uzskatītu par algas vergu un nožēlojamu, izsūktu proletārieti — jo par tādu taču mūsu strādnieku daudzkārt uzskata —, ja tas to 2,50 RM vietā, ko viņš mēnesī izdod izpriečām, varētu izdot trīs ar pus reizes vairāk, proti 8,75 RM? — Turklāt izpriečas mums tik lētas: par 20 seniem (kursa vērtība 14 fenīnu, reālā vērtība 40 fen.) var noskatīties kino programmu ar divām galvenajām un divām vai trim blakus filmām — vietējās, vācu, amerikāņu, franču, krievu un angļu filmas pēc izvēles — programma ilgst trīs vai četras stundas, un pat nav jāiet uz Azakuzu, Tokio izprieču pilsētu, vai Dotonbori Osakā, kur ir teātri, varjetē un kino ar 10 vai 5 senu ieejas maksu. Nē, leģenda par japāņu algoto vergu, par kuliju, kas īstenībā dzīvojoit kā lops un tikai ar to darot iespējamus rūpnieku iekārojumus, aukļu pasacīņa par „sociālo dempingu“ neiztur pat vispaviršāko pārbaudi. Ka ar zemām algām vien nevar piekopt sekmīgu saimnieciskas ekspansijas politiku, to starp citu pierāda dažas mazas valstis, kur strādnieka caurmēra alga relatīvi zemāka nekā Japānā.

Pie tam nemaz netika pieminētas tās tiksmes, tā „kultūra un izprieča“, ko japāņu strādnieks nepērk sev pats, bet ko tam bagātīgā mērā pilnīgi par velti dāvā uzņēmēji, publiskās iestādes un par visām lietām lielie laikrakstu apgādi; tikko pieminēta tika arī audzināšana skolā un ģimenē, kas vienkāršību, taupību nostāda kā tikumu, kurā bagātie — vismaz ārēji — dalās ar viņu; vēl būs jāpiemin no tūkstošgadu tradīcijas izrietējušais dzīves veids, kas par spīti visai kultūrai panāk vislielāko iespējamo vienkāršību un lētumu.

Kā tad japānis šai gadu desmitu ilgajā nekrietnajā izmantošanā — ja runātu par mājamatniecību un seno vietējo rūpniecību, būtu jāskaita gadu simteņi — varētu būt tas čaklais, augsti kvalificētais strādnieks, kādu to taču no otras puses attēlo? Algots vergs un veikls strādnieks — tā pati par sevi jau pretruna.

Japāņu „dempings“.

Tā kā japāņu kokvilnas fabrikāti par arvien zemākām cenām un arvien augstākā kvalitātē pārpludina pasaules tirgus, Amerikā un Eiropā igni mēdz runāt par „sviedru darbu“, par valsts piemaksām, par sistēmātisku un sociālu, bet katrā ziņā nesaimniecisku „dempingu“. — Japāņu valdība rūpniecībai nesniedz tāda atbalsta, kādu savām rūpniecībām nesniedz arī Eiropas valdības, tātad sniedz lielākais kreditu un vekselu diskontu, un arī to, ievērojot kapitāla trūkumu Japānā, tikai pavisam šauros apmēros. It īpaši kokvilnas rūpniecība no valdības nav saņēmusi nevienas jenas atbalsta. Tie nav apgalvojumi, ko nevarētu pierādīt, tie ir fakti, ko blakus dempinga leģendas nepārprotamam atspēkojumam savos ziņojumos dokumentējuši anglis Arno S. Pīrss, agrākais ģenerālsekretārs Internacionālajā kokvilnas vērpēju un kokvilnas audēju meistarū savienībā ar sēdekli Mančesterā, angļu kokvilnas rūpniecības sirdī, un amerikānis Čarlzs K. Mozers, amerikāņu tirdzniecības ministrijas ārējās un iekšējās tirdzniecības biroja Tālo Austrumu nodaļas vadītājs — tātad divi tiešām nepartejiski, drīzāk pārāk kritiski nekā draudzīgi spriedēji, kas jautājumu noskaidroja uz vietas.

Tā kā pašlaik runājam par kokvilnas manufaktūru — vērpjuves un austuves nodarbina lielo pusi japāņu rūpniecības strādnieku —, jāaizrāda, ka viens angļu strādnieks apkalpo sešas stellas, bet viens japāņu strādnieks divdesmit stelli, to starpā vairākas divkārsas; pēc cita, eiropiešu datu sakopojuma: Lankašīras strādnieks apkalpo piecas vai sešas stellas, strādā piecas vai sešas stundas dienā un saņem mazākais 2 mārciņu (24 RM) nedēļas algu. Audēja Osakas austuvēs strādā desmit stundas dienā, apkalpo divdesmit piecas stellas un par nedēļas darbu saņem 5 jenas (kurss 3,50 RM, reālā vērtība 10,— RM), tas nozīmē: viņa ražo desmitreiz vairāk un saņem septīto daļu tās algas, ko pelna angļu strādnieks.

Šai punktā, ja to vispār grib sākt, no japāņu strādnieka un strādnieces bites čakluma un veiklības, būtu jāsāk pētīt mūsu zemes augšupeju.

Mūsu saimniecības virzītājs spēks nepastāv sociālā dempingā, nepastāv valsts subvencijās, kuŗu nemaz nav, nepastāv jenas vērtības pazeminājumā — jo mūsu rūpniecībai, ja tā arī valutāri stiprākām zemēm var lētāk pārdot, no tām ir attiecīgi dārgāk jāiepērk jēlvielas; tā kokvilnas rūpniecībai 1933. gadā vajadzēja ievest no ārzemēm neapstrādātu kokvilnu par 605 miljoniem jenu, lai izvestu par 407 miljoniem manufaktūru — nē, viņas spēks meklējams mazā strādnieka un strādnieces tikumos, atbalstītājā ģimenes varā, rūpniecības „kasoku-seido“ sistēmā un īpatā nacionālā iekārtā, kas sadala nastas un dara izprieceas visiem pieejamas — citiem vārdiem — japāņu civilizācijā.

Pats par sevi saprotams, ka rūpniecība — tiklab pati savās kā darbinieku interesēs — cenšas uzņēmumu tehnisko un mašīnālo iekārtu ar pastāvīgu kontroli, atjaunojumiem un aizstājumiem, ar pionierisku jaunu izgudrojumu izlietošanu turēt cik vien iespējams augstā līmenī.

Vai šē vēlreiz jāuzskaita, ko japāņu strādnieks šais labvēlīgajos apstākļos labā kvalitātē un par „pasakaini“ zemām cenām ražo iekšējam patēriņam un eksportam? — Eiropas laikraksti to — pa daļai ar bažām, pa daļai apbrīnojot — jau pietiekami paveikuši.

Sākot no bambusa rēķināšanas līnijāliem, kas nepaliek pakaļ šveices precīzijas instrumentiem, līdz pilnīgai tējas servisei par 80 fenījiem, no papīra izstrādājumiem un rotāļlietām, kas nemaksā tikpat kā nekā, līdz velosipēdam par 15 markām, no kvēlspuldzēm līdz foto aparātam ar pusduci plašu par 85 fenījiem, viss, mums ne pirksta nepakustinot, par velti guvis visplašāko reklāmu. Kad viens Eiropas žurnālists kādam mūsu rūpniekam vaicājis, kāpēc Japāna, kas taču ražojot visu — Itālijai makaronus un Amerikai augļu konservus — nebūvējot arī spēkratus, tas atbildējis: „Tādēļ ka mēs vēl nevaram spēkratus ražot par 50% lētāk nekā amerikāņi; tiklīdz varēsim, mēs tos arī ražosim.“ — Un šodien Japānā, Eiropā un Austrālijā ripo četrvietīgi japāņu mazautomobiļi, kas maksā 600 jenu, 420 marku.

Mēs ceram, ka Vācija sapratīs!

Mēs japāņi ceram, ka dempinga, citiem vārdiem ne-godīgas konkurences pārmetumu vismaz no vācu puses neesam pelnījuši, tieši no viņiem mēs sagaidām vislielāko izpratni mūsu rūpnieciski saimnieciskai ekspansijai; dem-pingu, ieskaitot sociālo, jau ap 1880. gadu angļu saim-nieciskās aprindas pārmeta progresējošai vācu rūpniecī-bai. Toreiz, gluži tāpat kā tagad pret Japāņu, operēja tiem pašiem argumentiem par „sviedru darbu“, „cilvēku ne-cienīgām“ algām, ilgu darba laiku un vācu ražojumu šķie-tami zemo kvalitāti. 1887. gadā Anglija panāca, ka vācu ražojumi bij jāapzīmē ar uzrakstu „Made in Germany“, ja gribēja, lai tos pielaiž britu un britu koloniālajā tirgū. Šis „diskriminējošais“ uzraksts, kuŗa nolūks vācu preci darīt pazīstamu un brīdināt britu pircēju, drīz kļuva par labas kvalitātes pazīmi. Ar lepnumu un peļņu vācu ra-žotāji apzīmēja savus ražojumus ar „Made in Germany“, jo šis zīmogs precei pavēra vēliģu tirģu visā pasaulē. Tā-pat mēs ceram, ka mūsu preces ar laiku pārvarēs visus pret tām celtos īpašos noteikumus, lai stātos taisnīgā un mierīgā sacensībā ar visas pasaules kvalitātes ražoju-miem. Apzīmējumam „Made in Japan“ jāklūst līdzīgi uzrakstam „Made in Germany“ par vārdos neizteiktu la-bas kvalitātes un precīza vērtības darba garantiju.

Mūsu rūpniecības strādnieku čaklums, pašāvība un veiklība nav nekādi brīnumi; tie ir mūsu aizvien augstī attīstītās amatnieku kārtas mantojums. It īpaši pie mums tā ir laikmeta parādība, ka mazais amatnieks kļūst par mācītu strādnieku; ja pie tam mainās viņa dzīves notei-kumi, tad tomēr viņa vērtība ar to nemainās. Japāņu cilvēks, bet īpaši amatnieks bijis un ir vienmēr simtpro-centīģs; viņš simtprocentīģi strādā, simtprocentīģi izprie-cājas, simtprocentīģi slinko; nevienu no šīm trim lielis-kajām īpašībām tas nav zaudēģis no amatniecības vai no zemniecības rūpniecībā pāreģot.

No mūsu vidus laiku ieroču kalēģu un zobenkāģu ap-rindām, kas līdz ar jaunajiem laikiem un līdz ar ieroču nēsāšanas aizliegumu šķīta bez maizes palikušas, rekru-tēģās mūsu tagadēģo dzelzs strādnieku kodols, lēģēģi, vir-potāģi, metinātāģi, kalēģi. No ieroču kalēģa rituālās dar-

bošanās un viņa mazās iesvētītās darbnīcas līdz dzelzceļu būvētāja darbam un valsts dzelzceļu milzīgajām jaunlaiku darbnīcām ir tāls ceļš; un tomēr liekas, ka strādnieki no tās vides līdz šai paglābuši māksliskās veiklības un amata prasmes, uzticīgā darbā un gandrīz burvīgās materiāla pazišanas lielo mantojumu.

Dzelzceļnieku rekorda darbs.

Omijas un Hamamatsu lokomotīvu darbnīcas tālu pāri mūsu zemes robežām daudzina par parauguzņēmumiem; lokomotīves pilnīga izjaukšana, iztīrīšana, pārbaude un izlabošana tur neaizņem vairāk kā 4½ līdz 5 dienas, tas ir rekords, jo attiecīgajām darbnīcām Amerikā tam pašam darbam vajag divu nedēļu, Eiropas valstīs pat triju nedēļu laika. Izjaukšanu vien pie mums paveic desmit stundās. Priekš piecpadsmiit gadiem lokomotīves tīrīšana un labošana arī pie mums aizņēma divi līdz trīs nedēļas, vagona — 20 dienas; panāktais paātrinājums izpaužas uzturēšanas izdevumu samazinājumā katrai lokomotīvei no 6100 uz 5900 jenām gadā.

Kīna, Siama, Persija vairākkārt sūtījušas komisijas uz Japānu studēt mūsu dzelzceļu iekārtu; divpadsmit japāņu dzelzceļu speciālistus inženiera Fudžinakas vadībā aicināja uz Padomju Krieviju, lai tur reorganizētu jeb „japānizētu“ dzelzceļu lietas; šie vīri vadītāju vietās darbojās Kazanā dzelzceļu darbnīcās Maskavā. Vārds „japānizēšana“ krievu dzelzceļu lietās esot kļuvis par darba ātruma un precīzitātes sinonimu. Kopā ar akurātību satiksmē, ko katrā ziņā ietur, tās ir japāņu dzelzceļu īpašības, kas viņu darbiniekus pilda ar lepnumu. — Tāds mūsu zemes dzelzceļu ierēdnis, jauns, izveicīgs, taisns, bezgalīgi pieklājīgs un vienmēr nevainojami baltiem cimdiem rokās, ir iepriecinoša parādība, kuŗai labprāt piedod tās aroda pašleppnumu.

Par spīti mūsu dzelzceļu šaurajām sliedēm (sliežu platums 1,067 metra, vācu valsts dzelzceļiem 1,435 metra) un par spīti samērā lieliem ātrumiem, tāpēc arī nelaiimes gadījumu skaits ir neparasti zems. Pēc 1929. gada da-

tiem uz katriem simt km dzelzceļa notika šāds skaits sadursmju un izlekšanas:

Lielbritānijā	1,85
Vācijā	1,53
Japānā	1,17

Nāves gadījumu dzelzceļu nelaimēs 1929. gadā bija:

Vācijā	26
Padomju Krievijā	19
Japānā	3

Ierēdņa darba laiks un dzīves apstākļi nemaz neatšķiras vai tikai mazā mērā atšķiras no strādnieka darba laika un dzīves apstākļiem; dzīves veids tas pat sīkpilsoniskais, alga tā pati zemā. Dzelzceļierēdņu, policistu un kaņavīru atalgojums pie mums visai zems; pat virsnieki saņem algu, ko laikam gan neviens neapskaudīs: leitnants saņem mēnesī 70 jenu (kursa vērtība 50 marku, reālā vērtība 150 marku), virsleitnants 100 jenu, kapteinis 150 jenu sākumalgas; un pat ģenerālis ar 400 jenām nevar dzīvot diezīn cik izšķērdīgi.

Kārtu solidaritāte nav tukša fraze.

Tas jau ir tas, kas rada japāņu sabiedrības, japāņu nācijas tipumu, ka to pamatā un izpausmē ir viena vienīga liela ģimene, kuŗas locekļi turas kopā kā piķis un zēvele: kārtu solidaritāte, sociālo atšķirību izlīdzinājums materiālā un ideālā plāksnē. Visa tauta ir vienota darbā, viena vienīga liela strādnieku armija.

Ka tā nav tukša fraze, ko varbūt kapitālisti lieto, lai mulķotu strādniekus un varētu tos labāk izmantot, to pierāda tūkstošiem brīnišķīgas solidaritātes gadījumu strādnieku pusē, bet arī daudzi gadījumi lielo uzņēmēju pusē.

Viens no bagātākiem un iespaidīgākiem vīriem Japānā, kuŗu būvētavu un naftas magnāts un vērtīgākās Eiropas mākslas krātuves radītājs Japānā, Kodžiro Matsukata, kuŗam man bija prieks ar padomiem palīdzēt

franču un vācu gleznu iepirkumos, 1927. gadā piedzīvoja sava uzņēmuma, Kobes Kavasaki kuģu būvētavas finančiālu sabrukumu. Tam par cēloni bija kara kuģu jaunbūvju pilnīgs pārtraukums sakarā ar Vašingtonas flotu nolīgumu, tirdzniecības kuģu būves apsīkums sakarā ar vispārējo saimniecisko krīzi un banku panika, kas satricināja zemi — tātad visi notikumi, kas atradās ārpus viņa atbildības. — Taču Kodžiro Matsukata uzņēmās pilnu atbildību par sabrukumu, nodeva savu kreditoru un darbinieku rīcībā visu savu privāto mantu un visus īpašumus un izstājās no veikaliskās dzīves.

Divi gadus viņš dzīvoja — lai viņš man piedod šo rūgto atgādinājumu — tādu dzīvi, ko viņa draugi un agrākie līdzstrādnieki varēja vērot tikai visdziļākajā līdzjūtībā: viņš dzīvoja kā vientulis, kaut kā pārtikdams no pabalstiem, ko tam izsniedza draugi. — 1929. gadā viņš saņēma 180 000 jenu; tā bij atpirkšanās nauda par Amerikā noslēgtu dzīvības apdrošinājumu 750 000 jenu apmērā, par ko tas pat vairs nebija varējis maksāt premijas. Ar šo naudu viņš sāka sev dibināt jaunu eksistenci: Viņš nopirka naftas laukus Formozā; urbumi laimējās, Matsukata kļuva triju naftas avotu īpašnieks. — Pareizajā atziņā, ka vietējās produkcijas nepietika, lai segtu valsts naftas patēriņu, ka tāpēc katrā ziņā jānodrošina naftas pievedumi no ārzemēm, viņš naftas laukus Formozā nodeva flotei, kuņai tie labi noderēja noliktavu iekārtošanai šai uz priekšu izbīdītā mūsu valsts daļā, un neraizēdamies par savu līdzstrādnieku un plašu nacionālo aprindu visasāko opozīciju, ievadīja sarunas ar Padomju Savienību. Viņš ceļoja uz Maskavu, iestādes viņu, kas vēl priekš divi gadiem bija „bezdarbnieks“, uzņēma kā valsts viesi; viņš, kas jaunībā bija studējis Oksfordā, Jēnā un Parīzē, tekoši runāja angļiski un franciski, pasaules kara laikā bija četrus gadus pavadījis Londonā, tuvumā vērodams starptautisko stāvokli, kas tamlīdz meistariski prata apieties ar eiropiešiem, noslēdza ar padomju iestādēm savai valstij ārkārtīgi izdevīgu naftas līgumu.

Šodien viņš ir viens no mūsu zemes naftas magnātiem, kā priekš astoņiem gadiem bija kuģu būvētavu magnāts. — Savas vērtīgās eiropiešu mākslas un japāņu kokgriezumu kolekcijas viņš ir darījis atklātībai pieejamas.

Pie tam viņš nemaz nav diezin kāds ideālists un cīnītājs par sociāliem jaunievedumiem strādniecības labā. Kā pirmais Japānas rūpnieks viņš savās kuģu būvētavās ar 20 000 strādniekiem ievada astoņu stundu darba dienu; no otras puses, viņš noliedza strādnieku patērētāju biedrības dibināšanu, norādot, ka tam būtu jānovēd pie siktirdzniecības krīzes Kobes pilsētā, kur atrodas kuģu būvētava.

Visā visumā Kodžiro Matsukata ir labā japāņu uzņēmēja tips: pēc paša ierosmes sociāls, ar paša personu atbildīgs par uzņēmumu, ar pietiekamu „zemestrīces audzināšanu“, lai arī pēc vissmagākajiem sitieniem atkal spēka pilns saslietos, drosmīgs pasākumos, izglītots un ar skaidru skatu mūsu saimniecības un mūsu sociālās dzīves īpašajā struktūrā — dzīvs apstiprinājums kasoku-seido sistēmai, ģimenes instinktam saimnieciskā dzīvē.

Tanaku ģimene mājās.

Dienas darbs beidzies, Tanakas kungs kāpj tramvajā un brauc uz ārpilsētu. Viņa māja atrodas lielpilsētas nomalē, tā ir maza, vienkārša, nekrāsota koka, tai aizmugurē mazs dārziņš, priekšā vārti un visapkārt žogs. — Šī sēta, kas sniedzas visapkārt, ir mazā japāņu mērķis un ilgu sapnis; kā Vācijā ikviens ilgojas savas vasarnīcas ar uzrakstu „Villa Daheim“ zelminī, tā japānis ilgojas savas sētas visapkārt mājai; jo ar šo sētu viņam dzīvoklis kļūst par īpašumu, žogs tam nodrošina minimālo nošķirtību, kas vajadzīga arī japāņu ērtībai.

Tanakas kungs atver vārtus, Tanakas kundze viņu ierauga pa virtuves logu; viņa ar kalponi steidzas uz namdurvīm, tur viņas nometas ceļos, paklanās un čukst: „O-kaeri-nasai“, „jūs pārnākat“ Tanakas kungs īsi paloka galvu un atbild: „Tadaima“, „nupat“. Kalpone tam palīdz novilkt kurpes, bērni pienāk klāt, palokās, sveicina viņu; zeķēs viņš ieiet mājā, iet pār collu biezajiem, brīnišķīgi gludajiem, brīnišķīgi mīkstajiem, nomierinoši gaiši dzeltenajiem pinumu paklājiem — nama kungs ir mājās.

Japāņu pirmā prasība, tiklīdz tas pārnāk mājās, ir pelde. — Tanakas kungs, kalponei palīdzot, noģērbjas, novelk rietumnieku parauga konfekcijas uzvalku, veļu, ze-

ķes, apkakli un kreklu un apliek jukatu, ērto vieglo rakstainas kokvilnas japāņu mājas gērbu. Pārgērbšanās Japānā pat otra dzimuma personas klātienē var notikt pilnīgā pieklājībā, jo mēs nepazīstam apgērbus, kuņģis ielien no apakšas — kreklus — vai kuņģis iekāpj no augšas — bikses —, kimono vienkārši apliek un rokas bez pūlēm iebāž platajās piedurknēs, tā ka vīrietis, vai arī sieviete, mierīgi var pārgērbties citu klātienē, tikai pagriežoties ar seju pret sienu. Tā arī dara mūsu dzelzceļu lielajos kopējos guļamvagonos, kur nav atsevišķu guļamkupeju; visi, vīri, sievas un jaunkundzes izgērbjas tai pašā telpā cieši cits citam blakus, un neviens neredz vairāk kā tikai kaimiņa vienmēr pilnīgi apgērbto muguru. — Turklāt mēs Japānā neesam pārlietu kaunīgi. Mēs jau kailumu redzam ikdienas, zvejnieka „nepieciešamo kailumu“, kad tas līdz krūtīm brien jūrā, zemnieka vai amatnieka kailumu, kad tam darbā paliek par karstu un tas nomet drēbes.

Tāpēc Tanakas kungam šķiet gluži saprotami, ka kalpone tam nāk līdzī vannas istabā. Viņa uzloka kimono, tā ka kļūst redzams raibais gurnu lakats, ko valkā visas japānietes, krietni ieziepē Tanakas kungu un uzlej tam vairākus ķipjus karsta ūdens. Tikai tad mājastēvs kāpj vannā.

Vannas istabas grīda cementēta, uz tās latu redzles; izlietais ūdens tūlīt aiztek. „Plunčoties“ japāņu vannas istabā ne tikvien atļauts, bet arī nepieciešams. Mazgājamā vanna ir koka kubls tik tikko eiropiešu vannas lielumā un apmēram 80 cm augstumā; vienā galā, ar dēli aizsargāta, ūdenī stāv dzelzs krāsns caurule, krāsni kuras malca vai kokogles; vannas daļa blakus caurulei parasti atdalīta, te ir ūdens, ko lieto aplaistoties un galvu mazgājot. Kad iesēžas vannā, ūdens sniedzas līdz zodam. — Ūdens temperatūra ir apmēram 50 gradu pēc Celsija, drīzāk vairāk nekā mazāk; tas ir tik karsts, ka eiropietis tur tikko var iemērt roku; bet japānis tur vienkārši kāpj iekšā, brīdi paliek ūdenī un bauda siltumu, kas ķermenim atņem visu nogurumu, visu šļauganumu. Mazgāšanās viņam nav praktiska rīcība, nav tīrīšanās līdzeklis, bet gan bauda, bez kā tas nevar dzīvot; tā viņam svarīgāka nekā ēdiens un dzēriens.

Nu viņš izkāpj no vannas, vēl uzlej vienu otru ķipi auksta ūdens, lai poras aizvērtos, tad noslaukās ar tenu-guji, apmēram metru garu, šauru rakstainu kokvilnas dvieli, ko lieto arī mazgājoties. Tenugujs, protams, ir slapjš; bet japānis prot noslaucīties arī slapjā dvielī. Peldu palagus, frotējamos dvieļus lieto tikai pēdējā laikā.

Atkal jakutā ietīnīs, ar vieglu jostu vaļīgi apjozīs, Tanakas kungs iznāk no vannas istabas; viņš kūp, pēc karstās peldes viņu nu apņēm patīkams vēsums.

Pēc viņa peldē kāpj citi ģimenes locekļi, sieva un bērni, glīti pēc vecuma, tai pašā ūdenī, jo tā kā vannā kāpj tikai pēc pilnīgas nomazgāšanās ar ziepēm, ūdens tanī paliek tīrs, ogļu krāsns to uztur siltu, un tā tur cits pēc cita var nomazgāties visa ģimene, beigās arī kalpone.

Tamēr sagatavo vakariņas; no virtuves smaržo cep-tas zivis un konservētas saknes; tās ir smaržas, kas ja-pānim ne tikvien ierosina ēstgribu, bet modina arī ilgas pēc dzimtenes. — Tanakas kungs kailām kājām iziet pa-staigāties pa glīti spodrinātiem, bet nekrāsotiem grīdas dēļiem lievenī, kas atdala istabas no dārza. Lievenis — patiesībā tas ir ar jumtu aizsargāts, bet citādi vaļējs garš balkons bez margām — ir 90 centimetru plats. Bī-dāmās durvis, kas istabas šķīr no gaitēņa, līdz pusei ap-līmētas ar caurspīdīgu japāņu papīru, viena ceturtdaļa stiklota, bet apakšējā ceturtdaļa plāna koka; tās katras 90 cm platas un parasti mēdz būt divreiz 90 cm augstas. Tādi paši izmēri ir tām bīdāmajām durvīm, kas atdala istabas citu no citas, tāpat sienas skapjiem, kas ir 90 cm dziļi un aizverami ar 90 cm platām un 180 cm augstām durvīm; tāpat paaugstinātie alkovi, kur izstādīti dažī greznuma priekšmeti — kāda vāze, bronza figūra, sari-tināma glezna — ir 90 cm dziļi un 180 cm gari.

Mūsu dzīvokļi ir „normēti“.

Kāpēc vienmēr 90 cm? — Japāņu mājas ir normētas, „dinotas“; ja kāda sabrūk vai nodeg, tad visu, kas ka-tastrofu pārcietis — durvis, vērtīgo alkovu, dārgu koku stabus — var par jaunu izlietot; un proti, par normu der paklājs.

Biezais paklājs, tatami, kas mūsu telpām piešķir īpato vēsi mājīgo raksturu, ir bez izšķirības 180 cm garš un 90 cm plats; tas ir precīza pinuma darba brīnums, mēri, kā jau tas japāņu amatnieka darbam pats par sevi saprotams, saskan uz mata, un bauda ir kailām kājām vai zeķēs staigāt pa tā gludo virsmu vai karstās dienās uz tā kādu stundu atlaisties. Tatami vasaru ir vēss, ziemu silts; tas mūsu dzīvokļu Din formāts. Jo mūsu mājas, mūsu istabas nebūvē patvaļīgos izmēros; drīzāk gan tatami noteic istabu un tamlīdz arī māju lielumu un samērus. Mēs nerunājam par istabu ar $4,5 \times 5$ m platību; mēs sakām: sešu paklāju istaba, astoņu paklāju istaba. Pirmās lielums ir $2,70 \times 3,60$ m, otrās $3,60 \times 3,60$ m. Ir arī puspaklāji, un proti visai iecienīti $4\frac{1}{2}$ paklāja istabai ar platību $2,70 \times 2,70$ m.

Tie ir parastākie istabu lielumi; ir arī desmit un piecpadsmit paklāju istabas, bet tās atrodamas tikai ļoti lielās mājās; salīdzinot ar eiropiešu telpām, japāņu istabas mazas, arī zemākas, apmēram 2,70 m augstas, taču šie izmēri ir efektīvā apdzīvojamā platība, tukšā telpa, jo mūsu istabās nav it nekādu mēbeļu; tās ir tukšas, katra kvadrātpēda apdzīvojama. Un tā kā japānis dzīvoklī parasti sēd, t. i. tup uz grīdas, tātad galvas augstums jāpieņem apmēram tur, kur eiropietim krēsla plāksne, telpu neliešais augstums arī nav svarīgs; atstatums no galvas līdz istabas griestiem nav mazāks kā modernajos rietumnieku dzīvokļos.

Turklāt svinīgos gadījumos, viesībās vai kad vien vajag lielākas telpas, var izcelt un izņemt bīdamās atsevišķo istabu starpsienas un tā iegūt lielāku telpu; ļoti bieži iespējams pat visu mājas platību pārvērst vienā telpā.

Paklājs nav vis patvaļīgi pieņemts par lieluma normu gandrīz visām mājas daļām un iekārtas priekšmetiem; tas atbilst platībai, kāda cilvēkam vajadzīga guļai — 90×180 cm, kas apmēram atbilst gultas lielumam; ir tā, kā kad eiropiešu mājās istabas, durvis, sienas, gaišņi, skapji būtu normēti pēc gultas izmēriem. — Saprotamā kārtā tāds normējums ievērojami atvieglina, pārtrina un salēcina māju celšanu; tātad tā ir ievērojama japāņu mājas dzīves raksturība. Vienmuļību, ko tā rada,

mēs novēršam ar dažādiem dekoratīviem efektiem, dažādas krāsas sienām, fantazijas logiem, individuālu durvju gleznojumu; no otras puses, mēs vienmuļību neizjūtam tik garlaicīgu kā eiropieši, gluži tāpat kā tukšumu neizjūtam tik tukšu. Paklāji garenajās malās apšūti šaurām melnas vai brūnas drēbes, bieži arī brokata strēmēlēm, un dažāda sakārtojums vien, kādā tos jau sešu paklāju istabā var salikt, ar savu vāju un stipru akcentu ģeometrisko rotaļu rada jauku dažādību.

No engavas, lieveņa vai gaitēņa, pāri akmens pakāpienam vai jaukam slieģšņa akmenim, parasti virspusē plakanam, skaisti apsūnojušam atradenim, var nokāpt dārzā. Tanakas kungs iekāpj lielajās dārza tupelēs, kas ir koka, un dienas gaismai dziestot nokāpj lejā.

Dārzs — maza pasaule.

Mūsu dārzs daudzējādā ziņā ir rietumnieku dārza pretstats; tur nav nekā no ģeometriskām līnijām un figūrām; mēs nepazīstam taisni apcirtus mauriņa laukumus, apaļas vai rombveidīgas puķu rabates, puķu rindas, vispār nekāda simmetriskā iekārtojuma. Mūsu dārzs ir ainavas dārzs, tam ir attieksmes ar dabu ārā un tai pašā reizē tā ir atsevišķa pasaule. Triju, četru kvadrātmetru platībā tur izkaisīti ezeri upes, salas, meži; par dārzu iekārtojumu, protams, strīdas daudz „skolu” — klasiskās, naturālistiskās, ķīniešu un budistu skolas; taču visvairāk izplatīta tā, kas rikojas apmēram pēc šādiem likumiem:

Aptuveni dārza vidū aizņem kādu metru augsta, stāva klints, tā ir „Sarga klints”; dibenplānu norobežo apmēram tikpat augsts paugurs, „Tālais kalns”. Pa kreisi aīnavai paceļas „Vidējais kalns”, drusku zemāks, tam priekšā „Sānu kalns”; pa labi „Tuvais kalns”. — Sānu kalns ar stāvu klints krauju krīt „ezerā”; šis apskalo Sarga klinti un gūst ūdeni no „upes”, kas kaskādēs plūst gar Vidējā kalna pakāji. Pār Sānu kalna klinšu krauju dažu decimetru augsts ūdenskritums arī iegāžas ezerā, kur bieži dzīvo zelta zivtiņas vai citas greznuma zivis. Tam vidū paceļas sala, ko sauc par „Vidējo salu”; no kreisās puses ūdenī iesniedzas pussala — „Mājas kunga sala”; no labās tāda pati zemes mēle — „Viesu sala”, aiz kuŗas

Tokio skaistākā aktrise — vīrietis

Latv. PSR Valsts bibliotēka

60.

Puķu likšanas māksla

ir otra „upe“, kas gādā par ūdens noplūdumu. — Dīka priekšpusi veido „platais liedags“ ar skaistu gaišu smilti, kur stāv liels plakans akmens, „Lūgšanas akmens“, istā vieta, no kuras dārzs jāaplūko, lai pareizi baudītu tā proporcijas. Tāds pats liedags izplešas Sarga klints pakājē, taču tur nespeŗ kāju; un vispār dārzā var kāpt tikai uz šur tur noliktiem akmeņiem, saudzējot dēstījumus. Kalni un klintis skaisti aplātas sūnām, „ezerā“ aug ūdens zāles; krūmiņi tā iekārtoti, ka atgādina mežus; dārza kopšanai jānotiek tā, ka nekur neredz cilvēka rokas, nekur nemana dzirkļu, slotas vai pat grābekļa darba.

Katrā ziņā to prasa „naturālistiskās“ skolas priekšraksti, un tā ir īsteni japāniskā; budisma un klosteru dārzu ietekmē radušies arī mājas dārzi ar stingrākām līnijām un noteiktāku iekārtojumu.

Bet katra mājas dārza vienā stūrī, blakus gaitenim, kas vieno dzīvokli ar atsevišķi celto ateju, ir izdobts, skaisti veidots, parasti apsūnojis akmens, kas satur ūdeni roku mazgāšanai; uz tā stāv koka kausiņš; tam pāri pie kāda koka vai pie gaiteņa jumta karājas rakstains dvielis, vējā viegli šurp turp plīvodams — jauks krāsu akcents.

Lielākos dārzos, sevišķi, ja īpašniekam aistētiskas tieksmes, bieži ir paviljons, „tējas istaba“ ceremoniālai tējas gatavošanai un baudišanai. Tā priekšā tāpat stāv izdobts akmens ar ūdeni roku skalošanai.

Liekot tekošam ūdenim plūst caur savu dārzu, vai, kur tā trūkst, iezīmējot „upi“ ar smilti vai oļiem nokaisītu strauta gultni, japānis arvien apziņā glabā, ka tam sakars ar lielāko pasauli ārā, ka viņš visuma daļa. Kad Tanakas kungs vakarā stāv uz Lūdzamā akmens, zvaigznes un mēness atspulgojas dīķī gluži tāpat kā ārā lielajā jūrā; vējš elsā caur punduru krūmiem, bambuss lokās tāpat kā ārā bambusu birzē, un „upes“, ūdenskrituma, kaskādes čurkstošais ūdens dzied savu mūžīgo dziesmu.

Dārza un ārējās dabas saistības principu sevišķi labi ilustrē nostāsts par ievērojamo aistētu un dārzu architektu Rikju, kas savu dārzu Sakajā tā iekārtojis, ka koku un krūmu siena pilnīgi aizsegusi tuvo jūru; tikai pieliecoties, lai ar kausiņu pasmeltu ūdeni no akmens trauka pie tējas paviljona, viņš varējis pa kādu atviru redzēt lielo zaigojošo ūdens klajumu ārā. Tā viņš zinājis: šis

mazais ūdens kauss ir daļa no pasaules jūras tur ārā; es pats esmu sīka daļiņa no pasaules tur ārā.

Tanakas kungs nav liels vīrs un turīgs aistēts, viņš nevar atļauties tādus jokus, kas simbolizētu viņa pasaules uzskatu; bet gluži noteikti viņa pieticīgajam dārzam ir kāda „augstāka jēga“, kāda „puante“, ja ne vairāk, tad tā, ka dārzs ir kādas Japānas salu izdaudzinātas ainavas atdarinājums.

Metas krēsli; Tanakas kungs, dārza vērošanā atpūtinājies garu un šķīstījis to no dienas darba sārņiem, atkal pagriežas uz mājas pusi.

„Mūsu dienišķais rīss.“

Ģimene sēžas pie vakariņām; galda nav, ēdienu parasti pasniedz katram atsevišķi uz lakas paplātēm vai zemiem maziem galdiņiem, kur ir vieta tieši pasniedzamajiem trim vai četriem ēdieniem mazās bļodīnās, bez tam vēl rīsu traukam un ēdamiem irbuliņiem. Ģimenes locekļi sēd lokā vai četrstūrī uz spilveniem un iesāk ar viru. — Nevienā ēdiena reizē — ne azaidā, ne pusdienā, ne vakariņās — netrūkst viras, ar ko iesāk, kaut arī to neizēd priekš citiem ēdieniem. Viru tās traucīnā, kas nav lielāks par dūri, paceļ pie mutes un dzer, pareizāk streb; dzirdama strēbšana Japānā nav pieklājības pārkāpums; ja mēs viru, vīnu, tēju nedrīkstam strēbt, mums puse baudas aiziet zudumā; mēs domājam, ka ar to zūd laba tiesa aromata, tāpat kā arī eiropiešu vīna pazinēji mēdz apgalvot, ka vīns jāstrebjot dzirdami, lai īsti izbaudītu tā „ziedu“. Biezumus virā — zivis, sēnes, saknes — mēs izzvejojām irbuliņiem. Bez viras vakariņās ir vēl trīs, vismazākais divi ēdieni, lielāko tiesu zivis un saknes retāk putna gaļa, pavisam reti gaļa; pat visnabadzīgākais japānis būtu nemierā, ja tas galvenajā ēdiena reizē bez rīsiem nedabūtu divu ēdienu, to starpā vienu ko-no-mono, „smaržīgo lietu“, konservētās saknes, Japānas mixed pickles.

Nu kalpone sniegaini baltā nekrāsotā koka mucīnā ar vara stīpām ienes rīsus, pie kam tā neaizmirst durvis atverot un tāpat tās aizverot nomesties ceļos; jo nepie-

klājīgi būtu kājās stāvēt atvērt durvis uz istabu, kur atrodas cita persona. Rīsus vai otru viras porciju pasniedzot, kalpone tāpat kustas tikai uz ceļiem.

Viņa pasniedz mājastēvam paplāti, Tanakas kungs noliek uz tās savu rīsu bļodiņu, kalpone ar koka lāpstiņu piepilda to no rīsu kubliņa un paplātē pasniedz atpakaļ. Pēc tam tāpat apkalpo citus ģimenes locekļus. Rīsu bļodiņu saņem kreisā rokā un patur tanī visu ēdiena laiku. Svinīgos mielastos, restorānā vai kad ir viesi, rīsus ceļ galdā labi vēlu, jo vēlāk, jo tas skaitās smalkāk, vislabāk pašās mielasta beigās; bet mājas dzīvē, tā kā tie nu reiz ir galvenais barības līdzeklis, rīsus ēd jau pašā sākumā un, raugoties pēc ēstgribas, tukšo divas, trīs vai četras bļodiņas; bet nekad, lai cik smalks būtu mielasts, neapmierinās ar vienu bļodiņu vien, jo tas nozīmē nelaimi; ja ne citādi, tad vismaz „mane“, izskata dēļ, liek pasniegt bļodiņā mazu krikumiņu rīsu un tos apēd.

Pēdējo rīsu bļodiņu bieži, Tokio pilsētā vienmēr, ēd ar spēcīgu tējas pārlējumu; īstais tokijietis pat vēl uzliek virsū vienu vai divi šķēles konservētu rutku — drusku savāds maisījums, kas viegli atbaida ārzemniekus; bet bez šā beigu akcenta mums katrs mielasts šķiet nepilnīgs.

Tā kā šoreiz ir vakariņas, Tanakas kungs vēl piedzeļ pudelīti uzsildīta sakes vīna; citi ģimenes locekļi te nepiedalās.

Brūnās stiprās šķirnes tēja nobeidz vakariņas, kas nemēdz vilkties ilgi. Nav pieklājīgi ēšanu — varbūt atskaitot svētku mielastus ar viesiem — ilgi vilcināt; ēšana ir nepieciešama lieta, lai uzturētu ķermeni; tā jāpadara īsi un ātri; bērņus, īpaši zēņus nemāca, kā Eiropā, gausi ēst, bet vēl paskubina. — Ilgi sēdēt pie ēdiena ir „nepieklājīgi“ un nevīrišķīgi. — Galda lūgsna ne priekš, ne pēc ēdiena nav pazīstama; arī tā ir zīme, kas norāda, ka ēšana nav uzskatāma par svarīgu norisi

Vakara pastaiga.

Kamēr kalpone novāc traukus un pati paēd vakariņas, citi gatavojas vakara pastaigai; Tanakas kungs, seju pret sienu pagriezis, apmaina kokvilnas jukatu ar soli-

dāku zīda kimono un zīda jostu, un arī Tanakas kundzei vēl šur tur jāpieliek roka tualetei. Viņa izņem no kumodes glīti salocītu kimono un ietinas tānī, liek mākslīgā mezglā sasieta dārgo platu zīda jostu obi. Tansu jeb kumode lielāko tiesu sastāv no divām, trim, lielākais četrām atvilkņēm, kas sakārtotas cita virs citas, un ar saviem izmēriem ir tieši pielāgota sienas skapjiem. Kur ar tiem nepietiek, tur paredzēta īpaša telpa daudzajām kumodēm, kas satur visu ģimenes mantu; turīgi ļaudis, kam ir kura, pieminētā pret zemestrīcēm un uguni nodrošinātā noliktava, savas kumodes lielāko tiesu novieto tur.

Tansu ir izjauicama; tādu, kurai četras atvilknes, divi pāri dzelzs kāsišu sānos atkabinot, var pārvērst divās kumodēs ik pa divi atvilkņēm; tāpat iespējams no divu atvilkņu tansu, trešo atvilkni uzliekot un divi kāsišus pievelkot, izveidot tansu ar trim atvilkņēm. Mūsu kumodē realizēta jaunlaiku rietumnieku dzīvokļu iekārtas „kombinējamo mēbeļu“, t. i. pēc patikas paplašināmo vai sadalāmo mēbeļu ideja. Lielākais labums te ir vieglāka transporta iespēja. Ja izceļas uguns vai māja draud sagrūt zemestrīcē, triju vai četru atvilkņu kumodes aiznešana ar visu saturu būtu neiespējama; bet mēs vienkārši atkabinām kāšus, un atsevišķās daļas, kas visas katra par sevi pilnīgi noslēgtas, nu ir tieši tik smagas, ka pieaudzis vīrietis vai divi bērni tās var aiznest. Tā paglābj mazākais drānas, kas arī mēdz būt vērtīgākā manta japāņu mājā.

Ir arī tādas tansu, kam apakšējā daļā divas atvilknes, bieži arī maza atvilkņīte, vērtīgām sīkām lietām; tas tomēr principā nekā negroza. — Pāravadājoties vai ceļojot atsevišķās kumodes daļas var lietot somu vietā; tās nevajag, kā citās zemēs, vispirms izkravāt un par jaunu iekravāt somās.

Bez tansu sienas skapjos vēl ir klūgu grozi ar vāku virs paša dibena, „nepiepildāma kofera“ priekšteči; jo šie grozi ir pilni jau tad, kad tur kādu sīkumu ieliek, no otras puses, viņos var salikt ārkārtīgi daudz. Tiesa gan, tur nevar likt apģērba gabalus, ko nedrīkst saspīest; bet japāņu drēbes mierīgi var saspīest, tās pat ir jāsaspīest; tām, pat valkājot, jābūt krokām tais vietās, kur tās noliekot salokāmas. — Japānis, vienmēr liels meistars pie-

lāgošanās mākslā, izdomājis arī to, lai savu mantu paturētu viegli pārvietojamā stāvoklī; drānas viņam nekarājas vis uz pakaramiem skapjos, kas nav kustināmi; drīzāk gan tās vienmēr transportējamā veidā glabājas kumodēs un grozos.

Teātru un citu izpriecas vietu garderobēs valda tas pats princips: tur nav vadžu; garderobes jaunkundze virsdrēbes glīti saloka un novieto plauktos. Ja eiropietis nodod savu mēteli vai lietus mēteli, īpaši, kad apgērba gabals dabūjis drusku lietus, kas pie mums bieži līst, tas piedzīvo brīnumu: Viņš saņem mēteli atpakaļ četrstūrī salocītu un saspīestu, ar tādām krokām, kas nekad nebija paredzētas un kas neiziet nedēļām. Jo tāda garderobes jaunkundze baltā viesā mēteli pieņemot domā: „Ak Dievs, tam nav nevienas pašas krunkas — te nu atkal redzams, cik nekārtīgi staigā eiropieši!” Un ar lielu mīlestību un rūpību, lai svešajam viesim iztaptu, viņa saloka mēteli un iespiež tam visglītākās un pamatīgākās krokas. — Viņa staro, kad viesis mēteli saņemot ieplēš acis. — „Redzi nu,” viņa domās tam saka, „tādu tu savu mēteli nekad nebiji redzējis! Nu tu brīnies!”

Viņi iznāk no mājas — Tanakas kungs, Tanakas kundze un bērni — pats kimono tērpies, viņš valkā mikstu eiropiešu platmali, jo šī, tā kā mēs agrāk cepures nepazinām, pie mums ieguvusi stingras pilsoņu tiesības; neviens japānis mūsu dienās, arī nacionālajā tērpā, nestaiģā bez filca platmales. Viņi iet pa ielu, gar kuru aiz žogiem un koka sētām stāv „augstāko” sīkpilsoņu mājas, viņi iznāk platākajā sava iecirkņa veikalu ielā. Veikali vēl visi atvērti, jo nav ar likumu noteikts, kad veikali jāslēdz; mazie veikali ir vaļā līdz vēlai naktij, veikalu īpašnieki sēd pie savas preces vai mājas priekšā, smēķē pīpi vai dzer tēju. Atnāk paziņas, pircēji, kam vēl šā un tā vajag, patērzē, pasmejas; ikvienā mājā skan radio; kurio veikalos, kas pārdod vāzes, bronzas priekšmetus, mākslas un mākslas amatniecības darbus, plaukst kaulēšanās, iekārdināšanas, vienaldzīgas izlikšanās augstā māksla, ko āziāts tik augstā mērā pārvalda un bauda.

No publiskajām pirtīm kūp garaiņi. Bez gala šļakstūdens, ar ko kailie vīrieši un sievietes no kubliem aplaistās, skaļi dimd to simtu plāpāšana, kas tur cits citam

blakus tup kūpošajā ūdenī. Pa skadriņu logiem viņus var redzēt, šos laudis, ka nepazīst lieku kautrību, bet neviens nepaskatās iekšā; Japānā nav kauns kailam būt, drīzāk kauns gan ir skatīties, ja kāds staigā kails. Es nesaceltu vispārēju sašutumu, ja ietu no pirts mājā tā, kā tur tas staltais puisis, priekšā plaši atvērtu kimono — pa dzīvajām galvenajām ielām — un atvēsinātos vējā, kas plīvinātu kimono man aiz muguras, kā pāža „šlepi“; neviens neuztraucas par sievieti, ja tā karstos vakaros izbīda vannu dārzā un tur visu kaimiņu un gaŗāmgājēju acu priekšā kāpj vannā; bet ļaužu nepatiku es gan iemantotu, ja viņā noskatītos un izrādītu par šo skatu sevišķu interesi — man šķiet, tas gluži teicams kaunības un pieklājības problēmas atrisinājums.

Bet kā tas saskaņojams ar principiem modernajās revijās, kur es maksāju naudu un kur aizkustinošās puskaīlās dejas meitenes visādi pūlas un mežģī locekļus, lai tikai es skatos, tas man nav gluži skaidrs.

Gaŗām biljarda zālēm, alus restorāniem, kino teātriem un dejas lokāliem iedami, Tanakas sasniedz galvas pilsētas galveno izpriecu ielu — Ginsu. — Visām lielām un lielākām pilsētām Japānā ir tāda iela: Osakai — Dotonbori, Kobei — Minatogava; bet kad japānis sapņo par lielpilsētu, kad tas ilgojas lielpilsētas, tas domā par Tokio un Ginsu. Ginsa viņam ir tas pats, kas vācietim Tauencīna iela un Kurfirstu dambis, spāņietim calle Alcalá, Puerta del Sol, amerikānim Brodveja.

Zelta dzīve „Sudraba ielā“.

Visi, kam vien Tokio pilsētā pāris veselu kāju un pusotras stundas laika, vakarā iet paklejojot Ginsā, pilsētas galvenajā satiksmes ielā. Ginsa nozīmē apmēram to pašu ko „sudraba iela“; vārds atgādina, ka tur kādreiz bijusi naudas kalnve, kur kalta sudraba nauda. Šodien Ginsa ir pasaules iela ar astonstāvu preču namiem, kino teātriem, kafejnīcām, restorāniem, elegantiem veikaliem gar malām, tā tikpat labi varētu atrasties Čikagā vai Berlīnē — un tomēr atkal nē, jo tai ir dažas raksturīgas pazīmes, kādu nav nevienai citai ielai pasaulē.

Viena īpašība ir jo-misē, „vakara tirdzniecība“. — Tiklīdz pār šo rosīgo, ļaudīm bagāto, izplatības ziņā lielāko pilsētu pasaulē nolaižas zilgana krēsla, Ginsas ietvēs parādās neskaitāmas būdas un tirgotāji, kas savas preces izliek uz paklājiem vai vienkārši zemē. Redz dažādus jaunus izgudrojumus — spieķa veida lietussargus, skujamos aparātus, mechaniskas rotaļlietas, patentnažus, vismodernākās šķiltavas — daudz dažādu sīkumu, vecas grāmatas, kokgriezumus, rotas; bet pa starpām arī dažu skaistu un vērtīgu lietu — tas ir itin kā ikvakara Ziemassvētku tirgus, tikai japāņu tulkojumā.

Kņada nav skaļa; izsaucēji klusē (citkārt japāņu izsaucēji mēdz būt visveiklākie un droši visskaļākie), būdu īpašnieki tup pavisam mierīgi un nekustīgi savu dārgumu vidū, mazu pīpīti sūkdami vai tēju strēbdami, šad tad pabīda kādu lietiņu, notīra citai putekli un šķietami nepavisam neinteresējas, vai pircēji nāk vai nenāk, vai pērk vai nepērk. Un tomēr viņi vēro pircējus; no tam, kā pircējs uzlūko priekšmetus, kā viņš tos aiztiek, ātri vai gausi atkal noliek, viņi gluži skaidri noprot, ko tas meklē; un ja tirgonis ar gausu kustību kādu lietiņu pabīda drusku labākā gaismā — kā liekas, pavisam nejauši — pircējs jau ir tiklā, jo šī lietiņa ir tieši tā, ko viņš meklē.

Starp būdu rindām lēni, smaidot, ļoti rātņi klaiņo tā, ko parasti mēdz saukt par lielpilsētas „zelta jaunatni“, jeunesse dorée. Taču mūsu apstākļos šis apzīmējums nav gluži pareizs; tāpat kā lielpilsētu jeunesse dorée vispār pēdējos gados noteikti nebija zeltaina (un arī reti kad jauna), šis vārds vēl mazāk piederas Ginsas klaiņotājiem, jo tos galvenā kārtā sastāda studenti no bohēmas iecirkņa Kandas, un tiem tikai retumis kabatās skan sudraba nauda — par zeltu nemaz nerunājot. Blakus šai nezelta jaunatnei redz sīkus veikalniekus ar viņu lielajām ģimenēm — Tanakas, Mori, Nakamuras — redz vienu otru ārzemnieku un — tā jau ir sensācija! — kādu slavenu filmu zvaigzni, kas divu vai vairāk elegantu kavalieņu pavadībā iet „taisīt reklāmu“ savām filmām.

Kafejnīcas durvis un logi ielas pusē vaļā, ārā plūst mūzika, bezrūpīgu ļaužu smiekli. Pie „Tīģera“ un „Lauvas“ kafejnīcām, kas atrodas viena otrai pretī, stāv mazās, izmeklēti skaistās apkalpotājas. Tās ir „vilinātājas“, kas

laiž darbā savu burvību, lai lokālos nāktu labi daudz viesu. Šādu rīcību policija gan noliegusi; bet kas gan glītajām meičām ņemsies pierādīt, ka tās nav tāpat vien iznākušas ieelpot svaigu gaisu vai pavadīt līdz durvīm kādu pastāvīgu viesi?

Restorānā „Mon Ami” var paēst vakariņas eiropiešu gaumē, pretī ir lokāls ar ķīniešu virtuvi un ķīniešu meitenēm — apkalpotājām; tālāk cits ar korejiešu virtuvi un korejiešu apkalpotājām, turpat blakus kāds, kur pasniedz tikai zušus, čūskas u. t. t.; te var dabūt ikrus Tokio gaumē un tur ikrus Osakas gaumē, še tos pasniedz Osakas meitenes, kas runā īpatnē izloksnē, kā Vācijā sakši, tur atkal istas tokijietes Vācietis, ja to moka ilgas pēc dzimtenes, te var iedzert glāzi franciskāņa vai dortmundieša un iebaudīt lēcu virumu ar desu — bet šā lokāla priekšā nestāv „native hostesses”, „iedzimtās apkalpotājas”, jo glīto, grezni tērpto viesu apkalpotāju iestādījums — viņas rotājas ar savu burvību, pakavē viesim laiku, pat apsēžas pie viņa galda, bet visu to dara ar godu un bez mazākās divdomīgās piegāršas — ir kaut kas tīri japānisks un pieder pie Ginsas raksturībām.

Tai pašā katēgorijā ieskaitāms vēl kas cits: Tā ir „spieķa meitene”, kas bezrūpīgos laikos kādu brīdi plauka Ginsā. — Kā lai izskaidroju šo komplicēto, pat kutelīgo fainomenu?

Iedomājaties, ka esat vecpūsis vai citādos apstākļos viens pats Tokio; vakars jūs vilina, ceļš jūs aizved uz Ginsu, izpriecas un klejošana pilnā gaitā, un jums jādara tas pats, izvairīties nav iespējams.

Bet gluži vienam klejot pa dzīvo ielu, kur visi staigā pāriem, priecīgās grupās? Tas jums nepatiks, uz ilgāku brīdi klūs garlaicīgi. Nu, tad jūs Ginsas augšgalā, tur, kur šinbaši tilts iezīmē elegantās promenādes sākumu, vai tās otrā galā „noirējat” kādu no smaidošajām, glītajām, labi gērbtajām, kārtīgajām meitenēm (pēc izvēles eiropiešu vai vietējā tērpā) un par noteiktu taksi lieciet tai sevi pavadīt pa promenādi reiz šurp un reiz turp. Viņa ar jums patērzē, ja esat ārzemnieks, parāda jums promenādes ievēribas cienīgās vietas un personas — un tad viņa jums liek noprast, ka „takse” notecējusi un jums tā „jāatjauno”. — Jūs drīkstat viņu pacienāt ar tēju vai sal-

dējumu, drīkst ar to dejot — bet tas arī viss. Un tāpēc, ka viņa uzticīgi soļo jums blakus un pakavē jums laiku, bet arī tāpēc, ka varat to pie nākamā stūņa atstāt, viņu mēdz saukt par spieķa meiteni. — Jāsaka gan, viņai bija visai viegli pārprotams arods, un tā nebūtu iedomājama nekur citur kā tikai Ginsā — —

Metas tumšs; iedegas miljoniem spuldžu, sīkumu būdām ir elektriskā apgaisme, kas te obligāta, jo citi apgaismes veidi saistīti ar uguns briesmām. Preču nami apgaismoti līdz visaugstākajiem stāviem, jo nav noteikta laika, kad veikali jāslēdz; tirdzniecības laiks sniedzas līdz vēlai naktij. Starmetēji tausta zilo nakti saviem staru kūļiem un svež reklāmas saukļus mākoņos. — Kam patīk, var ar liftu uzbraukt preču namu jumta dārzos, kur bauda nesalīdzināmo izredzi, pastaigājas starp zvēru krātiņiem, noskatās, kā bērni brauc karuseļos un šupoļu laivās — jo protams, kā arvien Japānā, visur līdz vēlai naktij ir līdzīgi bērni veseliem pulkiem.

Ginsā radās mobo un moga jēdzieni. Mobo ir saīsinātais „modern boy”, kam viss tradicionāli japāniskais šķiet smieklīgs, kas ārēji un arī iekšēji tērpies pēc amerikāņu modes (platas bikses vai nikerbokeri un raga brilles); moga ir „modern girl” japāniskais saīsinājums un sakropļojums (vārdu „girl”, meitene, te ar sevišķu šiku un pēc Holivudas amerikāņu parauga izrunā „gal”), viņa šogad staigā tieši tāpat gērbusies kā Margo, Lote vai Džena, viņas galviņa (iekšēji un ārēji) gluži tāpat kopta kā Ivonēm, Līcijām un Ingēm, viņa smēķē, nodarbojas ar sportu, runā tikpat vaļīgi kā tās, bet, tāpat kā tās, istenībā ir čakla, gudra, pieticīga būtne, kas no deviņiem rītā līdz sešiem vakarā klabina rakstāmmašīnu, lai tad nepilnas divi stundas Ginsā baudītu „dzīves laimi”.

Ginsas izpriecās rāda, kas notiek, ja tieši un spēji saskaras amerikānisms ar Japānu; tai, tāpat kā katrai ielai, savas saules un ēnas puse. — Ievērojot daudzstāvu namus, kas to ietver no abām pusēm, ēnas ir vairāk nekā gaismas.

Kad Tanakas kungs nopircis jaunu cigārešu iemuti, apskatījis divi dučus lētu kokgriezumu un antikvāriātā pašķirstījis sešus romānu sējumus, kad Tanakas kundze ir izmēģinājusi trīs matu bultas, nevienas nenopērkot, kad

bērni apdāvināti saldumiem, klejojumam pa Ginsu pienāk beigas; viņi griežas uz māju pusi. Arī tirgoņi sāk iesaiņot savu sīkprecī; tirdzniecības namos nodziest gaisma.

Nakts miers.

Tamēr mājās kalpone sagatavojusi guļas vietas, izstiepusi moskītu tīklus. — Īpašu guļamistabu mums nav; kaut kuŗu istabu, kuŗai vajadzīgā temperātūra, kas vasaru svaigam gaisam labi pieejama, ziemu turpretī labi noslēdzama, vakarā iekārto par guļamo telpu; tur izklātas divas biežās zīda vai kokvilnas segas, kas veido guļamvietas pamatu. Arī segas normētas: 90 cm platas un 180 cm garas, paklāja formātā. Apsegam lieto biezi vatētu zīda vai kokvilnas segu kimono piegriezumā, ko pieceļoties jau iesildītu var lietot rīta svārku vietā, un vēl kādu tikpat biezu vatētu segu, kas ir lielāka un trīs pusēs pārsniedz gultas pamatu. Tiklab šī, kā arī vatētā kimono veida sega augšējā malā, kur tās saskarās ar gulētāja seju, apšūtas ar samtu.

Spilveni vīriešiem un sievietēm dažādi; Tanakas kungs lieto ar klijām pildītu, diezgan cietu guļamo velteni pusmetra garumā un apmēram 20 cm caurmērā, kas ievīstīts baltā palagā; Tanakas kundze patiesībā nekur nedrīkst galvu nolikt, jo tas izpostītu viņas frizūru; tā ir mākslas darbs, un bez citu palīdzības nav atjaunojama, tāpēc tai jāturas vairāk dienu, pat veselu nedēļu. Tāpēc viņas galvas spilvens ir maza lakota kastīņa, 30 cm gara un pus tik plata, ar šaurāku augšu un pavisam mazu, plānu polstējumu virsū. Šo „guļamo kastīņu” viņa pabīda zem pakauša vai zem zoda un tā pārļaiž nakti, galvai gluži brīvi gaisā karājoties.

Vai šāda veida spilvenu sajūt kā ērtu vai neērtu, tas atkarājas no pieraduma; svarīgais, tāpat kā vīrieša guļamam veltenim, šeit tas, ka galva neieslīgst dūnās un nesakarst, kā notiek eiropiešu spilvenos guļot; gluži otrādi, ap to visu laiku ir gaiss, tā paliek vēsa, kas varētu būt labs mierīga miega nodrošinājums. Vismaz mums, japāņiem, ārzemēs klājas tā, ka mēs vissmalkākos dūnu spilvenos nevaram gulēt, jo tie karsē galvu un mēs nedabū-

jam pietiekami daudz gaisa; mēs izlīdzamies tā, ka saveļam spilvenu veltenī, pie kāda esam pieraduši. Vismaz karstā laikā mūsu galvas atbalsts labāks par rietumnieku spilveniem. — Sieviešu koka spilvenam ir atvilkne, kur stāv daži tuāletes piederumi.

Vasaru guļ bez segām, tikai kokvilnas guļamā kimono vai zem gluži plānas segas.

Ja arī nav īpašu guļamistabu, tomēr parasti guļ zināmās noteiktās istabās; vīrs ar sievu guļ „labajā istabā“, mazākais bērns pie mātes, citi bērni blakus istabā. Kalpone, kurai nav pašai savas istabas, guļ telpā blakus virtuvei, „mājas students“ vai jauns radnieks, kas izpilda izsūtāmā pienākumus, priekšistabā. Dzīvojamo istabu nakti parasti nelieto, jo tā vienīgā telpa, kur ir dažas mēbeles, galds rakstīšanai un bērnu skolas uzdevumiem, skapis mājas lietām, kaste, kur pastāvīgi deg kokogļu uguntiņa tējas vārīšanai un roku sildīšanai, un radio aparāts.

Pār guļas vietām, visu istabu aizpildot, karājas kaņepāju auduma moskitu tīkls zaļā krāsā, malās skaisti apšūts ar rakstainu audumu vai brokātu; lielos misiņa gredzenos tas karājas uz vadžiem visos četros istabas kaktos un īstenībā ir istaba istabā, ko, ievērojot odu mocību Japānā, labprāt uzmeklē arī tad, kad nemaz vēl nedomā guļēt iet

Moskitu tīkls, jūras zaļuma plīvurs virs gultām, sapnains mākonis, kas pilda pustumšo istabu, ir tas, kas pēc sakes viņa smaržas un ēdienu arōmata visbiežāk ierosina mūsu dzimtenes ilgas. — Tas saprotams, jo viņa maigi krītošās krokas apskāva mūsu bērniņas guļas vietu kā pirmais brīnums; pasauli mēs pirmoreiz ieraudzījām caur viņa zaļo maigo audumu, misiņa gredzenu šķindoņa, vakarā tīklu pakārot, sasitoties, bija pirmā mūzika, ko dzirdējām. — Tūkstošiem gleznotāju gleznojuši moskitu tīklu, simtiem dzejnieku to apdziedājuši vai izlietojuši noskaņas ainām; kā svarīga sastāvdaļa tas stāv skatuvē daudzās mūsu lugās; mēs pat esam tam piešķīruši pārdabiskus spēkus un ticam, ka tas atvairot zibeni; bailīgas mātes ar bērniem negaisa laikā paslēpjas moskitu tīklā. Zem viņa mūs pārņem absolūtas drošības sajūta; tikai tur mēs īsti jūtamies kā mājās; un trijkāršā drošībā — aiz zaļā plī-

vura, kas lido virs mums kā sapnis, aiz papīriem aplipinātām bīdāmām durvīm un aiz koka skadriņiem, ko kalpone sabīdījusi visapkārt lieveņiem un kas mūs ieslēdz itin kā kastē — mēs mierīgi aizmiegam.

Šo skadriņu aizvēršana — tie tāpat normēti pēc paklāju lieluma, 90 cm plati un 180 cm augsti, un tos gropēs bīda gar lieveņu ārmalu — ir pēdējais troksnis vakarā; viņu atvēršana pirmais troksnis, kas mūs modina agrā rītā. Dienu šie nekrāsota, skaisti svēdrotā koka skadriņi stāv kastēs lieveņu galos.

Tiklīdz atāust rīts, kalpone ielaiž gaisu un gaismu; mēs, japāņi, agri ejam gulēt un agri ceļamies; neviens cilvēks nevarētu vairs gulēt, dzirdot skadriņu čīkstēšanu un rīboņu, tos atverot; kalpone nekautrēdamās rīkojas starp gultām, Tanakas kundze pieceļas, ātri uzpošas un jau darbojas virtuvē, jo rīsiem, kā arī azaidā nedrīkst trūkt, pusstundu jāvārās.

Austrumos uzlēcošās saules pirmie stari slīpi krīt istabā, kas nu stāv pilnīgi vaļā un paveŗ izredzi uz dārzu rīta rasas svaigumā — tas ir spirdzinātājs rīta pārdzīvojums.

Kā japāņi ceļ mājas.

Japāņu mājas vienmēr orientētas pēc debess pusēm, citādi nekā rietumos, kur valda reprezentācijas princips un kur labākās istabas ar balkoniem, stūru izbūvēm un lodžijām būvē ielas pusē, vienalga, vai šais istabās iespīd saule, vai arī tās visu dienu paliek ēnā. Tā kā mūsu māju būvveidam jābūt lētam un tamlīdz vieglam, tās ceļot ļoti jāliek vērā klimata apstākļi un vēji. Ja mēs arī visumā esam norūdīta tauta un, piemēram, nepazīstam „caurvēja” jēdziena, tā ka stundām varam sēdēt caurvējā un nesaaukstēties, tomēr tāda dzīvojamā telpa, kas pārāk pakļauta nelabvēlīgai laika apstākļu ietekmei, ziemu nozīmē lielāku kokogļu patēriņu, bet vasaru — karstu bezmiega nakšu mocību. Tāpēc japāņu mājas galvenās telpas iekārtotas tā, ka tās ziemu skaŗ siltie saules stari, vasaru vēsie vēji, tātad pret dienvidiem, no kurienes nāk saules siltums un vasaru vēsie jūras vēji. Un tā kā ielai arī Japānā divas puses, dienvidu malā visām mājām ielas pusē virtuve,

pieliekamais un citas blakus telpas, kas pārsteidz ārzemniekus un paviršam vērotājam liek nepareizi secināt, ka „Japānā viss otrādi; tur viņi ceļ mājas ar virtuvi un pieliekamiem priekšpusē, un galvenās istabas un dārzu tie paslēpj otrā pusē.”

Gluži otrādi, mūsu celtniecības veids dotajos apstākļos ir pareizs, un ja kādreiz redz māju, kas iekārtota citādi, tātad ar virtuvi un pieliekamiem dienvidu pusē, tad droši var teikt, ka tur dzīvo kāds atsevišķs aistēts un īpašas „dārza skolas” piekritējs. Proti, šī skola māca: Kas savu dārzu iekārto mājai dienvidu pusē un attiecīgi ierīko arī dzīvojamās telpas, tam gan ir istabās tā patīkamā, mērenā temperatūra, kas tam vajadzīga; bet tā kā saule spīd lielāko tiesu no dienvidiem, viņš no sava dārza, saviem kokiem, krūmiem un klintīm redz tikai ēnas pusi. Viņš pasauli redz pretgaismā. Citādi tam, kas atsakās no miesīgām ērtībām un iekārto dārzu un istabas ar izredzi uz dārzu ziemeļu pusē; tas visu dienu redz dārza saules pusi, viņš pasauli redz pilnā gaismā. Īsts aistēts labprāt pacieš ziemas salu un vasaras karstumu, ja tikai var pasauli redzēt visspožākajā gaismā.

Runājot par jaunās japānietes audzināšanu un tās ievadišanu dažādajās tējisma, puķu kulta un dārzkopības „skolās”, jau tika teikts: Ja tai nelaimējas, tad viņas vīrs ir kādas naidīgas skolas piekritējs. — Ja tai nelaimējas, tad tā, pieradusi pie tēva mājas ziemu siltajām, vasaru vēsajām istabām, kā jauna sieva dabū dzīvot „ziemeļu dārza skolas” piekritēja ziemu ledaini aukstajās, vasaru tveicīgi karstajās istabās un var mierināties ar dārza kokiem, kas tai vismaz rāda saulaino pusi.

Bez dienvidiem, kas ir galvenais virziens, vēl var būt runa par austrumiem, jo arī austrumu vējš no Klusā okeana atnes vēsumu. Nelabs ir rietumu virziens, jo rietumu vējš ziemu atnes visu Vidusjapānas sniegaino kalnu grēdu aukstumu, bet vasaru rietošās saules kvēlojošie stari pilda telpas ar neciešamu karstumu. Pavisam nelāga ir ziemeļu puse, jo no tās nespīd saule un vasaru nepūš ne mazākā vēsma.

Tādi ir apsvērumi, ko japāņu māju ceļot liek vērā celtnes vadītājs, pie mums namdaņu meistars, jo arhitekts šie nepazīt un tie arī būtu lieki; viņš apsver arī apbū-

ves gabala īpatnības, kāda pakalna, meža, ūdens tuvumu; tiesa, viņa apsvērumus un slēdzienus drīzāk noteic māņticība, bet nejauši vai gluži dabiski puses, kur draud ļaunie gari, sakrīt ar tām, no kurām nelabvēlīgi ietekmē vējš un tveice, kamēr tais virzienos, no kurām saule un gaiss ietekmē vēlīgi, viņa godprātīgajā iztēlē dzīvo jaukas elfas un laipni gari; un tā, kā jau tik bieži austrumos, atkal pierādās, ka mierīgi var klausīt māņiem, jo tie nav nekas cits, kā pieredzes piesātinātas paražas, kas parādās maskotā veidā.

Celtnes vadītājam un pasūtītājam mājas celtnes sākšanā, darbā un nobeigumā ir visai daudz nelaimīgu dienu; bet tā kā namdaļu meistars prot tās izraudzīties tā, lai iekristu pēc iespējas vairāk brīvdienu, kad nav jāstrādā, un celšanas darbs krietni ievilcinās, arī šai māņticībai sava jēga.

Amatnieks Japānā tāds pats diktātors kā Vācijā; viņš zina, ka bez viņa pasaule apstātos. Viņā vēl mīt tā pati iedomība, kas bija ģildēs organizētājiem, viduslaikos bruņotajiem un lielīgajiem cunftis biedriem. Japāņu namdaļu meistars ir īsts nekronēts ķēniņš, jo viņš vada visu celtni.

Mēs saprotam amatnieka lepnumu, jā, mēs paši lepojāmies ar šiem veiklajiem, spējīgajiem, pašapzinīgajiem, tradīciju piesātinātiem vīriem tumši zilajās aroda drānās, kurū svārkus ļoti lepmi rotā liels darba devēju vārds, firmas ģerbonis vai mīlākās geišas vārds; kas dzīvo savu īpašu dzīvi, daudzās lietās runā paši savu valodu, svin savus svētkus un ir apdzejoti romānos un drāmās. Japāņu māju celtniecība arī ir pavisam īpata lieta, tā mums šķiet itin kā organiska augšana. Uz nedaudziem pamatakmeņiem, kas iedalīti saskaņā ar mājas plānu un iegremdēti zemē, to neuzrokot, gluži brīvi balstās mājas skelets no tīriem, jau noēvelētiem balķiem. Tiem jābūt tīriem, namdaļiem jārikojas visai uzmanīgi, lai tos neiebojātu vai nenotraipītu, jo tie būs redzami gatavajā mājā, nekrāsoti, nekodināti, ar savu skaisto dabisko svēdrojumu. Steigā uzceļ jumtu, kas paviršiem vērotājiem atkal liek secināt: „Japānā viņi visu dara otrādi — māju tie nesāk celt no apakšas, bet no augšas!” — Īstenībā jumtam jā-sarga darbs un strādnieki no lietus gāzēm un cik vien iespējams, jānodrošina darba izpildījums. Jo nu ieliek grī-

das, kurām uz milimetru pareizi jāsapņā ar japāņu mājas normu — paklājiem, nu jāiedzen gropes daudzajām bīdām durvīm, kas ir galdniecības precīzijas darbs, jo ja te paliktu kaut vai puscentimetra plata sprauga, durvis izgāztos no sienām, kad saceltos stiprais Japānas vējš vai zaglis no ārpusē piespiestu ar liekto bambusa nūju. Sienas ceļ no bambusa kāršu un salmu vītņu pinuma, apsviež ar māliem un javu, nogludina ar apmetumu, kam piejaukta vizla vai cits rotātājs elements. Krāsojuma te nepazīst, tapētes nelieto; darbam uzreiz jābūt tādām, kādas tas vienmēr paliks, tam jābūt ar materiālu saskanīgam un tīram. — Koks paaugstinātam greznuma alkovam, ko nepārklāj ar paklāju, greznuma dzegai blakus alkovam, stāvkokam, kas dzegas telpu atdala no alkova, durvju rāmjiem un lieveņu grīdai, kas ir japāņu mājas mātes lepnums, at-sūta rūpīgi iesaiņotu un ar to apietas vārda tiešā nozīmē kā ar jēlu olu. Namdaņu meistars pats vada šo koku iebūvi; vajadzīga vislielākā rūpība, nedrīkst palikt neviens traips, neviens nobrāzums, jo nevienu kvadrātcentimetru japāņu mājā nekrāso ar eļļas krāsu un nekodina; vienīgā politūra tā, ko kokam dod laiks un nodilums. — Dārzus, ko vienmēr taupa cik iespējams, iekārto, izmantojot dabiskos dotumus, zālāju, krūmus un kokus; daba un māksla sirsnīgi sadodas rokām. Dārgiem papīriem aplipināto, bronzas apkalumiem greznoto, parasti ar rokas gleznojumiem rotāto iekšējo durvju vai bīdāmo sienu darinājums ir īsts mākslas darbs.

Te nav runa par kvalitātes atšķirību austrumu un rietumu amatnieku starpā, drīzāk gan par pilnīgi dažādajām prasībām, kādas ceļ mājas maigā un mājas skarbā klimatā. Taču nav noliedzams, ka Japānā vienkāršības vai pat primitivitātes nepieciešamība māju celtniecībā radījusi retas materiāla izpratnes un gaumīga izlietojuma tikumu. Zeme, kas izkopusi laku, nepazīst krāsojuma.

Galū galā jau arī laka, lai cik meistariski japāņi to prot lietot, ir sveša, no Ķīnas ievesta lieta; tā kalpo galvenokārt krāšņo budistu tempļu rotāšanai, kulta priekšmetu gatavošanai, mākslas amatniecībā un mākslā; senjapāņu stils prasa kailo, neapklāto koku. No vienkārša koka tāpēc celti arī mūsu lielākie svētumi, šinto tempļi, kur ķeizars lūdz un sarunājas ar saviem dievišķajiem sen-

čiem; un lai arī vecums tiem nepiešķirtu patinu, mēs tos pēc noteiktiem gadu sprīžiem noplēšam un uzceļam par jaunu — atkal no nekrāsota, vienkārša koka. Un tieši ar to, ar savu necilumu un vienkāršību, viņi dara tik varenu un satricinošu iespaidu, „tie nav dievnami, ko cilvēks cēlis, lai pats tur dzīvotu,“ saka kāds vācu autors, „bet gan dievu mājokļi“.

Cilvēku mītnes nav ne vienkāršākas, ne krāšņākas par tiem.

Dienas darbs sākas.

Vēsās gludās lieveņa grīdas dēļi rītos noder par mazgājamo vietu; piecēlies, Tanakas kungs tur atrod vara mazgājamo bļodu ar aukstu ūdeni, tai blakus bērnu mazgājamās bļodas; pie katras bļodas noliktas ziepes, zobu suka un rupja vārāmā sāls zobu pastas vietā. — Lievenis ir japāņu mājas tualetes istaba, te tiklab vasaru, kā visaukstākā ziemā rītos nāk mazgāties; pēdējā laikā šim nolūkam lieto arī vannas istabu, kas ieguvusi iemūrētu mazgājamo bļodu.

Kad Tanakas kungs ar bērniem nomazgājušies un uzvilkuši eiropiešu tērpus darbam un skolai, jau pasniegts arī azajds, ko sastāda rīsi, raudzētu pupu vira un konservētas saknes; šie azaida ēdieni gadu pēc gada paliek vieni un tie paši. Ko vārītais rīss kaitē gremošanai, to atkal par labu griež raudzētās pupas.

Tanakas kungs ar bērniem aiziet no mājas; Tanakas kundze ar kalponi iztīra dzīvokli, kas, mēbelēm un greznuma lietām trūkstot, nav grūts uzdevums. Guļamās segas saliek sienas skapjos, paklājus noslauka, tāpat izslauka lieveņus; ar mitru lupatu reti kad uzslauka, tas izpostītu spodrumu, ko koks iegūst to lietojot. Divreiz gadā policijas uzraudzībā notiek lielā tīrīšana, kas apvienota ar žurku ķeršanu un kaitekļu iznīcināšanu, papīra logu pārlipināšanu un paklāju izlabošanu; kas kļuvis vecs un kas vairs nav gluži nepieciešams, to visu aizmet un sadedzina — tā ir kārtējā lūžņu novākšana policijas uzraudzībā.

Tanakas kundze iepērkas.

Pārtikas iepirkšanai japāņu mājas mātes dzīvē nav tāda pati loma kā eiropietes dzīvē; pauninieki vai preču iznēsātāji staigā no mājas mājā un piedāvā visu vājadzīgo. Rīta cēlienā pie durvīm klauvē zivju tirgotājs ar dzīvām zivīm, ko tas nes uz pleciem divos ar ūdeni pildītos kublos. Kā visi, arī zivju tirgotāji pie mums specializējušies: viens pārdod tikai jūras zivis, otrs saldūdens zivis, cits tikai zušus vai nēģus, cits gardos jelčus pirksta gaļumā, kas dzīvo rīsu purvos. Zivju pārdevējs ne tikvien nokasa zivīm zvīņas, viņš tās iztira, pēc vēlēšanās izņem asakas, nomazgā, sagriež gabalos un, ar vārdu sakot, pilnīgi sagatavo vārīšanai; viņu pazīst pēc īpaša sauciena, kam tas laiku pa laikam liek atskanēt. Viņam seko sakņu pārdevējs, stumdams pilnu riču ar lieliskiem rutkiem, gurķiem, olaugiem, spargēļiem un saldajiem kartupeļiem; tad „tofu tofu!“ saukdams nāk raudzēto pupu raušu vai pupu siera, tofu pārdevējs, un proti, viņš tos pārdod svaigus, grauzdētus vai eļļā ceptus. Seko augļu pārdevējs ar āboliem, mandarīniem un kaki augļiem, atnāk vīrs ar konservētām saknēm; taču Tanakas kundze laba saimniece būdama, pati tur virtuvē mucīņu ar šīm saknēm rīsu klijās, tāpat viņa nepaļausies uz pārdevēju un viņa mazo izvēli, bet kalpones pavadībā ies uz tuvākajiem veikaliem, daudzajiem modernajiem priekšzīmīgajiem tirgus paviljoniem vai uz pilsētas centra lielajiem preču namiem.

Sakarā ar gilžu iekārtu un iestāžu priekšrakstiem, kas pagātnē atsevišķu arodnozaļu piederīgiem ierādīja noteiktus pilsētas iecirkņus un ielas, vēl mūsu dienās tirgoņi un amatu kopēji bieži dzīvo slēgtās kopās; ir „porcelāna ielas“ un grāmattirgoņu iecirkņi, zivju vietas un sakņu ielas. — Šī cieniņamā senlaiku iekārta, protams, ir pretstatā jaunlaiku tendencei vairīties līdzīgu veikalu konkurences un, no otras puses, atvērt veikalus vispārējās satiksmes centros. Kā katra lielpilsēta, Tokio ar saviem 6 miljoniem iedzīvotāju sastāv no daudziem iecirkņiem ar pilnīgi noslēgtu īpatu seju un īpatu dzīvi; tur ir sīkpilsoniskā ūita-Mači, mazo tirgoņu „Apakšpilsēta“, tur ir vecie dzīvokļu iecirkņi un jaunie turīgās pilsonības ārpilsētas ie-

cirkņi, vecā stila nabadzīgo ļaužu iecirkņi un modernie plašā vēriena strādnieku kvartāli, bez tam vēl ir vietas, ko sevišķi iecienījuši ārzemnieki, daudzkārt katrai tautai ir savs „iecirknis“; tā Tokio vācieši lielāko tiesu dzīvo kalnainajā Omori ārpilsētā, kurai jau pilnīgi rietumniecisks raksturs un kur dažās ielās biežāk dzird vācu nekā japāņu valodu; katrs no šiem iecirkņiem ar laiku izveidojis savu veikalu centru ar preču namiem, bazāriem, veikaliem, restorāniem, kafejnīcām, izpriecas vietām, kas konkurē ar īsto pilsētas centru pa labi un pa kreisi Ginsas ielai. Vecā arodu centrālizēšanās atkāpjas jaunās decentralizācijas priekšā; un tomēr Tanakas kundze, ja gribēs pareizi un ar īstu baudu iepirkties, nevarēs atvairīt vīlīnājumu iet uz Ginsu ar tās priekšzīmīgajiem preču namiem un reizē ar desmittūkstoš līdzīgi domātajām māsām kāps ielu dzelzceļā, autobusā vai pazemes dzelzceļā un brauks turp. Un tā jau ir atkal sava veida moderna centrālizācija.

Ielās mudž un kust rosīga drudžaina dzīve, kas Japānai tik raksturīga; liekas, ka japāņi savas darīšanas vislabāk kārtotu skriešus; taksometru, piegādes automobiļu un daudzo velosipedu temps ir rekorda ātrums, kas robežo ar slepkavību. — Veikaliskās pasaules vīrieši, kā jau teikts, staigā rietumnieku tērpā, turklāt lietainā laikā valkā garus gumijas zābakus, kas sniedzas līdz ceļiem, bet vējā, kas vienmēr sacel putekļus, tāpat gripas laikā, melnas drēbes maskas, ar ko aizsedz degunu un muti. Tāds rosīgs japāņu lielpilsētas pūlis konfekcijas tērpos, ar nenoīcamām galvas segām, gripas maskām un notašķītiem gumijas zābakiem ir viss cits, tikai ne aistētiski nevainojama aina; tā pat var svešniekam iedvest mērenas šausmas; bet japānim, kur runa par ko reālu, praktisku, ir gandrīz vai bezdibenīga necienība pret ārējo, pret izskatu; īpašība, kas dažkārt robežo ar varonību. — Ja reiz zināms, ka gripa bīstama slimība, kas laupa darba spējas, labi, tad pret to jāuzliek neglītās gripas maskas, un visi uzliek gripas maskas, neraizējoties par to, ka nu izskatīsies kā baigi spoki, kam trūkst deguna. Lai lietainā laikā nesamērcētu apavus un kājas un nesaaugstētos, kāpj neglītajos krāsns caurulēm līdzīgajos gumijas zābakos un staigā apkārt kā kanāļu tīrītāji. Pie visiem lielākiem veikaliem, bankām,

kantoņiem, teātriem, preču namiem ir iekārtotas olekti garas sukas, ko aprasina ūdens no īpašiem rezervuāriem un ko lieto, lai ēkā ieejot notīrītu dubļainos un noputējušos zābakus; vasaru šo ūdens suku vietā noliek astru un spalvu slotiņas, ar ko korpēm noņē dzeltenos Āzijas pu-tekļus.

Preču nams.

Tanakas kundze ieiet kādā no preču namiem, kas vi-
ņai, bet arī šai ziņā izlutinātam eiropietim vai amerikā-
nim šķiet kā ista brīnumu pasaule. Tokio pilsētā tagad
vairāk nekā divdesmit šādu piecu vai sešu stāvu namu;
lielām firmām tādi katrā iecirknī, tās pieved pircējus
pašu autobusos no stacijām, bez maksas aizvedot līdz vei-
kala durvīm. Tokio to vārdi ir Mitsukoši, Matsuja, Siro-
kija, Matsusakaja; Osakā ir gandrīz tikpat daudz un tik-
pat pilnīgi iekārtotu tirdzniecības namu, lielākais un jau-
nākais to starpā laikam gan būs Daimaru.

Pagraba stāvā pēc amerikāņu parauga notiek pastā-
vīgās izpārdošanas; tur mājas mātes rakņājas milzīgās pa-
lētīnātu preču, audumu, mājsaimniecības priekšmetu, ce-
puļu, ziepju gabalu kaudzēs. Lifti uzved augšstāvos, kur
redz Japānas pasakainos zīdus un brokātus, īstas krāsu
greznības un figūru bagātības orgijas. Te ir pītās preces.
smieklīgi lētas, bet labas formas, tur lakas priekšmeti,
šķietami nemotīvēti dārgi; kārbīņa apmēram cigāru
kastīņas lielumā, kur var ielikt, ja daudz, vizītkartes,
maksā 600 jenu; glītā pārdevēja, krāsojusies, pūderēju-
sies, bezgalīgi rūpīgi frizējusies, vienveidīgajā gaišajā un
glītajā šā preču nama pārdevēju kimono, jums paskaidros,
ka kārbīņa sastāv no divdesmit kārtām lakas, un ka strād-
nieks pie tās strādājis trīs gadus — un jūs sapratīsiet, ka
tās cena nav pārspilēta. — Tur stāv drēbju figūras ar
kimono šāgada jaunajiem rakstiem; atšķirības no pērnā
gada ir ļoti mazas, gandrīz mikroskopiskas. Pie kimono
karājas no markām salipinātas lentas, kas gandrīz acīm
redzot aug garākas. Tiklīdz kāds pasūta kādu izstādīto
kimono, pārdevēja pielipina marku; Tanakas kundze pēc
šo marku skaita var redzēt, cik šādu tērpu jau pasūtīts.
Dažiem modeļiem jau ir trīs, četras metru garas lentas ar

piecdesmit vai simt markām katrā; un japāniete nepasūta vis, kā darītu viņas rietumnieku māsa, to ģērbu, kam piekārts vismazāk marķu, bet gan to, kam šo marķu visvairāk. Viņa nekrīt ģibonī, ja kādās viesībās vai ielā ierauga dāmu gluži tādā pašā tērpā, kādu pati valkā; drīzāk gan viņa priecājas, ka arī citai viņas izraudzītais modelis liecies skaists, abas „sacensones“ uzsmaida viena otrai un iet tālāk.

Debesu dēļ neizskatīties individuālai, debesu dēļ nerādīt pat aizdomas, ka gribētu izskatīties individuāls šai zemē, kur normējums ir tikums!

Visās nodaļās, vienalga, vai pērk drēbes, audumus, augļus, pārtiku vai lakas priekšmetus, jaunkundze pie iesaiņojamā galda jautā:

„Pašu vajadzībām vai dāvanai?“

Ja saka: pašu vajadzībām, tad priekšmetu ietin papīrā un apsien ar saiti; bet ja tā dāvana — un dāvanas, kā jau redzējām, sastāda ievērojamu procentu japāņu budžetā — tad iesaiņošana ir īpašs rituāls. Priekšmetu ieliek kārbā un aplāj ar skaistu japāņu papīru. Apkārt nāk apsējums ar vairākām zeltainām un baltām vai sarkanām un baltām papīra aukliņām, ko sasienu komplicētā cilpā. Aukliņā iesprauž pēc sevišķa parauga salocītu balta, iekšpusē sarkana papīra rozeti pirksta garumā, kas apvīta ar zelta papīra strēmeli un satur kāda par sevišķu laimnesi izdaudzīnāta jūras dzīvnieka kaltētas gaļas drostaliņu. — Šīs rozetes nosaukums ir noši, un ja man kādreiz steigā kas jādāvina, bet negadās pie rokas šāda skaista rozete, tad man uz iesaiņojuma vismaz ar tušu jāuzraksta vārds „noši“, lai tā „garā“ tomēr tur būtu.

Preču namu galvenajos stāvos ir tējas telpas, kur pircēji par velti var dzert šķidro zaļo nesaldināto tēju, kas japāņu dzīvi pavada no agrā rīta līdz vēlai naktij. Te apkalpo glītas pusaudžu meitenes, isās eiropiešu kleitīnās un cietinātos priekšautos ar milzīgām cilpām. — Kāpņu laukumos stāv tinamie galdi ar visiem piederumiem; lai japāniete ietu kur iedama, zīdains tai līdzī, un tā veikali rūpējas, lai būtu apmierinātas ne tikvien pieaugušo, bet arī maziņo vajadzības. Tā tikai maza tās uzmanības daļa, ko velti japāņu bērnam, maza zīdaiņa kulta daļiņa. — Ne-

kautrēdamās, visu gaŗāmgājēju acu priekšā mātes izraisa savus mazos no autiņiem un tos pārtin.

Augšējos stāvus aizņem atspirdzinājumu telpas un restorāni ar rietumnieku un vietējo virtuvi, virs tām vai blakus tām ir zāles teātra izrādēm, priekšlasījumiem, kino izrādēm, mākslas izstādēm, jaunākos namos arī māksliġa ledus laukumiem, ko var lietot visu gadu, peldbaseiniem un vingrotavām. Jūmti ar kokiem, lapenēm, zelta zivju dīķiem, strūklakām iekārtoti par parkiem, daŗi par zooloġiskiem dārziem; visos bērnu nodaļas ar šūpolēm, karuseļiem, slīdceļiem un smilšu laukumiem.

Te atpūšas pēc izpārdošanas cīņām, apsēžas, izstaipa kājas, pārskaita skaidro naudu, aplēš, cik izdots, vai pietiek pie margām, lai noskatītos mulsinātajā lielpilsētas rosmē, kuŗas vidū mierīġa, senlaicīġa, cienīġa, neredzama aiz mūŗvecu priēŗu kulisēm dus ķeizara pils, vai pāri tālē, kur skaidrās dienās var redzēt Fudŗi kalna graciozo siluetu un mirdzošo sniegu.

Šie lielie preŗu nami ir tapuŗi par neatņemamu japāņu dzīves sastāvdaļu; turp iet ne tikvien iepirkties, bet arī skatīties, satikt paziņas, padzert tēju, apskatīt gleznu izstādes, īpaŗi šīs jaunmodes rietumnieku gleznas ar daudzajām kailajām meitenēm, apgleznotu vēdekļu, izŗutu bumbu sitamo, māksliġi ġērbtu leŗļu, puŗu un pundurkoku izstādes, ko rīko rēġulāri un noteiktos gada laikos, lai, kā jau teikts, apskatītu līġavu, vai pavadītu patīkamu pēcpusdienu jumta dārzu labajā gaisā un saulē, starp zelta zivīm, lauvām, pāviem, pērtiķiem un citiem interesantiem dzīvniekiem.

Preŗu nama meitenes, glītas jaunās pārdevējas, ko izraugās pēc sejiņu glītuma un kas staigā vienvēdiġos, bet glītos tērpos, arī katrā ziņā pieder pie modernās Japānas dzīves; tās apdziedātas „ŗlāġeros“, tās redzamas filmās; japāņu kalpotāju svinamās dienās, katra mēneŗa 8., 18. un 28. dienā — jo te nepazīst svētdienu —, tās pulkiem vien dodas laukos, iet uz parkiem un izprieceas iecirkņiem, jaunas, raības, skaistas; un grūti pateikt, kas jaukāks, viņas vai ķirŗu ziedi, zem kā pavasarī skraida ŗie čaklie, pieticīġie, bezrūpīġie radījumi.

Kalpone skubina Tanakas kundzi, kas nevar novērst acis no brokāta jostas ar peldoŗām karpām, mājās iet;

vienpadsmitos pasūtīta friziere, un pusvienā jābūt gatavai pusdienai. Tāpēc viņas ātri nopērk vajadzīgās pārtikas preces un brauc mājās.

Kamēr kalpone darbojas virtuvē, Tanakas kundze ļaunas frizierei, vecākai, piedzīvojušai sievietei, kas atnākusi ar lielā lakatā ietītiem darba rīkiem.

Frizieres rokās.

Meidži restaurācija ap 1870. gadu vīriešiem atnesa arī ārēju pārmaiņu un atbrīvošanos tai ziņā, ka pazuda diezgan komplicētais matu sasukājums, „bize“, kas bija valkāta ilgus gadu simteņus. Japāņi nekad nav valkājuši garas bizes kā ķīnieši; matus, kas sniedzās apmēram līdz pleciem, saņēma kopā un pakausī sasēja mākslīgā mezglā; galvas priekšdaļu, tāpat kā zodu, lūpas, pat visu seju, pilnīgi gludi skuva. Mūsu dienās japānis iet vai nu pēc rietumnieku parauga frizējies, vai vispār valkā matus pavisam īsus, triju milimetru garumā, vai pat skuj galvu, kā nu tam kuŗu reizi liekas praktiskāk. Turpretī sieviete lielāko tiesu palikusi pie vecās sarežģītās frizūras un tamlīdz frizieres diktātūrā. Jo bez tās enerģiskas palīdzības viņa nevar matus sasukat.

Friziere parasti ierodas ar asistenti; kalpone tai noliek lielu bļodu ar karstu ūdeni. — Tanakas kundzes frizūru atraisa, izjauc, izņem polsteņus, lentas un bultas. Asistente parasti garos matus rūpīgi izsukā un krietni izmasē galvas ādu; tad nāk friziere, izberzē un nogludina matus ar lupatu, ko pastāvīgi mērc karstā ūdenī, kamēr tie gluži tīri, taisni un bez kādiem viļņiem vai sprogām. Nekas japāņiem neliekas tik derdzīgs kā viļņaini, cirtaini mati.

Nu sukā otrreiz, spēcīgi, gaŗiem vilcieniem, ar pavisam sīkzarainu skāti, tad matus ietauko, parasti ar kamēliju augu eļļu, kas veicina matu augšanu. — Nu nāk grūtākais darbs, frizēšanas svarīgākā daļa: matu sadalīšana „priekšējos matos“, divās sānu šķipsnās, vidējos matos un „muguras matos“. Lai kāda izskatītos gatavā frizūra, pamatā arvien ir šis matu dalījums piecās daļās.

Atsevišķās šķipsnas kārtojot, frizierei jāparāda visa sava māksla, mākslīgi paņēmieni, ar ko tā tuklu seju pa-

dara izskatā šauru un vāju seju pilnīgu. Pirmajā gadījumā sānu šķipsnas cieši piekļauj galvai un diezgan stingri atsukā atpakaļ pār deniņiem un ausīm, otrā gadījumā friziere ar garām kātainām skātēm sakuplina sānu daļas, tā ka tās izceļas virs ausīm kā spārni. — Muguras matus novelk tālu uz leju pār kaklu, tā ka no mugurpuses kaklu nevar redzēt; japāniete toties nolaiž mugurpusē kimono augšmalu drusciņ uz leju — geišai šī drusciņa iznāk diezgan prāva — tas ir viņas vienīgais „dekoltē“! No kakla mati atkal paceļas uz augšu līdz pakausim un tur savienojas ar sānu šķipsnu galiem. — Priekšējos matus frizieres sasukā tā, ka tie virs pieres stāv drusku uz priekšu, veidojot apmēram 15 centimetru augstu cekulu, un tad, ar raibu lentu kopā savilkti, arī sniedzas pāri galvai uz pakausi, kur tos kopā ar muguras matiem un sānu šķipsnām sasien mākslīgā cilpā, ko no iekšpuses atbalsta polsteriem un liekiem matiem, no ārpuses izrotā lentēm, saitēm, ar kādu puķi vai bultu.

Tāda vismaz ir frizēšanas normālā tehnika; ar variantiem rodas dažādie frizūru stili, kas pastāv cits citam blakus un norāda uz sievietes vecumu un kārtu.

Mazi bērni lielāko tiesu staigā pavisam īsi apgrieztiem matiem, pat skūtu galvu; meitenēm drīz atstāj matu vainagu, līdzīgu mūka tonzūrai, vai kādu redz japāņu lellēm; tam seko pusgaŗi mati ar „poniju“, zēngalviņas priekštecī. Desmit gadu vecumā jau sākas komplicētās frizūras un tamlīdz frizieres darbs; matus ar platu zeltainu lentu pakausī sasien vienā vai divos mezglos, un arī priekšējo matu cekuls pamazām ceļas augstāk. Taču meiteņu skolu skolnieces pēdējā laikā ievēdušas paražu ļaut matiem pēc rietumu parauga vaļīgi krist pār muguru un sasiet tos lentām vai sapīt bizēs, un tā mūsu dienās pusaudžu meičām, o-džo-san, gandrīz visnotaļ redz šo frizūru, ja vispār nevalkā zēngalviņu vai tās japāņu paveidu, ārkārtīgi neizskatīgu, domājams, no aino sievietēm aizgūto frizūru, kurā matus vidū izšķir celiņā un stingri galvai piekļaujot atsukā atpakaļ, kur tos spīlēm satur uz muguras kopā, veidojot kaut ko līdzīgu nevienādaī sukai vai izspūrušai zivs astei, kas atrodas pastāvīgā konfliktā ar kimono apkakli, tā ka meitenēm galva jānoliec uz leju un pavisam muļķīgi jāstāv mierā.

Japānietē, kas turas pie īstajām vietējām paražām, četrpadsmit vai piecpadsmit gadu vecumā dabū skaisto melno frizūru, „melnkoka ķiveri“, par ko tā jūsmo ārzemnieki un kas arī pie mums iegūst arvien pieaugošu popularitāti, jo tā mūsu sievietēm tomēr vislabāk pieder.

Neprecējusies jaunava valkā šimadas frizūru; „augsto šimadu“, klasiski skaistu matu veidojumu, valkā dziļciltīgo un augstāko ierēdņu meitas, „pusaugsto“, ču-takašimada, Apakšpilsētas šita-Mači tirgotāju meitas. Japāņu frizūru cienītāji šo sasukājumu, ko aprbrīnojam kokgriezumos, platu, kuplu un sparīgu kā pilnām buķēm braucošu kuģi, atzīst par visskaistāko; tā sejai nepiešķir aristokrātiskās augstās šimadas stīvumu un lepību, tā dod vairāk grācības, vairāk jaukuma, vairāk mīlīguma, taču šai pēdējā punktā atpaliek aiz meiteņu šimadas ar tās bagāto rotājumu batika lentām, zelta auklām un bultām, tāpat aiz jaunavīgās „momo-ware“, „šķeltā firziņa“, ko valkā tikai meitenes starp 13 un 17 gadiem.

Kāzu dienā japāniete šimadu valkā pēdējo reiz un tad pāriet uz maru-mage, „apaļo šinjonu“, kas ir precētās sievas frizūra un apvieno solidumu ar eleganci. Pie šīs frizūras valkā maz rotu un tās pašas pusē paslēptas — metalla bultu ar koraļļu pogu vai četrstūrainu lakas bultu, kuņas gali abpus galvai kādu centimetru redzami ārpus matiem.

Taču dažas precētas sievas vairāk iecienījušas „ičogaeši“, „apgriezto ginko lapu“, un proti ne tikvien tādēļ, ka šī frizūra piemērota visām vecuma pakāpēm un to valkā tiklab četrpadsmit gadu meitenes kā piecdesmit gadus vecas atraitnes, bet arī tādēļ, ka tā vienkāršākā no visām frizūrām un iztieks bez liekiem matiem un rotām. Ginko frizūrai, kas tā nosaukta pēc ginko koka, kam divdaļu lapas, ir pakausī divdaļu šinjons vai matu mezgls, priekšā tikai pavisam zems „cekuls“; tā vienkārša un viegli veidojama; tāpēc to valkā vairāk vasaru, lai galvai nebūtu pārāk grūti un karsti, un mājās. Slaidām sievietēm tā labi pieder.

Japānietes galvas rotājums stipri pakļauts tradīcijām, un tomēr vai tieši tādēļ mūsu dienās šai nozarē vērojama pilnīgi neapvaldīta anarchija. Jau krievu un japāņu kara laikā, kad mūsu sievietes sāka pieņemt rietumnieku tērpu,

tās, protams, sāka arī rietumu gaumē frizēties; tā radās frizūra, kādu tagad valkā vēl tikai angļu galmā un kas Japānā pēc karsto cīņu vietas, kāda pakalna Port-Artūras tuvumā, nosaukta par „203 metru kalnu“; atdarināja arī citas eiropiešu frizūras, taču drīz japānietes atskārta, ka vienkārt viņas pilnīgi gludie mati cieta no eiropiešu sausā frizēšanas veida, kur nelieto eļļu, tie zaudēja mīkstumu un vairs nebija lietojami japāņu frizūrām. Tāpēc eiropiešu frizūrām pielāgojoties radīja modernus japāņu matu sasukājuma veidus; katrs nesen dibinātais frizieru salons, katra friziere radīja jaunu matu modi; tad vēl, ar pilnīgi graužošu iespaidu, nāca zēngalviņa, kas japānietēm nepavisam nepieder; viņas skraidīja apkārt ar saviem gludajiem cietajiem matiem kā slotas, kā pluškes; pavisam pārdrošas spēra vēl soli tālāk un ielika ilgviļņus, pat sprogas, un ar to apgāza tūkstošgadīgu tradīciju, kas sacīja, ka cirtainas meitas nedabūjot vīra, lai būtu cik bagātas būdamas.

Tomēr jācer, ka taisni šis juceklis veicinās japāņu frizūras atgriešanos. Rietumnieciskais matu sasukājums, kas ausis un sejas apakšējo daļu atstāj brīvu, mūsu sievietēm nepieder; japānietes apaļie, drusku nokārušies vaigi un uz priekšu izbīdītā mute prasa frizūru, kas aizsedz sānus, ierāmē seju. — Eiropiešu tērpam pieder eiropiešu frizūra, japāņu kimono — japāņu frizūra; jo tā ka kimono katru ķermeņa akcentu noslāpē zem auduma un ornāmentu bagātības, visa japānietes sievišķīgā izteiksme ietverta sejā un galvā; ja nogriež krāšņo, izteiksmīgo, piederīgo matu veidojumu, tad tai gribot negribot būtu jāmaina arī kimono, lai varētu parādīt citas savas valdzinošās īpašības — un ar to viņa būtu zaudējusi, jo viņas figūrai grūti mēroties ar eiropietes figūru; ar to būtu zudusi arī pati japāniete.

Vai japāniete skaista?

Kas Tanakas kundzi, kad viņa pēc stundu vai pusotras stundas ilgās procedūras izsprukusi no frizieres rokām, redzētu ejot pie tualetes kārbīņas, tas uz jautājumu, vai japāniete skaista, gribētu atbildēt nē; bet kad noska-

tās, kā viņa uzkaisa pūderi, nobalsina seju, kaklu, muguru un krūtis, kā viņa nokrāso lūpas ķiršu krāsā, iezīmē uzacis, apvelk acīm lokus, tad atskārst, ka viņa krāsošanās māksliniece; un kad tā pieceļas no zemās tualetes kārbīņas ar spogulīti, tad jāatzīst: Jā, viņa ir burvīga, graciōza, valdzinoša, patiesībā skaista.

Kas mācījies, ka Japānā nabadzīga tauta ar šauriem līdzekļiem uz skopas zemes radījusi augstu un daudzējādā ziņā nesalīdzināmu civilizāciju, tas viegli atskārtis, ka arī skaistā japāniete tāpat radīta no materiāla, kas nav bijis nekāds izcilais. Tāda, kāda tā dzimusi un augusi, viņa nav augstas klases skaistule; eiropietes un ķīnietes labāk noaugušas nekā viņa, tām raksturīgi, skaistāk veidoti vaibsti; korejietes sejas vienmērības un glītuma ziņā neaizsniegta. — Kā tad nu izskaidrojams, ka visi — tiklab ārzemnieki, kā, protams, arī vietējie — bez izņēmuma padodas japānietes šarmam; ka geiša, populārākā starp mūsu sievietēm, kļuvusi par jēdzienu visa pasaulē, kamēr, piemēram, par ķīnietes klasisko skaistumu tai nav ne jausmas?

Japāniete mazpilsētās, laukos, lielpilsētu zemākajos slāņos, visur, kur tā redzama savā dabiskajā „nesmiņķētā” veidā, īstenībā nepieder pie izskatīgām. Kājas, sakarā ar tupēšanu uz grīdas, ir ieliektas, lieli resni, locītavas neveiklas; vaigs sākas zemu, zods vārgs, acis mazas, zobi uz priekšu izspiedušies un turklāt gandrīz bez izņēmuma vienmēr nevienādi; augums salicis, formas tikko manāmas. Dzeltenbrūnā ādas krāsa, kas dažam svešniekam varbūt šķiet sevišķi valdzinoša, japānim pašam neliekas skaista — viņš savām sievietēm un meitenēm jau no bērnības gadiem liek krāsot seju ar necaurredzamu balta smiņķa kārtu, un skaistie jaunekļiegi varoņi filmā un skatuvē arī krāsoti krīta baltumā, lai atšķirtos no neliešiem un intrigantiem.

Te meklējams japānietes skaistuma noslēpums — mazajā krāsu kārbīnā, bez tam jau attēlotajā neparasti izdevīgajā frizūrā un mūsu drēbju audēju un kimono drēbnieku mākslā. Nedrīkst aizmirst, ka mums apgērbos nav modes, ka tās kopš gadu simteņiem tikpat kā nav bijis — kādreiz jostas cilpu valkāja drusku augstāk, otrreiz zemāk, auduma raksts mainās, bet tas arī viss; un kimono

piegriezums palika gluži nemainījis — tātad nebija katru pavasari uzliesmojošās cīņas par to, kas izlaidīs jaunākos „modeļus“, kas, cik vien iespējams, atšķirtos no visiem līdzšinējiem modeļiem, bija tikai vienmērīga un pastāvīga attīstība, līdz beidzot izveidojās tas gērbs, kas japānietei vislabāk piederēja un pie kura tā ar savu iedzimto tieksmi uz normu arī uzticīgi pieturējās. — Protams, mums ir arī vēsturiski tērpi, ko valkāja priekš 500 un vairāk gadiem, bet tie iederas mūzejos, tempļos un ķeizariskajā galmā, kur tos valkā svinīgos sarīkojumos; bet tāpat kā neparādās „nedzirdēti jauni“ modeļi, nav arī „vēsturisku reminiscenču“, rokoko, vidus laiku vai senatnes atskaņu mūsu dienu modē. Viss, kas senajos tērpos bija lietojams un skaists, jau ir uzglabājies jaunlaiku kimono, tas ir vairāk nekā 2000 gadu modes ekstrakts, pie tā strādājušas daudzas, daudzas paaudzes gleznotāju, audēju, krāsotāju, drēbnieku un zīda tārpiņu. — Solidas kontinuitātes auglis, tāda mūsu modes jēga, tāpat kā tāda ir vispār visa mūsu vēsturiskā, tradicionālā jēga.

Lai japāniete modes lietās nepaliktu trūkumā, lai viņai būtu kas, par ko palauzīt galviņu, kam sirdī piekerties, par to gādā milzīgā audumu un rakstu bagātība. Virs gurnu lakata, kas meitenēm sarkans, jaunām sievietēm rakstains un vecākām sievietēm balts, viņa valkā kreklu un divus, svinīgos gadījumos trīs kimono, kas nepazīst ne pogu, ne citu saturētāju ierīču un ko kopā satur četri ar pus metra gaŗā un 35 centimetri platā smagākā zīda josta, obi, ko divreiz cieši apsien ap vidu un uz muguras sasienu cilpā.

Kimono un obi bagāti izrakstīti; meitenēm un jaunām sievietēm raiņi, vecākām sievietēm mierīgākās krāsās. Vasaru valkā vasarīgus rakstus, viņu motīvus vai karpas ūdenī, bambusus vējā; ziemu apsnigušas priedes, vēja nestas lapas. Bet var panākt iespaidu arī ar pretstatiem: tieši vasaras viskarstākās dienās valkāt ziemas motīvus, lai sugestētu vēsumu, un saltākā ziemas laikā attēlus, kas atgādina tuvo pavasari — birstošus ķiršu ziedus, zobeniļijas ūdenī vai mandarīnu pīles upē.

Pārlietu bagāta izvēle ir arī svītrās, rūtīs, īpatos rakstos, kas rodas vienkāršiem paņēmieniem audumu krāsojot vai aužot, kā, piemēram, šibori vai mezglu batiks, kur

priekš krāsošanas audumā iesien mazus mezglus; kad audums izņemts no krāsojamā sārma un izžāvēts, atraisa mezglus, kas palikuši nekrāsoti un atkarībā no iesējuma veida rada punktu, rūšu vai krustiņu ornāmentus. — Katram Japānas novadam sava aušanas vai krāsošanas speciālitāte; tātad ja kimono pats normēts, audumu izvēle toties milzīgi liela.

Mūsu sieviešu skaistums ir „make up“, māksla, ja vēlaties: mākslas amatniecība. Aiz šā iemesla skaista tikai pilsētniece, sieviete, kas dzīvo kaut cik labos apstākļos, kuņai laiks, nauda un iemesls savu skaistumu kopt; bez tam, protams, arī tā sieviete, kuņai jābūt skaistai, lai pelnītu naudu, lai patiktu, proti geiša. — Primitīvs, rasīgs skaistums rets; pat „lauku puķe“, jauna zemniece, krāsojas un pūderējas, ja grib būt daiļa.

Kad Eiropā vidus laiku jaukās mazgāšanās paražas bij aizmirstas, aiz higiēniskiem un tikumiskiem iemesliem arī noliegtas, kad ievērojamie renesanses vīri un apgaismo-tās rokoko dāmas nīka netīrībā un kukaiņos, kad mazgā-jamo bļodu tases lielumā turēja par pietiekamu tualetes iespēju, galma vai pilsētas japāniete nodarbojās ar vien-kāršu un sapratīgu miesas kopšanu. Ikdienas vanna tai jau toreiz pilsētās bija pati par sevi saprotama lieta; sa-režģītā frizūra prasīja frizieres līdzdarbību, tāpēc matu kopšana bija pamatīga un sistematiska; ne velti japānie-tes matiem pasaules tirgū visaugstākais kurss un labās kvalitātes dēļ tos, balinātus un krāsotus, lieto matu izstrā-dājumiem visā pasaulē. — Tanakas kundze sejas mazgā-šanu ar kliju kulīti ziepju vietā, gurķu sulas lietošanu, vi-sus tos kosmētiskos līdzekļus un paņēmienus, ko tagad at-kaļ pārņem Amerika un Eiropa, jau bērna dienās māci-jusies no mātes un vecāsmātes. — Jau četrus gadus vecumā viņa staigāja pūderējusies un krāsojusies, maskai līdzī-gajā baltajā sejā kvēloja šķeltās maigās melnās acis, smai-dīja cinobera sarkanā, gluži mazā smiņķētā mute. Meite-nes un skuķes gadus, līgavas laikā viņa papildināja savas zināšanas kā krāsoties un uzposties; vecā geiša, pie kā viņa mācījās koto un šamisenā spēli, tai iemācījusi daudz derīgu paņēmieni, kā izskatīties jaunākai, kā padarīt acis lielākas, muti mazāku, kā atsvaidzināt saraudātu, bēdu

sagrauztu seju, lai vīram parādītos vienmēr vienādi jautra un valdzinoša.

Šis pēdējaas gan jau iederētos nodaļā par vienmērīgo, mēreno, apvaldīto personību, kas ir japānietes īstenais šarms, īpašība, kas nav tik viegli iemācāma kā ģērbšanās, frizēšanās un krāsošanās. Ģimenes sistēmas, skolas, līgas mācības laika audzināšana no dzīva, būtībā ne tik tikumīga, padevīga vai bikla radījuma izveidojusi sievieti, kurai ģimenes sistēma vajadzīga, lai viņa pastāvētu. Kā jau tas viņas būtei un stāvoklim pieder, sievietē šai sistēmā nes lielāku upuri nekā vīrietis; ja viņa šo upuri, uzliktos ierobežojumus nes ar grāciju, tad tā viņas īstenā burvība.

Japāniete ir skaista, tādēļ ka nav bagāti apveltīta ar miesas skaistumu; viņa pratusi piemēroties; viņas atribūti ir kimono, melnkoka frizūra, krāsošanās māksla un pieticīgā personība — viņa būtu nelga, ja no tā atteiktos!

Tiklīdz Tanakas kundze tikusi galā ar frizūru un tualeti, viņa uzvelk ķiteļa priekšautu, kaut ko līdzīgu gleznotāja uzsvārcim ar šaurām piedurknēm, kas uz muguras aiztaisāms, un iet virtuvē palīdzēt kalponei pusdienu gatavot.

Japāņi ēd agri; pusdienas laiks ir starp divpadsmitiem un vienu; rīsi jau vārās lielā smagā dzelzs katlā ar koka vāku, zivs jau cepas sojas mērcē, saknes uzvāra, izspiež un pieliek tām garšvielas. No mucuņas kaktā kalpone izņem dažus skābētus rutkus, gurķus, olaugus, no skalo raudzētās rīsu klijas un sagriež saknes sīkās ripiņās.

Pie namdurvīm jau atskan bērnu „tadaima“, „nupat“, viņi jau pārnākuši no skolas, jo šodien tiem brīva pēcpusdiena. Nu pārnāk arī Tanakas kungs, kas citkārt pusdienu mēdz paēst par desmit seniņiem pilsētā, sava uzņēmuma kantīnē, vai par piecpadsmit seniņiem kādā lētā restorānā, bet šodien tam brīva pēcpusdiena un tāpēc viņš pusdienā ir mājās.

Kalpone viņam noauj gumijas velkamos zābakus, ko pie mums visvairāk valkā, jo mājā neviens neiet ar kurpēm kājās un saišu kurpes bieži uzvilkt un novilkt nebūtu tik viegli; ātri viņš nomet joh-fuku, rietumnieku uzvalku,

ietinas kokvilnas mājas kimono, atvēsinās ar vēdekli, iedzer tasi zaļas tējas un apsēžas dārza pusē lievenī, lai priekš ēšanas vēl ātri pamestu skatienu avīzē.

„Tokio rīta saule“.

Tāpat kā Eiropas valstīs, arī Japānā laikraksti nav nekāds jaunlaiku ieguvums; ziņu lapas, kas saturēja valdības rīkojumus, ziņojumus par kaujām vai dabas katastrofām, pastāvēja jau vidus laikos; ja arī japāņi nevar saukt par savu tik vecu un cienījamu avīzi kā ķīniešu kai-miņi, kuriem ir laikraksts, kas šodien iznāk tūkstošā gada gājumā. — Grāmatu iespiešana pie mums sākusies, drošu datumu minot, 770. gadā, bet domājams, ka īstais sākuma gada skaitlis vēl senāks. Tamī gadā no vara platēm lielā metienā iespieda budistu Dahrani bibli. „Visā zemē uz-cēla miljonu mazu pagodu un katrā pagodā bija ielikts viens Dahrani bībeles sējums“, tā sacīts vecā vēstījumā, taču „miljons“ droši vien uzskatāms par ticīga pārspilē-juma izpausmi. Tomēr vēl šobaltdien esot uzglabājušies kādi 40.000 bībeles eksemplāru, kas tātad būtu 1171 gadu veci; tos var redzēt Horju-dži templī Narā.

Iespieduma tehnika ar kustināmiem tipiēm Tālajos Austrumos bija pazīstama jau tad, kad rietumos vācietis Gūtenbergs tos vēl nebij izgudrojis. Piecīsimt gadu priekš viņa laika, tātad ap 950. gadu, mēs jau iespiedām ar atsevišķiem koka tipiēm; ap 1600. gadu pārgāja uz vara tipiēm, kas ieviesās no Korejas.

Nojēgumu par mūsu iespieduma tehnikas augsto līmeni dod pazīstamie 18. un 19. gadu simteņa krāsainie kokgriezumi, kuŗos bieži līdz divdesmit platēm iespīestas viena virs otras tādā precīzītātē, kāda ne pirms, ne pēc tam vairs nav aizsniegta. — No holandiešiem mēs iemā-cījāmies vara grebumu un asējumu, un tos lietoja iespīe-žot bankas zīmes, romānu sējumus, skrejlapas un brošūras ar iekšzemes un ārzemju notikumu attēlojumiem, tātad laikraksta priekšteces.

Un tomēr mūsu dienas laikraksti modernajā nozīmē ir jaunāki par Eiropas laikrakstiem; tā, piemēram, tagad vadošais dienas laikraksts „Osaka Asahi“ — tulkojumā

„Osakas rīta saule“ — dibināts priekš 56 gadiem, tātad tieši tai laikā, kad Japāna atvēra acis, izstaipīja locekļus, lai rosīgi piedalītos tā laikmeta attīstībā, ko ļaunprātīgi, bet zīmīgi mēdz saukt par „papīra laikmetu“.

Japāņu spiestuves pārkārtošana un pieskaņošana tāda moderna laikraksta prasībām, kas iznāk divreiz dienā, sniedz visjaunākās ziņas un vēl mitrs nonāk lasītājiem rokās, protams, nebija viegla. Jāatceļas tikai, ka japāņu rakstības 3—4000 biežāk lietojamās zīmes prasa pavisam citādu un plašāku spiestuves iekārtu nekā eiropiešu alfabēta 25 burti. Iespiežamie tipi nav sakopoti parocīgās burtenēs, kā rietumnieku uzņēmumos, bet aizpilda stāvas sienas, kas grāmatu spiestuvēs, kur vajag vairāk burtu, paceļas tik augstu, ka burtličiem jākāpaļā gar tām pa kāpnēm. Un protams, zīmes nav sakārtotas alfabēta kārtībā, bet, saskaņā ar japāņu rakstības būtību, pēc jēdzieniem. Tātad pie zīmes „vīrs“ atrodas zīmes „spēks“, „lauku darbs“, „lauks“ u. t. t.; pie zīmes „sieviete“ — zīmes jēdzieniem „troksnis“, „tenkas“, „laulības pārkāpums“, bet arī „mīlestība“ un „nomierinājums“.

Pats iespiešanas process neatšķiras no tā paša tehniskā procesa lielajos Eiropas un Amerikas laikrakstos; rotācijas spiedes ar lielu ātrumu, slīdļentā gatavo eksemplāru transportam, tas viss ir un gādā, lai ziņas visātrākā ceļā nokļūtu ielā un ļaudīs. „Osaka Asahi“ un tās māsa galvas pilsētā, „Tokio rīta saule“, izdod astoņus rīta un trīs vakara izdevumus! — Arī laikraksta āriene, ja neievērojam zīmes un to apstākli, ka japāņu laikrakstus šķir no mugurpuses uz priekšu, tātad titullapa ir mugurpusē, neatšķiras no laikrakstiem kaut kur citur pasaulē; politiskā daļa, saimnieciskā daļa, laika kavēklis, romāna turpinājums (lielāko tiesu ilustrēts), svētdienas pielikumi dobspiedes tehnikā, viss tas pats.

Lielie laikraksti „Asahi“, „Mainiči“, „Ničiniči“, „Hoči“, „Jomiuri“ pēdējā lakā seko amerikāņu paraugam, dažā ziņā tos jau pārspējot. „Asahi“ ziņu dienesta rīcībā ir 20 lidmašīnu eskadriļa, „Mainiči“ (Dienas lapai) tādu ir desmit. Pasta baložu pulki steidzamas reportāžas un intervijas no korespondenta, kas nēsā līdzī grozu pasta balodim, nogādā tieši redaktoram; redakcijas ar privātu cauruļu pastu savienotas ar pasta kantoņiem un stacijām,

tāliespiedēju un īsviļņu stacijām ar nodaļām citās pilsētās. Starp Osaku un Tokio, 450 km attālumā pa radio apmaiņās fotografijām; attēla pārraidījums ar japāņu izgatavotiem aparātiem ilgst 10 līdz 12 minūtes; kopijas gandrīz nav atšķiramas no oriģināliem.

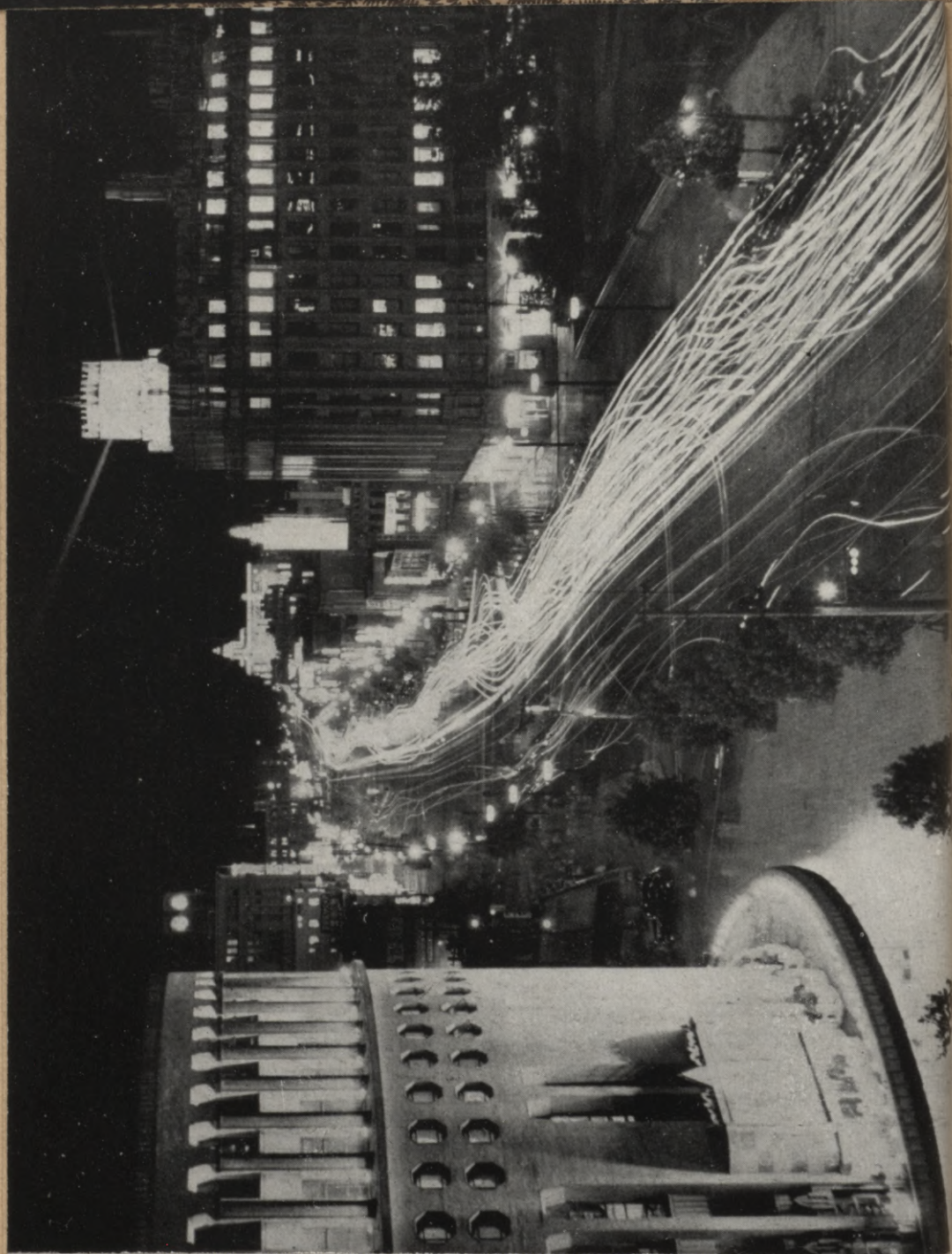
Taču, kur cilvēka spēks arvien vēl lētāks nekā mašīnu spēks, tur, protams, izšķērdīgi rīkojas ar korespondentiem un līdzstrādniekiem. „Asahi“ Mandžūrijas konflikta laikā frontē nodarbināja daudz vairāk nekā simtu līdzstrādnieku; ziņotāji bija pievienoti kara spēka daļām un dalījās ar tām pārgājienu grūtībās un kauju briesmās; vairāki krita ienaidnieka priekšā; pie Šanghajas, Mandžūrijā, Džeholas provincē uzņēma filmas, ko izrādīja „nedēļas apskatos“ un sevišķos sarīkojumos. Ķīniešu konfliktā organizācija vēl plašāka, guvums vēl bagātāks. — Pastāvīgi korespondenti visās pasaules galvaspilsētās ir pati par sevi saprotama lieta; tie lielāko tiesu izglītoti vīri, visi ar akadēmisku gradu, un lielākā tiesa ievērojami autori. Pašā Japānā „Asahi“ vien uztur 1200 korespondentu štabu. Tas laikrakstam atļauj katram izdevumam pievienot vietējo nodaļu divu lapaspusju apmērā, kas apskata 50 dažādu vietu vietējos notikumus, citiem vārdiem, jāsaistāda 50 dažādās redakcijās.

Šai novadā, visu valsts daļu ciešā ietveršanā no lielo centrālo galvas pilsētas laikrakstu puses, Eiropas laikraksti jau ir pārspēti; tāpēc arī nav brīnums, ka „Osaka Asahi“ un „Tokio Asahi“ kopā aizsniegušas tādu metiena skaitli, kādu neaizsniedz neviena cita dienas avīze pasaulē: vairāk nekā 3 miljonus. Valsts galvaspilsētas izdevums vairāk kopj politisko daļu, tirdzniecības centra Osakas izdevums vairāk interesējas par saimnieciskām lietām. — „Osaka Mainiči“ ar savu māsu „Tokio Ničiniči“ (Diendienā) kopā iznāk metienā, kas pārsniedz 1.500.000; bez tam iznāk izdevums angļu valodā ārzemniekiem un viens izdevums Braja rakstībā akliekiem.

Bez īpašā avīzes darba lauka laikrakstam „Asahi“ liela loma kultūrālā dzīvē, piemēram, tam pieder zāles, kur sarīko modernus koncertus, nohizrādes, priekšlasījumus u. t. t. „Asahi“ bij arī tā, kas financēja pirmo Transsibīrijas lidojumu Tokio-Berlīne un tā veicināja abu tautu savstarpējo tuvināšanos. Mūsu lielo laikrakstu au-

Budistu rakstus studējot

Tokio nakti

ditorijās pirmo reiz Japānā uzstājušies daudzi pazīstami Eiropas mākslinieki.

Pēc iekšējās būtības liela atšķirība no rietumu laikrakstiem vērojama tai apstākļi, ka gandrīz neviens japāņu laikraksts nepieņem partiju politiku, gandrīz nevienam nav sakaru ar kādu politisku partiju.

Avīzi, kas atbalstītu kādas partijas politiku vai pat tikai tai pieskaņotos, Japānā labprāt nelasītu, jo lasītāja publika no tās vairs nevarētu sagaidīt nepieciešamo bezpartejiskumu un lietiskumu politisku un saimniecisku jaunatjumu iztirzāšanā. Japānis, būtībā nepolitisks cilvēks un tikai pavisam retos gadījumos kādai partijai pieslēdzies, negaida no savas avīzes ievada savas politiskās pārliecības vai uzskatu apstiprinājuma, viņš no tās gan prasa lietisku informāciju; viņš prasa arī valdības soļu kritiku, kur tā attaisnojama, un tāpēc politiskie raksti ir tik atklāti, kādus citur sastop tikai radikālā presē. — Mūsu laikrakstu neatkarība izpaužas arī finansiāli, piemēram, nevienas pašas „Asahi“ akcijas nav svešās rokās; visas akcijas pieder apgāda locekļiem, bet lielākā daļa ir Murajamu un Ujeno ģimeņu rokās, kuŗas 1879. gadā šo pasākumu dibināja. Tātad arī akciju sabiedrībās patriarhāla sistēma, kas mūsu zemes jaunlaiku saimnieciskajā un politiskajā dzīvē izrādās visai izdevīga.

Dienas laikraksts mums ir galvenokārt vīrieša lasāmviela; par to, lai Tanakas kundze un bērni nepaliktu tukšā, rūpējas daudzie žurnāli vai „magazīnas“, kas iznāk reiz mēnesī vai reiz nedēļā; tādu laikrakstu sievietēm ir astoņi, zēniem un meitenēm trīspadsmit, vispārēja satura vienpadsmit, kopā vairāk kā trīsdesmit. Ir aplēsts, ka laikraksti un magazīnas Japānā sastāda 70% visu iespieduma darbu produkcijas.

Lielākā tiesa žurnālu iznāk „magazīnu karaļa“ Seidži Nomasa apgādā; tā īpašnieks bija gluži amerikāniska mēroga „selfmade man“ un viņa dzīves laikā tam bija milzīgs iespaids. Priekš divdesmit pieciem gadiem viņš dibināja mazu žurnālu daiļrunībai un publiskas runas mākslai; tagad viņa pasākums „Kondaša“ izdod deviņas magazīnas, kas ar savu kopējo metienu, 5,5 miljona eksemplāru mēnesī, sastāda 80% visu mūsu zemes žurnālu kopmetienu. Ievērojamākais viņa izdevumu starpā ir žurnāls „King“ ar

vairāk nekā miljona tirāžu, tā nosaukts, norādot uz Nomas valdošo lomu laikrakstu nozarē, bez tam „Fudži“, „Fudjin-Club“ (Sieviešu klubs), „Gendai“ (Jaunais laiks) u. t. t., daži to starpā tāpat ar apaļa miljona metienu.

Seidži Nomas izdevumi ir „masu barība“, viņa vadītājs motīvs zīmīgā kārtā skan: „Iespīst to, ko visi drīkst lasīt“. Tauta viņa apgādu dēvē par privātu izglītības ministriju. Gars, ko viņš izplatīja, viņa paša vārdiem runājot, ir „tradicionālais Niponas gars uz bušido pamatiem“, tātad zobena bruņinieku morāles pamatiem. Viņa dēls Hizaši Noma zobenu cīņās ķeizara klātienē troņmantnieka dzimšanas svinībās izcīnīja nacionālo meistarību cīņā ar japāņu abroku zobenu. Tādām lietām japāņi piešķir lielu vērtību.

Bez magazīnu karaļa titula Seidži Noma pelnī vēl tirdzniecības namu karaļa titulu, jo viņam piederēja virkne piegādātāju preču namu, ar ko tas arī gāja jaunus ceļus un pakalpoja tiklab vispārējam labumam, kā savai bagātībai, kas bij ievērojama.

Savu magazīnu lasot, Tanakas kundze ir ne tikvien čakla lasītāja, ko interesanti romāna turpinājumi paskubina atjaunot abonementu vai pirkt nākamo numuru; drīzāk viņa pieder pie milzīgas draudzes, noslēgtas lasītāju ģimenes, kas griežas pie laikraksta pēc padoma un atbalsta, pulcējas diskusijām par visiem tēmatiem, kas zīmējas uz sievieti vai rodas sakarā ar japānietes jaunlaiku attīstību, viņa žurnālā atrod ēdienu gatavošanas receptes, aizrādījumus mājturībā, apģērbu veidošanā, pamācības bērnu kopšanā, mājienu un noteikumus gaisa aizsardzībā. un tā žurnāls ar saviem padomiem to pavada uz katra soļa.

Visumā tā ir sīkpilsoniska gara barība; daļgara barības, augstu literāru vērtību tur nemeklē un arī neatrastu; kā jau teikts, japāņu tautas būtība ir sīkpilsoniska.

Patiesos ziedos, klasiskā augstumā, līdz mākslai, kurai nav jākaunās nekāda salīdzinājuma, Japānā paceļas teātris un tam blakus viņa pastarītis kino. Un Tanakas kungs ar kundzi, sīkpilsoņi būdami, kļūst par īstiem ķēniņiem, firstiem cēla daiļuma valstī, tiklīdz tie, pusdienu paēduši, nopērk biļeti teātra vai daudz lētākajai kino izrādei.

Dīzciltīgais teātris Noh.

Mūsu kultūras sākumos, septītā gadu simtenī un agrāk, pie šinto tempļiem uzveda dejas un svētku spēles, ko sauca par „kagurām“, t. i. „dievu prieku“, tātad spēles, kuŗu nolūks bija pielabināt un uzjautrināt dievus un kuŗās cilvēki īstenībā noskatījās tikai gluži nejauši. Tur uzstājās daimoni, labie un ļaunie, ar laipnām vai briesmīgām maskām un milzīgām baltām vai sarkanām krēpēm. No kagurām, kas līdz šai dienai uzglabājušās savā pirmatnējā veidā kā tempļu svētku spēles, vidus laikos attīstījās galma teātris. Firsti uzturēja aktieŗu ģimenes, kas vāca, apstrādāja un uzveda tautas un kulta deju, pantomimu un dziesmu spēļu krājumu, ko bija radījusi tauta un baznīca. Garu darbībā iepina cilvēku figūras, attēloja vecāku mīlestības, uzticības, senču godāšanas tikumus. Āziāta kautrība „tēlot“, atklāt sevi, radīja masku, kas lielu kokgriezēju mākslā ieguva tādu pilnību, ka varēja izpaust gan sāpes, gan prieku, un tapa mainīgāka, izteiksmīgāka nekā cilvēka seja.

Tā radās noh, japāņu mākslas cēlākais zieds. Arī tas bez pārmaiņām uzglabājies līdz mūsu dienām, to sauc par japāņu operu; tās pašas ģimenes, kas to kopa vidus laikos, firstu atbalstā, vēl šodien to kopj, saņemot atbalstu no ļoti eksklūzīvām biedrībām, kas dibinātas to uzturēšanai.

Noh pavada mūzika, tā valoda ir vienmuļa, svinīga dziedāšana. Skatuve no trīs pusēm vaļēja, vienkāršs fons ir vienīgā dekorācija, rekvizītes līdz pēdējam vienkāršotas un stilizētas, divi, trīs bambusa kārtis attēlo kuģi, tiltu, māju.

Noh tēlotāju spēle ir kulsts, mākslinieciska reliģija. Viņu koncentrācija, viņu iegremdēšanās lomā gandrīz baīga, tā ir apzinīgs transs. „Vairākas nedēļas priekš uzveduma,“ tā saka vienas tēlotāju ģints galva Ivaō Kongo, „es pakāŗu sev priekšā masku, lai iedzīvotos tās raksturā.“

„Noh,“ saka kāds japāņu mākslas pazinējs, vācietis Frīdrichs Percinskis, „pieder pie visskaidrākām un cēlākām lietām, kas no sen aizgājušiem gadu simteņiem pa-

glābušās līdz mūsu triumfējošās šoferā dvēseles laikmetam.”

Jaunākajos laikos lielie laikrakstu apgādi, dižciltīgo mecenātu cienīgi mantinieki, atbalsta noh un dara to arī plašajai publikai pieejamu.

Noh teātrī izrāda viencēliena sacerējumus ar ēterisku burvību, liriskas drāmas, kā, piemēram, sekojošās:

„H a g o r o m o”, spalvu tērps. — Jauns zvejnieks Hakurjo kādu rītu pavasarī piebrauc priedēm apaugušajā Mio krastā. Kamēr viņš kā apburts stāv un klausās debesu mūzikā un bauda neizteicami smalku smaržu, kas ceļas itin kā no nebūtības, tas kādas priedes zarā ierauga dārgu tērpu. — Viņš paņem to rokās: tas nav parasts apģērbs, bet tāds, ko valkā dievietes. Un raugi, parādās debesu jaunava; viņa izgērbusies, lai jūrā peldētos. Viņa lūdz zvejnieku atdot tai ģērbu, kas nedrīkst piederēt nevienam mirstīgajam; ja viņa to nedabū atpakaļ, tā vairs netiek savās debes mājās.

Zvejnieks šaubās: Paturēt brīnišķīgo tērpu, vai atdot to dievišķai skaistulei?

Viņam sāmetas tās žēl redzot, kā viņa gauži lūdzas, un tas saka: Es atdošu tērpu, ja tu man dejosi.

Viņa solās to darīt. — Taču viņa saka, bez tērpa tā nevarot dejojot.

Zvejnieks to viņai atdod, viņa to uzvelk, viņa sāk tam dejojot; un spalvu tērpam ritmiski šūpojoties, viņa brīnišķas smaržas mākonī pazūd zvejnieka skatiem

„Š o d ž o”, sarkanmatainais pērtiķis. — Jauns godīgs cilvēks, Kofu, dzīvo Josu ciemā. Sapnī viņam atklājas, ka viņš kļūšot turīgs, ja pāriešot dzīvot pilsētā un atvērsot viņa veikalu. Viņš ceļo uz pilsētu, atver viņa tirgotavu un kļūst bagāts. — Katru tīrgus dienu pie viņa nāk svešnieks, kas izdzer neskaitāmus kausus viņa, bet nekad neizrāda ne mazākās apskurbuma pazīmes. Kādu dienu Kofu tam vaicā, kas viņš tāds esot; svešnieks atbild, ka esot sarkanmatainais pērtiķis, kas dzīvo jūrā. Šinjo liec viņš varot to satikt, kad tas izkāpjot no vilņiem.

Kādu nakti Kofu aiziet norādītā vietā. Austrumos, kur rītā asinssarkana saule izkāpj no jūras, parādās šodžo ar saceltām liesmaini sarkanām krēpēm. Viņš soļo šurp pār vilņiem, satver lielu kausu ar vīnu, dzer no tā un dejo

skurbu, izlaidīgu, liksmu deju. Tad viņš piepilda vīna krūzi ar avota ūdeni un pasniedz to Kofu, teikdams, ka krūze vienmēr būšot pilna ar vīnu. — Pēc tam viņš iegrimst skurbuma miegā. — Kofu pārnes krūzi mājās, un lai viņš smej no tās cik smeldams — krūze vienmēr paliek pilna.

Tautas teātris Kabuki.

1603. gadā O-Kuni, vienkārša priesteriene no Kisuki, Izumo provincē, devās uz Tokio vākt ziedojumus sava no-degušā tempļa atjaunošanai. Lai pievilinātu ļaudis un pasubinātu tos ziedot, viņa dejoja mazas dejas, galma dzīves ainas, un guva ar tām lielus panākumus; ziedojumi plūda bagātīgi, un drīz viņa pieņēma asistentus, mazu trupu ceļojošu dejotāju un komēdiantu. Tērpū, ko O-Kuni valkāja izrādēs, sauca kabuki, un tagad šai vārdā sauc visu japāņu klasisko, lielo, krāšņo teātri; vadošo galvas pilsētas teātri, kas ārēji celts japāņu stilā, iekšēji apgādāts ar visām iespējamām tehniskām ierīcēm, ar 29 metri platu skatuvi, kas laikam gan ir lielākā pasaulē, sauc par „Kabuki teātri“ — jauks piemērs lietu kontinuitātei Japānā, godbijībai pret tiem, kas bijuši sācēji.

Jau anglis Kokss, kas 1616. gadā, tātad trīspadsmit gadus pēc O-Kuni pirmās uzstāšanās, ceļoja no ostas pilsētas Hirado uz Jedo (Tokio), stāsta par „caboqui“ izrādēm, kurās tas vairākās pilsētās noskatījies. Jaunā populārā teātra māksla ātri uzplauka un drīz aizsniedza lielu spožumu, kam tomēr bij arī savas ēnas puses. Kokss apraksta mākslinieces kā „caboqui whores“, netikles; morāli apsvērumi valdību pamudināja 1646. gadā noliegt sievietēm uzstāties, un tāpēc kabuki, tāpat kā noh, līdz pat mūsu dienām nepazīst tēlotājas — sievietes.

1868. gadā aizliegumu atcēla, mūsu dienās ir daudz apdāvinātu aktrišu, pat skatuves, kur uzstājas vienīgi sievietes — tēlotājas; bet kabuki un noh, tāpat kā agrāk, ir sievietēm slēgti. Sieviešu lomas tēlo vīrieši.

Nekur citur pietāte un kontinuitāte — godbijība pret visu seno un mantotu tradīciju uzticīga attīstīšana — neizpaužas tik stipri, tik vienveidīgi kā kabuki teātrī; kopš tā sākumiem viņa stilizētais dejiskais stils, ko apaugļojis

leļļu teātris, tā kostīmi, pat aktieņu pozas un kustības, viss mantots no tēva uz dēlu. Lielas aktieņu dinastijas — Nakamuras, Ičimuras, Moritas, Kataokas — kopš diviem, pat trim gadu simteņiem apgādā skatuves tēlotājiem; kā jau teikts, te imponē ne tik daudz lielais gadu skaits cik uzticība arodam, pati par sevi saprotamā uzticība, kādā dēli kalpo tai pašai mākslai, kurai tēvs kalpojis. — Četru vai piecu gadu vecumā nākamais kabuki aktieris jau sēd skatuvē; mēmā lomā vai kā skatuves strādnieks viņš vēro tēva vai citu lielu mīmiķu tēlojumu; kāds no pēdējiem tad arī blakus tēvam uzņemas skolotāja pienākumus; zēns sākumā tēlo līdzī bērnu izrādēs, mācās paukot, dejot, pieklājīgi uzvesties, un ja tas pierādījis savu vērtību, jaunākļa gados to formāli stāda priekšā un ieleic publikai. Viņam vienādi labi jāprot tēlot jaunavas, varoņi, mīlētājas un kavalieri, tam jārunā sieviešu lomas falsetā un vīriešu lomas spēcīgā krūšu balsī, jādzied, dejas gabalos jāprot dejot. Gandžiro no Nakamuru cilts, jaunāko laiku ievērojamākais tēlotājs, kas vēl 75 gadu vecumā tēloja jaunus ugunīgus mīlētājus, pieslējās lielajam aktierim Todžuro (1645.—1709. g.), kam tas visās lietās centās būt līdzīgs; viņš studēja kokgriezumus, kur viņa paraugs bij attēlots, un tā lūkoja iemācīties viņa pozu ipatnību, līdz pēdējam sīkumam atdarināja viņa kostīmus un maskas. Senčiem līdzīgam būt, tas ir katra centīga japāņa augstākais mērķis. Gandžiro dēls, jaunais Čodžiro, kas tagad kā moderns cilvēks strādā filmā, savas lomas tēlo kabuki stilā, stilizētas, dejiskas, krīta baltumā krāsotu seju ar nedaudzām asām krāšļa līnijām, kas seju dara maskai līdzīgu.

Mūsu dienu kabuki tēlotājs, kaut arī civilā dzīvē stātgātu eiropiešu drēbēs un stūrētu savu Buiku vai Kreisleru, skatuvē uzejot acumirkli pakļaujas savas mākslas dzelzs likumiem: ja tas tēlo cietēju, viņš ap galvu valkā mēļu lentu, ja attēlo traģisku varoni, kam maz laimes mīlestībā, viņš valkā melna samta tērpu ar zelta mākoņiem un zibeņiem, ja turpretī tam jābūt elegantam kavalierim un pastāvīgam Jošivaras apmeklētājam, uzvelk gaiši zilu kimono ar izšūtām lidojošām bezdelīgām. Milas ainai viņš nekad neļaus iestīgt reālistiskā plāksnē, bet gan atraisīs

to divās trīs dejas pozās, skatienu apmaiņā, sirdi plosošu atvadišanos ietvers galvas pakratīšanā.

Loma japāņu aktierim nav pieklāvīgs tērps, ko tas uzvelk, lai piešķirtu savam stāvam spilgtāku izteiksmi, drīzāk gan tā ir stīvs, krāšņs tērps, kas tam pēc labākās iespējas jāaizpilda. Ja viņš diezgan liels, tērps pacelas no zemes, staigā un darbojas; bet tas noteic, kā aktierim jāstaigā un jādarbojas. Ja viņam iespējams cauri tērpa stīvajām smagajām krokām likt pazibēt savai personībai, tad viņš ir ģenijs.

Japāņu tauta ir dejojāju tauta ar pagāniskā cilvēka nevaldāmo prieku par masku spēli un travestiju — tā rada augsti apdāvinātus tēlotājus. Tā arī no saviem dai-monu apdraudētiem senčiem mantojusi paniskās dairas no maskas un pārgērbuma un tāpēc ir lieliska publika. Japānis „dzīvo līdzī” tādā intensitātē un kaislī, kādas eiro-pietis vairs nepazīst. Stilizētā spēle skatuvē, kas sveš-niekam šķiet pantomīma, deja, viņam nav māksla, bet gan īstenība, viņš kaislīgi stāv varoņa pusē pret ļaundari. Il-lūzija, kurai padodas teātra skatītājs, viņam nepiepildās skatuvē, kas nav illūzionistiska, tā piepildās viņa acīs, varbūt vēl dziļāk, skatītāja smadzenēs un sirdī. Te ja-pāni nekas netraucē; viņam ne tikvien ciets miegs, bet to grūti iztraucēt arī sapņos; priekškarām vaļā esot, kamēr noris tragiskā darbība, pār skatuvi skraida skatuves strād-nieki, novāc lietas, kas vairs nav vajadzīgas, noliek aktie-riem sēžamos spilvenus, sakārto krāšņo kostīmu krokas; aiz drēbes gabala, ko patur priekšā, nosistie varoņi uzlec kājās, lai nozustu kulisēs; senākos laikos strādnieki pat ar svecēm apgaismoja tēlotāju seju, kur pašlaik atspulgojās spējš konflikts, vai kāda sievietes tēlotāja sevišķi grezno tērpu. Viņi valkā melnas drēbes un melnas cepures un skaitās neredzami.

Japāņu skatītājs tos gluži vienkārši neredz!

Monsajemons Čikamatsu (1653.—1724. g.) sarakstījis labākās lugas mūsu teātrim; kas vēlāk rakstīts, tas vairs neaizsniedz viņu, gadījums, kas vēl atkārtojas tikai ar Šekspīru Anglijā, tāpēc mēs Čikamatsu arī saucam par ja-pāņu Šekspīru. Viņa lugas ir rafinēti primitīvas — sā-kotnēji tās bija rakstītas marionešu teātrim, spēlei ar kustināmām lellēm cilvēka pusaugumā —, bet tās satur

Istās drāmas elementus un mūsu dienās pieder ne tikvien pie kabuki teātra dzelzs inventāra, bet vispār pie mūsu tautas visvairāk iemīļotām lugām.

Viņu saturā ir runa par lēņu uzticību līdz nāvei, konfliktiem pienākuma un mīlestības starpā, Japānas vēstures notikumiem, īsi sakot, par lietām, kas japāņus vienumēr interesē. Teātris mums ir ne tikvien izpriecas vieta un „morāla iestāde“ šillera garā, bet arī dzīva vēstures skola un dzīvs mūzejs zemē, kur pastāv tikai nedaudz mūzeju.

Mūsu lugas darbība drāmatiskāka nekā noh teātri, bet tomēr liriskāka, episkāka, vairāk balladeska nekā eiropietis atļauj savai drāmai. Mūsu lugas sākotnēji pa daļai bija balladas, ko rečitatori norunāja mūzikas pavadījumā un ar nedaudziem dejas veida žestiem. Dialogus un vairāku personu sarunas rečitātors norunāja pārvērstā balsī, pa starpām pastāstot darbības norisi. No tam dabiskā attīstībā radās dialoga dalījums, lomu dalīšana starp aktieriem vai lellēm. Rečitātors noslīdēja no aktiera par pavadītāju un kļuva par obligātā orķestra daļu. Te viņš sēd, dažreiz redzams, skatuvē, citreiz neredzams aiz bambusa priekškariem, vienā rindā ar mūziķiem, kas spēlē šamisena kokli, flautu un trejādas bungas, un vēl šodien dzied saistītāju tekstu starp dialogiem, arī to, ko eiropieši sauc par „skatuves aizrādījumiem“, piem.: „Viņš aiziet“ vai „Tur nāk varonis un paklanās“. Tātad ballādes raksturs vēl saglabāts; drīzāk skaņu gleznās nekā mūzikā orķestra pavadījums sniedz iespaidīgu fonu, kā priekšā risinās darbība. Dažas lugas ir drāmatizēti romāni; Lesings, kas ar asu garu novilkto liriskā, episkā un drāmatiskā robežas un reizi par visām reizēm radītu gaumes standartu, kas nepieļautu nekāda kompromisa, nekādas „abēja dzimuma“ mākslas, mums vēl nav dzimis. Tā mūsu literātūrai, mūsu tautai trūkst vairāk kā nekā.

Drāmā „Kandžinto“, arī „Robežas pāriēšana“, Jošitsune, mūsu vēstures un literātūras Zigfrids, bēg no sava godkārīgā brāļa, Japānas diktatora Joritomo, kas viņu grib nogādāt pie malas. Benkejs, savā ziņā līdzīgs Hāgenam, skarbs cīnītājs un reizē priesteris, pavada bēgli. Robežas slēgtas, sardzēm ziņots par jaunā firsta un viņa robustā pavadoņa tuvošanos; cauri tikt šķiet neiespējami. Tad Benkejs savam jaunajam kungam uzkrauj

visus nesamos un uzdod to par savu nesēju. Robežsardzes virsnieks tomēr tam netic; tad Benkejs Jošitsunem sit ar nūju, klusībā lūgdamies piedošanas. Arī šī viltība robežsargu virsnieku nespēj apmānīt; bet viņu aizkustina Benkeja uzticība, kas iet tik tālu, ka liek sist kungam, lai to glābtu. Viņš atbrīvo ceļu un ļauj bēgļiem aizbēgt.

Tīri japāniska viela, kuŗa problēma nav psihiskā, bet morālā plāksnē, specifiskajā japāņu morālē: Benkeja lēņu uzticība nonāk konfliktā pati ar sevi, jo viņš spiests savu kungu pazemot, lai to glābtu. Robežsargu lēņu uzticība sanāk konfliktā ar viņa samuraja godu, viņa bruņiniecību, kad tas pret sava kunga pavēli ļauj jaunajam firstam aiziet. Tur ir diezgan traģiskas, lai piepildītu japāņu traģēdiju.

Skaidri lirisks vai tīrs noskaņas gabals, kur darbība ierobežota līdz minimam un kam bez japāņu teātra tēlošanas veida nebūtu nekādas jēgas, ir „Hizajoši un Gojemons“. — Interesanti ir gluži vienkārši un bez komentāriem atstāstīt tā saturu: Pavasaris, ķirši zied; Gojemons, savā laikā slavens laupītājs, kāda kaŗavadoņa dēls, sēd Nansen-dži tempļa vārtu lievenī Kioto pilsētā un bauda ainavu. Te atlido vanags un nometas uz vārtiem viņa tuvumā. Gojemons redz, ka putns nagos tur atrautu kimono piedurkni, viņš sviež tam ar savu smago tabakas pīpi; putns aizlaižas, un Gojemons saķer lupatu. Uz drēbes ar asinīm rakstīta ziņa — tā ir vēsts Gojemonam no viņa tēva. „Man jāmirst,“ raksta tēvs, „kaŗavadonis Hizajoši mani notiesājis uz nāvi, apvainojot slepenā kūdīšanā pret viņu. Es neesmu vainīgs; un tev, Gojemon, ar tavu brāli, ja vēl esat dzīvi, jāatriebj mana nāve. Tu nepazīsti sava brāļa, un arī viņš tevis nekad nav redzējis; bet jūs abi lietojat reto smaržu Randžatai, ko devu jums līdzī atmiņai par sevi; pēc tās jūs viens otru pazīsiet.“

Tēva vēstules satricināts, Gojemons zvēr briesmīgu atriebību; kamēr viņš vēl augšā vārtu celtnē izkļiedz atriebības zvērestus, apakšā pie vārtiem pienāk tēva slepkava Hizajoši.

Hizajoši ģērbies svētceļnieka drānās; noliecoties pār akas bļodu, lai pasmeltu ūdeni, tas ūdenī ierauga Gojemonu; viņš atraujas un rāda, ka pazinis ienaidnieka dēlu.

Nu arī Gojemons viņu pazīst; viņš izrauj no zobena

maksts mazo metamo dunci un sviež ar to Hizajoši; tas dunci uztver ar ūdens smelamo kausiņu; abi ienaidnieki saskatās; un priekšskars aizveras.

Agrāk lugai bija turpinājums; bet tagad turpinājumu vairs neizrāda.

Visa redzamā darbība tātad ir tā, ka viens tēlotājs sēd uz vārtu spraišļa, izlasa vēstuli un zvēr atreibību; tamēr otrs tēlotājs ieskatās akas bļodā un uztver viņam mestu dunci. Un tomēr, lai gan darbība japāņu publikai pilnīgi zināma un tāpēc atkrīt pat vismazākais sasprindzinājuma moments, tā mūs arvien no jauna satrauc un aizrauj arvien jaunā sajūsmā. — Kādēļ? — Pirmkārt tādēļ, ka mēs ar saviem vēsturiskajiem un leģendārajiem tēliem dzīvojam „en famille“; tādēļ, ka tie mums ir dzīvi un katrs bērns pie mums zina viņu īpašības, rakstura līnijas, stiprumu un vājības. — Gojemons, ķīniešu ģenerāļa un japāņu mātes dēls, bīstams, nežēlīgs un cēls laupītājs — mums tas ir dzīvs jēdziens, ko apvij simtiem leģendu. Hizajoši, kaņavadoņi briesmīgā Nobunaga Odas kaņaspēkā, arī tas mums ir jēdziens. Tie mūs satrauc un satricina jau kā tēli vien, tiem nemaz nav jād darbojas, kad tie jau saviļņo mūsu skarbi bruņnieciskās asinis. Parallēle: Kādu zemapzinīgu prieku, kādu uzbudinājumu un slepenu baudu vienkāršais eiropietis izjūt panoptikā, vērojot vaska attēlos Šinderhannesu, Kasparu Hauzeru, Zilbārdi un Orleansas Jaunavu! — Kaut kas no panoptika gara ir arī mūsu teātrī, protams gan, tik sublimētā formā, ka tas aizkustina arī izlutināto eiropieti — zīmīgā kārtā arī tad, ja tas nemaz neprot mūsu valodu.

Mūsu aktieŗi savos vairāk nekā greznajos kostīmos, ar pārlietu izkrāsotām masku sejām un stīvajiem izteiksmīgajiem žestiem, ilgajām spriegajām pauzēm, ir lieliskas lelles, kas vai plīst aiz enerģijas un ko apdveš strauji dzīvojoša romantika.

Otrkārt, kabuki īstenībā netirā, no darbības izaugošā sasprindzinājuma vietā liek citu un cēlāku sasprindzinājumu. Hizajoši un Gojemons ir dinamiski spēki, viens savā vēsajā firsta mierā, otrs savā vulkāniskajā straujumā, ko akcentē dusmu izvirdumi. Tas izpaužas jau šai lugai noteiktajos kostīmos vien: Hizajoši valkā gaiši zilu šauru zīda ģērbu, cepuri, kas cieši aptver galvu; turpreti

Gojemons bieži vatētu, platu, iekšpusē sarkanu melna samta tērpu, uz kuŗa zibšņo mēteļa zelta ornāmenti; mati savilkti lielā mežonīgi plandošā frizūrā. — Tā gluži dabiski rodas spēku sasprindzinājums, spēku, kas nav atkarīgi no darbības, no „notikuma“.

Kamēr Gojemons izkļiedz atriebības zvērestus, un katru mirkli sagaidāma Hizajoši ierašanās, ugunīgi sarkanie, barbariski izkrāsotie vārti, kas aizpilda visu skatuvi un kuŗu pirmais stāvs līdz tam bija vienā augstumā ar skatuves grīdu, pateicoties lieliskai mašīnērijai lēnām un draudīgi paceļas no zemes — lieliska spraiguma mirklis! Vārti paceļ Gojemonu gaisā, viņu zvēresti kāpj itin kā debesīs un tur paliek monumentālā sastingumā.

Šai mirklī uznāk antagonists: Hizajoši. Spēle ar metamo dunci īstenībā ir tikai scēnisks kāpinājums, lai sasprindzinājumu darītu acīm redzamu — īstenībā tā lieka. Nozīmīgs atkal ir stingrais skatiens, ko ienaidnieki uzmet viens otram, un kuŗa laikā aizveŗas priekšgars.

Japāņu publiku šeit pārņem nevaldāma sajūsma un tā pilda teātra zāli spalgiem, mežonīgiem kļiedzieniem.

Teātra izrāde mums sākas četros vai piecos un beidzas ap vienpadsmitiem; kopā ar lielajiem starpbrīžiem, ko izlieto pastaigai koridoros un būdu ieliņās, kas pieder pie teātriem, tā ilgst kādas septiņas stundas un parasti aptveŗ trīs lugas un divas dejas. Lugas bieži neizrāda visas, rāda tikai vienu otru sevišķi skaistu cēlienu. Tā kā publika lugas tā kā tā zina no galvas, tas nav nekāds trūkums; luga ir kā kāda laba grāmata, ko atšķiŗ vienreiz vienā, otrreiz otrā vietā.

Zināmas lugas saistītas ar zināmām aktieŗu ģimenēm, kuŗu lepnums ir aizpildīt visas lomas ar ģimenes locekļiem. Citas lugas atkal saistītas ar gada laikiem. Jaungadā vienmēr uzved drāmu „Čušin-Gura“, „Uzticības mantnīca“ kas ir ne tikvien populārākā drāma mūsu literātūrā, bet arī mūsu nacionālā drāma vispār.

1748. gadā trīs autori, pazīstamākais to starpā Izumo Takeda, vienpadsmit cēlienu drāmā apstrādāja skatuvei kādu gadījumu, kas bija noticis 1703. gadā.

1701. jaungadā, kā vienmēr gadu maiņā, ķeizara sūtnis no rezidences pilsētas Kioto bij ieradies valsts pārvaldnieka rezidencē Jedo (Tokio), lai nodotu šogunam lai-

mes vēlējumus un apvaicātos par tā veselību. Šoguns to-
gad bij izraudzījis divus jaunus augstmaņus, Ako hercogu
Asano un Jošidas hercogu Dati, kas pieņem ķeizara sūtni,
un par padomdevēju tiem ceremoniju meistaru Kiru, ie-
spaidīgu, bet intrigantu augstmani ar lielu ārēju veiklību.
Date, kas pazina Kiras raksturu, nopirka tā labvēlību ar
bagātu naudas dāvanu; Asano, kas bija taisns vīrs bez
galma slīpējuma, to nedarija, turklāt vēl Kira iemilējās
viņa skaistajā sievietē, un tā abu starpā radās saspīlētas
attiecības.

Ceremoniju meistars izmantoja katru izdevību jauno
augstmani pazemot un nostādīt viņa manieres par apšau-
bāmām, viņš pat viltīgiem padomiem paskubināja to iz-
darīt kļūdas visa galma klātienē. — Beidzot Asano to
vairs neizcieta un, svētajā šoguna pils iecirknī zobenu iz-
rāvis, ievainoja Kiru pierē.

Asano pārvarēja un, tā kā viņš, ierēdnis būdams, ķei-
zara sūtņa pieņemšanas laikā ar savu izturēšanos bij ap-
vainojis ķeizara majestāti, notiesāja uz nāvi.

Tai pašā dienā viņš, iepriekš sacerējis atvadu dzejoli,
uzšķērda sev vēderu; viņa muižas un pili Ako apķīlāja;
viņa lēņu ļaudis atlaida. — Taču kādi piecdesmit no tiem
pārvaldnieka Oiši vadībā palika slepenā savienībā, stingri
apņēmušies atriebties Kiram par sava kunga nāvi.

Taču Kira to bija paredzējis un turēja stipru sardzi.
Atriebēji nespēja tikt tam klāt, jo viņš tos lika pastāvīgi
izspiegot. Oiši un citi uzticīgie nu nodevās izlaidīgai dzī-
vei, lai ienaidnieku maldinātu. Ar dažādiem traģiskiem
starpgadījumiem pēc divi gadiem beidzot šķita pienākusi
atmaksas stunda; Kira bija ļāvies maldināties un atlaidis
daļu sardzes. Taču viņš vēl dzīvoja nocietinājies savā
stiprajā Jedo pilī; bet kāds no atriebējiem bij apprecējis
tā namdaņu meistara meitu, kas agrāk bija strādājis Ki-
ram, un tā ieguvis pils plānu. — Tirgonis Rihejs Ama-
noja, kas agrāk bija kārtojis Asano veikallietas, lielās
briesmās un ar lieliem upuriem slepeni apgādāja atriebē-
jiem ieročus. Šis Amanoja, ko drāmā sauc Amakavajas
vārdā, jo Japānā bija noliegts skatuvē rādīt personas ar
viņu īstajiem vārdiem, ir japāņu mazā cilvēka ideāls. Lai
gan viņš pieder pie tirgoņu, tāpat zemākās kārtas sociā-
lajās kāpnēs, viņu tomēr pilda samuraju upurēšanās gars

un viņš cieši turas pie sava firstu nama, lai gan tas viņam vairs nevar atnest nekāda labuma.

„Meistar Amakavaja,“ Oiši viņam 10. cēlienā saka, „jūs teicāt, ka labprāt gribētu mūs pavādīt, bet nedrīkstat, jo neesat samurajs. — Nu labi, tad jūsu vārds lai ir mūsu kaujas sauciens. Ama! un Kava! saukdami, mēs ielauzīsim Kiras pils vārtus, viņš pats jutīs nāves baiļu sviedrus, kad dzirdēs naktī atbalsojamies spalgos kliezienus: Ama! un Kava!“

Tādi skatuves tēli kā viņš bija literārie ceļa sagatavotāji pilsoņu kārtas atbrīvošanai 19. gadu simtenī. Drāmatikī šādus tēlus arvien biežāk darīja par savu lugu centru vai vismaz iepina citādi bruņinieckajā darbībā uzticīgus, taisnus, atdarināšanas cienīgus pilsoņus.

Ar Amanojas palīdzību slepenais sazvērnieku plāns beidzot tuvojas piepildījumam. 1703. gada 20. janvāra naktī, nīknā sniegputenī un lielā salā, viņi, 47 vīri ar Oiši priekšgalā, gatavi uz visu — uzbruka Kiras pilij, vairāk stundu ilgā kaujā pārvarēja sargus, kas izmisuši pretojās, un ielauzās firsta guļamistabā.

Bet ienaidnieks bij aizbēdzis; taču viņa guļamās segas vēl bija siltas — viņš nevarēja būt tālu. Viņu atrada pagalma dibenā ogļu šķūnī paslēpušos; viņi to izveda laukā, nometās tā priekšā ceļos un lūdza to ar harakiri darīt savai dzīvībai galu, lai būtu atriebta viņu kunga nāve. Glēvulis Kira liedzās to darīt. Tad viņi to nogalināja, ikviens ieogrūda savu zobenu ienaidnieka miesās. Nu Oiši atgriezta galvu no ķermeņa, un visi kopā viņi soļoja uz Sengaku-dži templi kādā Tokio ārpuslētā, kur bija paglabāts viņu kungs Asano. Viņi nomazgāja sava kunga kapakmeni.

Pa to laiku iestādēm bija ziņots par šo notikumu. Oiši un viņa 46 vīrus apcietināja un par uzbrukumu firsta pilij dziļa miera laikā notiesāja uz nāvi. Šādu iznākumu viņi bija paredzējuši; un tā viņi tā paša gada 10. martā visi mira samuraju nāvē, izdarot harakiri; Oiši, viņa septiņpadsmit gadus vecais dēls Rikija un visi pārējie.

Visa nācija mirušos godināja kā varoņus; tos apbedīja Sengaku-dži kapos, un tur viņi guļ vēl šodien, ap savu lēnu kungu, uzticīgi vasaļi vēl nāvē. Sengaku-dži kapsēta tagad ir mūsu lielākā nacionālā svētnīca; zem mūžveciem šalčošiem kokiem stāv kapakmeņi, lielākais

firstam, mazākie bruņiniekiem, satricinoši vienkārši un vienādi. Pie katra kapakmeņa ir akmens vīrāka trauks; un nekad neapdzies vīrāks Sangaku-dži mežā. Šodien gar tempļa vārtiem brauc ielu dzelzceļi, mežam garām bango drudzainā satiksme no pilsētas centra uz ārplisētām, uz prieka namu iecirkni Ņinagavu, uz vasarnīcu iecirkni Omori, uz Jokohamas ostu; bet no kapsētas klusi paceļas vīrāka mākonis pēc mākoņa.

Taču ap Asano pieminekli nav vis 47, bet 48 akmeņi; un uzticīgo, kas par viņu mira, bija tikai 47?

Tā vīra dzīves stāsts, kas atdusas zem četrdesmitastotā akmens, ir ļoti japānisks; un Tanakas tēvs savus bērņus 10. martā, tai dienā kad mira šie 47 vīri, uz Sen-gaku-dži vezdams neaizmirsīs viņiem to izstāstīt, rādot tiem šā vīra izturēšanos kā paraugu. — Proti, kad Oiši, ienaidnieku maldinādams, nodevās izlaidīgai dzīvei un kļuva prieku iecirkņa pastāvīgs viesis, viņš kādu vakaru, šķietami piedzēries, gulēja ielā, kas ved uz Jošivaru; kāds samurajs garām iedams ieraudzīja to guļot, nolamāja to par uzticības laužēju un nevīrišķīgu glēvuli un iesplāva tam sejā. — Oiši bij jāpacieš apsmiekls, lai radītu pilnīga pagrimuma iespaidu.

Kad samurajs vēlāk dzirdēja par atriebību, ko šie 47 vīri Oiši vadībā bija piepildījuši, par viņu varoņu cīņu un vīrišķīgo nāvi, viņš aizgāja pie Oiši kapakmeņa, lūdza mirušā dvēseli piedot kaunu, ko bija tam darījis, un pārgrieza sev vēderu.

Viņu paglabāja vienā rindā ar 47 uzticīgajiem.

Vai brīnums, ka vēl šodien, pēc gandrīz 240 gadiem, šo vīru priekšzīme vareni runā uz dzīvajiem un asaras plūst straumēm, kad skatuvē rāda šo lugu: Uzticības mantnīcu.

Oiši loma ir visvairāk iemīlotā; taču katram ir savs iemīlotais tēls, jaunais Rikija, tirgonis Amakavaja, cēlais Asano vai Amakavajas drosmīgā, nelaimīgā sieva.

Ja pretstatā noh teātrim, kuŗa ietekme arvien iero-bežojosies ar nelielu slēgtu loku, kabuki ir īstenībā tautas māksla, tad mazajam cilvēkam pat tā vēl ir „smaga barība“; jau aiz pieminētā iemesla vien, ka izrāde sākas jau pēcpusdienā, tātad to var noskatīties tikai brīvās dienās, kad nav jāstrādā — un tās Japānā ļoti retas. Arī

ieejas maksa nav un, ievērojot sniegumus, arī nevar zema būt, un teātra apmeklējums vienmēr ir saistīts mazākais ar vienu ēdiena reizi kādā teātra restorānā; tāvad tā jau īstenībā ir ekspedīcija, no kuŗas vecā stila japānis neatgriežas bez dāvanām visiem piederīgiem un radiem, kas nav bijuši līdzī teātri, dāvanām, kam sakars ar kabuki teātri — lakatiņiem vai kokgriezumiem ar aktieŗu attēliem, lellēm, kas attēlo vēsturiskus vai iecienītus skatuves tēlus, tukšām izpūstām olu čaumalām, kuŗās uzcelta vesela skatuves iekārta — un ko var pirkt teātra tirdziņā.

Lielākā filmu produkcija pasaulē.

Ja Tanakas kungs grib lēti izprieties, viņš labāk apmeklē kino. Kino Japānā ārkārtīgi augsti attīstīts, dzīvs pierādījums tam, cik ātri mūsu tauta pielāgo jaunākos tehniskos ieguvumus savām vajadzībām.

Demonstrējot japāņu filmas — „Bēgšana uz Jedo“, „Jošivaras ēnā“, „Koku cirtējs Jakiči“ — Vācijā un citās Eiropas valstīs mēmās filmas laikā, papaudās gan ziņa, ka Japānai rosīga un dzīva filmu rūpniecība, kuŗas ražojumi tikai tādēļ nekļūst pasaulei pazīstami, ka tie pārāk japāniski, pārāk nacionāli, un tādēļ ka internacionālajā kultūras un mākslas vērtību apmaiņā joprojām valda nelaimīgā tendence labāk apmainīties ar „abēja dzimuma“ precī, kompromisa atrisinājumiem, nekā ar patiesi nacionālo un tamlīdz māksliniecisko. — Jā, mūsu filmu rūpniecība laikā no 1927. līdz 1929. gadam ražoja 12 filmas nedēļā, vairāk pat nekā pasaules pārvaldītāja amerikāņu rūpniecība; 1926. gadā mēs producējām netīcamu skaitu — 790 filmas —, tas ir vairāk nekā visas pārējās pasaules filmu produkcija kopā.

Skaņu filma, kas visās filmu zemēs mākslinieciski, organizātoriski un komerciāli radīja apvērsumu, arī Japānā sākumā radīja apšikumu. Par milzīgo 790 filmu produkciju — un jāievēro, ka to patērēja bez izņēmuma tikai iekšzemē — vairs nevarēja būt runa. Publika gaidīja skaņu filmu, un rūpniecībai pagaidām nebija ne uzņemas, ne atskaņojamās aparatūras. Japāņu publika gaidīja sevišķā nepacietībā, droši lielākā nekā jeluŗa cita

kino publika pasaulē, jo tā vienmēr bija pieradusi pie „skaņu filmas“, proti, filmas Japānā nekad neizrādīja „mēmi“, tās arvien dialogā pavadīja viens vai vairāki „paskaidrotāji“ — protams, izcila paskaidrotāju šķira, kas bija skolojušies kabuki teātra runas tehnikā un bieži saņēma lielas algas.

Kļūst saprotams: Publika priecājās, ka nu beidzot dzirdēs savus mīļus pašus runājot un ne vairs kaut kādu paskaidrotāju, un negāja vairs skatīties mēmās filmas. — Citā vietā jau tika teikts, ka visvairāk iemīļotais mūsu filmas varoņu tēlotājs, neaizmirstamā Gandžiro dēls tēlo saskaņā ar vecā teātra tradīcijām; pats par sevi saprotam, viņš skolojies ne tikvien kabuki teātra runas tehnikā, bet vispār ir liels runātājs; un tāpat kā viņš, arī viņa kollēgas vēsturiskajā, senjapāņu filmā ir skoloti runātāji, tā kā pārejai uz skaņu filmu nevajadzēja būt sevišķi grūtai.

Ievērojot publikas nepacietību, japāņu filmu uzņēmumi steigā meklēja ārzemju skaņu filmu aparātūras — tiklab uzņemšanai kā arī atskaņojumam; bet strīdus amerikāņu un vācu ražotāju starpā, kas ilgu laiku paralizēja arī vācu filmu teātri, liedza iegādāties pašas par sevi jau grūti samaksājamas aparātūras. Vācu firmas starp citu pieprasīja garantijas no japāņu pircējiem — vai pareizāk irētājiem, jo aparātus nepārdeva, tikai izīrēja — pret aparātu iespējamo apķīlāšanu no amerikāņu konkurences pušes. Citi noteikumi bija gandrīz tikpat nepieņemami.

Amerikāņu rūpniecība izrādījās drusku pielaidīgāka, un tā Japānas lielākos filmu teātrus apgādāja ar amerikāņu skaņu aparātūru. Vācu rūpniecībai diemžēl aizgāja zudumā liels komerciālās darbības lauks. Bet arī amerikāņu iekārtas bija tik dārgas, jo tās apgrūtināja visdažādākie licenču maksājumi, īpaši Eiropas izgudrotājiem, ka mazie kino un provinces teātri tos nevarēja atļauties un joprojām spēlēja mēmi, t. i. izrādīja mēmās filmas paskaidrotāju pavadījumā. — Stāvoklis bija tāds: ja viena no Japānas lielajām ražotājām firmām, kas reizē ir arī teātru īpašnieces, visus savus teātrus būtu apgādājusi ar skaņu aparātūru, tā būtu nopludinājusi ūdeni visām citām firmām. Citi teātri būtu stāvējuši tukši un tos būtu bijis jāslēdz. — Taču tiktālu nenonāca, jo ne-

Līgavas tērpā

Senās kulta dejas Japānas piekrastē

vienai nebija tādu priekšrocību. Tas bija nelaimīgs stāvoklis. Japānai šis acumirkļa ļaunums izvērtās par paliekamu labumu, jo mūsu filmu rūpniecība bija spiesta iztikt pati saviem spēkiem; valsts institūti, zinātnieki, filmu ražotāji un kapitālisti apvienojās un pēc viena gada eksperimentiem radīja paši savus uzņemamos un atskaņojamos aparātus, kas nevienā punktā nepalika pakal ārzemju aparātiem.

To šeit nestāstu aiz nejaušiem iemesliem, bet gan lai visiem tiem, kas mūsu rūpniecībai pārmezdami vaicā, kāpēc tā metoties uz visām īsti eiropiskajām produkcijas nozarēm, un kas šai apstākļi saskata saimniecisku cīņu un dempingu, negodīgu konkurenci, reiz skaidri parādītu, kāds bieži mēdz būt iemesls tam, ka mēs pievērsamies jaunām produkcijas nozarēm un izgatavotos ražojumus, ja tos par nesalīdzināmi zemākām cenām ražojam tikpat labus, metam arī pasaules tirgū. — It īpaši mūsu filmu rūpniecība nesaprata, kāpēc tai jāmaksā fantastiskas cenas par aparātiem, ko tā pēc zināmiem priekšdarbiem tikpat labi varēja izgatavot uz lietiski izkalkulētas bāzes; nesaprata, kāpēc tai — un tieši svarīgajā filmu nozarē — jāpaliek atkarīgai no ārzemju rūpniecības grupām. — Tā nebija principiāla autarkija; tikai: dotajos apstākļos mēs veselu gadu atteicāmies no skaņu filmām — rūpniecība ar to milzīgi daudz zaudēja, jo visa produkcija bij apstājusies; bet arī tā turēja disciplīnu — līdz kamēr mums nebija pašiem savs skaņu filmas aparāts.

Japāna filmā palika veselu gadu „mēma“; no filmas viedokļa raugoties, tā bija tikpat hermētiski noslēgta kā toreiz pašu gribētās klauzuras 250 gados. — Nav nejaušība, ka tāpat rīkojās Padomju Krievija, kurai šodien arī ir pašas ražota filmu aparātūra.

Tagad visi mūsu kino teātri izrāda skaņu filmas; ir teātri, kas demonstrē vienīgi ārzemju filmas, citi, kas apmierinās tikai ar vietējiem ražojumiem, un teātri ar jauktu programmu. Mūsu kino apmeklētājs ir tai apskaužamajā stāvoklī, ka tas par grašiem var izvēlēties Vācijas, Amerikas, Anglijas, Francijas, Krievijas vai Japānas labākās filmas; Tokio vai Osakā nepaiet gandrīz neviena nedēļa gadā, kad neizrādītu pa kādai filmai no visām pieminētām valstīm.

Japānā ir apmēram 1700 kino teātru, un tā kā tie lielāko tiesu izrāda divas filmas seansā, tiem milzīgs patēriņš, no kā tikai mazu daļu sedz ārzemju produkcija. — Mūsu zemes lielās ražotājas firmas tādēļ atkal sasniegušas mēmo filmu laika ražības līmeni un izgatavo veselas 12 filmas nedēļā — ja tā turpināsies, kopprodukcija atkal aizsniegs 624 filmas gadā. — Abām Šočiku firmām, kas Kioto ražo vecā stila, bet Tokio jaunā stila filmas, un Nikkatsu (Nippon Kinema Co) Kioto un Tokio, kas vienmēr bijušas vadošās, klāt nākusi firma P. C. L. (Fotokīmiskā laboratorija), ko uztur rūpniecības un finanču aprindas. „Takarazuka Kinema“ atrodas sakarā ar lielo teātru un rēviju uzņēmumu, kas nodibinājās Takarazukā — mūsu Bāden-Bādenā — netālu no Osakas. — Firmai „Towa“, kas pati ir ražotāja, pieder vācu filmu pārstāvība Japānā.

Ir aplēsts, ka nedēļā mūsu filmu teātrus apmeklē apmēram pieci miljoni cilvēku. Tokio filmu teātri kopā var uzņemt ap 70 000 personu; tās ir greznas celtnes eiropešu-amerikāņu stilā — drošas pret uguni un zemestrīcēm — citas jau gatavas, citas vēl ceļ; lielākais, „Niponas teātris“, impozanta celtnie apļa veidā, var uzņemt 3800 skatītāju. Tirdzniecības un rūpniecības centram Osakai ir filmu teātri, kas var uzņemt reizē 60 000 personu, tās lielākajam kino, „Tojo teātrim“, ir 3000 vietu.

Nav publikas, kas vairāk interesētos par filmu, būtu „filmapzinīgāka“ nekā japāņu publika; nevienai nebūtu pacietības noskatīties citu pēc citas divas vai trīs gaŗas filmas. Ārzemju filmu ražotāji te atrod uzņemt spējīgu tirgu, un sveša filma ar labu slavu te sastop tikpat jūsmīgu publiku kā liels vietējais „grāvējs“.

Filmu cenzūra kopš 1926. gada atrodas Iekšlietu ministrijas rokās, un tiklab vietējie kā arī ārzemju ražotāji ir pilnīgi mierā ar lietpratīgajām, ātrajām metodēm un pieklājīgo iztapību, kādā šī cenzūra strādā. Cenzūrai cauri gadā iztek ap 15 miljonu metru japāņu filmu, 4 miljoni amerikāņu un 400 000 metru Eiropas (vācu, franču, krievu), kopā gandrīz 20 miljoni metru.

Ja teicu, ka filmas izgatavo tiklab Tokio kā arī Kioto pilsētā, tad tas pareizi tikai ar noteikumu; lielo firmu pārvaldes aparāts atrodas pilsētās, paši uzņēmumi notiek

Japānas skaistājās ārēs, kas vispār ir lieliskākā, stilā vienveidīgā filmu dekorācija, modernajās Kamatas darbnīcās, pustundu no Tokio, un Šimo-Gamā pie Kioto, kurās slavenais tempļu iecirknis, kur aug mūžveci koki un tek romantiska upe, sniedz lieliskas kulises cēli saistošajām filmām no mūsu bruņnieciskās pagātnes, kas neizbēgami beidzas ar lieliskām kauju ainām.

Kā visam Japānā, arī filmām izgatavošanas izdevumu ziņā jābūt lētām; daudz vairāk nekā 5—10 000 marķu par filmu neizsviež; runā gan, ka reiz par kādu „monumentālfilmu“ esot izdots 50 000 jenu = 35 000 marķu; bet lietpratēji to uzskata par propagandas pīli. Lai nu kā, arī tas mūsu rūpniecības finansiālai pusei zīmīgi, ka tur, kur amerikānis bazūnē: „Ražošanas izdevumi pusotra miliona dolaru!“, mēs gluži pieticīgi taurējam: „Piecdesmit tūkstoši jenu!“

Tamlīdz nepazīst arī filmu zvaigžņu milzīgo algu. Tēlotāji visnotaļ cieši saistīti darbā ar gada līgumiem un saņem no 200 līdz 400 jenām mēnesī. 600 jenu (400 marķu) saņem tikai pavisam lielie, kuŗu vārdiem programmās pievilcēja spēks. Turklāt mēnesī lielāko tiesu ir trīsdesmit spēles dienu un spēles nakšu.

Valda briesmīgs darba temps; tā kā darbnīcu īres, salīdzinot ar citiem ražošanas izdevumiem, ir augstas, strādā vienā laidā un ainas, kur vien iespējams, pārceļ brīvā dabā; un arī tas labvēlīgi ietekmē japāņu filmu, jo tā iegūst lokālā kolorīta, īstuma ziņā.

Vasaru stikla namu tveicē, ziemu gandrīz sastinguši nekurinātās darbnīcās, bet brīvā dabā visām jau tā nepastāvīgā Japānas laika kaprisēm pakļauti, tā strādā mūsu režisori, tēlotāji un operātori — īsti mākslas spartieši. Vairāk nekā mēnesi vienas filmas izgatavošana parasti nedrīkst aizņemt — jo par katru iesāktu mēnesi jāmaksā pilna darbnīcas mēneša īre; temps tik straujš, ka nereti Kioto darbnīcās uzņemtu filmu pilnīgi neapstrādātu, neapgrieztu iemet vakara ātrvilcienā uz Tokio; šeit, otrās klases kupejā, režisors ar saviem asistentiem to deviņu stundu ilgajā nakts braucienā apgriež, salipina, izskata, agrā rītā Tokio iesniedz cenzūrai, ja laimējas, dabū atļauju, ja ne, griež par jaunu, lipina par jaunu, vēlreiz iesniedz iestādēm caurskatei, lai jau pēcpusdienā izrādītu

kādā pirmizrāžu teātrī. — Bet režisors ar līdzstrādniekiem sēd goda ložā un krāc — ja tikai jau nestrādā, gatavojot kopijas provincēi.

Taču Tanakas kungs, viņa kundze un bērni — jo bērnus bez apdomāšanās ņem līdzī visos kino —, paši raduši grūti strādāt, drikst prasīt arī no māksliniekiem, ko tie uztur, lai tie grūti strādā. Kabuki aktieris piecas, sešas stundas ir skatuvē, tēlo, dejo, vienā dienā piedalās triju lugu izrādēs, filmu tēlotājam ir divdesmit līdz trīsdesmit divpadsmitstundu darba dienu mēnesī, algas nevienam nav pārlietu lielas — nevienam nav daudz labāk kā citiem.

Kāds sikums, kas tieši tagad, kad dzīvi diskutē jautājumu, kas ražojis pirmo filmu, varētu būt interesants: 1932. gadā Japāna svinēja kinematografa, pareizāk sakot, s a v a kinematografa 35 gadu jubileju. Proti, 1897. gadā Japānā izgatavoja un izrādīja pirmo spēles filmu. — Cik man zināms, Japāna ar to par astoņiem gadiem bija priekšā Amerikai, jo tur tikai 1905. gadā izrādīja kādu spēles filmu; tas notika Pitsbērgā, un filma saucās „The Great Train Robbery“, kas Vācijā, ja nemaldos, bija pārdēvēta par „Uzbrukumu Pacifika ātrvilcienam“. Ja tas tā būtu — un man nav zināms, ka kāda spēles filma būtu izrādīta agrāk — Japāna būtu netikvien lielākā, bet arī vecākā filmu ražotāja pasaulē.

Japānis izpriecājas.

Vai japāņa dzīves jautrā puse nav pārāk ierobežota? — Viņa ģimenes dzīve, darbs fabrikā, darbnīcā un veikalā viegli var radīt tādu iespaidu, tāpat svētā nopietnība, kādā japānis ķeras pie visiem saviem darbiem un arī laika kavēkļa. Bet tieši šī nopietnība rāda, ka viņš prot intensīvi priecāties, ka viņš arī uz laika kavēkli „skatās nopietni“. — Izprieca, tāpat kā viss cits, Japānā lielā mērā organizēta. Izpriecas iecirkņi Azakuza Tokio, Dotonbori Osakā, Minatogava Kobē, teātru ielas, geišu kvartāli, iecirkņi ar prieka namiem pastāv kopš gadu simteņiem.

Visas izpriecu dzīves centrs un virsotne ir Azakuza, mazo ļaužu sapnis Tokio un provincē. Telpā, kas viegli varētu uzņemt vācu mazpilsētu, cieši blakus un visapkārt

milzīgajam sarkanā krāsā lakotam templim, kas uzcelts virs žēlsirdības un mīlestības dievietes Kvannonas statujas ikšķa lielumā, virknējas iela aiz ielas, ieliņa aiz ieliņas ar restorāniem, tējas namiem, teātriem, kino, varjetē, cīņu arenām, burvju kabinetiem, izstādēm, kabaretiem, skatu teltīm, raušu ceptuvēm, saldumu veikaliem; visiem izkārti plakāti, raibi karogi, nakti gaismas reklāmas un krāsainas papīra laternas, no pusdienas līdz vēlai naktij ielās bango satraukta ļaužu burzma svētku drānās — tā ir nesalīdzināma aina, kādas neredz nekur citur pasaulē; un apmeklētājs liecina: šī tauta prot gan priecāties.

Tanakas kungs, ja tas grib reiz atļauties jautru vakaru, vienmēr ņem līdzi visu ģimeni; viņi klaiņo no vienas skatu telts otrā, noklausās izsaucešos, ieiet par pieci vai desmit seniem kino, grauž grauzdētus zirņus vai sembi, sāls biskvītus, dzeļ limonādi, pēti teātru afišas, ieiet jozē, japāņu kabaretā, kur stāstītājs — hanašika — stāsta mazus stāstiņus, anekdotus, pikantus jokus un tamlīdz pārmaiņus aizkustina klausītājus līdz smiekliem vai asarām, ar baigām tirpām izstaigā vaska figūru kabinetu, kur izstādītas anatomiskas anomalitātes, nopērk turzu zivju barības un baņo ar to zelta zivis un uguns karpas Kvannonas tempļa dīķī: tad, kareiviskas zobenu šķindoņas pievilināti, viņi dodas uz zobenu cīņas mākslinieku telti, kur noskatās senlaicīgi gērbtajos, krāsotos un pūderētos paukotājos un paukotājās, kas ar lielu veiklību un drosmi cērtas zobeniem tā ka dzirksteles vien šķīst — un sapņo par senajiem bruņinieckajiem laikiem, ko mūsu sirmgalvji vēl atceras, kad bruņinieki Azakuzā satikās, lai ar zobenu rokā izšķirtu goda strīdus.

Tikpat senlaicīga, tradīcijām piesātināta izrāde ir japāņu stiprinieku cīņa. Slaido, pat trauslo japāņu vidū acīs duļas sumo, mūsu cīkstonis; viņš mēdz būt ap divi metri garš, bieži nesamērīgi resns un sveķ nereti līdz 400 mārciņām. Lai izaudzētu šos milžus, lietoja un vēl tagad lieto sevišķas „audzēšanas metodes“, sevišķu diētu. Kā visās citās Japānas mākslās un arodos, ielie piedzīvojušie cīkstoņi nākamos cīkstoņus jau bērnu gados pieņem bērnu vietā un tos audzina; arī te ir slaveni cīkstoņu cilts jeb dinastijas. Sumo ar savu lielo augumu atbilst

mūsu interesei par retumiem, par neparastām parādībām; liels ķermeņa svars ir priekšrocība arī tādēļ, ka japāņu cīņā nezaudē tik daudz ar to, ka uzvarētājs savu pretinieku „pagāž gar zemi“, cik ar to, ka viņu pilnīgi izgrūž no cīņas aploka.

Mazāki cīņu sarīkojumi notiek visu cauru gadu; bet cīņas par Japānas meistarnosaukumu janvārī un maijā Tokio, saskaņā ar tradīciju jau vairāk nekā 250 gadus rīko Ekoh-In tempļa iecirknī, kur jau 1909. gadā uzcēla milzu ārēnu, kas var uzņemt vairāk nekā 10 000 cilvēku. Senos laikos sarīkojumu izziņoja bungu sitieniem kādā koka tornī; tagad bungu vietu izpilda radio, un lielle preču nami pilda logus ar cīkstoņu attēliem un „pāru“ sarakstiem.

Austrumu un rietumu nometnē sadalīti, sumo sēd ap apaļo cīņas arēnu, kuŗas caurmērs ir 7 metri; tā apkaisīta smiltīm un iežogota salmu maisiem ar rīsu; visam pāri baldachins, pie kuŗa četriem stabiem sēd četri „vecākie“ jeb tiesneši, agrākie cīkstoņi. Īstais šķīrējtiesnesis, senlaiku tērpā, izsauc cīkstoņu pārus; tie lielāko tiesu saucas dzejiskos pseudonimos; dažī no mūsu dienu labākajiem ir „Dārgakmeņu brokāts“, „Virsotnes puķe“, „Rīta spožums“, „Baltā sala“, „Brokata ezers“.

Iznāk cīkstoņi, meistarū klase greznos izrakstītos priekšautos; viņus pavada paži, no tiem viens tur greznuma zobenu. — Pašā cīņā cīkstoņi gandrīz pilnīgi kaili. Svarīgi, lai cīņa sāktos abiem cīkstoņiem reizē ieelpojot vai izelpojot; tas tādēļ, ka japāņu sportists vislielāko nozīmi piešķir elpošanai; cīkstonis, kas pašreiz pilnīgi izelpojis, gluži dabiski ir neizdevīgākā stāvoklī nekā tas, kuŗa vēdera muskuļus tur sasprindzinājumā ieelpotā gaisa daudzums. Tāpēc tiesnesis dod zīmi sākumam tikai tad, kad abi cīkstoņi elpo vienādā ritumā.

Pati cīņa parasti ilgst tikai dažas minūtes, bieži tikai sekundes; zaudē tas, ko izgrūž no laukuma vai kas zemei pieskaŗas ar kādu citu miesas daļu, ne kāju pēdām vien. Sakarā ar īso cīņas laiku, pašas cīņas ļoti straujas; publika satraukta dzīvo līdz. Vēl mūsu dienās sajūsmnāti skatītāji met uzvarētājam cepures, tabakas makus, lietussargus un citus priekšmetus pie kājām; vēlāk tos izpērk naudas balvām.

Pēdējā laikā miesas kolosi ar nesportisko izskatu aiziet pagātnē; šaraku, Tojokuni un citu kokgriezuma meistaru darbos godinātie milži atkāpjas, atdodot vietu cīkstoņiem ar sportistu figūrām rietumu gaumē. Pēdējo gadu meistariem pilnīgi normāls augums, kas atgādina bokseri. Tā sumo varbūt zaudē daļu tradīciju un tauku, bet iegūst vairāk sportiskuma.

Protams, izprieca, ko gūst Azakuzas iecirknī, ir vienkārša, zema rakstura; bet kā redzam, arī tur slēpjas tradīcija, kas mums visu lietu daļa; ir mākslas paukotāju, tāpat akrobātu „dinastijas“, kur attiecīgo mākslu kopj jau gadu simteņiem. Ne velti mūsu artisti tagad slaveni visā pasaulē.

Beidzot, paguruši klejojot un no daudzajiem iespaidiem, izsalkuši un izslāpuši, Tanakas iegriežas ēdienu veikālā, riori-jā.

Japāņu restorāni, arī vienkāršie un lētie, patiesībā nekad nav vienaldzīgās masu barotavas, kādas sevišķi bieži sastopamas Amerikā; tāda veida lokāli, pielāgojoties vispārējām vajadzībām, radušies pilsētas centrā, veikalu iecirkņos; un visumā pret tiem arī nav ko iebilst. Piemēram, Tokio pilsēta pēdējos gados uzcēlusi 16 pilsētas ēdienu namus, kur strādnieks, mazais ierēdnis par 25 seniem (kurss 17, reālā vērt. 50 fen.) dabū trīs reiz paēst, ēdieni gatavoti un sastādīti saskaņā ar zinātniskiem principiem un pilnīgi pietiekami strādājoša cilvēka uzturam. Atsevišķa maltīte maksā 10 senu un satur pietiekamā daudzumā rīsus, virumu, vienu sakņu ēdienu un gaļu vai zivis. — Bet kad Tanakas kungs ar ģimeni reiz vēlas ēst „ārpus mājas“, viņš izraugās ēdienu veikalu vecejā japāņu stilā. Lai cik tie vienkārši, tur arvien mēdz būt rūpīgi kopts dārziņš, ap kuŗu iekārtotas telpas, un priekšnams, kur apkalpotājas metas ceļos, sveicinot viesi.

Japāņu ēdiena īpatnības.

Lielu zāļu, kur kopā sēd un ēd daudz, bieži simtiem cilvēku, japāņu stila ēdienu namā riori-jā nav; garām virtuvei, kur var ieskatīties, viesus ievēd mazā atsevišķā istabīnā, kur tos neviens netraucē; ja lokālā daudz viesu,

noliek sienas širmjus un sadala telpu divās, lielākais četrās nodaļās, kur katrā pacienā atsevišķu viesu pulciņu vai ģimeni.

Uz melna lakota dēlīša sarkanām zīmēm sarakstīti ēdieni, un proti, Japānā arī šī nozare pilnīgi specializējusies. Ir ēdienu veikali, kur pasniedz tikai nūdeļu ēdienus, citi tikai ceptas zivis, citi ēdienus, ko gatavo pats viesis, citi sniedz vienīgi zušus, medījumus, zivis, rīsu klimpas. Ēdienu veikali, kas izsniedz dažādus ēdienus, netur lielāko tiesu te minēto speciālo ēdienu.

Nūdeļu ēdieni savukārt dalās ēdienos, kas gatavoti no udoniem, kviešu miltu nūdelēm, un sobas, t. i. griķu miltu nūdelēm. — Pēdējos parasti ēd vienkārši vārītus, pie galda iemērcot tos mazās tasēs ar sojas mērci un dažādām garšvielām; pirmos ēd gandrīz vienīgi jūras zāles virumā ar dažādām piedevām, starp kuņģam ir vai nu cepta zivs vai zivju mīkla, pīles gaļa vai olu kultenis. Visam pāri uzkaisa drusku svaigas, sīki sakapātas borejas; virums satur arī dažus pārsteigumus, piemēram, višķīti jūras zāles, kur ietīts kādas sevišķas zivs gabaliņš. Par spīti savam svešādajam veidam, mūsu nūdeļu ēdieni ātri iekaņo arī ārzemnieku labvēlību, un nav brīnums, ka tie, īpaši uzkodām parasto ēdienu reižu starpā vai vēl naktī, ir visai iecienīti; nūdelēm pie mums gandrīz tikpat liela nozīme kā Itālijā makaroniem.

Nūdeļu ēdienus ritenbraucēji-izvadātāji, īsti žonglieri ar veseliem bļodiņu torņiem plecos, piegādā arī mājās; ir speciāli veikali, kas kopš gadu simtiem izdaudzina ar saviem sevišķi gardajiem udoniem. — Jaungada naktī, kad veikali aizvērti un kontu grāmatas noslēgtas, visa Japāna ēd udonus vai sobu, jo nūdeļu daudzums sola daudz gadu un viņu garums ilgu mūžu.

Zušu restorāni šo Japānā visai iecienīto zivi pasniedz uzšķērstu, bambusa iesmā uzdurtu un uz vaļējas kokogļu uguns aceptu, pie kam to pastāvīgi mērc sojas mērcē ar cukuru. Šai visai vienkāršajā veidā rodas īsts dievu ēdiens, un kļūst saprotams, kāpēc vienkāršās mandžuriešu pupas dēļ, kas ar sālsūdeni aplieta un raudzēta dod gardo sojas mērci, izkaņoti kaņi. — Cepto zuti ēd izslavētos zušu restorānos vai liek atnest mājās lakas kārbās ar karsta ūdens nodaļām vai lielās bļodās ar rīsiem.

Tikpat slavēna kā ceptais zutis ir arī ceptā sivs. — Tūkstoš sugu zivis, ko dod mūsu jūras, iemērc garšvielās un peldošas cep vārošā eļļā. Bez zivīm ēd langustus, krabjus, tintes zivis, polipus, īsi sakot visu, kas jūrā atrodams. Čaugani aceptos gabalus priekš ēšanas iemērc sojas, buljona un saldā sakes mērcē, kur iemaisīts saberzts rutks. Liekas, pavisam vienkāršs ēdiens; un tiešām, tā ar ir masu delikatese, ko izgatavo lielās ļaužu virtuvēs un kas maksā gabalā — trīs vai četri kumosi — divi vai trīs senus. Bet ir arī luksu restorāni, kas duras acīs ar saviem mazajiem apmēriem. Tāds lokāls var uzņemt četras, lielākais sešas viesu grupas, tā telpas liecina par izmeklētu gaumi un iekārtotas apļa veidā. Vidū ir virtuve ar lielu dzelzs katlu, kur burbuļo tauki. Pats saimnieks cep zivi, un viņa virtuve ir grozāma; kad tas apkalpo 1. istabas viesus, viesi citās istabās redz tikai spoguļiem vai atritināmām gleznām rotāto virtuves ārējo sienu. Kad viesi 1. istabā apkalpoti, pavārs piespiež elektrisku pogu, virtuve pagriežas vienu nodalījumu tālāk, un nu apkalpo 2. istabas viesus, tieši no katla un bez liekām ceremonijām. Cēptas zivs, polipa vai omara gabals — trīs kumosi — te gan maksā vienu jenu, reālā vērtība divas markas; un cilvēks, kas tur atstājis savu nedēļas algu, tomēr ir ieturējis tikai vieglu azaidu. — Tā atkal japāņu dzīves raksturība: jo dārgāks restorāns, jo vienkāršākas telpas, jo dabiskāka un vienkāršāka apkalpošana.

Tas pats sakāms par suši, skābētu un aizdarotu rīsu gabaliņu ikšķa lielumā, uz kā uzlikta šķēlīte zivs, omara, olas, gliemju gaļas, aļģes vai krabju ikru — mūsu „sviestmaizītēm”; vienkārt, suši iecienīti kā tautas ēdiens, kad negaidot ierodas viesi vai mājas mātei negribas vārīt, otrkārt tā ir arī smalka delikatese. Tā var lielā, moderni iekārtotā ļaužu virtuvē maksēt divus senus gabalā — divi kumosi — bet netīrā, pussagruvušā trijstūrīnā šķūnītī, kur iet lielākais trīs cilvēki, divdesmit vai trīsdesmit senu gabalā (viens kumoss). Kvalitātes atšķirība manāma tikai pazinējam, visnotaļ tiem, kas arvien raduši ēst suši par trīsdesmit seniem, bet nekad tā nav manāma tiem, kas visu mūžu ēduši suši par divi seniem gabalā. — Un te — kā riekstā vai šai gadījumā klimpā —, man

šķiet, slēpjas mūsu zemes sociālās iekārtas gudrība: Nabagais nezina, kāds īsti ir bagātības jaukums.

Mans vectēvocis, kas kalpoja vienam no varenajiem daimio (hercogiem), stāstīja, ka tā mājā visi trauki — tējas katli, podi, kannas — bijuši zelta, taču no ārpusē melni krāsoti vai kodināti, tā ka ikviens tos noturējis par parastiem dzelzs traukiem. — Vecās skolas elegantie japāņi valkā vienkārša melna zīda mēteļus, kas iekšpusē izklāti ar dārgu audumu un bieži izrotāti rokas gleznojumiem. — Mūsu veco vasarnīcu iecirkņu visbagātākām un greznākām mājām ir paši vienkāršākie žogi un dārza mūri. — Šādā rīcībā ne tikvien aistētiska jēga — priecāties par savu mantu tā, ka neviens cits par to nekā nezina —, bet arī zināma gudra sociāla piesardzība.

Mūsu bagātnieki savām rafinētajām dzīrām neizvēlas lielos un pazīstamos restorānus pilsētas galvenajās ielās; drīzāk viņi gan izbrauc pusstundu ārpus pilsētas, piemēram, kādā ne sevišķi pazīstamā kūrvietā, kur aiz veca parka žogiem un kokiem slēpjas tiešām smalko viesnīcu paviljoni.

Viesis noirē tādu paviljonu, turpat piebūvētā vannas istabā nomazgājas un atļauj pavāriem celt galdā labāko, ko sniedz Niponas zeme, jūra un gaiss. Ar skatienu labi koptajā dārzā kavēdamies, vieglās drēbēs, vēdekli šūpodams, skaisto, grezni tērpto meiteņu apkalpots un viņu glaimos klausīdamies, viesis ar baudu gaida ēdienu, kas — jau teātrāla kāpinājuma dēļ vien — ļoti ilgi kavējas.

Beidzot tas nāk; bet nekad neparādās visi ēdieni uzreiz; drīzāk gan ik piecas minūtes pa vienai bļodiņai dūres lielumā ar diviem trim kumosiem vai malkiem — bruņu rupuču virums, svaigi saldēti zivju filē ar mār-rutkiem sojas mērcē, tvaikota jūras auss, kas ir visu gliemežu vainagojums, tintes zivju salāti, jaņņu spargēļu un ginko riekstu ragū, vesela cepta, sālīta zivs, sakes vīnā konservēts cepts lasis, ezerrožu saknes, sīki gurķīši un citi svaigi dārzāji, kad tie visdārgāki, un beigās Japānas mixed pickles, kuņās katram novadam, katrai pilsētai sava speciālitāte: metru gaļi rutki auklas tievumā, rutki galvas lielumā, tumši zili olaugi, brūni raudzēti gurķi, konservēts un svaigs ingvers, saldinātos rīsos skābēti rutki, kas smird kā vrca un garšo kā dieva dāvana.

Tāds īsti japānisks svētku mielasts nebeidzas agrāk kā ar desmito vai divdesmito ēdienu; saprotams, tādu sistēmatisku izēšanos var atļauties arī Tanakas kungs kādā vienkāršākā lauku viesnīcā, iespējams pat, ka viņam pats pasniegs tos pašus ēdienus. Bet vienalga, vai viesis bagāts vai nabags, greznības vai vienkāršības cienītājs, vienmēr mielasts nobeidzas ar rīsiem; pie tā turas reliģiskā stingrībā.

Zivju laikā, t. i. kad dažas zivis vistaukākās, noīrē zvejnieka laivu ar visu zvejnieku un ēd nozvejoto zivi turpat jūrā vai uz upes. Sēņu laikā iet kādā dabas aizsardzības rajonā, kur aug visskaistākās sēnes, izvēlas visgleznākās un liek tās izcept kādā paviljonā — jaukā vietā, kur tuvumā šalc ūdenskritums, vējš pūš šurp un turp, un tad liekas, ka reizē ar gardajām sēnēm uzņemtu sevī daļu pašas zemes spēka.

Ap tai-zivi, kas ir skaistākā mūsu zivju starpā un ko mēs paši vērtējam augstāk nekā foreli, savijies īsts kults. Pavisam izlutināti gardēži to liek dzīvu ātri vienā pusē apacept, otrā pusē kā jēlzivi sagriež šķēlītēs. Tā šo zivi liek galdā — un tā ir reizē cepta zivs un zivju salāti —, un iepilina tai acī lāsi sīvas sojas mērces; sāpes sajūtot, tā atkal sāk spārdīties, un kamēr tā vēl kustas, viņu ēd.

Pēc cita parauga tai-zivi, kas sevišķi labi garšo sāļta, ielaiž kādā rezervuārā, kur jūras ūdenim izgarojot rodas vārāmā sāls. Saule uzsūc ūdeni, un zivs, vēl dzīva, ir ietverta stiklainā sāls šķirstiņā; to izkapā no sāls un ēd ceptu. Tiesa gan, tā kā sāls rezervuārā iegūst zivs garšu, jāsamaksā arī sāls vērtība — bet kas gan tas istam gardēdim!

Aiz pārsmalcinājuma bieži izvēlas tiešu pretstatu luksus ēdieniem: sukijaki, ēdienu, ko viesis pats sev gatavo, un kam ar ir speciāli restorāni.

Galdā ceļ jēlu vistas gaļu un plānās šķēlēs sagrieztu vērsa filē, to ar boreju pannā liek uz kokoglēm vai elektriskās plātes un aplaista ar sojas mērci un saldu rīsu vīnu. Svaigu no pannas ēdot, tā jāsauc par vienu no lielākajiem gardumiem pasaulē. Klāt dzer uzsilētu sakes vīnu un mielastu beidz ar rīsiem un konservētām saknēm.

Tad sauc geišas — bet tā jau cita nodaļa.

Lai šī nodaļa tiešām aptvertu visas japāņu ēdiena īpatnības, virsotnes un dzelmes, nevaru to nobeigt, nepieņemot Tokio prof. Dr. Saiki centienus. — Mūsu zeme jau kopš gadu desmitiem neiztiek pati ar savu uzturu; vietējiem galvenajiem pārtikas līdzekļiem vienmēr palīgā jāņem rīss no Ķīnas un Aizindijas un sojas pupas no Mandžurijas lidzenumiem. Bet valsts interesēs ir pēc iespējas atbrīvoties no ārzemju pievedumiem; šie centieni var kļūt rūgta nepieciešamība, ja politiski sarežģījumi tautu piespiež pārtikt no savas zemes vien. Ar to plašo vērienu un pamatīgumu, kas raksturo visus japāņu pasākumus jaunākā laikā, profesors Saiki sastādījis milzu plānu, kam pēc viņa domām jāaptver visa nācija, pašos pamatos jāmaina uztura tehnika un jāatrisina pašuzturēšanās problēma. Viņa ar valsts atbalstu dibinātais „Barības institūts” Tokio sistēmātiski strādā, lai izveidotu normālēdienu par viszemāko cenu, kas pietiekams cilvēka ķermeņa uzturēšanai, lai radītu valsts monopolu svarīgākajiem uztura līdzekļiem, un lai ievestu lietošanā „standarta maizi” — tai ziņā interesants pasākums, ka ar to tai pašā laikā grib pievērst japāņu tautu maizes lietošanai. Lielā kāre pēc rīsiem, protams, ir fakts, kas dara galvas sāpes visiem Japānas barības reformētājiem, jo rīsi savas grūtās audzēšanas dēļ samērā dārgi, turklāt kā japāņa vienīgā barība grūti aizstājama ar ko citu. Profesora Saiki Barības institūts līdz šim radījis: barības skolu, kur divus gadus mācās ārsti un medicīnas studenti, ko vēlāk iedala atsevišķās provincēs par uzturlietu speciālistiem, un zināmu skaitu vienības virtuvju Tokio un provincēs pilsētās, kur, kā jau minēts, izsniedz normālēdienus par minimālu maksu.

Bez tam ik svētdienas lasa radio priekšlasījumus, kur tautai māca racionālu barošanos un sniedz arī „parauga ēdienu sarakstus”, t. i. ēdienu izvēli caurmēra saimniecībām, kas ar visu ekonomiju ir garšīgi un pietiekami, lai uzturētu ķermeņa spēkus arī stiprā piepūlē.

Vajadzības, t. i. kara gadījumam vai kad cīņa par saimniecisko stāvokli pasaulē prasītu nācijas spēku vislielāko piepūli, profesors Saiki paredzējis vienveida ēdienu, ko ikvienā ģimenē var izkatavot tā, ka trīs dienas maltītes neizmaksā vairāk par 23 seniem (16 fenijiem). Te

ietelp azaidā sojas pupu vira, japāņu rīta dzēriens, konservēti rutki un rīsi; pusdienā zivju un sakņu savārijums, konservēti rutki un gurķi, virums, rīsi; vakariņās sakņu virums ar biežumiem, cepta zivs ar piedevām, sakņu ēdiens, konservēti rutki un rīsi — tāpat viss tas pats, pie kā vidusmēra japānis pieradis.

Vislielākā trūkuma gadījumam paredzēts tos pašus ēdienus par vēl zemāku maksu izgatavot lielās ļaužu virtuvēs, kur ģimenes tos varētu saņemt.

Pret japāņu barības veidu un zemajām pārtikas līdzekļu cenām bieži ceļ iebildumu, ka vienkārt šī barība smagā darbā neesot pietiekama, otrkārt, eiropietim Japānā, vai japānim, kas turas pie eiropiešu dzīves veida, dzīve izmaksājot dārgi, pat dārgāk nekā Eiropas lielajās pilsētās. Nu, otrs iebildums līdz pat pēdējiem gadiem bija pamatots; ārzemniekiem vai ārzemju paražu cienītājiem Japāna bija visai dārga zeme; pie jenas aptuveni pilnas zelta vērtības eiropiešu pusdienas vai vakariņas maksāja 3,50 līdz 5 jenas (7—10 RM), istaba ar pilnu pansiju pirmās šķiras viesnīcā — un citādu nav — nebija dabūjama zem 15 jenām — 30 markām dienā, jā, bieži prasīja pat vēl augstākas cenas. Šie pārejas gadi, kad nedaudzie eiropiešu stila uzņēmumi izmantoja savas monopola tiesības, jau pagājuši. Nesen ievākti dati par Tokio rietumnieku stila ēdienu veikaliem rāda, ka tie, kas Japānā grib dzīvot eiropiski, iztiek lētāk nekā Vācijā, Francijā vai pat Amerikā.

Tokio Imperiāļhotelī, kas ir ekscentriski moderna, pret zemestrīcēm droša celtne, lepnākā viesnīca galvaspilsētā, ar ēdienu zāli, dejas zāli, divi grilrumi, teātra zāli utt., pusdienas maksā 2,50 jenas. Virtuve pēc franču parauga redzama no ēdamzāles, grozāmā akvārijā var izmeklēt zivi, ko vēlas ēst, tāpat uz grozāmiem iesmiem brūnas apaceptas vistas.

Restorāni pēc rietumu paraugiem ar šo paraugu vārdiem pašureiz lielā modē; tur ir „Fledermaus“ un „Rheingold“ viesnīcas, kur var dzert franciskānieti vai Holsteinas alu un ēst lēcu virumu, teļa kotletes un mannas flameriju — par 1 jenu 50 seniņiem personai, Tokio „Prunier“, vadošajā eiropiešu stila zivju restorānā, vakariņas „nemaksā vairāk kā dzeramnauda viesmīlim Parīzes

Prunier restorānā", — tā teicis kāds abu restorānu pazinējs.

Mazi smalki ēdienu veikali franču stilā klusajiem baudītājiem un lieli amerikāņu parauga restorāni steidzīgajiem veikalniekiem sniedz trīs ēdienu pusdienas par 1—1,50 jenas. Pusdienās par 2 jenām jau var ielūgt paziņas.

Bez tam Tokio ir divdesmit vai trīsdesmit lokālu, kur par 80 seniem (56 fenījiem) var ēst eiropiešu ēdienus cik gribas; tas pats sakāms par Osaku un, ierobežotā mērā, par citām lielajām provinces pilsētām.

Nav jau arī saprotams, kāpēc, ievērojot lētos uztura līdzekļus un zemās darba algas, par ēdieniem eiropiešu un amerikāņu gaumē būtu jāmaksā fantastiskas cenas, jo skolotu virtuves šefu un pavāru ir vairāk nekā vajag.

Pret otru argumentu, par japāņu ēdienaniecīgo barības vērtību, ir jāiebilst pirmkārt, ka tauta, kas veselus divi tūkstoš gadus ietur gandrīz negrozītu diētu, taču laikam gan zina, ko ēd un kas tai vajadzīgs. Bet lai izšķirtu, kas japānim noderīgāks, vietējais vai ārzemju ēdiens, sauksim atkal talkā nepartejisku ārzemju liecinieku, vienu no labākajiem Japānas pazinējiem un ievērojamākiem vīriem vispār, kam Japāna devusi pajumti: Ervinu Belcu.

Belcs, dzimis 1849. gadā Bītigheimā Švabijā, medikis, 1875. gadā, tikai 26 gadus vecs, tika aicināts uz Tokio par internās medicīnas profesoru un vēlāk par kroņprinča, vēlākā ķeizara Jošihito miesas ārstu. — Universāls gars būdams, viņš tālu pāri savas zinātnes robežām interesējās par visām Japānas lietām, tā arī par barības jautājumu, kurā izdarīja praktiskus mēģinājumus ar japāņiem. Par to viņš kādā lekcijā starp citu pastāstīja sekojošo:

„Man bija divi ratu vilcēji, jauni spēcīgi vīrieši. Viņi jau gadiem bija strādājuši savā arodā. Atstāju tiem viņu barību; tikai sīki nosvēra un izmērija visu, ko tie ēda, ko dzēra, un pazīstamajā veidā noteica uztura ķīmisko sastāvu. Šie vīri saņēma noteiktu uzdevumu. Tiem vajadzēja mani, 80 kg smagu vīru, triju nedēļu laikā ik dienas skriešus vilkt 40 kilometrus. Tas liekas diezgan augsts sniegums, bet neaizsniedz to, ko šie vīri paši pie-

dāvājās veikt. Manam nolūkam tas bija pilnīgi pietiekami. Jo mums 40 kilometru gājiens šķiet visai ievērojams veikums, bet saulainā augusta laikā ik dienas skrīšus vilkt pieaugušu cilvēku 40 kilometrus, tas ir drusku vairāk, nekā pie mums parasti mēdz prasīt.

Bet šie ļaudis mēģinājumu laikā paturēja savu agrāko barību, kuņas tauku saturs bija mazāks par pusi Voita normas, kamēr olbaltuma saturs svārstījās starp 60 un 80% postulata. Turpretī ogļu hidratu uzņēma ārkārtīgi lielā daudzumā, rīsu un kartupeļu, miežu, kastaņu, līliju sakņu un citu tur parastu barības līdzekļu veidā. Pēc četrpadsmit dienām es abus vīrus nosvēru. Vienam svars nebija mainījies, otrs bija pusmārciņu pieņēmis. Pēc šīm četrpadsmit dienām piedāvāju vedējiem arī gaļu. Viņi bija ļoti pateicīgi, jo gaļu tie uzskata par luksu. Tādēļ vienu daļu ogļu hidratu aizstāju ar attiecīgu daudzumu olbaltuma — ne gluži tik daudz, cik prasa Voits, bet tomēr ievērojamu vairumu. Ļaudis to ēda ar prieku, bet pēc trim dienām atnāca pie manis un lūdza samazināt gaļas devu un dot to tikai izmēģinājuma laikam beidzoties, jo jūtoties noguruši, nevarot vairs tik labi skriet kā iepriekš. Tad devu tiem atkal sākotnējo barību līdz pat mēģinājuma beigām, un rezultāts palika tas pats. Viens paturēja savu svaru, varbūt ar 100 g starpību, otrs bija par nepilnu pusmārciņu uzbarojies.

Šie vīri nu trīs nedēļas bija veikuši neapšaubāmi ievērojamu darbu. Turklāt ar barību, kas pēc agrākajām teorijām šķita absolūti nepietiekama! Viņi tūlīn bija mierā 22. dienā veikt vēl vairāk nekā līdz tam, lai pierādītu, ka nepavisam nejūtas vājāki!

Pastāstīšu jums par vēl lielākiem sniegumiem ar tādu pašu barību. Stāstu tikai to, ko pats esmu redzējis. Ceļā no galvaspilsētas uz Nikko — tā atrodas kalnos un ceļa gaļums 110 kilometru — vasaru, ratos, sešreiz mainot zirgus — braucu nakti, jo laiks bij ārkārtīgi karsts — man pagāja 14 stundas, no sešiem vakarā līdz astoņiem rītā. Tai pašā mirklī, kad izbraucām no Tokio, redzēju kādu japāni rikšā sēdot un vaicāju, uz kuriem viņš braukdams: viņš arī braucot uz Nikko. Šo vīru visu ceļu vilka cilvēks. Un kamēr mēs sešreiz mainījām zir-

gus, viņš mērķi sasniedza tikai pusstundu pēc mums. Tātad šis japāņu ratu vilcējs bija skriešus aizvilcis savu pieaugušo tautieti, kas caurmērā sver 54 kg, 110 km tālo ceļu 14½ stundās — ar tīri veģetāru barību!

Tiku novērojis vēl otru gluži līdzīgu gadījumu, pie kam ratu vilcējs piedāvājās nākamā dienā vilkt ratus vēl 60 kilometru.“

Nevaru atturēties, no tā paša avota necitējot vēl kādu piezīmi, kas šķiet laba ilustrācija teorijai par dabas katastrofu audzinošo ietekmi. Belcs raksta savā dienas grāmatā ar 1879. gada 27. jūlija datumu:

„... šodien ap pusdienu sāka līt. Drīz lietum sekoja zibens un pērkons. Bairs (kāds Belca paziņa; aut. p.) smējās par šejienes negaisu niecīgo spēku. Drīz atskanēja jauns stiprs spēriens. „Tas arī vēl nekas,“ Bairs teica, „vajag skanēt tā: Rrrrr.“ Bet viņš vēl to nebij izteicis, kad visi pietrūkāmies no galda. Redzējām tikai baltu uguni lejup gāžamies, tūlī pēc tam dzirdējām tik varenu grāvienu, ka māja nodrebēja un mums caur locekļiem izskrēja baļu trīsas. Pie tam lietus gāza straumēm.

Kādus divsimt soļus tālāk mums taisni pretī jūrā redzējām mazu sarkandzeltenu dūmu mākonīti parādāmies un zūdam. Tas cēlās no kādas džonkas. Mastu zibens bija pilnīgi sadragājis. Koņjaku un citus atdzīvināmos līdzekļus paķēruši, tūlī kāpām mazā laivā un likām, lai ved mūs turp. Bet tad ieraudzījām kaut ko, kas mums nebūtu licies iespējams! Ap sašķaidīto mastu, kuŗa varenās skaidas vēl gulēja visapkārt, dvēseles mierā pīpītes sūkdami, sēdēja kuŗa apkalpes vīri, kā kad nekas, tiešām itin nekas nebūtu noticis. Acīmredzot viņi brīnījās par neparasto apciemojumu, par mūsu jautājumiem, vai neviens nav ievainots. „Nē.“ Bet gan „bikkuri ši-maš'ta — mēs nobijāmies“. Tas bija viss.“

Dejo, mazā geiša!

Interese ārzemēs par japāņu lietām pēdējos gados tomēr tiktālu pārvērtusies, ka pirmais un ziņkārīgākais jautājums vairs nav veltīts vienīgi geiškai; tomēr geiškai arvien vēl vairāk dejo eiropiešu galvās nekā japāņu mieļastos; par viņu mēdz teikt, ka tā izmirstot, ka to esot

Dabas kulta: ziedojumi mēnesim

Јарāну земнице.

pārspējusi un izpiedusi vieglprātīgā gerla, un varbūt nebūtu verts pie tās pakavēties, ja viņa kā iestādījums nebūtu daudzējādā ziņā interesanta un ja mēs nelolotu cerību, ka, visām labajām japāņu lietām atgriezoties, arī viņa kādreiz atgriezīsies.

Geiša ir tā aistētisma iemiesojums, ko japānis kopj arī šai dzīves nozarē, izlaidībā un ērotikā, dzīvs pierādījums, ka arī uz izpriecās galējību mēs raugāties nopietni un arī tā kopš senseniem laikiem ir organizēta. — Arī šai novadā valda gatavošanās no agras jaunības; meitenes bieži ņem mācībā jau piecu vai sešu gadu vecumā, tām māca dziedāt, dejot, labi uzvesties, interesanti sarunāties, tējas ceremoniju, puķu likšanu — tātad patiesībā visu to pašu, kas jāmācās „augstākai meitai”. Vēl šodien pusaudžu meitenes no apvidiem, kur neraža padarījusi zemnieku stāvokli ļaunāku, ligst par māceklēm geišu namos; algas paušalsumma svārstās starp 400 un 600 jenām. Zīmīgā kārtā šo darījumu neuzskata par kaunu; gluži pretēji, kad Tohoku novadu galvenās salas ziemeļos nesen piemeklēja neraža un labdarīgas biedrības apvienojās, lai pārdošanu novērstu un palīdzētu meitenēm atrast mākalpotāju vietas, vecāki un meitenes pašas vienādā sašutumā noraidīja šo filantropisko piedāvājumu. Meiteņu atvadības, uz geišu namiem pilsētā aizejot, ciešos ir svētki — aiz viegli caurskatāmiem saimnieciskiem iemesliem: Ar geišu algu draudzēs atkal ieplūst kapitāls; meitenes savukārt priecājas par dzīves standartu, par gērbjiem un uzturu, pie kā līdz tam nebija radušas; un kas zīmējas uz bargo skolu, kas tām gaidāma, tā tomēr nav tik grūta kā lauku darbs un lauku dzīve. Darbību beigušas geišas pārnākšana dzimtenē ir īsti svētki, jo nu meitene, kas aizgāja nabaga kā baznīcas pele un neizglītota kā rutks, pārnāk ar ietaupījumiem, izglītota, labi audzināta, ar skaistu tērpu pūru — ideāla precību partija.

Tie, kas bez morāliem vai sociāliem aizspriedumiem apprec geišu, nav zemnieku puīši vien; dažam ievērojamam vīram par sievu ir bijušā geiša, un tās visas bez izņēmuma ir izrādījušās sava jaunā, izcilākā stāvokļa cienīgas. Jā, visai bieži gadās, ja viesībās kāda dāma duras acīs ar sevišķu veiklību, ar smalkjūtīgu, tomēr raitu

tērzēšanu, ar grāciju un šarmu, tad par viņu atzinīgi čukst: „Viņa laikam agrāk bijusi geiša.“ — Vismaz nicināma aroda kauns uz viņas nekādā ziņā negulstas.

Vakaru izpriecu dzīve, ja vien tā nenoris modernajās galvenajās ielās ar to kafejnīcām un kafejnīcu meitenēm, par spīti visiem pareģojumiem par geišu rietu, joprojām atrodas gandrīz vienīgi viņas laipnajās rokās; šeit toni noteic geiša un vesela armija vīriešu un sieviešu — sākot ar geišu nama saimnieci un beidzot ar telefonistu geišu starpniecības centrālē. Turpretī Jošivara ar savu spožumu izmirst; geiša, kas tur bija pakļauta kurtizanei, to pārdzīvojusi. Pa daļai arī ārzemju misionāru un ārzemju laikrakstu nebeidzami uzbrukumi mūsu organizētā netikuma sistēmai panākuši to, ka lielā Jošivara turpat blakus nevainīgākajam Azakuzas izpriecu iecirknim iznīkst acīm redzot. Kas reiz bija galvaspilsētas gaismas iecirknis, šodien vārda tiešā nozīmē ir tumšs iecirknis. Meitenēm noliegts kā senos laikos krāšņi rotātām, gērbtām, izgreznotām sēdēt pie logiem, cienīgā mierā smēķēt pīpi un pasniegt to tiem svētku drēbēs tērtajiem gaŗāmgājējiem, kam tās vēlas dāvat savu labvēlību. Tagad priekšistabā ir tikai meiteņu fotografijas, nedzīvs surrogats visam tam, ko apdāvinātā kurtizane jau loga promenādē vien prata sniegt no savas burvības. Apmeklētājs šķirsta albumu un izraugās sev kādu skaistuli, kas īstenībā, protams, var ievērojami atšķirties no glaimojošā foto uzņēmuma.

Turklāt kritis arī Jošivaras sociālais standarts; kādreiz tā bija kavalieŗu un bagāto tirgoņu satikšanās vieta; tie turēja par godu, ja varēja saukties par kādas kurtizanes „draugiem“; tagad tā ir vairs tikai mazturīgo šķiru prieka iecirknis; uz Jošivaru iet vairs nav moderni, nav smalki. Lielā mode ir ātrā, pusē nejaušā dēka ar kafejnīcu meitenēm.

Vai mums jāapsveic vai jānožēlo Jošivaras bojā eja, kurai bez šaubām sekos arī daudzu citu prieka iecirkņu bojā eja dažādos pilsētas rajonos? — Kāds ārzemnieks, viens no daudzajiem, kas to nožēlo tāpat kā mēs, rakstīja: „Domājošais ceļotājs, kas apmeklē šo vietu ar skaļo un arī ļauno slavu, nesaskatīs tanī tās nepastāvības un nesavaldības nekaunīgo ziedu, kas taču lielākā vai ma-

zākā mērā raksturīga arī citām tautām, ne tikai japāņiem vien; bet gan drīzāk ievērojamu panākumu tieksmē padzīt netikumumu no pilsētas ielām, aizkavēt, ka tas staigā mums blakus, pieskaņas mūsu elkonim un mums piedāvājas. Japānā nevar notikt, ka bezkaunība un baudkāre lektu acīs tam, kas tās nemeklē un kas varbūt pat nekā nezina par to eksistenci."

Šādām atziņām nu jau par vēlu — Jošivara ar visu savu spožumu un romantiku zudusi; vienīgās, kas vēl paglābušās no bojā ejošā kuģa, ir geišas. Liekas pat, ka viņu skaits pēdējos gados atkal sāk pieaugt. Tokio vēl nesen bija 40 geišu iecirkņi ar kādām 9000 geišām un 100 hokaniem, kas ir kaut kas vidējs starp jokdari, maîtres de plaisir un sutenieri; tātad uz katrēm 1000 vīriešu kārtas iedzīvotājiem arvien vēl iznāk trīs geišas. Visā Japānā vēl dzīvo kādas 75 000 geišas, jo pat vismazākai provinces pilsētai ir trīs četras tādas meitenes. Slavenākās ir Kioto geišas, kas reizi gadā sanāk uz ķiršu ziedu svētkiem, lai dejotu mijako-odori. Tie ir japāņu lielie ziedoņa svētki un ilgst veselu mēnesi.

Visvairāk ieslavētais iecirknis Tokio ir šinbaši, pašā visdzīvākā pilsētas centrā; tur virknējas māja aiz mājas, vasarnīcu nosaukumi ļoti dzejiski — „Priežu sila māja“, „Puķu nams“, „Laimīgā laika sala“, „Dārgakmeņu galvaspilsēta“ — un katrā no tām dzīvo geišu māte ar trim, četrām vai piecām meitenēm, kas visas gaida, lai pēc telefona sarunas steigtos uz tējas namu un ar mūziku, deju un nevainīgiem jokiem uzjautrinātu kādu sabiedrību. Iecirkņa vidū paceļas stalta teātra celtnē ar 1500 vietām, kur geišas noteiktās dienās rāda savas dejas un pantomimas.

Ja geišu uzlūko laipnām acīm, viņas arods tiešām nav negodīgs; viņai jāiegūst licence, jāievēro vesela virkne iestāžu priekšrakstu, kas zīmējas uz vecumu, iepriekšējo izglītību, vecāku atļauju utt., un viņai jāiztur policijas iestādēs formāls pārbaudījums, kas iecirkņos ar šaubīgu slavu mēdz būt ļoti stingrs. Tiklīdz viņa ieguvusi licenci, tā dodas iestāju vizītēs visos restorānos un mačīai — „uzgaidāmās mājās“, kur viesi gaida geišas — vai sava iecirkņa tējas namos; geišu māte ieteic viņas īpašos talantus, un nu viņa gaida klientus. Peļņā viņa da-

lās — parasti līdzīgās daļās — ar mājas māti, taču vismazākais, ko tā saņem, ir trešdaļa; geišu māte, kas taču viņas labā daudz pūlējusies un daudz izdevusi, kas uzņemas visu risku, kas no lauku neizveidotā materiāla izglītojusi „Niponas ziedu“ — divi trešdaļas. — Tagad ir arī daudz „brīvo geišu“, kas nepieder nevienai mājai, kas pašas izglītojušās un pašas pelnī uzturu; gluži dabiski to starpā daudz talantīgu un pat „ģeniālu geišu“; bet no otras puses, tieši te draud arī lielas briesmas, jo viņām vislielākā iespēja, ja kādreiz klienti ilgāku laiku nerodas un vajadzības kļūst spiedīgākas, noslidēt no godājamā geišas aroda prostitūtes līmenī. Gluži dabiski, ka to geišu skaits, kas neatsakās no šāda „blakus ienākuma“, kļūst arvien lielāks.

Tur nu viņas sēd, hangijoku jeb maiko, jaunie „pusdārgakmeņi“ un pilnīgi nobriedušās geišas, un izkrāsojušās, grezni ģērbusās gaida tālruņa zvanu. Viesim tējas namā, kas vēlas vienu vai vairākas geišas par laika pakavētājām, saimnieks pasniedz tuvākā iecirkņa geišu namu un to iedzīvotāju sarakstu, pēc kā tas, saimniekam lietpratīgi palīdzot, var izvēlēties; bet varbūt viņš pats ir pazinējs un tam, kā japāņu lielākai tiesai, ir sava iemīļotā geiša. — Mans tēvs pēc japāņu paražas ļoti bieži ņēma līdz arī sievu un bērnus, kad gribēja „pirkt geišu“, un pasūtīja ne tikai vienu sev, bet arī vecāku, atjautīgu sievieti, kas pakavē laiku sievai, un mazu mācekli, septiņu vai astoņu gadu, tātad apmēram manā vecumā, man par rotaļu biedreni; un man šodien jāatzīst, ka tās bij jaukākās, jautrākās stundas manā mūžā, kad es pēc saraksta izraudzijos savu iemīļoto geišu „Bērnišķīgo dārgakmeni“, Tama-Ko, un tā ieradās savu astoņu gadu dzīves pavasara jaukumā, ar nekad nedziestošo smaidu un bērnišķīgo burvību, kas jau jaucās ar vēlākās pavedējas izsmalcināto mākslu.

Saimnieks piezvanīja centrālei, kur sēd telefonists ar vairākiem aparātiem un daudziem pie sienas pakārtiem dēlīšiem. Ja nu pasūta, piemēram, „Bērnišķīgo dārgakmeni“, „Divas trīs priekšrocības“ un „Mazo spožumu“ no „Priēžu sila mājas“, telefonists paskatās „Priēžu sila mājas“ ailē, vai tur vēl karājas dēlīši ar triju vēlamo skaistulu vārdiem; tad viņš nodod geišu mājai pasūtī-

jumu un noņem dēlišus. — Ja „Priežu sila mājas” ailē rēgojas tukšums, t. i. pieprasāmās geišas pašlaik aizņemas, viņš to paziņo saimniekam un ieteic citu no tuvākajiem namiem, kuŗa iedzīvotājas saskaņā ar dēlišu reģistrātūru vēl pilnā skaitā ir mājās.

Telefonists centrālē ir karavadonis, izpriecas un baudas maršals; viņa darbs kļūst drudžains svinamās dienās un nedēļas beigās, kad reizē zvana visi telefona aparāti, pasūtījumi birst kā no gaisa, un kad tam vajadzīga ģenerālštaba virsnieka aukstasinība, aplēses spējas un pārskats, lai pēc iespējas izpildītu visas vēlēšanās un saskaņotu pieprasījumu ar piedāvājumu.

Ar šamīsenā kokli un savu dziļumu bruņojušās, rikšā vai taksometrā ierodas geišas. Parasti tās brauc trijātā: mūzicētāja un divas deļotājas. Deļas pavada kokles mūzika un dziedājums; deļas geiša aizņemas no skatuves, noh un lauku tautas rotaļām. Noh deļas, kur tēlots leļļu taisītājs Momotajs, kas ar burvja Dokuna leļļu nomierina trakotošu jūru, ar ir geišu deļas.

Vai arī viņa savā deļā attēlo zvejnieku zēnu Urašimo-Taro, kas uz bruņrupuča muguras aizbrauc zemūdens karaļa burvju valstī un kļūst jūras princeses vīrs; pēc kāzām viņš vēlreiz atgriežas dzimtenes ciemā un redz to pilnīgi pārvērtušos, citu ļaužu apdzīvotu: daudz simtu gadu pagājuši, kopš viņš aizgājis, un tomēr viņam tie šķiet kā viena diena. Viņa mīļie miruši: viņš atveŗ ķārbiņu, ko jūras princese tam iedevusi līdz; paceļas viegla dūmu strūkļa, Urašimo-Taro sakrīt, nosirmo un mirst. — Vai arī abas geišas deļas leļļu par jauno priesteri, kas, kādas meitenes mīlestības vajāts, pabēg zem tempļa zvana; zvans uzkrīt tam vīrsū, lai to paglābtu; bet meitene pārvēršas pūķī, kas apvijas ap zvanu un sadedzina mīlāko ar savas miesas kvēli.

Taču galvenais geišas uzdevums pakavēt viesiem laiku un tos uzjautrināt, diriģēt viesīgu kamerorķestri, — nekad viņas uzdevums nav spēlēt duetā. Tas tomēr nenozīmē, ka viņai nevar būt viens vai arī vairāki draugi. — Kā senākos laikos viņu sauca pakavēt kurtizanei un tās kavalierim laiku un tos apkalpot, mūsu dienās to aicina pakavēt laiku diviem, trim vai vairāk vīriešiem, dažkārt arī kādai ģimenei pēc dienas pūlēm, un grāciozi palī-

dzēt viesu apakļpotājām darbā. Viņas darba laiks iedalīts pēc vīrāka stiebriem. Kādreiz viņa tējas namā ieņākot aizdedzināja tievu vīrāka nūjiņu; kad tā bij izdegusi — parasti pēc divām stundām — viņas laiks bija beidzies, līgums bij „jāatjauno“, vai arī viņa brauca mājās. Mūsu dienās viņa skatās rokas pulkstenī, kāda cienītāja dāvanā, ko tā valkā ap skaisto tievo rokas locītavu; bet par atalgojumu runājot vēl arvien min piecas vai desmit jenas par „vīrāka stiebru“. Pieci līdz desmit jenu par divi stundām, tāda apmēram ir normālā likme, — ļoti maz geīšai, kuŗai šī summa jādala, kuŗai milzīgi daudz jāizdod skaistajiem tērpiem, tualetes piederumiem, frizierei, vannām un masierim; ļoti daudz viesim, kas, kad tas samaksājis viņai, par tēriņu un ļoti augsto restorāna „tējas naudu“, redz nedēļas peļņu izkūpam. Un šis apstākļis — snieguma lētums no producētāja viedokļa, tā dārgums no patērētāja viedokļa raugoties — daudz vairāk nekā jaunā laika ietekme ir tas, kas aizvada ūdeni geīšu dzirnavām, padara sausu devības un augstsirdības zelta upi, bez kā šis arods nevar plaukt. Arī tējas nama īpašnieks nav apmierināts, jo viesu pulciņš ar geīšām grib atsevišķu iztabu; viņam tur visu vakaru ir tikai viena sabiedrība, kur citos apstākļos viesi četrreiz nāktu un ietu un viņš varētu četrreiz vairāk nopelnīt. Un kaut arī geīšas viesus skubina ēst un dzert, Venera, kā zināms, tomēr ir Bakcha ienaidniece, un viesis, ko par daudz skubina, par to apskaistas un vairs neizvēlas to geīšu vai nenāk vairs tai tējas namā.

Cilvēce kļūst arvien mazāk kaislīga, arvien mazāk jautrā berūpīgā veidā netikumīga; par divām vai četrām stundām ar vienu vai divām jaukām meitenēm — stundām, ko notērzē, nodzied, nodzer — vairs negrib izdot nedēļas algu; varbūt kritīs un izzudīs arī viņa, nevainīgā, bezrūpīgā netikuma mūza — geīša.

Šīs rindas rakstot, man priekšā ir šinbaši iecirkņa geīšu katalogs; no seju cēlā ovāla, ko ierāmē krāšņās frizūras melnkoka ķivere, manī lūkojas acis, visas drusku melancholiskas un domīgas, kā jau tas ir baudas dabā; un es nespēju atvairīt sajūtu, ka šo skaistuļu pasaulei zūdot, laika straumei līdz aizpeldētu arī laba tiesa cēlās senās skaistās Japānas, lai nekad vairs neatgrieztos.

Tikai tad īsti pārvērtusies kāda tauta, kad pārvērtušās tās sievietes. — Sievietes pilnīgā izkušana vīrieša dzīvē, viņas lielā pilnība, viņas pieticība — visas šīs īpašības geišā bija kļuvušas monumentālas; un šai ziņā tā prasa ievērību un ir pelnījusi to interesi, ko svešnieks tai veltī vairāk nekā visam citam.

Japānas ceļš.

Kareivis.

Japānā pastāv vispārēja obligāta karaklausība; iesaukšana notiek 21. gadā pēc japāņu, tātad 20. gadā pēc eiropiešu skaitījuma. Tā ka rekrūšu vienmēr pieteicas vairāk nekā vajag kareivju, izlase ļoti stingra, paredzēti fiziski un garīgi pārbaudījumi; starp tiem, kas izturējuši, bieži vēl galīgi izšķir loze: Kas izvelk pilnu lozi, tas drīkst dienēt.

10. janvāris, tā diena, kad iepriekšējā jūnijā un jūlijā pārbaudītie un pieņemtie rekrūši iestājas armijā, ir visas nācijas svētku diena; pilsētās un laukos ielas grezno karogi, vakaros mirdz laternas; jaunos tēvzemes sargus lauku novados ar mūziku un karogiem, rezervistu savienību un pārējo iedzīvotāju pavadībā, izvada uz vilcienu.

Dienesta laiks kājniekiem 18 mēnešu, jātniekiem, artileristiem un citās ieroču šķirās divi gadi; dienests flotē ir brīvprātīgs. Armijas uzbūve un apmācība kopš Meidži restaurācijas galvenās līnijās pieskaņota eiropiešu — sākumā franču, vēlāk vācu — paraugiem, taču te visnotaļ liktas vērā japāņu un viņa kareiviskuma īpatnības.

Kara klausība ir pienākums, ko japānis uzņemas bez īpaša atalgojuma; algas ir tikai „nominālas“; bez apģērba, dzīvokļa un uztura vienkāršais kareivis saņem 5,50 jenu mēnesī (kurss 3,85, reālā vērt. 11 marku). — Uzturs, salīdzinot ar zemnieku vai strādnieku kārtas uzturu, ir labs un katrā ziņā bagātāks nekā tas, pie kā kareivji mājās dzīvojot pieraduši; tā arī pa daļai izskaidrojama sajūsma par iesaukšanu armijā: dažs iesauktais te pirmo reiz mūžā dabū ēst gaļu. — Azaidā, kā katrā japāņu saimniecībā, dod pupu virumu, rīsus, skābētas saknes, pusdienā zivis, saknes, rīsus, tēju, vakariņās gaļu vai zivis, saknes, rīsus, tēju.

Pirmoreiz mūžā japānis karādienestā guļ gultā; 16 vīri guļ dzelzs gultās kopējā istabā; liela kopēja istaba iekārtota ēšanai, mācībām un atpūtai pēc dienas grūtībām. — Nekad savā mūžā japānis nelasa tik daudz kā karaklausības laikā, jo te viņa rīcībā teicami apgādātās pulka bibliotēkas, kamēr civilā dzīvē tam diezin vai atliek jenas grāmatu iegādei vai publiskām bibliotēkām, kuru vispār nav daudz.

Ārējais dienests neko daudz neatšķiras no dienesta citās pirmās šķiras armijās; bet drusku vairāk vēribas veltī fiziskās veiklības un spēka attīstīšanai, mācot džūdžitsu, laušanas, šķēršļu pārvarēšanu, paukošanu, sevišķi durkļu cīņu senlaicīgajās samuraju bruņās. Ietērps ir mālu krāsā ar krāsainām uzšuvēm, kaŗa laikā valkā tērauda vai jauna, japāņu izgudrota vieglā metalla almita ķiveri. — Tā kā ārieni, izskatam nepiegriež nekādas vēribas, japāņu virsnieki vai kareivji neizskatās necik stalti; parādes soļošanu, kā vispār katra veida militāru dižošanu, nepazīst; kaŗapulks pārgājienā vai apmācības laukumā drīzāk izskatās nolaidīgs nekā brašs. Bet prakse ir pierādījusi, ka, neraugoties uz necilo ārieni, militārā vērtība mūsu armijai piemīt pilnā mērā; un tas labu tiesu izskaidrojams ar rūpīgo morālo audzināšanu, ar mūsu kareivju garīgo apmācību.

Vairāk nekā citās armijās virsnieki ir arī kaŗavīru audzinātāji; kāds ķeizarskais rīkojums noteic, ka priekšniekiem kārtēji jālasa kareivjiem lekcijas par labu dzīves veidu, par militārajiem un civilajiem tikumiem. Tā blakus drošsirdībai, paklausībai un tēvzemes mīlestībai par pienākumu dara arī taisnīgumu, taupību un pieklājību. Ieroču un kaujas mācības stundas mainās ar dzimtenes vēsturi; mūsu dienās klāt nākusi arī pasaules politiskā vēsture. Skola, ko kareivji gūst kaŗa dienestā, tiem paliek visu mūžu; taupība, vienkāršība un pieklājība ir raksturīgas īpašības no dienesta atlaistiem kaŗavīriem, un tās nāk par labu policijai, zemākajiem ierēdņiem, kas lielā tiesā rekrutējas no izdienējušiem kaŗavīriem.

Pēc pusotra vai divu gadu klausības laika kareivim, ja tas vēlas arī turpmāk palikt armijā, pavēta instruktora, sevišķi apdāvinātiem un pēc attiecīgu kursu beigšanas arī virsnieka karjera. Taču liela daļa iestājas

par ierēdņiem, arī pēc trīsdesmit gadu dienesta pensionēti virsnieki un instruktori atrod vietas administrācijā.

Par virsnieku zemajām algām jau tika runāts; instruktors, atkarībā no dienesta ilguma, saņem no 9 līdz 40 jenām mēnesī, kursa vērtība no 6,30 līdz 28 RM, reālā vērtība 18—80 RM; pat ja pieskaita uzturu, dzīvokli un apģērbu, tas nav vairāk par to, ko nopelna rūpniecības strādnieks.

Īsta uzticības zvēresta, ar ko kareivis skaidri apsolītos uz zemes, uz ūdens un gaisā kalpot tēvzemei, japānis nepazīst; viņam pats par sevi saprotams, ka tas pildīs šīs prasības — tiklab civilā, kā formas ietērpā; viņš jau vienmēr cīnās par savu dzimteni. — Pavasarī, kad zied ķirši, samuraju simbols, kareivjus rotām ved uz Jasukuni templi Tokio, kas veltīts mirušo tēvzemes aizstāvju dvēselēm. Tam priekšā paceļas milzīgi, no kaŗā iegūtiem liulgabalu stobriem lieti vaŗa vārti. Pie svētnīcas kareivjie pielūdz savus slavenos senčus un solās tiem līdzīgi būt.

Japāņu pilsoni dzīvi kareiviskie tikumi, kareivī dzīvi civilie, pilsoņu tikumi; abos dzīva senču godāšana, to senču, kas vienmēr ir ap mums un kuŗu garā cenšamies dzīvot — īsi sakot: ūinto kults.

Dievu ceļš — Japānas reliģija.

Japānā dzīvo apmēram 48 miljoni budistu, 17 miljoni ūintoistu un nepilns ceturtdaļmiljons kristiešu. Budas attiecība pret ūinto — apmēram 3:1 — varētu radīt iespaidu, ka budisms valsts galvenā reliģija. — Taču tā nav. Nav valsts reliģijas; valda pilnīga ticības brīvība. Japānis pats par sevi nav dziļi reliģiski noskaņots cilvēks; par spīti Budas augstās mācības ietekmei, viņa reliģiskajā rīcībā un domāšanā visnotaļ spokojas animisms, pagānisms seno grieķu izpratnē; viņa nostāja pret kultiem primitīva, jūtu diktēta. Tā kā viņš nepazīst fanātisma, tas arī pats pret sevi iecietīgs; no budistu sektēm vislielākais iespaids ir cenismam, kas nepazīst noteiktu lūgsnu vai ceremoniju, bet atpestīšanu atvasina no sirdsskaidrības, ko nespēj aptumšot nekādi darbi. Mūsu tolerance — bet tā var būt arī vienaldzība — iet tik tālu, ka priecīgos svētkus mēs

svinam pēc šinto rituāla, skumjos, kā bēres, mirušo pieminēšanu u. t. t., pēc budistu rituāla, jo viena ticība iespaidīga savā vienkāršajā jautrībā, otra savā grūtajā, pārpasaulīgajā melancholijā. — Mēs tiešām svinam svētkus tā, kā tiem pieder! —

Šinto, „dievu ceļam“, kas ir šā vārda burtiskais tulkojums, svētas trīs lietas: Ķeizars, senči, rīss. Un tā kā visas mūsu domas un centieni grozās ap ķeizara figūru, tā kā rīss satur kopā miesu un dvēseli, un mūsu senči mūsu iedomās vienmēr ir ap mums, mēs japāņi nekas cits nevaram būt kā šintoisti. Mēs esam budisti, brīvdomātāji vai kristieši, bet blakus tam vienmēr arī šintoisti. — Viens no labākajiem senās Japānas pazinējiem, anglis B. H. Čemberlens, to attēlo tā: „Budisms un šintoisms praksē tik cieši savijušies kopā, ka tiro šintoistu un tiro budistu skaitam jābūt ārkārtīgi mazam. — Vienīgais izņēmums ir Satsumas province, kur nepielaida budistu priesterus, kopš tie bija tā novada valdnieku nodevuši diktātoram Hidejoši.“ — Ievēribas cienīgs pēdējā teikumā fakts, ka, tiklīdz budisms (vai arī kāda cita reliģija) noziedzas pret senčiem vai pret uzticību valdnieku namiem, virsroku gūst šinto!

„Dievu ceļš“ arī pēc savas izcelsmes ir istā japāņu reliģija; tā ir mazāk un vairāk nekā reliģija, tas ir „ceļš, ko japānis iet“, tā viņam norāda viņa normālo izturēšanos, sociālo sistēmu, valsts organizāciju, taču viņam to neuzspiež ar priekšrakstu. — Budisms japāņus ieguva tikai ar to, ka uzņēma savās debesīs „kami“, šinto dievus un senčus, un izsludināja tos par avatariem (japāniski gongeniem), t. i. šādu vai tādu budistu dievību atdzimušiem veidiem. Valsts pavaldonis Ijejasu, kas veidoja Japānas likteni, ir tāds gongens un tamlīdz, lai gan būdams viens no gaišākajiem spīdekļiem šinto senču debesīs, reizē ir arī budistu panteona svētais vai dievība. Tādā kārtā japānis pie budistu tempļa īstenībā pielūdz savus vecos šinto dievus un tamlīdz staigā pa „dievu ceļu“.

Šinto apvieno primitīvā cilvēka dabas kultu ar civilizētā āziāta senču kultu, tas pazīst ne tikvien uguns, ūdens, gaisa, vēja, koka, slimību, kalnu un upju dievus un dievietes, bet arī atsevišķu kalnu un zināmu upju, ezeru, ieļu, koku dievības — pavisam astoņus miljonus dievu.

Pāri visam tronī sēd starojošā saules dieve Amaterasu, tā spīdekļa dieve, ar ko mūs saista īpašas, gandrīz vai privātas attiecības. Viņas dzemdētājs, dievu tēvs Izanagi, Japānas radītājs, to dzemdēja no kreisās acs, kamēr no labās izlēca mēness dievs, no deguna straujais, luciferiskais dievs Suza-no-Oh. — Tātad pēc šinto uzskata Japāna tikpat veca kā visvecākie dievi; saules dieve Amaterasu ir ciltsmāte pirmajam ķeizaram, kuŗa cilts nepārtrauktā rindā valda līdz pat šai dienai. Tagadējais ķeizars, 124. šai gaŗajā rindā, tamlīdz ir tiešs dieves pēctecis un pats dievs.

Izes svētums.

Saules dieves Amaterasu templī, kur to neviens nepavada, ķeizars lūgšanā gremdējies sarunājas ar saviem senčiem un prasa tiem padomu, kā vadīt savu tautu. — Izes templī — ko mēdz saukt par japāņu Meku — pēc seniem nostāstiem dibināti 4. gadā pr. Ķr. Naiku, jeb iekšējā templī, ķeizaru ciltsmātes, saules dieves īstajā sēdekļī, glabā vissvētāko, spoguļi, skaidrības un patiesības simbolu, kas simbolizē arī dievu visziņu, kas lasa domas no cilvēku sejām; tas atrodas koka lādē un brokāta apvalkā. Tiklīdz šis apvalks draud izirt, to nenonem, bet gan apliek tam pāri jaunu apvalku, tā ka neviena cilvēka acis spoguļi kopš gadu simteņiem, varbūt pat gadu tūkstošiem nav skatījusi.

Lāde stāv uz zema, ar baltu zīdu pārvilkta pamata, visu kopā apsedz koka būris ar nedaudziem zelta ornamentiem, kas savukārt apklāts ar rupja zīda gabalu. Kad templī svinīgos gadījumos atveŗ, tauta iztālēm redz tikai šo segu, zem kuŗas tā zina vissvētāko. Naiku jeb iekšējā templī drīkst ieiet tikai ķeizars un nedaudzi priesteri.

Geku jeb ārējais templis veltīts barības dievietei; tātad arī te atkal redzam trijvienību: Ķeizars — senči — rīss.

Tempļu būvveids atgādina spartāniski vienkāršo japāņu būdiņu būvveidu tai laikā, kad šurp vēl nebija pārnākušas ķīniešu celtniecības formas; ēkas ir pilnīgi no rupja, nekrāsota koka, stāv uz pāļu pamatiem, tām ir salmu jumti un krustoti koki zelminī; viņu līdzība ar ziemeļu Eiropas celtnēm seno dievu laikā duŗas acīs. — Sa-

skaņā ar mūžvecu priekšrakstu tempļus pēc ik divdesmit viena gada noplēš un tieši tai pašā stilā un uz mata tai pašā izskatā par jaunu uzceļ kādā netālā vietā. Tādēļ Izē divi tempļu iecirkņi; tiklīdz 21 gada periods tuvojas beigām, sāk jaunā tempļa būvi; kad tā gatava, notiek senģio, svētuma un tamlīdz dievu pārvadāšanās.

Noplēsto veco tempļu koku atdod svētceļniekiem par talismanu. — 1900. gadā Naiku noplēsa un par jaunu uzcēla ārpus divdesmit viena gada kārtas, jo kādā ugunsgrēkā tam uz jumta bija sūknēts ūdens un to uzskatīja par svētuma apģāņījumu.

Tānad Izes tempļu lielais vecums nav reāls, bet grībēti ideāls: nevis ēkas, bet viņās koptās tradīcijas un tur turētais kulsts ir apmēram divtūkstoš gadu veci. — Tas ir šinto dabā, kas nepazīst dievu attēlus vai citus līdzīgus svētumus; pat vissvētākais, spogulis, nav dievs un tamlīdz fetišs, bet drīzāk dievišķā priekšstats.

Baltais aizkars pie Geku, ārējā tempļa ieejas ir tas pats, par ko jau bija runa citā sakarā. Vikonts Mori, sūtnis Vašingtonā un Londonā, pēc tam izglītības ministrs, tipisks Meidži laikmeta cilvēks, ko pildīja godbijība pret visu, kas nāca no ārzemēm un nicināšana pret visu japānisko, 1888. gadā Izes tempļi apmeklējot bezgaumīgā kārtā ar spīeķi pacēla aizkaru, kas slēpj tempļa iekšieni visu citu skatiem, atskaitot ķeizaru. Nākamā gada 11. februārī, kad tas pašreiz uzvilka parādes ietēru, lai dotos uz satversmes svētkiem, viņu noslepkavoja ticīgais šintoists Buntaro Nišino; uzbrucēju tūliņ nosīta ministra pavadoņi, bet visas nācijas līdzjūtība bija viņa pusē. Viņa kaps Japānas kapsētā, Tokio, kļuva par mērķi svētceļnieku gājieniem; tas pat kļuva īsts svētums, pie kā krājās simtiem vainagu un nekad neizdzisa vīrāks. Patrioti viņa darbu cildināja dzejās, un tauta ticēja, ka lūgšanas, kas pie dieviem nokļūstot ar Nišino gara starpniecību, no-teikti piepildoties.

Tā Japānā cilvēki tiek dievišķā godā; un ja arī ķeizars mūsu iztēlē ir dzīvs dievs, tas tādēļ mums nemaz nav tik tāļš; jo mēs jau visi ar labiem darbiem, varonību, uzupurēšanos vai gudru rīcību kādu dienu varam tikt dievišķā godā; mēs esam tās pašas ģimenes, esam ķeizara radnieki, tikai viņš ir ģimenes galva.

Keizars — Dievs.

Tā kā keizars prasa padomu saviem dievišķajiem senčiem un saskaņā ar to veido savus lēmumus, šinto var mācīt: „Seko saviem dabiskajiem impulsiem un paklausī keizara pavēlei.“ — Keizara vārds ir mūsu tautas tikumu mācība, tās mērs un morāle.

Pēc tam kad dievu tēvs Izanagi bija radījis Japānu un dzemdinājis japāņu tautu, visapkārt radās citas zemes un tautas, pēc dievu gribas paceļoties jūras dibenam un viņu putām sastingstot. Taču Japāna — pareizāk Nipona, „sauļes sākums“ — bija dievišķajam spīdeklim vistuvāk. Izanagi sēkla vairojās, izcēlās strīdus japāņu starpā un lija asinis. Tad Amaterasu nolēma ņemt zemes valdību dievišķajās rokās. No savas kakla rotas viņa radīja dēlu, Ošihō, ko salaulāja ar kādu dieva tēva mazmeitu, Tamajori-Himi. Šis laulības pirmdzimto, dievu Ninigi, viņa iecēla par Niponas valdnieku.

Kad tas atvadījās no vecmāmiņas, tā viņam iedeva trīs dārgumus: spoguli, kas vēl šobaltdien glabājas Izes templī, skarbā dieva Suza-no-Oh zobenu un kādu dārgakmeni. — „Nem spoguli,“ viņa sacīja, „tas ir manas klātienas simbols; lai tava valdība pār valsti mirdz tikpat skaidri kā viņš; lai tu mūžīgi valdi, lai tava cilts mūžīgi valda pār šo zemi. Valdi ar laipnu, gudru ziņu, kā to rāda dārgakmeņa gludums; bet valsts ienaidniekus sit ar šā zobena asumu.“ — Arī dārgakmens un zobens uzglabājušies līdz šai dienai.

„Un Ninigi atteicās no debesu mūžīgā troņa,“ kāds mūsu senraksts tālāk vēstī, „debesu mūžīgie vārti atvērās, ar varenu spēku viņš pārdalīja neizmērījamo miglas jūru, izlauza ceļu caur viņojošām mākoņu kārtām un no augstajiem debesu laukiem nokāpa zemē.“

Greznas dievu un dieviešu svītas pavadībā Ninigi pārkāpa septiņkrāsaino debesu tiltu — vaļavīksnu —, bet tiklīdz viņa kāja pieskārs Niponas zemei, debess un zeme pašķīrās un savienotājs tilts pārlūza.

Dieva Ninigi mazdēls Džimmu bija pirmais Japānas keizars, kas valdīja no 660.—585. gadam pr. Kr. — Aušīgi būtu teikt, ka japāņu keizariskais nams vecākā dinastija jeb valdošā ģimene, jo būtībā mēs visi esam vienādi veci,

vienas cilts un vienas sēklas; taču mūsu dinastija ir tā, kur visilgāk kopta dinastiskā jēga, valdnieku tradīcijas jēga; gluži tāpat kā mūsu teātris, mūsu glezniecība, mūsu mūzika nav vecākās, bet gan tās, kur visilgāk un nepārtraukti uzturēta garīgā mantojuma, tradīcijas jēga. Un tā jau ir tradīcijas būtība: Ne tas svarīgi, ka tā veca, bet gan ka tā dzīva.

Ķeizaru valdnieciskā tradīcija mums dzīva visās dzīves nozarēs; ķeizara gars ir visur klātesošs. Visas skolas, iestādes un pārvaldes kā vislielāko svētumu tur ķeizara attēlu, ko glabā ugunsdrošā skapī, lai svinībās izņemtu un skolnieki, skolotāji, ierēdņi to godinātu ar palocīšanos. Eksāmenu svinības pie mums ir abitūrientu solījums tāpat, kā tie līdz šim gatavojušies kalpot ķeizaram un valstij, arī turpmāk palikt tiem uzticīgiem. — Visās vingrotavās un sporta zālēs aiz priekšskariem stāv ķeizara tronis. Īstenībā ķeizars tur nekad neapsēžas, taču garā viņš tur ir klāt; un priekš vingrojumiem un tos pabeidzot visi dalībnieki to sveic ar zemu palocīšanos. Viņam visi veltī savu spēku un pūles.

Ekspedīcijā vai pasaules aplidojumā dodoties, dalībnieki aiziet pie ķeizara pils un paklanās ķeizara priekšstatam. Ceļojumu beidzot viņi dara tāpat, ar to ziņodami par pasākuma norisi. Katra piepūle, katra kustība veltīta tikai viņa slavas un valsts slavas vairošanai.

Iekām olimpiādes komanda atstāj dzimteni, lai mērotos spēkiem ar visas pasaules sportistiem, tās aizsoļo līdz ķeizara pilij, paklanās un trīsreiz izsauc banzai. — No olimpiādes pārbraucot tas pats; sportistu spēks pieder ķeizaram.

Nacionālā himna, kimigajo, īstenībā ir ķeizara himna un slavē ķeizarvalsts ekspansiju. Banzai, burtiskā tulkojumā „desmittūkstoš gadu“, ķeizara namam vēl ilgu pastāvēšanu.

Japānā nevarētu pastāvēt neviena apvienība, neviena biedrība, kas noteikti vai neizteikti nenostātos ķeizara aizsardzībā, nevarētu dzīvot neviena politiska organizācija, kas ķeizara neaizskaramību neuzskatītu par pašsaprotamu.

Sociālisti un liberāļi, pat komunisti nekad nav uzbrukuši ķeizara personai — Darba tautai tā ir garantija, ka to nekad neizmantos privātu kapitālistu interešu labā. Tas

skan kā fraze, bet japānim tā nav tukša fraze. Tāpēc ķeizaru nams pārdzīvojis visas evolūcijas un revolūcijas, budisma ielaušanos, Fudživaru ģimenes diktātūru, Tokugavu šogunatu, Meidži restaurāciju, un pārdzīvos arī visas nākamās vētras.

Šai sakarā jāpiemin kāds jautājums, ko pastāvīgi izteic eiropieši, kam politiskos un vēstures uzskatos mūsu dienās lielāko tiesu mēdz būt sociāla nostāja: „Ja nu japāņi tā uzsver visu kārtu sociālo solidaritāti savā zemē, kā tad ir ar bagātajiem, rūpniekiem, kapitālistiem? Japānā taču ir ļoti bagāti cilvēki, ir taču kapitāls, ir vareni koncerni, varbūt pat bagātākās ģimenes, varenākie koncerni pasaulē?”

Patiesību sakot, japāņu tauta lielkapitālismu sirds dziļumos sajūt kā kaut ko gluži svešu un nejpapānisku, kaut ko tādu, kas varbūt iederas pilsoniskās Eiropas un plutokratiskās Amerikas sistēmā, bet kam īsti nebūtu vietas Japānā.

Tauta, kas nekad nav kopusi naudas jēgu un kārojusi naudas, nekad īsti nesapratīs, kā var likt naudai savā vietā strādāt, pašam nestrādājot. Kapitālisms un kapitāls, tās vienmēr bijušas mūsu vajākās puses. — Kaut tās tādas paliktu vienmēr!

Tautas nemiers ar mūsu kapitālu — pamatots vai nepamatots — auga un iespiedās arvien plašākās aprindās; runā pat par „kapitāla šogunatu”, tātad piesliešanos pagātnes šoguniem vai pavaldņiem, kas apgrieza ķeizara varu un cēla blakus valdību, — par „kapitāla blakus valdību”. Politisko un saimniecisko pārkārtojumu gaitā arī šis jautājums atradis ilgstošu un taisnīgu atrisinājumu. Jau priekš daudziem gadiem izcēlās reizē nacionāla un sociālistiska kustība, kas uzstādīja prasību: „Nekādu kapitālistu, nekāda privāta īpašuma, ķeizars visas mantas pārvaldnieks.” — Uz kāda ārzemju žurnālista jautājumu, ko viņš un viņa domu biedri darīšot, ja ķeizars neatzīšot viņu prasības par savām, šis kustības vadonis Ikeda atbildēja:

„Ja ķeizars neliktu vērā mūsu vēlēšanās, tad mēs — un reizē ar mums visi fašistiski domājošie — bez vārda runas padotos viņa gribai. Japānā nekad nebūs revolūcijas, kādas citur ir varējušas notikt. Revolūciju vai nu

Mūžsenā Japāna

Latv. PSR Valsts bibliotēka
60.

izdaris ķeizars, pēc savas tautas prasības, vai arī tā nemaz nenotiks."

Mēs zinām, ka mūsu rūpniecības un finanču magnāti būtu šīs stundas cienīgi; tāpat kā reiz 1871. gadā, kad mūsu nacijas turpmākā pastāvēšana prasīja firstu valstiņu un dižciltīgo priekšrocību atcelšanu, mūsu finanču magnātu priekšteči, valdošie lēņu firsti visu savu mantu un ienākumus nolika atpakaļ ķeizara rokās, viņi atkal ķeizaram un nacijai atvērs uzņēmumus un bankas un paši atkal kļūs tie, kas īstenībā ir visi japāņi: ķeizara ierēdņi savā nozarē, ķeizara dievišķās gribas iecelti, uzturēti un vadīti.

Tā mēs šodien ķeizara personā redzam reto un savādo mītu apvīto dieva fainomenu, dieva, kas ik dienas var iejaukties modernas tautas saimnieciskajā dzīvē, lai dotu nacijas attīstībai un reizē ar to varbūt arī visas pasaules civilizācijai jaunu virzienu.

Svētais rīss.

Savās mistiskajās sarunās ar senčiem ķeizars tiem upurē rīsu, visās savās maltītēs, lai tās būtu cik bagātas un svinīgas būdamas, viņš bauda vienkāršus, vārītus rīsus, lai ar to parādītu savu ciešo vienotību ar zemi un ar rīsu ēdēju tautu. Rīsu mums nedrīkst trūkt nevienā ēdiena reizē; lai kā mēs būtu paēduši simt dažādām delikatesēm, beigās mēs tomēr ēdam divas bļodiņas vai divas pusbļodiņas rīsu. Drusku vārītu rīsu ik rītu priekš pirmās ēdiena reizes noliek mājas altārī, kuŗa netrūkst nevienā mājā, lai mūsu senču gari baudītu šā ēdiena smaržu.

Tokio ķeizariskās pils iecirknī iekārtots priekšzīmīgs rīsu lauks, un ķeizars pats piedalās rīsu sējā. Jau senākais mūsu zemes vārds bija „Midzuho-no-Kuni“, „Bagāto rīsa vārpu zeme“. — Rīsu augu sēju, augšanu un ražu pavada šinto svinības; visos šinto tempļos tam par godu notur dievkalpojumus. Pazīstamākie ir „rīsu dēstīšanas svētki“ 14. jūnijā vecajā Sumijoši templī pie Osakas; „rīsu dēstīšanas dievkalpojums“ Izes templī, bieži minētajā šinto svētnīcā, 24. jūnijā; un „rīsu lauku apūdeņošanas svētki“ 1. jūnijā Šimanas Monobe templī.

Rīsu audzēšanas darbs grūts: Sēklu iesēj biezi, apmēram 10 centimetru garus jaunus augus izrok, lai par jaunu iestādītu lielajos rīsu purvos, ko potīšu augstumā klāj ūdens, noteiktā atstatumā citu no cita, lai nodrošinātu augstāko iespējamo ražu. No agra rīta līdz vēlam vakaram ūdenī stāvēdams, muguru saliecis, saulē iededzis, skarbo Japānas vēju aprauts, tā zemnieks strādā savas tautas uzturam; tam jārok apūdeņošanas grāvji, kamēr rīss tuvojas briedumam un izkaltošajos laukos ievāc ražu. Grūtām pūlēm iekārtotās, mākslīgās terasēs lauki kāpj augšup stāvu kalnu nogāzēs, izmantota katra pēda zemes, bieži rīsu lauka platība nav lielāka par ēdamgalda virsu.

Augs pateicas zemniekam par grūto kopšanu, pa daļai dodams tam divas ražas; 63% mūsu rīsu lauku var novākt divreiz gadā. Un tomēr ražas nepietiek mūsu tautas uzturam; mēs ievadam rīsus no Ķīnas, Indoķīnas un Siamas, mūsu lauku ļaudis bez rīsiem vai kopā ar tiem ēd sūras, pupas, rudzus.

Vai mūsu zemes rīsu ražu nevar pavairot? — Laikam gan nē; par spīti visām pūlēm šai virzienā, mūsu rīsu lauku platība divdesmit gados — no 1906. līdz 1926. gadam — bija palielināma tikai no 7.246.000 akriem līdz 7.268.634 akriem (akrs apaļā skaitlī 40 aru), tātad tikai par 22.634 akriem vai 0,3%. — Negrozāms kā mūsu klinšu kalni pastāv fakts, ka tikai nepilni 20% mūsu zemes lietojami lauksaimniecībai; un kamēr vien mūsu kalni paliks savās vietās, tur nekas negrozīsies. No otras puses, visi mēģinājumi atradināt no rīsiem kā galvenā barības līdzekļa, līdz šim beigušies bez panākumiem; gluži pretēji, dzīves standartam ceļoties, rīsu patēriņš pieaug, bet „mazvērtīgākās“ labības patēriņš mazinās. Augstāk minētā laika sprīdī rudzu, auzu, griķu, sūras, pupu sējumi Japānā samazinājās, tikai kartupeļu dēstījumi paplašinājās; taču tas izskaidrojams ar eiropiešu virtuves ieviešanos un ar Japānā dzīvojošo ārzemnieku patēriņu. Pašu japāņu virtuvē kartupeļus lieto pavisam reti; mēs vairāk cienām saldo kartupeli, batāti, un jamsu; pat pie eiropiešu ēdieniem labāk ēdam rīsus nekā kartupeļus. — Citā vietā jau tiku teicis, ka dzimtenes ilgas mums lielu tiesu „iet caur vēderu“; ja mēs atteiktos no rīsiem, mums pilnīgi būtu tāda sajūta, ka atsakāmies no savas būtiskās nacionālās

īpašības. — Rīsu vīns ir Japānā visvairāk iecienītais alkoholisks dzēriens, rīsu rauši visvairāk izpatītais garums.

Tātad rīss arī jaunākajos laikos ir mūsu nacionālās dzīves un mūsu problēmu centrā. Rīsu jautājuma atrisinājums ievērojamā mērā ir arī japāņu jautājuma atrisinājums.

Ievērojot grūto darbu, ko prasa rīss, tā cena samērā zema, jo labībai, ko mūsu nabaga ļaudis lieto uzturam, jābūt lētai. Klāt nāk vēl tas, ka rīsiem, vairāk nekā citai labībai, draud neražas briesmas, un ka mūsu zeme ir dabas katastrofu iemīļota vieta. Mūsu zemniecības stāvoklis, kas arī normālos apstākļos nepavisam nav rožains, bieži izvēršas katastrofā — un proti, tiklab neražas gados, kad lauku novados spokojas bads, kā arī pārbagātas ražas gados, kad ieguvums jāpārdod par smiekla naudu. — Valdība cenšas novērst reizē zemnieku postu un spekulāciju, labas ražas gados par normālu maksu iepērkot rīsus lielos vairumos un pēc iespējas uzturot cenas. Graudus novieto milzīgās valsts noliktavās un dārdzības laikā bez peļņas pārdod, lielu tiesu pašiem zemniekiem, kas citādi būtu spiesti badoties vai ēst mazvērtīgāku barību.

Par spīti tam un par spīti pabalstam, ko zemnieki pēdējā laikā saņem no valdības, viņu stāvoklis grūts, viņa dzīves, viņa civilizācijas standarts zems; tāpēc zemniecību arī nevarēja pieminēt, kad še bija runa par japāņu sabiedrības četriem stūra balstiem. — Zemnieks mums vēl atrodas ārpus sabiedrības, viņa daļa mūsu civilizācijā, reāli ievērojama, ideāli līdzinās nullei. Viņam gluži vienkārši nav laika nekam citam, kā tikai rīsa audzēšanai; viņa darba ienesība pārāk zema, lai tas varētu kļūt turīgs vai arī atļauties kaut tikai visprimitīvākās patīkamās lietas dzīvē. — Viņš ir mēmais bezvārda varonis, kas patiesībā nes visu mūsu civilizāciju, bet traģiskā kārtā pats negūst no tās nekāda labuma.

Arī kultūrālā un civilizātoriskā plaista, kas Japānas jaunlaiku attīstības gaitā atvērusies starp pilsētu un laukiem, dzīves standarta un izglītības pacelšanās pilsētā, ir izvērtusies viņam par ļaunu. — Valdībai, kas tiešām grib mūsu zemes labklājību, jādomā par zemnieka labklājību. Tā šo uzdevumu pilnīgi apzinās, un šodien daudz dara zem-

niecības celšanai un atbalstīšanai; zemnieku skolas un institūti lauku ļaužu līgavām cenšas izglītēt jauno zemnieku paaudzi jautājumos, kam tiešs vai netiešs sakars ar viņas arodu; valsts institūti pēti uzlabotas rīsu audzēšanas un ražas ievākšanas metodes; sistematiski uzlabo zemnieku mītnes un darba rīkus. Sevišķi armija ir tā, kas, pareizajā atziņā, ka apgādei ar aizsardzības spēku tiešs sakars, biedriskā veidā strādā, lai atvieglotu nabaga brāļu dzīvi laukos. Nākamie gadi nesīs svarīgus uzlabojumus šai novadā un nostādīs uz veselīgākiem pamatiem uzturētāju slāni un tamlīdz varbūt arī uztura jautājumu.

Japānas simboli: priede, bambuss, aprikose.

Pār Japānas ielām izstiepti transparenti ar uzrakstu: „100 miljoni cilvēku un tikai viena dvēsele“; simt miljoni Tanaku, Jamamoto un Nakamuru — sīku un vissīkāko dzīvīšu nacija — apvienojas vienā vienīgā lielā nacionālā piepūlē, lielākajā, ko no Japānas varēja sagaidīt kopš Medži restaurācijas. Rīcībai Mandžurijā sākoties, par to varēja dzirdēt dažādas domas, bet lai kā par to spriestu, fakti to nevarēja neapliecināt: Ir radusies stipra Mandžukuo ar labu iekšējo kārtību, un sadarbībā, jaunās ķeizarsarvalsts draudzīgajās attiecībās ar Japānas valsti meklējams kodols Austrumāzijas kopībai, kas gatavojas dzimt Ķīnas konflikta briesmīgajās sāpēs. Gadi sniegs Ķīnas pasākumam pienācīgo apstiprinājumu. Ikviens japānis apzinās, ka militārajām operācijām nobeidzoties, Ķīnas jautājums vēl nebūs atrisināts; sekos grūtākās, sīvākās politiskās, saimnieciskās un kultūrālās cīņas gadi, kur jāpierādās japāņu tikumiem — viņi arī ir drīzāk cīnītāju nekā karotāju tauta; pastāvība, sīkstums, piemērošanās spēja un tāpat spēja nelabvēlīgos apstākļos plaukt un ziedēt tiem palīdzēs piepildīt šo sūtību. Meidži laikmeta ļaudis, šie japāņi ar chronisko Japānas pesimismu mēdza teikt: „Japānas traģēdija tā, ka tai nav misijas, ko piepildīt.“ — šodien zinām, ka šai ziņā mūsu zeme nav palikusi pabērņa lomā starp citām nacijām; tai ir gan sava misija, ko piepildīt.

Vienmēr ir neizdevīgi runāt par savām labajām īpašībām, īpaši vēl par to, ko citi no mums varētu mācīties.

Man būtu nepatīkami, ja šī grāmata radītu iespaidu, ka tās nolūks bijis pār mēru slavēt mūsu tautas īpašības un pasvītrot tikai tās patīkamās un ievēribas cienīgās puses; bet tāpat kā kāds, kas grib izskaidrot motora darbību, nerunā par tiem 60% enerģijas, kas pārvērtības procesā iet zudumā, bet gan par tiem 40%, kas dara efektīvu darbu, es arī nerunāju par tautas negatīvajām vai nejausajām pusēm, bet par tās pozitīvajiem spēkiem un tikumiem, gribēdams izskaidrot tās motora darbību.

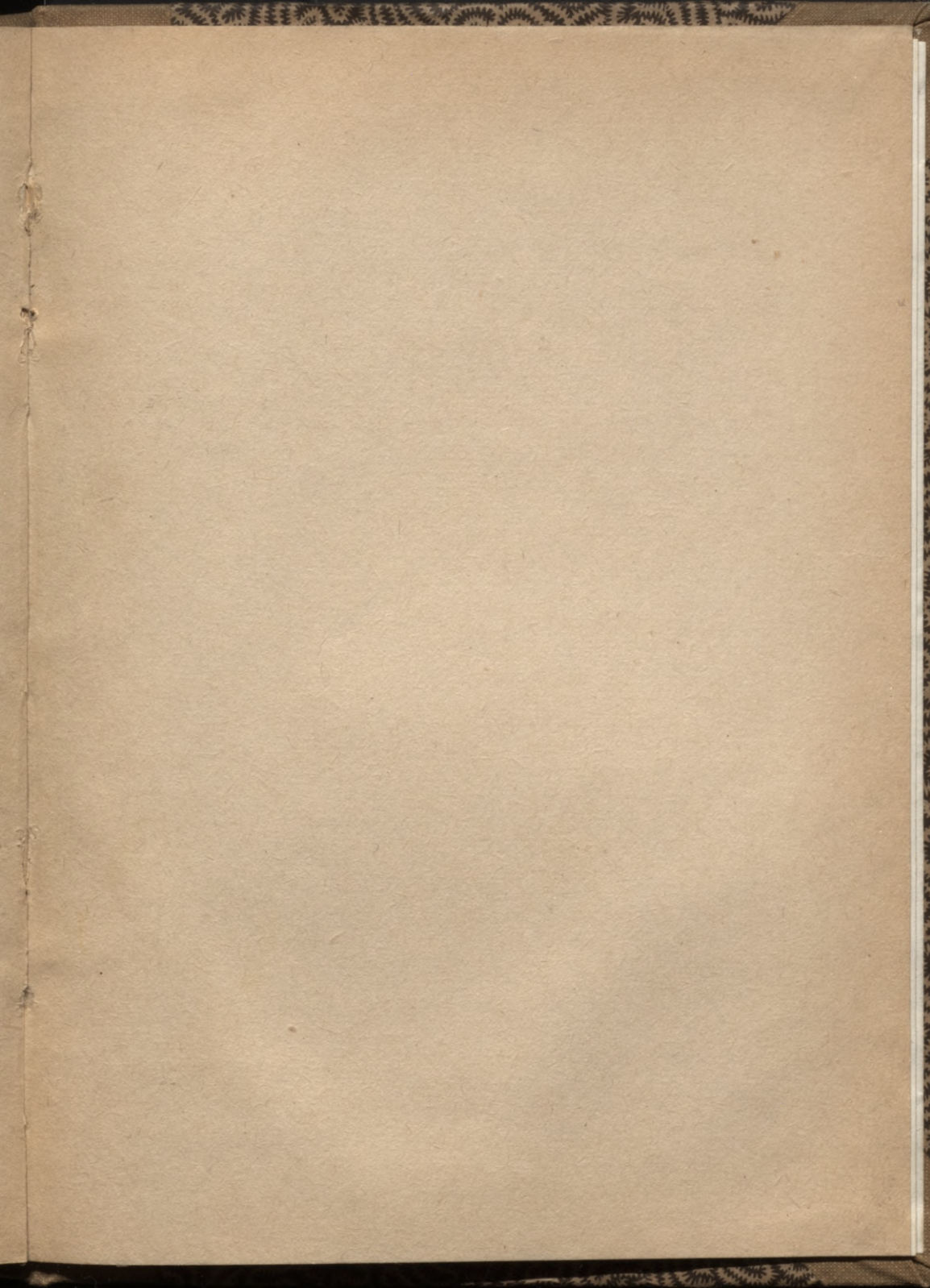
Japāņa tikumi simbolizēti trijvienībā šo-čiku-bai — priede, bambuss, aprikose —, un mums šķiet, ka ar to mēs varam mazu tiesu atlīdzināt rietumiem par tām daudzajām un bagātajām dāvanām, ko pēdējos gadu desmitos no tiem esam guvuši.

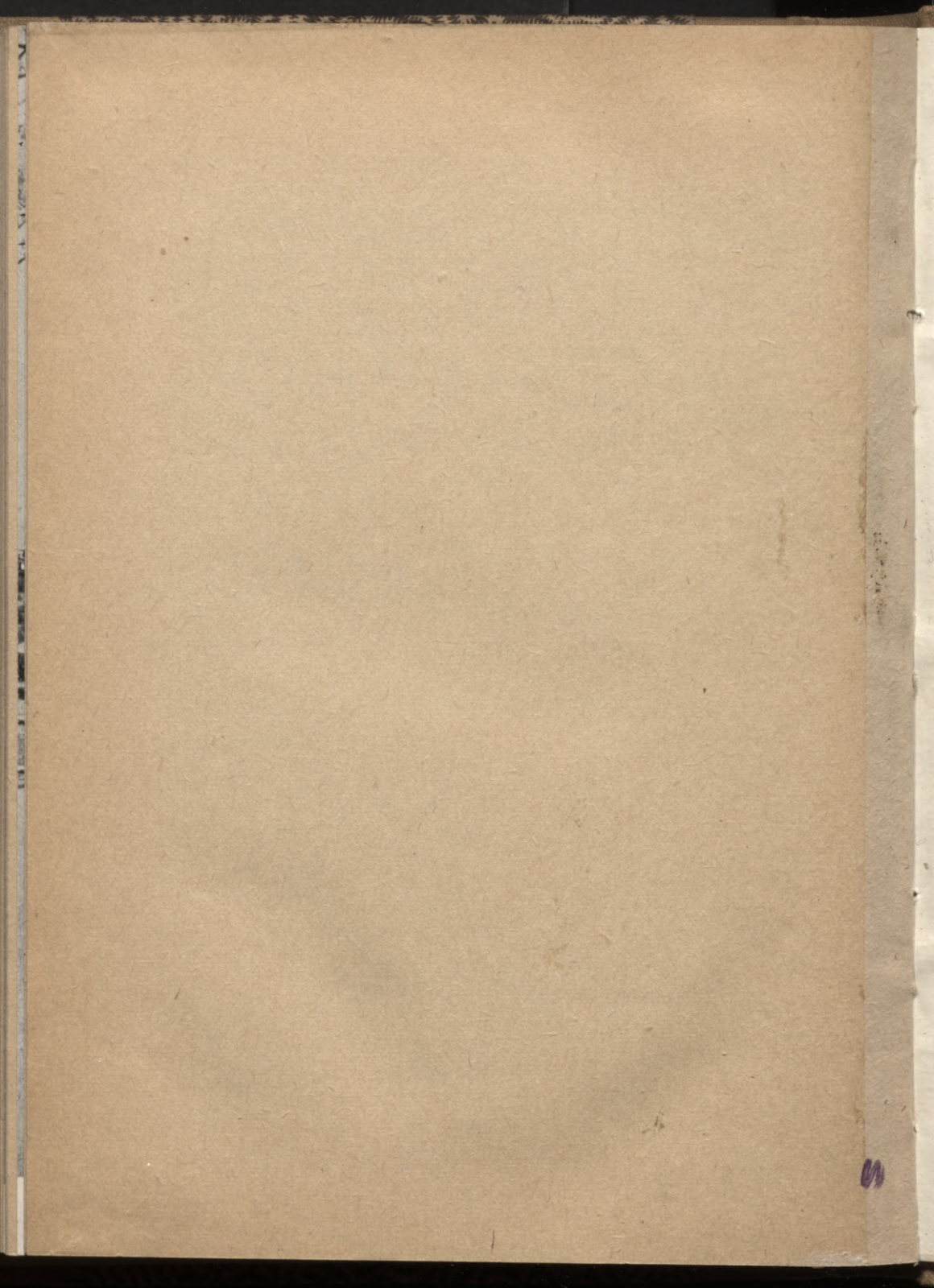
Pastāvība, ko simbolizē priede, parādās ne tikvien mūsu modē, kas nemaz nav mode, jo tā nepazīst pārmaiņas, bet vēl vairāk mūsu dzīves formās, mākslā, domāšanā un politikā. Mēs stingri ticam, ka tikai no pastāvības un kontinuitātes var rasties morāle un cieņa. Dažādas un pretējas modes vai domāšanas veida maiņas, kas ātri seko cita citai, mums šķiet melīgas. Vismaz, ja viena patiesa, otrai taču jābūt melīgai; un morālei tas var tikai kaitēt, ja tauta vai tās domāšanas veids gadiem pakļauts nepatiesā vai nepareizā kundzībai. Tāpēc mūsu iekšpolitikai gan trūkst stipro spēku, kas darbojas cits pret citu, bet toties viņā liels ilgstošais vienveidīgais spēks, kas apdomīgi, bet nemitīgi tiecas uz mērķi.

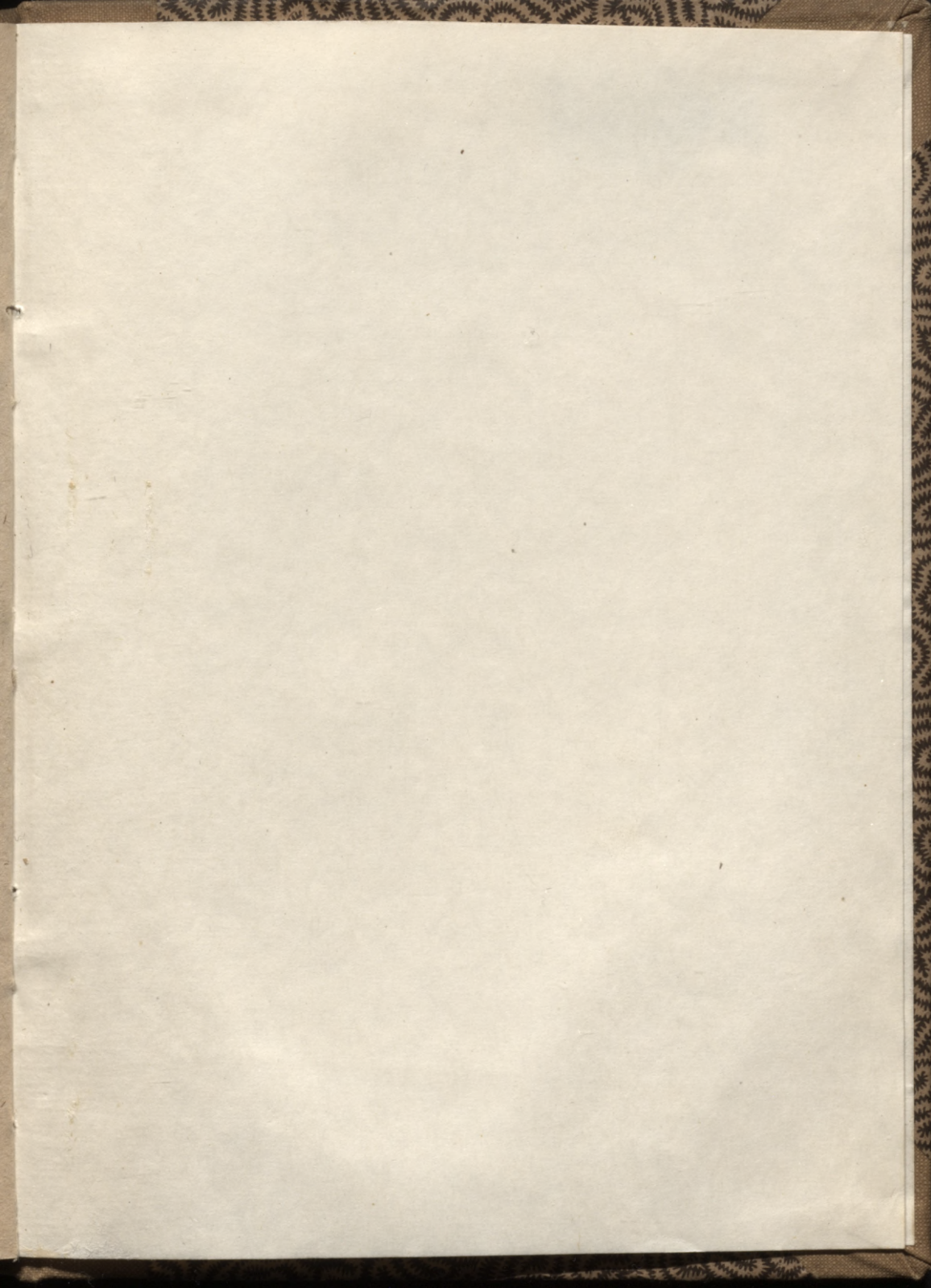
Bambusa lokanība mums atļauj pārciest vētras, kas reižu reižēm brāžas pār mūsu nāciju; kā bambuss, tievs un šķietami trausls, pēc visniknākajiem brāzieniem arvien saslejas, tāpat arī mēs arvien paceļam galvu. Svešnieks no tam var gūt mācību — nekad nespriest pēc ārienes. Mēs esam necila tauta un mums nožēlojami maz propagandas talanta, mēs varbūt esam necilākie ļaudis visā Āzijā — un tas arī ko nozīmē — un mēs priecātos, ja tieši mums izdotos pierādīt, ka tiešām lielajā politikā svarīgi nav skaistie vārdi un viss ārējais, „prestīžs“, bet ka, gluži pretēji, panākumus sastāda nepārredzama sīku un vissīkāko sniegumu mozaika. Īstais heroisms ir tas, kas liek arī vissīkākos sniegumos būt pastāvīgam un uzticīgam.

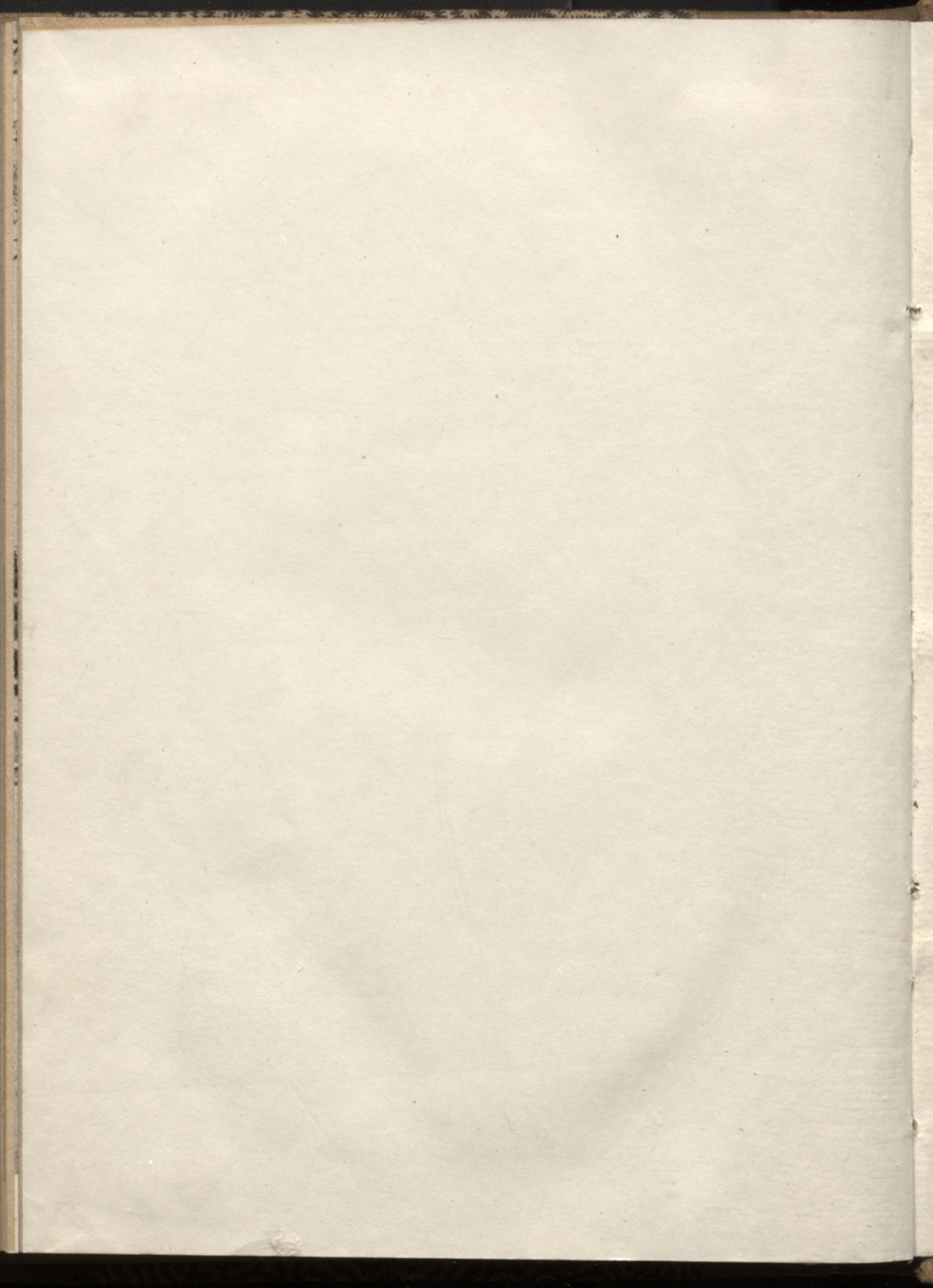
Aprikose, kas uzziēd, kad zemi vēl klāj sniegs, simbolizē dzīves apliecinājumu nelabvēlīgos apstākļos. Mēs domājam, ka esam priekšzīmīgi ar to, kā esam skopā zemē ar ne visai izmeklētu cilvēku materiālu radījuši savu un īpatnēju, nesalīdzināmu kultūru un augstu civilizācijas pakāpi. Nav svarīgi, vai kāda tauta bagāta; japāņu kultūras jēga ir — pārcelt bagātību no ārienes uz iekšu, privāto dzīvi no ār pasaules mūsu iekšējā pasaulē. Tikai ārēji vienkāršajam cilvēkam iekšēji ir lielas parasibas.

Japāna smaidošā seja sedz dziļu nopietnību, tāpat kā jautrais aprikoses zieds, kas atveras zem sniega pārslām, liecina par lielu celma spēku. — Nekad nav bijis Japānas divu seju, tikai viena un tā pati seja. Kas radis spriest tikai pēc ārienes, tas šīs sejas mīklu nekad neatminēs.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309062902